Before & After

De sociale en economische positie van personen die geregulariseerd werden in uitvoering van de wet van 22/12/1999

ULB
CSB Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck
CENTRUM VOOR GELIJKHEID VAN KANSEN EN VOOR RACISME BESTRIJDING

De Sociale en Economische Positie van Personen die Geregulariseerd werden in Uitvoering van de Wet van 22/12/1999

La Situation Sociale et Economique des Personnes ayant Bénéficié de la Procédure de Régularisation en 2000 (loi de 1999)

“Before & After”

Centrum voor Sociaal Beleid – Herman Deleeck
Universiteit Antwerpen
Projectpromotoren: Ive Marx en Gerlinde Verbist
Projectmedewerker: Vincent Corluy

Groupe d’ études sur l’ethnicité, la racisme, les migrations et l’ exclusion
Université Libre de Bruxelles
Projectpromotor: Andrea Rea
Projectmedewerker: Marie Godin

op initiatief van

het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding

in opdracht van

de Minister van Maatschappelijke Integratie, Gelijke Kansen en Grootstedenbeleid

met medewerking van

de Minister van Binnenlandse Zaken

Inhoudstafel

Inhoudstafel ..... **I**

Lijst van Tabellen ..... **III**

Lijst van Figuren ..... **V**

1. Inleiding **1**
1.1 Onderzoeksopzet en implicaties voor interpretatie van de resultaten 1
1.2 Taakverdeling en dankwoord 3

2. Methodologie **5**
2.1 Theoretische steekproef 5
2.1.1 Opzet 5
2.1.2 Werkwijze 7
2.2 Aantal aangeschreven personen 8
2.2.1 Werkwijze 8
2.2.2 Belemmeringen 8
2.2.3 Verzending 10
2.3 Respondenten 11
2.3.1 Responsgraad 11
2.3.2 Semi-gestructureerde interviews 13
2.3.3 Situering aan de hand van Kruispuntbankgegevens. 15
2.4 Verdeling 19

3. Sociaal-demografische kenmerken van de groep respondenten (n=116) **22**
3.1 Geslacht 22
3.2 Jaar van aankomst 22
3.3 Leeftijd 23
3.4 Nationaliteit 24
3.5 Familiale situatie 25
3.6 Onderwijsniveau, beroepsopleiding en taallessen 27
3.7 De intra-nationale mobiliteit 31
3.8 Criteria I en IV 35

4. Verblijfsstragiëen (voor, tijdens en na de regularisatie-aanvraag). **38**
4.1 Motieven om te emigreren 39
4.2 Wijze van binnenkomst op het Belgisch grondgebied 42
4.3 De verblijfsstrategieën voor de regularisatie 46
4.4 De verblijfsstrategieën naargelang het geslacht (toegespitst op vrouwen) 51
4.5 De familiale strategieën 55
4.6 De toegang tot huisvesting 62
4.7 Verblijfsstrategieën en nationaliteit 68
4.7.1 Omdat het mijn recht is 71
4.7.2 Toegang tot werk 73
4.7.3 Toegang tot mobliteit 74
4.7.4 Om gezinsredenen 76

5. Tewerkstelling 81
5.1 Literatuur 81
5.2 Onderzoeksvragen 82
5.2.1 Tewerkstelling vóór de regularisatie 82
5.2.2 Tewerkstelling na regularisatie 85

6. Formele bijstand (sociale zekerheid/OCMW) 91
6.1 Uitkeringen vóór regularisatie: OCMW bijstand 91
6.2 Uitkeringen na regularisatie: OCMW bijstand en sociale zekerheidsuitkeringen 94
6.3 In- en uitstroom van gebruik van formele bijstand 97
6.3.1 Algemeen overzicht 97
6.3.2 OCMW-bijstand 98
6.3.3 Werkloosheidsuitkering 101
6.3.4 Artikel 60 103
6.4 Enkele vaststellingen omtrent formele hulp 106

7. Trajecten 108
7.1 Opzet en verantwoording 108
7.2 Overzicht 110
7.3 'Succes' trajecten 113
7.3.1 Consolidatie-traject 114
7.3.2 Katalysatie-traject 118
7.3.3 Kapitalisatie-traject 121
7.4 Hybride traject 125
7.5 'Falings' trajecten 130
7.5.1 Traject negatieve katalysatie 131
7.5.2 Verafhankelijkingstraject 134

8. Conclusie 137

9. Bibliografie 146

10. Bijlagen 150

Lijst van Tabellen

Tabel 1: Schematisch overzicht van methodologische werkwijze 6
Tabel 2: Theoretische steekproef naar criterium en plaats van aanvraag 7
Tabel 3: Totaal aantal 'missings' per criterium en plaats van aanvraag 8
Tabel 4: Totaal aantal 'missings' per type en verzendingsgroep 9
Tabel 5: Herkomst niet teruggevonden personen 9
Tabel 6: Totaal aantal aangeschreven personen per criterium en plaats van aanvraag 10
Tabel 7: Overzicht responsgraad naar plaats van aanvraag en criterium voor regularisatie 11
Tabel 8: Stroomvariabele periode na regularisatie-heden obv respondenten 16
Tabel 9: Momentopname op de laatste dag het kwartaal (in casu 31 december 2005) obv gegevens Kruispuntbank Sociale Zekerheid (steekproef) 16
Tabel 10: Momentopname ogenblik interview 2007 obv respondenten 16
Tabel 11: Stroomvariabele periode na regularisatie-heden (in %) obv respondenten 17
Tabel 12: Momentopname op de laatste dag het kwartaal (in casu 31 december 2005) obv gegevens Kruispuntbank Sociale Zekerheid (in %) 17
Tabel 13: Momentopname ogenblik interview 2007 obv respondenten (in %) 17
Tabel 14: Verdeling naar herkomstland 19
Tabel 15: Vergelijking plaats aanvraag 20
Tabel 16: Vergelijking plaats aanvraag regularisatie met huidige verblijfplaats (obv data bevolkingsregister) 21
Tabel 17: Land van herkomst 24
Tabel 18: Land van herkomst en geslacht 25
Tabel 19: Verblijfsstatus voor de regularisatie en burgerlijke staat op het ogenblik van de migratie 26
Tabel 20: Vergelijking van de situatie in herkomstland met de situatie bij interview 27
Tabel 21: Taallessen en huidige verblijfplaats 30
Tabel 22: Verband tussen kennis Franse taal en werk 30
Tabel 23: Verband tussen kennis Nederlandse taal en werk 30
Tabel 24: Verblijfplaats bij aankomst en bij indiening regularisatieverzoek (2000) 31
Tabel 25: Verblijfplaats bij indiening regularisatieverzoek (2000) en bij interview (2007) 32
Tabel 26: Regio's van herkomst en verblijfplaats op ogenblik interview (2007) 33
Tabel 27: Verdeling volgens regularisatiecriteria I en IV, steekproef en effectieve respondenten. 35
Tabel 28: Criteria I en IV en asielzoekers 36
Tabel 29: Motieven om te emigreren 39
Tabel 30: verblijfsstatus bij binnenkomst in België 42
Tabel 31: Verblijfsstatus bij binnenkomst in België en asielzoekers 43
Tabel 32: Verblijfsstrategieën en verblijfstitels 46
Tabel 33: Verblijfsstrategieën volgens geslacht 52
Tabel 34: Herkomstland, burgerlijke staat (voor en na) en geslacht 55
Tabel 35: Familiale migraties en verblijfsstatuten 58
Tabel 36: Totaal aantal geregulariseerden op grond van de dossiers van de respondenten 58
Tabel 37: Familiale migraties en jaar van aankomst 60
Tabel 38: Verblijfsstatuten voor de regularisatie en herkomst van de hulp bij huisvesting 63
Tabel 39: Verblijfsstatuten na de regularisatie 65
Tabel 40: Sociale woning naargelang de verblijfplaats (2007) 66
Tabel 41: Eigenaars en jaar van de lening 66
Tabel 42: Jaar van verwerving van de Belgische nationaliteit 69
Tabel 43: Nationaliteitsmotief: rechten 71
Tabel 44: Nationaliteitsmotief : werk 73
Tabel 45: Nationaliteit en mobiliteit 75
Tabel 46: Terugkeer naar het herkomst land en motieven 75
Tabel 47: Nationaliteit en kinderen 77
Tabel 48: Werk vóór regularisatie 83

Tabel 49: Werk vóór regularisatie naar herkomstland 83
Tabel 50: werk vóór regularisatie indien al dan niet ooit in de gegrondheidfase van een asielprocedure 84
Tabel 51: Legale tewerkstelling naar herkomstland..... 84
Tabel 52: Sectorverdeling irreguliere tewerkstelling naar herkomstland..... 85
Tabel 53: Huidige arbeidsmarktsituatie naar werk vóór regularisatie..... 86
Tabel 54: Huidige arbeidsmarktsituatie naar werk vóór regularisatie (mannen) 87
Tabel 55: Huidige arbeidsmarktsituatie naar werk vóór regularisatie (vrouwen) 87
Tabel 56: Huidige arbeidsmarktsituatie naar werk (legaal/irregulier) vóór regularisatie..... 87
Tabel 57: Sectoriële verschuivingen in tewerkstelling na regularisatie 88
Tabel 58: Huidige arbeidsmarktsituatie naar scholingsgraad..... 88
Tabel 59: Specifieke jobinvulling naar scholingsgraad..... 89
Tabel 60: Schatting loon uit tewerkstelling naar scholingsgraad (respondenten) 89
Tabel 61: Vergelijking klasse daglonen werkenden in steekproef en Belgische bevolking..... 90
Tabel 62: Aantal ontvangers van OCMW-steun in de periode vóór regularisatie naar verblijfsstatuut en migratiereden..... 92
Tabel 63: Ontvangst van OCMW-uitkering in de periode vóór regularisatie naar herkomstland..... 92
Tabel 64: Ontvangst van OCMW-bijstand in de periode vóór regularisatie volgens burgerlijke staat. 93
Tabel 65: Ontvangst van OCMW-bijstand in de periode vóór regularisatie volgens scholingsniveau. 93
Tabel 66: Ontvangst van OCMW-bijstand in de periode vóór regularisatie volgens andere bronnen van financiële steun..... 93
Tabel 67: Ontvangers van OCMW, in combinatie met informele financiële steun en arbeidsinkomen in de periode vóór regularisatie. 94
Tabel 68: Ontvangst van OCMW-bijstand en werkloosheidsuitkering in de periode na regularisatie volgens arbeidssituatie (op moment van het interview) 95
Tabel 69: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie, naar plaats van aanvraag 95
Tabel 70: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie, naar herkomstland..... 96
Tabel 71: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie, naar geslacht..... 96
Tabel 72: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie volgens burgerlijke staat (op moment van het interview)..... 96
Tabel 73: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie volgens scholingsniveau (op moment van het interview)..... 97
Tabel 74: In- en uitstroom formele bijstand voor en na regularisatie..... 98
Tabel 75: Kenmerken van de in- en uitstroom van OCMW-ontvangers, naar herkomstland. 98
Tabel 76: Kenmerken van de in- en uitstroom van OCMW-ontvangers, naar initieel verblijfsstatuut. 99
Tabel 77: Kenmerken van de in- en uitstroom van OCMW-ontvangers, scholingsgraad bij aankomst 99
Tabel 78: Kenmerken van de in- en uitstroom van OCMW-ontvangers, naar plaats van aanvraag ... 100
Tabel 79: Kenmerken van respondenten die een OCMW-uitkering ontvangen in de periode na regularisatie 101
Tabel 80: Tewerkstellingssector vóór en na regularisatie van respondenten met werkloosheidsuitkering 102
Tabel 81: Kenmerken van respondenten met werkloosheidsuitkering..... 103
Tabel 82: Tewerkstellingssector vóór en na regularisatie van respondenten met artikel 60 104
Tabel 83: Kenmerken van respondenten met artikel 60. 105
Tabel 84: Opdeling respondenten naar trajecten 110
Tabel 85: Verklarende variabelen ‘succes’trajecten..... 111
Tabel 86: Verklarende variabelen: ‘hybride’ en ‘falings’trajecten..... 112

Lijst van Figuren

Figuur 1: Jaar van aankomst 23
Figuur 2: De gezinssituatie 26

1. Inleiding

De wet van 22 december 1999 opende voor 32.662 destijds illegaal of precair verblijvende individuen en/of gezinnen de mogelijkheid om een permanent en volwaardig bestaan op te bouwen in ons land, middels de indiening van een regularisatie-aanvraag, bij het gemeentebestuur van hun verblijfplaats in de loop van de maand januari 2000. Er bestaat vandaag weinig systematische kennis over de wijze waarop deze mensen zich een plaats hebben verworven in onze samenleving. De beeldvorming hieromtrent berust nog overwegend op anekdotische evidentie. Dat is overigens niet alleen het geval voor ons land. Er bestaat weinig onderzoek naar de impact van regularisatie in het algemeen, hoewel tal van landen herhaaldelijk en op grote schaal geregulariseerd hebben in het verleden (Garson, 2003; Levinson, 2005; Reyneri, 1998).

Daar bovenop maakten een vierduizendtal individuen/gezinnen gebruik van de wettelijke mogelijkheid om hun dossier, dat hangend was bij de dienst vreemdelingenzaken, over te maken aan de Commissie voor Regularisatie voor behandeling, deze laatste groep behoort niet tot de onderzoekspopulatie.

Het gebrek aan systematische, objectieve en representatieve kennis staat in de weg van een geïnformeerd maatschappelijk debat en een doelmatig beleid. Er is eveneens weinig geweten omtrent de effectiviteit van overheidsinspanningen om de maatschappelijke en professionele integratie van geregulariseerden te bewerkstelligen. Dit werk beoogt in deze context een bijdrage te leveren. Hoofdobject van dit beperkte onderzoeksproject is een eerste zicht krijgen op de pre-/post-regularisatietrajecten en de mogelijke determinanten van differentieel succes, daarbij ook peilend naar de impact van institutionele arrangementen en beleid. Gezien de beperkte omvang van het project moeten de resultaten echter als veleer tentatief worden beschouwd.

1.1 Onderzoeksopzet en implicaties voor interpretatie van de resultaten

Het tijds- en financieringskader van dit project was beperkt. Deze beperkingen noopten bijgevolg tot keuzes inzake enerzijds de onderzoeksaanpak en anderzijds de analyse van de resultaten. Het is essentieel hiervan kennis te nemen voor een correcte interpretatie van de resultaten.

Vooreerst stelde het beperkte tijdskader en financiering ons voor bijzondere beperkingen wat de onderzoeksaanpak betreft. De geregulariseerden van 2000 vormen een erg heterogene groep. Zowel naar nationaliteit, pre-regularisatiestatuut (al dan niet uitgeprocedeerde asielzoeker, clandestien, student, enz.), verblijfsduur, verblijfplaats op het moment van de aanvraag, burgerlijke staat, et cetera zijn talloze combinaties mogelijk. Voor een survey dat een statistisch representatief beeld van deze groep kan verschaffen op alle verschillende dimensies zou een budget, bestaffing en tijdskader vereist zijn dat het huidige in veelvoud overtreft. Administratieve gegevens, zoals deze beschikbaar in de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, zouden hebben toegelaten aan relatief lage kost een onderzoek te doen op grotere aantallen, maar de beschikbare variabelen inzake persoonlijke achtergrondkenmerken (oa. opleiding, beroepservaring) en gezinskenmerken zijn beperkt in zulke databanken. Bovendien hebben die gegevens betrekking op een beperkt tijdsvenster. De

interessante onderzoeksvraag is immers de dynamische, deze naar de mobiliteitstrajecten en met name naar de impact van de regularisatie.

Om een initieel zicht te verkrijgen op de pre-/post-regularisatietrajecten en de determinanten van differentieel succes oordeelden we dat een beperkte survey de beste methode zou zijn. Daarbij werd het echter snel duidelijk dat een aantal klassieke surveytechnieken niet kunnen toegepast worden bij deze groep. Gestructureerde vragenlijsten die hun nut hebben bewezen voor het vergaren van socio-economische data zijn niet geschikt voor het reconstrueren van de veelal complexe en diverse trajecten die deze migranten hebben doorlopen. Op vlak van bijvoorbeeld tewerkstelling, inkomsten en leefomstandigheden is er veel minder continuïteit dan bij de globale bevolking.

De budgettaire en methodologische beperkingen in beschouwing genomen hebben we geopteerd voor semi-gestructureerde face-to-face interviews met een 100-tal geregulariseerden. Daarbij werd gestreefd naar diversiteit in de samenstelling van de steekproef van geïnterviewden. In concreto hebben we een adequate vertegenwoordiging betracht naar een aantal criteria waarvan we op basis van eerder onderzoek konden vermoeden dat ze relevant waren: locatie (gewest; grootstedelijke vs. landelijke omgeving), regularisatiecriterium en land van oorsprong. We hebben dus niet gestreefd naar een steekproef die een proportionele afspiegeling van de populatie geregulariseerden benadert en bijgevolg statistische inferenties toelaat.

Het dient bijgevolg benadrukt dat de beschrijvende statistieken met betrekking tot de steekproef niet kunnen en mogen geïnterpreteerd worden als zijnde representatief voor de populatie van geregulariseerden. Dat is een gevolg van de theoretische constructie van de steekproef en de selectieve respons wat de groep daadwerkelijk geïnterviewden betreft. In het methodologische deel worden de procedures inzake steekproeftrekking en contactname beschreven. Er wordt ook beschreven op welke wijze de samenstelling van de door ons bevraagde groep zich verhoudt tot de populatie geregulariseerden. Voor verdere externe validering hebben we in bijkomende orde gegevens opgevraagd bij de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Daaruit blijkt dat de mensen die we daadwerkelijk hebben geïnterviewd een enigszins gunstiger sociaal-economisch profiel hebben dan de mensen die we beoogden te interviewen, ttz mensen in de steekproef. Tegelijkertijd is het duidelijk dat onze respondenten in termen van hun sociaal-economische situatie een meer dan voldoende heterogene groep vormen.

Dit rapport berust op gerealiseerde interviews met 116 geregulariseerden. Deze interviews gebeurden face-to-face, gedeeltelijk door onszelf, voor een ander gedeelte door mensen die op basis van hun opleiding (in de regel Master Sociologie of equivalent), interesse en ervaring geschikt waren niet-gestructureerde interviews af te nemen. De interviews zijn doorgaans bij de mensen thuis gebeurd, tenzij ze de voorkeur gaven aan een andere locatie. De respondenten kregen de garantie dat hun gegevens op volstrekt vertrouwelijke wijze zouden worden behandeld.

De interviews gebeurden op een semi-gestructureerde wijze. Dat betekent dat er een topic en vragenlijst was, maar dat de interviewer de vrijheid had om bijkomende vragen te stellen of vragen op een andere dan de gesuggereerde wijze te formuleren. Omwille van de complexiteit van de trajecten die vele van onze respondenten hebben doorlopen was het belangrijk de respondenten zelf voldoende ruimte te geven voor het vertellen van ‘hun verhaal’. De focus lag in eerste instantie op de individuele ervaringen zij het met inbegrip van

de sociaalrelationele (familie, lokale en etnische gemeenschap) en institutionele context (contacten met actoren zoals Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) en andere officiële of niet-gouvernementele actoren).

Deze interviews werden zowat allemaal geregistreerd en uitgeschreven – in het totaal ten belope van bijna 3.500 bladzijden. (Een aantal respondenten weigerden een opname van het interview, een wens die we hebben gerespecteerd. De interviewers hebben in dat geval antwoorden genoteerd, zij het niet verbatim.)

Het vergaren van 116 diepte-interviews is een logistiek gecompliceerde en tijdrovende fase van het onderzoek geweest. Om een voldoende hoge respons te verzekeren was het nodig dat we onze totale steekproef in meerdere golven lieten aanschrijven. Tegelijkertijd was het echter nodig dat we de respons per golf daadwerkelijk konden verwerken, m.a.w. dat we interviewers konden vrijmaken voor het uitvoeren van de interviews binnen een redelijke tijdspanne. Om die reden nam het afnemen en overschrijven van de interviews ettelijke maanden in beslag, meer bepaald van april tot november 2007.

De tijdsinvestering die nodig was voor het vergaren en verwerken van de gegevens, impliceerde dat een beperkte tijd overbleef voor het verwerken en analyseren van een zeer grote hoeveelheid informatie. Daarom beperken we ons in dit rapport tot een aantal van de meest relevante thema's, zoals tewerkstelling, uitkeringsafhankelijkheid, nationaliteitsverwerving, gezinsvorming etc. Een aantal thema's komen in dit rapport minder aan bod hoewel er uitgebreid aandacht aan is besteed in de interviews: bv. de trajecten van schoolgaande kinderen pre en post-regularisatie, integratie in lokale gemeenschappen en verenigingsleven, subjectief welbevinden en de belevingswereld.

Om een eerste analyse te kunnen voorleggen binnen het vooropgestelde tijdskader hebben we in een eerste beweging ook noodzakelijkerwijze geopteerd voor een datareductie. Concreet hebben we de middels de interviews bekomen informatie omgezet in een klassieke datamatrix bestaande uit een beperkt aantal categoriale of intervalvariabelen met betrekking tot individuele kenmerken (geslacht, leeftijd, opleiding, etc.), gezinssamenstelling, tewerkstelling (informeel of formeel), formele (OCMW) en informele hulp, etc, en dit telkens voor de periode vóór regularisatie, de periode na de regularisatie en de toestand op het moment van het interview. Dit laat de reconstructie toe van, zij het noodzakelijkerwijs geschematiseerde, trajecten die geregulariseerden hebben doorlopen sinds hun aankomst in België.

De vaststelling die uit deze reconstructie naar voor treedt is dat de respondenten zeer verschillende trajecten hebben doorlopen, zowel op economisch als op sociaal/integratief vlak. Er treedt geenszins een standaardtraject pre/postregularisatie naar voor. Dit rapport identificeert en typeert deze onderscheiden trajecten en poogt een eerste analyse te maken van achterliggende determinanten en processen. Gezien het beperkte opzet van het onderzoek kunnen onze conclusies niet meer dan als tentatief worden beschouwd. In feite vormen ze hypotheses die verder dienen getest worden in een groter, meer representatief onderzoek.

1.2 Taakverdeling en dankwoord

Dit rapport vloeit voort uit een hechte samenwerking tussen de onderzoekteams van het CSB (UA) en GERME (ULB). Gegeven de complementaire know-how bij beide teams werd een zekere taakverdeling doorgevoerd: GERME heeft zich vooral toegelegd op het socio-demografische kader (verblijfsstatuten, volgmigratie, naturalisatie, ed.), het CSB op de socio-

economische analyse (werk, formele bijstand en pre/post trajecten). De respectievelijke delen werden oorspronkelijk in de taal van de onderzoekers geschreven en daarna vertaald.

Dit onderzoek kon maar tot stand komen dankzij de medewerking van een aantal instanties en mensen. Onze oprechte dank gaat uit naar de Commissie voor Regularisatie, in het bijzonder Mevr. Zisso Borakis; het Rijksregister, in het bijzonder Dhr. Stefan Van de Venster en de Kruispuntbank voor de Sociale Zekerheid, in het bijzonder Dhr. Chris Brijs.

De implementatie van het project en de contacten met de verschillende officiële instanties werd in goede banen geleid door Mevr. Julie Lejeune, Dhr. Koen Dewulf en Dhr. Wouter Nachtergaele van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding.

De erg tijdsintensieve afname van de 116 interviews en het uitschrijven daarvan resulteerde in een erg waardevol bestand. Dit had nooit tot stand kunnen komen zonder de nauwgezette en gedreven medewerking van onze interviewers: Jean-Philippe Gerkens en Jaime Gutierrez (GERME-ULB) en Michaëla Broeckx, Gino Brunswijck, Birgit Kerstens en Imke Pichal (CSB-UA).

Tenslotte willen we de mensen danken die ons voor dit onderzoek te woord hebben gestaan.

2. Methodologie

2.1 Theoretische steekproef

2.1.1 Opzet

Het budgettaire kader van het onderzoek liet geen bevraging bij een in statistische zin representatieve steekproef toe. De financiële marges in acht genomen hebben we geopteerd voor semi-gestructureerde face-to-face interviews met een 100 tot 120-tal geregulariseerden. Daarbij werd bewust gestreefd naar diversiteit in de samenstelling van de steekproef. In concreto hebben we een adequate vertegenwoordiging betracht naar een aantal criteria waarvan we op basis van eerder onderzoek (zie bv. Adam et al. 2002) konden vermoeden dat ze relevant waren: locatie (gewest/grootstedelijke vs. landelijke omgeving), regularisatiecriterium en land van oorsprong. We hebben dus niet gestreefd naar een steekproef die een proportionele afspiegeling van de populatie geregulariseerden benadert en bijgevolg statistische interferenties toelaat.

Op basis van de (beperkte socio-economische) gegevens verzameld door de Commissie voor Regularisatie en voorgesteld op een persconferentie op 1/03/2000, hebben we enkele elementaire criteria opgelijst waarnaar we wilden differentiëren.

Om in aanmerking te komen voor eventuele regularisatie van het verblijf op het Belgische grondgebied werden destijds vier criteria gehanteerd, namelijk lange asielprocedure (I), medische redenen (II), onmogelijkheid tot terugkeer (III) en humanitaire redenen en/of duurzame bindingen met België (IV) (voor detail, zie 3.8.). In het kader van dit onderzoek wordt gepeild naar de situatie van personen die een positief advies ontvingen van de regularisatiecommissie na een aanvraag te hebben ingediend dat gestoeld was op basis van **criterium I** of **criterium IV.** Het gaat in de steekproef om personen en/of gezinnen die bij hun aanvraag slechts één criterium hebben aangemerkt en geen combinatie van criteria hebben aangevoerd. Het is mogelijk dat de Commissie na evaluatie overging tot herkwalificatie van het ingeroepen criterium.

Bij de opstart van dit onderzoeksproject werden in de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (de Verblijfswet), twee procedures ingevoerd, één voor medische regularisatie en één voor subsidiaire bescherming, die voortaan, de in de criteria II en III omschreven situaties, wettelijk ondervangen. Voor situaties zoals destijds omschreven in de criteria I en IV van de Regularisatiewet zijn er tot op vandaag geen wettelijke instrumenten ontwikkeld. Vandaar dat we ons onderzoek beperkten tot personen die zich uitsluitend op één van die criteria hebben beroepen.

Om te beantwoorden aan een voldoende geografische spreiding werd ervoor gekozen de gevolgen van regularisatie te analyseren zowel voor personen woonachtig in een stedelijke als een rurale regio. Enerzijds worden de steden **Antwerpen**, **Brussel** en **Luik** opgenomen in de analyse, temeer omdat het federale Grootstedenbeleid de OCMW's in deze steden bijkomend ondersteunt om nieuwkomers te begeleiden. Anderzijds wordt ook de socio-economische situatie van geregulariseerden woonachtig in niet-grootstedelijke gebieden geanalyseerd. Het gaat om twee provinciesteden, **La Louvière** (Henegouwen) en **Sint-Truiden** (Limburg) en om twee provincies, **Luxemburg** en **West-Vlaanderen**.

Tabel 1: Schematisch overzicht van methodologische werkwijze

Overzicht methodologie			
Groep	**aantal**	**werkwijze**	
(1) aanvragen op 1/3/2000	32.662 dossiers	indeling obv criterium	
		rangschikking obv woonplaats bij aanvraag	
		selectie	
(2) theoretische steekproef	750 regularisatiecodes	omzetting door rijksregister	
		168 missings	niet gevonden
			van ambtswege afgeschreven
			geannuleerd
			overleden
			naar buitenland verhuisd
(3) aantal aangeschreven personen	582 effectief aangeschreven	voornaamste nomenclatuur bij KSZ	
(4) respondenten	116 personen geïnterviewd	responsgraad	
		gefundeerde analyse	

2.1.2 Werkwijze

Bij elke regularisatieaanvraag werd door de gemeente een dossiernummer aangemaakt dat nadien centraal werd verwerkt bij de Commissie voor Regularisatie Dit dossiernummer bestaat uit een opeenvolging van cijfers die respectievelijk verwijzen naar de postcode van de plaats waar de aanvraag werd ingediend, de datum van de indiening en de plaats van het dossier in het gemeenteregister. Bovendien bevat het gegevensbestand dat bijgehouden wordt door de Commissie voor Regularisatie, bij elke regularisatiecode onder meer de geboortedatum van de regularisatieaanvrager (en van zijn gezinsleden), zijn nationaliteit en de proceduretaal.

Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding werd gemachtigd (AF n° 04/2007 en RN n° 07/2007) door de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer om deze anonieme dossiergegevens op te vragen bij de Commissie voor Regularisatie (FOD Binnenlandse Zaken) aangaande personen die geregulariseerd werden met de wet van 22 december 1999. Zie bijlage.

Om bij de samenstelling van de steekproef de gewenste diversiteit te bekomen werden de dossiernummers opgesplitst per criterium (langdurige asielprocedure (I) en humanitaire redenen en/of duurzame sociale bindingen (IV)). Vervolgens zijn ze numeriek gerangschikt naargelang de verblijfplaats. Uit deze numeriek gerangschikte lijsten regularisatiecodes werden dan om de x aantal dossiernummers in de steekproef opgenomen. Zo werd uiteindelijk een theoretische steekproef met de volgende verdeling bekomen.

Tabel 2: Theoretische steekproef naar criterium en plaats van aanvraag

	criterium I	***criterium IV***	***Totaal***
Antwerpen	60	90	150
Brussel	60	90	150
Luik	60	90	150
West-Vlaanderen	36	54	90
Luxemburg	36	54	90
Sint-Truiden	24	36	60
La Louvière	24	36	60
	300	**450**	**750**

2.2 Aantal aangeschreven personen

2.2.1 Werkwijze

De dossiernummers van deze steekproef werden teruggezonden naar de Commissie voor Regularisatie. De hogervermelde machting van de Commissie voor bescherming van de Persoonlijke levenssfeer voorzag dat de Commissie voor Regularisatie de steekproeflijst vervolledigt met de namen en geboortedata en deze lijst overmaakt aan het Rijksregister. Op basis van deze namen en geboortedata kon het Rijksregister het adres van de geregulariseerde traceren.

Aangezien het bij de opstart van het onderzoek onmogelijk was in te schatten in welke mate de aangeschreven groep geregulariseerden positief zou reageren op een uitnodiging tot participatie aan het onderzoek, heeft men ervoor geopteerd de totale steekproef op te delen in zes evenredige, gestratifieerde groepen (A, B, C, D, E, F). Achtereenvolgens werden de groepen AB, CD en EF met voldoende tijdsinterval doorgegeven aan het Rijksregister.

2.2.2 Belemmeringen

Bij het proces van transformatie van de geselecteerde dossiernummers in persoonsgegevens wordt het onderzoek geconfronteerd met een behoorlijke groep persoonsgegevens die niet kunnen worden omgezet in een adres.

Tabel 3: Totaal aantal 'missings' per criterium en plaats van aanvraag

	Totaal steekproef		***Totaal missing***		***Totaal missing***	
	Criterium I	***Criterium IV***	***criterium I***	***criterium IV***	***criterium I***	***criterium IV***
Antwerpen	60	90	10	11	16,7%	12,2%
Brussel	60	90	17	25	28,3%	27,8%
Luik	60	90	7	18	11,7%	20,0%
West-Vlaanderen	36	54	4	15	11,1%	27,8%
Luxemburg	36	54	9	16	25,0%	29,6%
Sint-Truiden	24	36	6	14	25,0%	38,9%
La Louvière	24	36	7	9	29,2%	25,0%
	300	**450**	**60**	**108**	**20,0%**	**24,0%**

Voor iets meer dan één vijfde van de totale steekproef blijkt het onmogelijk om het huidige adres verbonden aan deze persoon terug te vinden. De oorzaken voor een onmogelijke koppeling identiteitsgegevens/rijksregister zijn velerlei en bestaan zowel op niveau van de Regularisatiecommissie als op niveau van de Algemene Directie Bevolking (Rijksregister).

We bespreken kort de heterogene samenstelling van de groep 'missings':

- niet gevonden:

Personen zijn niet teruggevonden bij opzoeking in het Rijksregister.

- personen ambtshalve afgevoerd:

Personen die van ambtswege werden afgevoerd. Dit zijn personen die geen adreswijziging hebben doorgegeven, maar evenmin nog op het oorspronkelijke adres, zoals beschikbaar bij het Rijksregister, wonen. Mogelijkerwijze zijn deze mensen momenteel dakloos of wonen ze in bij andere personen of hebben ze het land verlaten.

- overleden personen:

Personen die sindsdiens zijn overleden.

- dossier geannuleerd:

Personen wier dossiernummer is geannuleerd. Elke persoon, ingeschreven bij het Rijksregister, beschikt over een unieke fiche op basis van naam, geslacht en geboortedatum. Bij aanpassingen in de gegevens op een unieke fiche kunnen door administratieve onzorgvuldigheden of schrijffouten nieuwe nummers worden aangemaakt waardoor het oorspronkelijke bestand onvindbaar wordt.

- personen afgeschreven naar het buitenland:

Personen die zelf hebben meegedeeld dat ze naar het buitenland zijn vertrokken.

Tabel 4: Totaal aantal 'missings' per type en verzendingsgroep

	groep AB	**groep CD**	**groep EF**	**totaal**	**%**
niet gevonden dossiers	16	62	45	123	73,2%
van ambtswege afgevoerd	9	8	5	22	13,1%
overleden	5	4	7	16	9,5%
dossier geannuleerd	4	0	0	4	2,4%
afgeschreven naar het buitenland	2	1	0	3	1,8%
	36	**75**	**57**	**168**	100,0%

De grootste groep 'missings' betreft 'niet gevonden' dossiers. Dit blijkt hoofdzakelijk veroorzaakt te worden door de identieke zoekmachine waarmee de Algemene Directie Instellingen en Bevolking adressen opspoort. Wanneer bij de Commissie voor Regularisatie naam en voornaam werden omgewisseld, een niet corresponderende geboortedatum werd gebruikt of een naam bestaande uit meerdere delen werd doorgegeven is het Rijksregister niet in staat de correcte persoon terug te vinden.

De zoekmachine kan slechts personen identificeren op basis van de identiteitsgegevens van de Regularisatiecommissie als deze personen aan de hand van exact dezelfde spelling gekend zijn bij het rijksregister. De vervulling van deze voorwaarde hangt af van alle stappen van de regularistatieprocedure, van de invulling van de naam op het formulier door de persoon tot en met de ultieme afgifte van het verblijfsdocument bij de gemeente.

Deze vaststellingen worden enerzijds bevestigd in onderstaande tabel. Voornamelijk voor personen afkomstig uit een land met een ander fonetisch schrift (Syrië, India) is de koppeling identiteitsgegevens /rijksregister erg problematisch.

Tabel 5: Herkomst niet teruggevonden personen

	Herkomstland		
	# niet gevonden	# in steekproef	%
Congo	27	133	20,3%
India	13	29	44,8%
Marokko	13	60	21,7%
Pakistan	7	31	22,6%
Syrië	4	5	80,0%
Togo	3	10	30,0%
Rusland	3	13	23,1%
Roemenië	3	18	16,7%
Ghana	3	20	15,0%
Algerije	2	9	22,2%

Anderzijds blijkt uit een doorgedreven opsporing van het rijksregisternummer op basis van de gegevens van de Commissie voor Regularisatie, uitgevoerd voor 25 personen binnen de 'niet gevonden' groep, dat, wanneer manueel gezocht wordt, de identiteitsgegevens wel gevonden kunnen worden.

Een andere mogelijke verklaring voor de relatief grote groep niet gevonden personen ligt vervat in de samenstelling van de data die gebruikt worden op de Commissie voor Regularisatie en bij het Rijksregister. Enerzijds werkt de Commissie voor Regularisatie met bestanden die werden aangelegd in 2000 op basis van de ingediende aanvragen. Op het Rijksregister worden gegevens gebruikt die gebaseerd zijn op diezelfde aanvragen, maar die werden verfijnd in de loop van de doorlopen procedure onder andere op basis van aanvullingen van de Dienst Vreemdelingenzaken.

2.2.3 Verzending

In totaal werden dus 582 personen per brief, opgesteld door en in hoofde van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding met envoloppe van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, uitgenodigd door het Rijksregister om te participeren aan het onderzoek.

Tabel 6: Totaal aantal aangeschreven personen per criterium en plaats van aanvraag

	Totaal steekproef		***Totaal aangeschreven***		***Totaal aangeschreven***	
	criterium I	***criterium IV***	***criterium I***	***criterium IV***	***criterium I***	***criterium IV***
Antwerpen	60	90	50	79	83,3%	87,8%
Brussel	60	90	43	65	71,7%	72,2%
Luik	60	90	53	72	88,3%	80,0%
West-Vlaanderen	36	54	32	39	88,9%	72,2%
Luxemburg	36	54	27	38	75,0%	70,4%
Sint-Truiden	24	36	18	22	75,0%	61,1%
La Louvière	24	36	17	27	70,8%	75,0%
	300	**450**	**240**	**342**	**80,0%**	**76,0%**

De brief werd zo laagdrempelig mogelijk en in de drie talen (Nederlands, Frans en Engels) opgesteld. De verzending gebeurde door het Rijksregister en in naam van de Federale Overheid. Voor een kopie van deze brief, zie bijlage.

2.3 Respondenten

2.3.1 Responsgraad

Het is moeilijk de responsgraad voor deze survey te situeren omdat er weinig precedenten zijn. De responsgraad bij enquêtes is traditioneel relatief laag voor België. Voor surveys die deel zijn van internationaal comparatieve projecten scoort België (bv. ECHP, SHARE, SILC) steeds opvallend en consistent laag; responscijfers zijn globaal in de orde van 45-55 per cent. De redenen hiervoor blijven onduidelijk. Verschillen in methodologische aanpak lijken slechts een beperkte verklaring te bieden (Nicoletti en Peracchi, 2005).

De responsgraad is vermoedelijk mede negatief beïnvloed door restricties opgelegd door de Privacycommissie, met name de vereiste dat respondenten voorafgaandelijk hun toestemming moesten geven om aan het onderzoek deel te nemen vooraleer een contact tussen respondent en onderzoeker kan plaatshebben. Dit impliceerde dat niet de onderzoeksinstellingen de uitnodiging konden versturen – dit gebeurde door het Rijksregister. Respondenten dienden vervolgens op eigen initiatief en kost de onderzoekers te contacteren – dit kon per gsm, email of post. Bij non-respons was het voor de onderzoekers onmogelijk te achterhalen waarom de respondent niet wilde meewerken.

Tabel 7: Overzicht responsgraad naar plaats van aanvraag en criterium voor regularisatie

Region	**criterium**	**steekproef**		**aangeschreven**	**respondenten**		
		theoretisch	*missings*	*totaal*	*interview*	*responsgraad*	
Antwerpen	I	60	10	50	12	24,0%	24,8%
	IV	90	11	79	20	25,3%	
Brussel	I	60	17	43	5	11,6%	17,6%
	IV	90	25	65	14	21,5%	
Luik	I	60	7	53	3	5,7%	12,0%
	IV	90	18	72	12	16,7%	
West-Vlaanderen	I	36	4	32	9	28,1%	28,2%
	IV	54	15	39	11	28,2%	
Luxemburg	I	36	9	27	4	14,8%	18,5%
	IV	54	16	38	8	21,1%	
Sint-Truiden	I	24	6	18	2	11,1%	15,0%
	IV	36	14	22	4	18,2%	
La Louvière	I	24	7	17	1	5,9%	13,6%
	IV	36	9	27	5	18,5%	
Totaal		**750**	**168**	**582**	**110**	**18,9%**	

De totale positieve respons op de uitgestuurde uitnodigingen bedraagt 19%.

We merken een verschillende responsgraad naargelang het criterium voor regularisatie. Van de personen geregulariseerd op basis van criterium I heeft 15,0% deelgenomen aan het onderzoek. Voor criterium IV bekwamen we een responsgraad van 21,6%. Aangezien in 2000 77% van de aanvragen kwamen van vreemdelingen in de vierde categorie en slechts 24% van personen met criterium I (33% van de aanvragen had betrekking op meer dan één criterium; OESO, 2006), lijkt een verhouding 7 op 3 onder de respondenten voor criterium IV tegen criterium I erg realistisch.

Opvallend is de uiteenlopende responsgraad naar plaats van aanvraag opgenomen in de gestratifieerde steekproef. We vinden geen uitdrukkelijk verschil tussen stedelijke en meer rurale regio's. Wel blijkt er een discrepantie in respons op te treden tussen Vlaanderen en Wallonië. Vreemdelingen die de aanvraag tot regularisatie indienden in West-Vlaanderen en Antwerpen hebben duidelijk meer dan gemiddeld deelgenomen aan de bevraging. Personen uit Luik en La Louvière namen minder dan gemiddeld deel.

Potentiële redenen voor deze uiteenlopende responsgraad kunnen gelegen zijn in de geografische verschillen in etnische samenstelling. Zo merken we in West-Vlaanderen een duidelijk positief selectie-effect van de minder visibele, sterk geïntegreerde minderheden. Bovendien kan de sterkere responsgraad in Vlaanderen te wijten zijn aan de grotere druk op integratie en controle van overheidswege wat een mogelijk negatieve stimulans tot participatie impliceert. Een mogelijk positieve stimulans gaat uit van het nauwer contact met overheidsinstanties in het kader van integratieprogramma's.

Tegen deze achtergrond, en rekening houdend met het bijzondere profiel van onze doelgroep (oa. taalbarrière, scholingsgraad bij bepaalde segmenten van de onderzoekspopulatie etc.), is een globale responsgraad van 1 op 5 zeer bevredigend te noemen.

2.3.2 Semi-gestructureerde interviews

Een regularisatiebeleid heeft niet tot doel een nieuwe categorie personen in het leven te roepen, die makkelijk als zodanig geïdentificeerd kunnen worden en beschreven. In tegendeel, door hen te regulariseren wordt hun verleden officeel uitgewist. Dit mechanisme leidt juist tot de uitdoving van de specifieke kenmerken van deze bevolkingsgroep (Brun, Laacher, 2001 :12). Daarom is sociologisch onderzoek aangewezen om te kunnen antwoorden op de vraag: "Wat is er geworden van de geregulariseerde personen?". Het onderzoek (zie vragenlijst in bijlage 2) heeft vier verschillende fases aangeboord bij de geregulariseerden: de toestand voor de emigratie (summier), hun situatie voor de regularisatieaanvraag, hun situatie tijdens de regularisatieprocedure en hun situatie na de regularisatie. Verschillende thema's (werk, huisvesting, gezinssituatie, kinderen, studies, opleiding, gezondheid, maatschappelijke dienstverlening en verblijfsstrategieën) werden aangesneden, in functie van de verschillende sleutelelementen binnen het regularisatieproces, om beter hun socio-economische integratie vandaag te kunnen begrijpen.

De migratiegeschiedenissen van de geregulariseerden die we hebben ontmoet zijn recente migratiegeschiedenissen, waarvan het merendeel plaats had in de eerste helft van de jaren negentig. De vraag aan iemand om zijn of haar verhaal te vertellen vanaf hun land van herkomst tot op vandaag is een lastige, vaak pijnlijke vraag. Velen hebben het soms moeilijk om zich dingen te herinneren van voor de regularisatie, bij specifieke vragen naar zwartwerk, huisvesting, overlevingsstrategieën, etc. Om hieraan tegemoet te komen hebben we de nodige tijd genomen voor het onderhoud en zo nodig, hebben we het onderhoud in meerdere stappen gerealiseerd. De creatie van een vertrouwensklimaat was cruciaal om betrouwbare informatie te vergaren en om de « diachronische structuur » (Bertaux, 2005:79) terug op te bouwen, van elk van de ontmoette personen. Elk van de etappes in het traject van de individuen vormt een wezenlijke voorwaarde van en voor de volgende etappe en dat opent inzicht in oorzaken en gevolgen van onderdelen van migratietrajecten van geregulariseerden. Vergelijkend onderzoek op de ter analyse voorhanden gegevens, heeft het mogelijk gemaakt een aantal type-migratie-trajecten vast te stellen bij de geregulariseerden.
Meer dan eens ontmoetten wij personen die bereid waren tot deelname aan het onderzoek omdat het hun de gelegenheid bood hun dankbaarheid te betuigen aan het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, omdat het Centrum werd gepercipieerd als een instantie die hen had geholpen papieren te krijgen. Het Centrum werd zelfs vaak gelijkgesteld met de beleidsinstanties die besloten hadden tot de inrichting van een regularisatiecampagne. Deze verwarring werd in de hand gewerkt doordat het opschrift van de Minister van Binnenlandse Zaken en dat van het CGKR zij aan zij aangebracht waren op de enveloppes die aan de regularisanten uit de steekproef werden verstuurd. Soms was die verwarring contra-productief voor de onderzoekers, omdat zij niet gezien werden als onafhankelijken, maar als overheidsambtenaren. Ons onderzoek had dus een weinig te lijden onder de verwarring bij sommige respondenten over de identiteit van de onderzoekers en deze van het CGKR. Soms was een respondent niet helemaal op zijn gemak wanneer het ging over zwart- of illegaal werk. De onderzoekers moesten dus geregeld tijd investeren in uitleg over het initiatief en de doelstellingen van het onderzoek. Wij zijn er doorgaans in geslaagd een klimaat van vertrouwen te scheppen, maar in een aantal gevallen was dat niet over de gehele lijn mogelijk.

De situatie van deze personen is veel beter geworden dan in het verleden en dat is de reden waarom ze bereid waren te getuigen om de Overheid te tonen dat deze de goede keuze heeft gemaakt om hen papieren te geven. Velen leggen er de klemtoon op dat ze van het geld dat ze

nu verdienen, een deel afdragen aan de Staat, waardoor ze nu zelf voluit bijdragen aan de Belgische samenleving. Een minderheid nam deel aan het onderzoek omdat ze zich verplicht voelde en vreesde dat een weigering negatieve repercussies zou (kunnen) hebben op hun leven. Sommigen hadden schrik dat hun verblijfstitel kon worden ingetrokken. Dat toont aan dat ondanks hun regularisatie, velen nog het een onzeker gevoel hebben bij hun verblijfsjuridische positie. Nog anderen vreesden dat een niet-deelname een negatieve impact zou hebben op hangende procedures, bijvoorbeeld van gezinshereniging of van een een naturalisatie-aanvraag.

Tenslotte waren er een nog een aantal deelnemers die hoopten of dachten van ons directe hulp te zullen krijgen voor werk, opleiding, sociale hulp of bij een naturalisatie- of gezinsherenigingsprocedure. Ook hier moesten de onderzoekers vaak het opzet van het onderzoek opnieuw uiteenzetten en uitleggen wat hun bevoegdheden waren.

Naast de motieven van de personen die hebben deelgenomen, is het interessant de vraag te stellen naar de motieven van de personen die zich niet kenbaar hebben gemaakt met het oog op deelname. Wij hebben geen van hen ontmoet, maar één van de hypotheses is zonder twijfel dat velen onder hen op zijn minst één negatieve ervaring achter de rug hebben met de administratie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Velen hebben inderdaad een negatief antwoord gekregen op een eerdere verblijfs- of asielaanvraag, een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) ontvangen. De ontvangst van een enveloppe met opschrift van het Ministerie van Binnenlandse Zaken moet zeker een aantal personen ontraden hebben om zich bij de onderzoekers te melden. Dat brengt aan het licht dat « vermijdingstrategieën», wel gekend bij personen in onregelmatig of onwettig verblijf, zich ook na regularisatie nog kunnen voordoen. Die periode in illegaliteit wordt heel vaak omschreven als een periode waarin de wereld lettelijk is gestopt met draaien, een leven dat echt *standby* is. Zodra men papieren heeft, willen velen die bladzijde zo snel mogelijk omdraaien en er liefst niet meer op terugkomen.

Een ander element dat een rol heeft gespeeld bij het tot standkomen van de groep effectieve respondenten is de taal die gebruikt werd bij de totstandkoming van het contact met die personen. De brieven in de enveloppes waren opgesteld in drie talen: Nederlands, Frans en Engels. Mensen die geen van die talen lezen werden dus van in het begin al uitgeschakeld. Velen die zich slechst met moeite uitdrukken in één van die drie talen hebben misschien juist daarom geaarzeld om contact op te nemen en het uiteindelijk niet gedaan. Het feit om zich op uitnodiging, kenbaar te maken, door te bellen, een sms te sturen, een e-mail te versturen, wijst ope en zekere motivatie bij de respondenten.

Omdat de responsgraag aan franstalige kant niet helemaal voldeed, kwamen zes contacten (n=6) tot stand via de sneeuwbalmethode, waardoor kennis van respondenten konden bereikt. (= méthode « boule de neige »), pour établir de nouveaux contacts (n=6). Deze methode heeft zijn deugdelijkheid bewezen in ander, gelijkaardig onderzoek (Brun en Laacher, 2001). In het algemeen kan men stellen dat onder de bevolking geregularisseren, velen getekend waren door de periode die men had doorgebracht in illegaliteit. Wantrouwen tegenover de overheid blijft soms duren, ook na de regularisatie, waardoor het soms nuttig kan zijn beroep te doen op vertrouwensrelaties die men heeft opgebouwd, met andere personen, tijdens die periode van illegaal verblijf. Zes personen werden dus op die manier geïnterviewd en elk van hen werd gecontacteerd door een geregulariseerde persoon die deel uit maakte van oze initiële steekproef. Die methode maakte het mogelijk om aan het licht te brengen hoe bepalend voor

de persoon in onwettig verblijf indertijd het sociale netwerk was bij zijn/haar keuze om al dan niet een reguarlisatie-aanvraag in te dienen.

Tenslotte vormde deelname aan dit onderzoek voor enkelen een manier om de precaire levensomstandigheden aan de kaak te stellen, waarin zich ook vandaag mensen in onwettig verblijf bevinden. Soms bevinden zich onder hen mensen uit hun familie met een lopende regularisatie procedure.

2.3.3 Situering aan de hand van Kruispuntbankgegevens.

De vraag blijft echter hoe selectief de respons is, buiten de a priori bepaalde selectiecriteria (regularisatiecriterium en plaats waar de regularisatie werd ingediend). Om de respons verder te kunnen situeren hebben we een aantal gegevens opgevraagd en verkregen bij de Kruispuntbank voor de Sociale Zekerheid. Die gegevens werden opgevraagd voor de volledige steekproef, in zoverre deze dus werden teruggevonden in het Rijksregister, dwz. alle aangeschrevenen (n=577).

De Kruispuntbankgegevens laten in zekere mate toe het sociaal-economische profiel van de mensen die daadwerkelijk hebben meegewerkt te vergelijken met dat van de mensen die we gecontacteerd hebben met de vraag mee te werken aan het onderzoek.

Er is echter geen één-op-één correspondentie tussen de activiteitscategorieën zoals wij die definiëren en de nomenclatuur zoals de Kruispuntbank die hanteert. Wij hebben een codering gedaan op basis van de informatie ons verschaft door de respondenten op het moment van het interview. Daar niet alle respondenten op de hoogte zijn van hun exact administratief statuut is er een onvermijdelijk element van interpretatie van onze kant. Bovendien is er geen perfecte tijdoverlapping. De interviews hadden plaats in 2007, terwijl de gegevens ons verschaft door de Kruispuntbank betrekking hebben op het laatste kwartaal van 2005. Dit waren de laatst beschikbare gegevens op het ogenblik van de totstandkoming van dit rapport.

Het belang van de referteperiode wordt geïllustreerd door Tabel 8, die weergeeft hoeveel van onze respondenten in de gehele periode na de regularisatie ooit werkten, afhankelijk was van OCMW of een werkloosheidsuitkering. Deze getallen zijn in alle gevallen aanzienlijk hoger.

Tabel 8: Stroomvariabele periode na regularisatie-heden obv respondenten

	werkend	uitkering WL	OCMW	andere	n
Antwerpen	24	12	9	5	50
Brussel	22	7	11	5	45
Luik	15	1	12	5	33
West-Vlaanderen	16	5	4	0	25
Luxemburg	12	4	6	2	24
Sint-Truiden	5	1	3	1	10
La Louvière	6	2	4	1	13
totaal	**100**	**32**	**49**	**19**	**200 (*)**

(*) aangezien het hier een periode betreft, is het mogelijk dat een individu in meerdere categorieën voorkomt

Tabel 9: Momentopname op de laatste dag het kwartaal (in casu 31 december 2005) obv gegevens Kruispuntbank Sociale Zekerheid (steekproef)

	werkend	uitkering WL	OCMW		andere	n
			n332	n331		
Antwerpen	65	11	4	25	16	121
Brussel	53	11	7	12	22	105
Luik	44	28	24	10	20	126
West-Vlaanderen	43	4	2	12	11	72
Luxemburg	47	4	4	11	8	74
Sint-Truiden	20	2	4	6	8	40
La Louvière	21	4	4	4	6	39
Totaal	**293**	**64**	**49**	**80**	**91**	**577**

Bron: Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid

Tabel 10: Momentopname ogenblik interview 2007 obv respondenten

	werkend	uitkering WL	OCMW	andere	n
Antwerpen	22	4	1	5	32
Brussel	14	5	2	3	24
Luik	8	1	4	2	15
West-Vlaanderen	19	1	0	0	20
Luxemburg	8	3	2	0	13
Sint-Truiden	5	0	0	1	6
La Louvière	3	2	1	0	6
totaal	**79**	**16**	**10**	**11**	**116**

Tabel 11: Stroomvariabele periode na regularisatie-heden (in %) obv respondenten

	werkend	uitkering WL	OCMW	andere	n
Antwerpen	75,0%	37,5%	28,1%	15,6%	156,3%
Brussel	91,7%	29,2%	45,8%	20,8%	187,5%
Luik	100,0%	6,7%	80,0%	33,3%	220,0%
West-Vlaanderen	80,0%	25,0%	20,0%	0,0%	125,0%
Luxemburg	92,3%	30,8%	46,2%	15,4%	184,6%
Sint-Truiden	83,3%	16,7%	50,0%	16,7%	166,7%
La Louvière	100,0%	33,3%	66,7%	16,7%	216,7%
totaal	**86,2%**	**27,6%**	**42,2%**	**16,4%**	**172,4%**

Noot: aangezien het hier een periode betreft, is het mogelijk dat een individu in meerdere categorieën voorkomt

Tabel 12: Momentopname op de laatste dag het kwartaal (in casu 31 december 2005) obv gegevens Kruispuntbank Sociale Zekerheid (in %)

	werkend	uitkering WL	OCMW		andere	n
			n332	n331		
Antwerpen	53,7%	20,7%	9,1%	3,3%	13,2%	100,0%
Brussel	50,5%	11,4%	10,5%	6,7%	21,0%	100,0%
Luik	34,9%	7,9%	22,2%	19,0%	15,9%	100,0%
West-Vlaanderen	59,7%	16,7%	5,6%	2,8%	15,3%	100,0%
Luxemburg	63,5%	14,9%	5,4%	5,4%	10,8%	100,0%
Sint-Truiden	50,0%	15,0%	5,0%	10,0%	20,0%	100,0%
La Louvière	53,8%	10,3%	10,3%	10,3%	15,4%	100,0%
totaal	**50,8%**	**13,9%**	**11,1%**	**8,5%**	**15,8%**	**100,0%**

Bron: Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid

Tabel 13: Momentopname ogenblik interview 2007 obv respondenten (in %)

	werkend	uitkering WL	OCMW	andere	n
Antwerpen	68,8%	12,5%	3,1%	15,6%	100,0%
Brussel	58,3%	20,8%	8,3%	12,5%	100,0%
Luik	53,3%	6,7%	26,7%	13,3%	100,0%
West-Vlaanderen	95,0%	5,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Luxemburg	61,5%	23,1%	15,4%	0,0%	100,0%
Sint-Truiden	83,3%	0,0%	0,0%	16,7%	100,0%
La Louvière	50,0%	33,3%	16,7%	0,0%	100,0%
totaal	**68,1%**	**13,8%**	**8,6%**	**9,5%**	**100,0%**

Verder dient opgemerkt dat de Kruispuntbank niet steeds het exacte aantal toelevert. Indien het aantal cases in een bepaalde cel, bijvoorbeeld aantal mensen met een werkloosheidsuitkering geregulariseerd volgens criterium 1 in Sint-Truiden, kleiner is dan 3 eenheden wordt dit gecodeerd als [1-3] en dit omwille van bescherming van de privacy. In dat geval hebben we het klassengemiddelde (2) genomen, terwijl het in vele gevallen aannemelijk is dat het in feite uitzonderingsgevallen betreft. Om deze reden is er een kans dat bepaalde categorieën als sterker vertegenwoordigd naar voor komen dan in werkelijkheid het geval is.

Als we de tabellen vergelijken, met name dan de kruispuntbankgegevens voor de aangeschreven steekproef (tabel 9 en 12) en de tabel met de activiteitstatus van onze respondenten op het moment van het interview (tabel 10 en 13), dan zien we zowel opvallende overeenkomsten als verschillen. Het aandeel mensen met een werkloosheidsuitkering en OCMW uitkering (n331) correspondeert in grote mate, wat enigszins ingaat tegen de verwachte tendens van een ondervertegenwoordiging van mensen met een zwakkere sociaal-economische positie, zoals gebruikelijk is in surveys van dit type (Cantillon et al, 2000).

De tewerkstellingsgraad bij onze respondenten is evenwel aanzienlijk hoger dan bij de steekproef op basis van de Kruispuntbank gegevens. Eén element van verklaring is dat wij een ruime definitie van tewerkstelling hanteren, op basis van de ons toegeleverde informatie door de respondenten, waarbij de daadwerkelijke activiteit primeert, niet het administratief statuut. We hebben bij de respondenten niet systematisch gepeild of ze contractueel tewerkgesteld waren en in orde met de sociale zekerheid.

Daarnaast is het niet zeker te bepalen wat de activiteitstatus is van mensen die onder nomenclatuurcode n332 vallen bij de Kruispuntbank. In principe zijn dit personen die maatschappelijke hulp krijgen van het OCMW, zoals voorzien voor mensen die niet de Belgische nationaliteit hebben. Die hulp kan financiële hulp zijn, maar we begrijpen dat het ook *kan* gaan om mensen die ingeschreven zijn in één of ander begeleidings- of integratieprogramma, zoals artikel 60§7 of artikel 61. In principe zouden de mensen die daadwerkelijk in zulk kader zijn tewerkgesteld in een andere nomenclatuurcode moeten zijn terecht gekomen, maar we vermoeden dat deze mutaties mogelijkerwijs nog niet helemaal zijn gebeurd.

Wat uit deze vergelijking naar voor komt is dat, voor zover we kunnen vaststellen, onze groep respondenten naar sociaal-economisch profiel geen sterke vertekening vertoont. Voor het oogpunt van deze studie realiseren we voldoende de gewenste diversiteit.

Die diversiteit realiseren we globaal ook in voldoende mate op het niveau van de locaties, hoewel er vrij sterke verschillen zijn in termen van verdeling over activiteitsstatus. Dit is geheel te verwachten gezien de kleine aantallen, in het bijzonder voor Sint-Truiden en La Louvière (n=6), maar ook Luxemburg (n=13), Luik (n=15) en West-Vlaanderen (n=20). Het feit dat vrijwel al onze respondenten uit West-Vlaanderen tewerkgesteld zijn en een kwart van de respondenten uit Luik een OCMW uitkering krijgen laat zich bijgevolg absoluut niet extrapoleren (infra 2.1.1.).

De Kruispuntbankgegevens met betrekking tot de steekproef vertonen evenwel ook sterke verschillen naar locatie en deze zijn allicht een meer adequate reflectie van de reële situatie gezien het hier aanzienlijk grotere aantallen betreft (n=577). Deze cijfers nuanceren enerzijds de relatief hoge tewerstellingsparticipatie van onze respondenten uit West-Vlaanderen,

St.Truiden en Antwerpen. Anderzijds bevestigen ze de comparatief hogere graad van afhankelijkheid van het OCMW in locaties zoals Luik.

Het weze opgemerkt dat we hier steeds refereren naar de plaats waar de aanvraag werd ingediend – onze steekproeftrekking vertrok immers van de bestanden van de regularisatiecommissie. Een confrontatie met de Rijksregistergegevens betreffende de huidige woonplaats leert dat dit een goede benadering is – de meeste respondenten leven nog steeds in dezelfde provincie (zie Tabel 16).

2.4 Verdeling

Om de implicaties van de gevolgde procedure en de beperkte representativiteit van dit onderzoek te kaderen, wordt de verdeling naar nationaliteit en de regionale spreiding met betrekking tot de plaats van aanvraag vergeleken voor de totale groep geregulariseerden (op basis van de persconferentie van de Commissie van Regularisatie –3 maart 2000-), de gestratifieerde steekproef (op basis van de gegevens van het Rijksregister) en de groep effectieve respondenten.

Tabel 14: Verdeling naar herkomstland

data Binnenlandse Zaken		steekproef		respondenten	
Congo	17,6%	Congo (Kinshasa)	18,0%	Congo (Kinshasa)	11,2%
Marokko	12,4%	Marokko	8,1%	Marokko	8,6%
Joegoslavië	5,6%	Joegoslavië	6,5%	Polen	8,6%
Turkije	4,7%	Pakistan	4,2%	Turkije	6,0%
Polen	4,3%	Polen	4,1%	Ghana	5,2%
Pakistan	4,2%	India	3,9%	Angola	4,3%
India	3,7%	Turkije	3,6%	Armenië	3,4%
Roemenië	2,7%	Angola	3,4%	Bosnië-Herzegovina	3,4%
Algerije	2,5%	Armenië	3,4%	Pakistan	3,4%
Angola	2,3%	Ghana	2,7%	Colombië	2,6%
China	2,2%	Roemenië	2,4%	Filipijnen	2,6%
Filippijnen	2,0%	China	2,0%	Nepal	2,6%
Ghana	2,0%	Bosnia-Herzegovina	1,9%	Tunesië	2,6%
Armeni	2,0%	Macedonië	1,8%	Albanië	1,7%
Kosovo	1,7%	Rusland	1,8%	Bolivië	1,7%

Met de regularisatiecampagne verkregen personen afkomstig uit 140 verschillende landen een permanente verblijfsvergunning. Het onderzoek werd uitgevoerd op basis van interviews met respondenten afkomstig uit 46 verschillende landen. In tabel worden de 15 voornaamste herkomstlanden in de verschillende groepen samengebracht. We stellen vast dat de top 5 van de totale groep geregulariseerden en van de respondenten erg goed overeenkomt. Hoewel Joegoslavië ontbreekt, merken we een erg hoge ranking van Bosnië-Herzegovina wat kan samenhangen met het jaar van aankomst. In onze groep zijn personen afkomstig uit Congo en Marokko iets minder sterk vertegenwoordigd, hoewel de rangorde wel overeenstemt. Respondenten met Poolse afkomst zijn relatief iets sterker aanwezig.

Tabel 15: Vergelijking plaats aanvraag

regio	data Binnenlandse Zaken		Steekproef		respondenten	
	absolute #	verdeling	absolute #	Verdeling	absolute #	verdeling
Vlaanderen	9.422	32,70%	222	39,7%	58	50,00%
Brussel	13.040	45,30%	122	21,8%	24	20,70%
Wallonië	6.346	22,00%	215	38,5%	34	29,30%
Total	28.808	100,00%	559	100,0%	116	100%

Het indienen van de aanvraag tot regularisatie gebeurde in 2000 voornamelijk te Brussel. De keuze voor een identieke geografische stedelijke spreiding (tussen Antwerpen, Brussel en Luik) en de mate van niet teruggevonden personen bij het Rijksregister impliceren de divergente samenstelling in de plaats van aanvraag tussen de totale groep en de gestratifieerde steekproef. Een nog sterkere vertegenwoordiging van personen die hun aanvraag in Vlaanderen indienden onder de respondenten kan eventueel te wijten zijn aan het verschil in integratiebeleid in Vlaanderen ten opzichte van Wallonië.

Tabel 16: Vergelijking plaats aanvraag regularisatie met huidige verblijfplaats (obv data bevolkingsregister)

		Huidige verblijfplaats (provincie)										
		Antwerpen	**Brussel 19**	**Luik**	**W.-Vl.**	**Lux.**	**Limburg**	**Heneg.**	**O.-Vl.**	**Brabant**	**Namen**	totaal
plaats aanvraag	Antwerpen	92,2%	3,5%	0,0%	0,9%	0,9%	0,0%	0,0%	1,7%	0,9%	0,0%	100,0%
	Brussel 19	1,0%	84,5%	4,9%	1,0%	2,9%	0,0%	1,9%	3,9%	0,0%	0,0%	100,0%
	Luik	0,0%	8,9%	88,6%	0,0%	0,0%	1,6%	0,8%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	W.-Vl.	1,4%	2,8%	1,4%	87,3%	0,0%	1,4%	0,0%	5,6%	0,0%	0,0%	100,0%
	Luxemburg	0,0%	13,6%	4,5%	0,0%	74,2%	0,0%	6,1%	0,0%	0,0%	1,5%	100,0%
	Sint-Truiden	2,6%	5,1%	5,1%	2,6%	0,0%	82,1%	0,0%	2,6%	0,0%	0,0%	100,0%
	La Louvière	2,4%	16,7%	2,4%	0,0%	7,1%	0,0%	71,4%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

Bron: gegevens Rijskregister; eigen verwerking

3. Sociaal-demografische kenmerken van de groep respondenten (n=116)

Dit eerste hoofdstuk, voornamelijk beschrijvend, biedt een voorstelling van de personen in de steekproef die hebben gereageerd op de oproep en die wij effectief ontmoetten, maw de groep effectieve respondenten. We blijven even staan bij enkele klassieke sociaal-demografische variabelen en we tonen de verdeling van deze referentiegroep aan over de criteria I en IV die eerder werden toegelicht in het hoofdstuk mbt de methodologie.

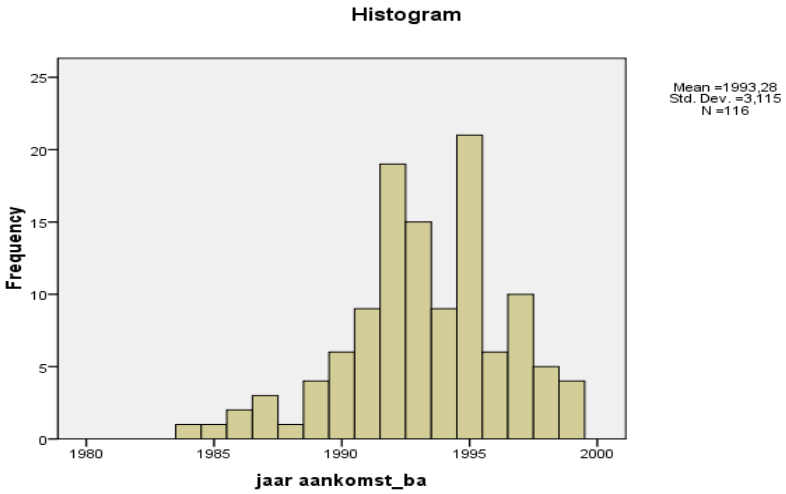
3.1 Geslacht

De groep effectieve respondenten is in meerderheid samengesteld uit mannen (78), tegenover 38 vrouwen. De Commissie voor Regularisatie heeft de gendervariabelen niet opgenomen in de eerste opmaak van de database van regularisatie-aanvragers. Het is dus niet mogelijk om na te gaan of deze verhouding een goede weerspiegeling vormt van de volledige groep deelnemers aan de regularisatiecampagne. Hoewel er in onze groep effectieve respondenten minder vrouwen zijn dan mannen, zal er bijzondere aandacht uitgaan naar genderperspectief in onze analyse. Het genderaspect is immers cruciaal in migratieonderzoek omdat dit aspect deels bepaalt wie migreert en waarom. Dat zelfde genderaspect heeft ook een impact op de keuze voor een land van bestemming en voor de integratie in dat land. We hebben belangstelling voor migratie-ervaringen van vrouwen en mannen en aan de wisselwerking tussen beiden op alle sleutelmomenten van de regularisatie, dus ervoor, tijdens en erna.

3.2 Jaar van aankomst

Van de 116 ontmoette personen kwamen er 63 in België aan tussen 1991 et 1995, wat wil zeggen dat ze op het ogenblik van de interviews tussen 12 en 16 jaar in België hadden doorgebracht, waarvan 5 tot 9 jaar alvorens ze geregulariseerd werden. 18 personen kwamen voor 1991 aan, wat neerkomt om meer dan 16 jaar verblijf in België, waarvan 9 voor regularisatie. Tenslotte zijn 25 personen na 1995 aangekomen, met dus maximum 12 jaar in België op de teller, waarvan niet meer dan 5 voor de regularisatie. Het merendeel van deze migraties vond dus plaats in de eerste helft van de jaren negentig (ziefiguur 1). Zoals we zullen zien, zijn deze nieuwe migraties erg divers en samengesteld uit meerdere categorieën migranten.

Figuur 1: Jaar van aankomst

3.3 Leeftijd

De meerderheid van de migranten waren tussen 18 en de 30 jaar oud bij hun aankomst[1] (=65). De tweede belangrijkste groep is samengesteld uit personen tussen 31 en 40 jaar oud (=30). De derde groep, minder talrijk (=13), betreft minderjarige migranten die konden migreren, op regulieren of irreguliere wijze, al dan niet begeleid door een familielid. Meerderjarig geworden op het ogenblik van de regularisatie-campagne, konden ze individueel een aanvraag aanhangig maken bij de Regularisatiecommissie. 6 Deelnemers migreerden naar België toen ze al 41 jaar of ouder waren.

Dit toont duidelijk aan dat de migraties van de personen die een regularisatieaanvraag indienden, voornamelijk personen betreft op actieve leeftijd, wat implicaties heeft voor de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid.

[1] Het aantal personen onder onze effectieve deelnemers met betrekking tot de beschrijving in de tekst is aangeduid tussen haakjes na het = teken.

3.4 Nationaliteit

De waaier aan nationaliteiten binnen onze effectieve deelnemers is erg groot met 46 vertegenwoordige nationaliteiten.

Tabel 17: Land van herkomst

Afrika	Congo (Kinshasa)	13	**Azië**	Pakistan	4	**Latijns-Amerika**	Chili	1
	Angola	5		Nepal	3		Colombia	3
	Ghana	6		India	2		Bolivië	2
	Sierra Leone	2		Iran	2		Peru	1
	Kameroen	2		Afghanistan	1		Brazilië	1
	Senegal	2		Azerbaidjan	1	**Sub-totaal**		**8**
	Liberia	2		Bangladesh	1	**West-Europa**	Bosnië-Herzegovina	4
	Congo (Brazaville)	1		Bhutan	1		Albanië	2
	Ivoorkust	1		Philippijnen	3		Kosovo	1
	Guinea	1		Kazachstan	1		Macedonië	1
	Rwanda	1		Myanmar	1		Ex-Joegoslavië	1
	Togo	1		Sri Lanka	1		Georgië	1
	Nigeria	1		Rusland	1	**Sub-totaal**		**10**
	Marokko	10		Armenië	4	**EU**	Polen	10
	Algerije	1		Turkije	7		Roemenië	1
	Tunesië	3	**Sub-totaal**		**33**		Bulgarije	1
Sub-totaal		**52**	**Noord-Amerika**	VSA	1	**Sub-totaal**		**12**

De herkomstlanden waarmee België een bijzondere historische band heeft, blijven diegene die het meest geregulariseerden tonen. Onderdanen van Congo (RDC), voormalige kolonie, en van het Koninkijk Marokko, voormalig recruteringsgebied voor gastarbeiders, waren met respectievelijk 13 en 11 onder de effectieve deelnemers. Voor het overige zien we een belangrijke diversificatie bij de herkomstlanden. De meerderheid is afkomstig uit een Afrikaans land, vervolgens uit een Aziatisch land, dan uit de Maghreb, vervolgens uit een pas tot de EU toegetreden land uit Oost-Europa, dan pas uit een ander oost-europees land en tenslotte uit Latijns Amerika. De actieve deelname van individuen uit Polen (=10), Turkije (=7), Ghana (=6) en Angola (=5) valt op.

Een analyse op basis van herkomstland en geslacht laat zien dat een aantal van die migraties eerder een vrouwelijk fenomeen zijn dan van een mannelijk (zie tabel 18).

Tabel 18: Land van herkomst en geslacht

Régio van herkomst en geslacht			
Regio van herkomst	**M**	**V**	**Totaal**
Afrika	26	12	**38**
Azië	23	9	**32**
Maghreb	12	2	**14**
Oost-Europa (EU)	4	8	**12**
Oost-Europa	10	1	**11**
Latijns-Amerika	2	6	**8**
Noord-Amerika	1	0	**1**
Totaal	**78**	**38**	**116**

Dit gaat voornamelijk op voor vrouwen afkomstig uit een Oost-Europees land dat recentelijk toetrad tot de EU, maar ook voor Latijns-Amerika. Wat de landen uit Afrika en Azië betreft, zijn de mannen in de meerderheid, maar blijven vrouwen erg aanwezig. Migraties uit de Maghreb zijn in essentie mannelijk.

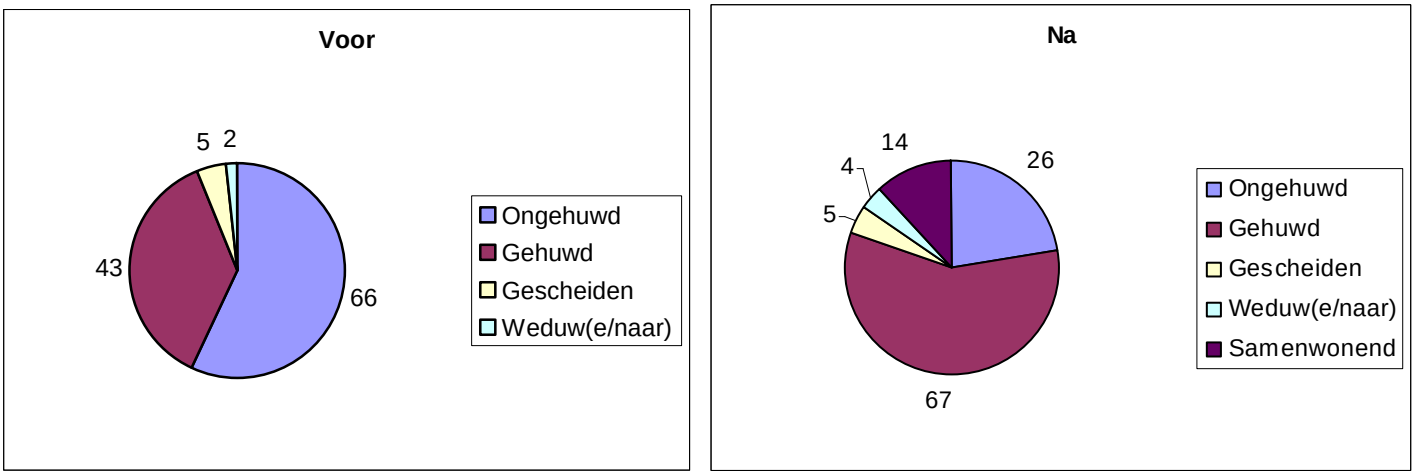
Deze vrouwelijke migraties staan ver af van het klassieke patroon van de vrouwelijke migrante die haar man komt vervoegen en voor de kinderen zorgt. Velen onder hen zijn op hun eentje gemigreerd, met de hulp vaak van andere vrouwen in het herkomstland, om hier jobs te komen doen in die economische sectoren waar ze toegang toe konden hebben. Deze sectoren zijn sociaal minder gewaardeerd, hoofdzakelijk gericht op laaggeschoolde arbeid en sluiten aan bij de typische activiteiten die vrouwen uitvoeren in de privésfeer. Deze arbeidsverdeling naar geslacht en etnische afkomst tekent zich af op internationale schaal, zoals beschreven wordt door Catarino en Morokvasic (2006).

De migratie van de personen die geregulariseerd werden tijdens de campagne van 2000, valt binnen het domein van de nieuwe migraties, gekenmerkt door vervrouwelijking en een belangrijke diversificatie op het vlak van herkomstlanden. Deze veelvuldigheid aan nationaliteiten komt erg goed aan bod in het mozaïek aan trajecten die we aantreffen bij de geregulariseerde personen die we hebben ontmoet.

3.5 Familiale situatie

Zoals we reeds aangaven, behoorde de meerderheid van onze effectieve respondenten tot de leeftijdsgroep van 20 – 30 jaar bij hun aankomst in België. De twee volgende figuren tonen de burgerlijke staat van de individuen op twee onderscheiden ogenblikken: op het ogenblik van hun migratie en op het ogenblik van het interview (2007).

Figuur 2: De gezinssituatie

Als de meerderheid van personen al ongehuwd was op het ogenblik van de emigratie, was toch al een belangrijke groep getrouwd in het herkomstland. We staan dus voor twee duidelijk onderscheiden groepen migranten, zij die nog geen gezin stichtten en zij dat wel al deden. Tussen het ogenblik van de migratie en de interviews is de situatie erg gewijzigd. Nu waren de meesten gehuwd en de alleenstaanden in de minderheid. De meeste mensen die wij ontmoetten, hebben een gezin gesticht, wat niet zonder gevolgen is, zo zal blijken, voor verblijfsstrategie en levenskeuzes. Daar komt een belangrijke categorie bij, namelijk deze van personen die ongehuwd samenwonen.

De volgende tabel toont duidelijk aan dat onder de personen die gehuwd waren voor hun migratie, de asielzoekers in de meerderheid zijn (34 op 43). Zoals we verder zullen zien (infra hoofdstuk 4.5), is het ook voornamelijk deze categorie die een beroep zal doen op gezinshereniging.

Tabel 19: Verblijfsstatus voor de regularisatie en burgerlijke staat op het ogenblik van de migratie

		Verbijfsstatus voor de regularisatie		
Burger-lijke staat op het ogenblik van de migratie		**Andere**	**Asielzoekers**	**Totaal**
	Ongehuwd	28	38	**66**
	Gescheiden	4	1	**5**
	Getrouwd	9	34	**43**
	Weduw-e/-naar	1	1	**2**
	Totaal	**42**	**74**	**116**

3.6 Onderwijsniveau, beroepsopleiding en taallessen

Meerdere studies over sans-papiers in Europa hebben aangetoond dat migratie niet alleen maar een zaak is van armen en plattelandsbewoners. De nieuwe migraties worden gekenmerkt door steeds groter wordende verschillen op vlak van sociale afkomst (Rea, Tripier, 2003:109).

Wat onze respondenten betrof, had meer dan één derde hoger onderwijs genoten (22 hadden hogeschool aangevat of afgewerkt en 20 universitaire studies) alvorens te migreren. De meerderheid (48) had lagere school achter de rug en middelbare school aangevat of afgewerkt. 18 individuen had lagere school aangevat of afgewerkt. Een kleine minderheid had nooit school gelopen. We stellen dus een relatief belangrijke proportie vast van mensen met een zeker opleidingskapitaal.

De volgende tabel geeft een aanwijzing van de veranderingen op het vlak van scholingsniveau van onze respondenten, tussen het ogenblik van migratie en het ogenblik van het onderhoud (2007) :

Tabel 20: Vergelijking van de situatie in herkomstland met de situatie bij interview

		Niveau d'éducation au moment de l'entretien (2007)					**Totaal**
		geen scholing	**lager onderwijs**	**middelbaar onderwijs**	**hogeschool**	**universiteit**	
Onderwijs-niveau bij vertrek uit het herkomstland	**geen scholing**	7	0	1	0	0	8
	lager oderwijs	0	12	4	0	2	18
	middelbaar oderwijs	0	0	46	2	0	48
	hogeschool	0	0	3	16	3	22
	universiteit	0	0	1	4	15	20
Total		**7**	**12**	**55**	**22**	**20**	**116**

We zien duidelijk dat het onderwijsniveau in het herkomstland en in ons land na regularisatie, vrij gelijkend is[2] . Er zijn niettemin enkele veranderingen.

Van de 20 personen die nu een universitair niveau hebben, zijn er 5 die in België hun studies deden. Twee onder hen zijn afkomstig uit Bosnië-Herzegovina en kwamen op jonge leeftijd in België aan. Drie hadden een hogeschool niveau behaald in hun herkomstland en hebben universitaire studies verdergezet in België. Van die drie hebben er zich twee bij hun binnenkomst een asielvraag ingediend (één uit Armenië en één uit Congo (RDC). Eén persoon was naar België gekomen van uit Bangladesh om er te studeren.

Van de 22 personen die op het moment van het interview een hogeschool diploma hebben, hadden er 4 een universitaire graad behaald in het herkomstland en in België hoger onderwijs

[2] Sommigen hebben in België studies aangevat of afgewerkt op hetzelfde niveau als studies die men eerder deed in het land van herkomst. Die informatie kan men niet uit deze tabel afleiden

verdergezet. Van die 4 hebben er zich 3 vluchteling verklaard (Liberia, Pakistan, Nepal). De vierde was een studente die vanuit Tunesië naar België was gekomen om er te studeren met een 'studentenvisum'.

Wat de personen betreft die op dit ogenblik een niveau middelbaar onderwijs hebben, hadden er 4 een lager onderwijs-diploma in het land van herkomst. Zij kwamen als minderjarigen het land binnen en behaalden hier hun diploma middelbaar onderwijs: een Poolse (10 jaar, sans papier), een Marokkaan (13 jaar, sans papier), een Congolees (12 jaar, sans papier) et een Rus (15 jaar, asielzoeker). Een Turkse jongen die 8 jaar was bij z'n binnenkomst was in Turkije nog nooit naar school geweest en heeft in België school gelopen, tot en met het middelbaar ondewijs (na de afwijzing van z'n asielaanvraag heeft hij gewoon verder school gelopen).

In België, kunnen kinderen zonder wettig verblijf school lopen op basis van hun fundamenteel recht op onderwijs en de principes van gelijkheid en non-discriminatie. Over het algemeen hebben wij geen families ontmoet die problemen hadden ondervonden om hun kinderen school te laten lopen, ondanks hun onwettig verblijf. De mensen zonder wettig verblijf weten dat ze heel weinig rechten hebben, maar het recht dat hun kinderen hebben om school te lopen en onderwijs te krijgen, is bij hen goed bekend en wordt opgeëist. Het volgende fragment uit een interview met een Belgische van Boliviaanse afkomst is duidelijk :

> Respondente afkomstig uit Bolivië, aangekomen in 1993, clandestien :
>
> Wat de school betreft, het begon toen ze in de kleuterschool was. Ik betaalde altijd alles. Voor het eerste leerjaar, wou ik haar inschrijven in een heel goede school. Ze was 5 jaar en half. […] Uiteindelijke werd ze aangenomen maar ze zegden er wel bij : « Als er een controle komt, kan uw dochter niet meer studeren ». Ik zei « Ok ! ». Men heeft ze dus ingeschreven. Maar in de loop van het jaar, zei men me « Mevrouw, we willen de papieren zien van uw dochtere ». Waarop ik heb gezegd, « met excuses, maar het is het recht van een kind om naar school te gaan ».

Tenslotte valt het op dat 4 personen in de tabel verklaren hoger onderwijs te hebben gedaan in het herkomstland, maar vandaag middelbaar onderwijs als niveau opgeven. Het gaat om mensen die niet de equivalentie van hun diploma kregen. Zij passen het niveau dat ze zelf verklaren te hebben spontaan aan aan het niveau dat men hen hier wil toekennen.

De volgende samenvatting met een migrant uit Bangladesh illustreert de problemen die geschoolde mensen hebben met de erkenning van hun diploma's.

> Respondent afkomstig uit Bangladesh, in België sinds 1989, student visum:
>
> Hij kwam als student naar België in 1989. Hij voltooide een aantal masters aan Belgische universiteiten, maar na zijn regularisatie bleek dat zijn bachelor uit Bangladesh niet in België erkend werd. Hierdoor werden eveneens zijn in België behaalde masters niet erkend. Tijdens zijn studententijd woonde hij samen met enkele andere studenten in een appartement. Nadat zijn studentenvisum verlopen was, leefde hij in de illegaliteit. Tijdens deze periode moest hij werken, wanneer hij kon, om te kunnen overleven. Het betrof hier niet-officiële tewerkstelling. Toen hij zijn regularisatie verkregen had, begon hij onmiddellijk aan een VDAB-cursus boekhouden. Na zijn VDAB-cursus begeleidde het OCMW hem bij het vinden van werk. Uiteindelijk kon hij beginnen als boekhouder bij een ziekenhuis, waar hij nu nog steeds werkt.

Er zijn belangrijke verschillen tussen de respondenten op vlak van hun toegang tot onderwijs, naar gelang de verblijfstitel die ze hadden voor hun regularisatie. Het ligt voor de hand dat migranten met een studentenvisum een opleiding hebben kunnen aanvangen voor hun regularisatie. Ook asielzoekers hebben eerder wel dan niet toegang gehad tot onderwijs of opleiding, meestal omdat ze beter geïnformeerd waren. De opleiding waartoe ze toegang hadden was erg beperkt. Zij die enige tijd legaal verbleven voor de regularisatie hebben vaker opleidingen kunnen volgen. Het zijn de clandestienen die het minst opleiding hebben gevolgd: bij gebrek aan informatie over bestaande structuren enerzijds en omdat opleiding nu eenmaal geen onderdeel vormde voor de oplossingen die men voor het leven en overleven van elke dag kon gebruiken. Hier volgt een uittreksel van een gesprek met een Poolse die illegaal aankwam in 1991 en in het zwart huishoudelijk werk deed. Het toont heel goed aan in welke situatie mensen zonder wettig verblijf zich bevinden: werken om te kunnen overleven en zich verborgen houden om niet te zichtbaar te zijn.

Respondente afkomstig uit Polen

I[3]: Hebt u nooit lessen gevolgd?
R : Neen, ik had de tijd niet om naar lessen te gaan en ik wou me ook niet te veel tonen omdat …
R : U bang was?
R : Ik was bang en ik hield ook rekening met de mensen voor wie ik werkte, ik wou niet, … allez … ik bewoog niet veel om hen niet te veel risico te doen lopen.
I: Verborg u zich ook voor hen ?
R : Bah, verbergen is veel gezegd maar ik was discreet, toch, vrij goed, ik vertelde niets over m'n leven aan niemand omdat ik geen problemen wou ... er waren niet veel mensen die me werk gaven en opdat ze me zouden vertrouwen moest ik toch hard en veel werken.

Het ogenblik van de regularisatie bracht vaak een gedragswijziging met zich. Terwijl ze hun toekomst nooit echt lang vooruit planden, konden de geregulariseerden nu plots op een heel andere manier kijken naar de plaats die ze in de ontvangende maatschappij konden innemen. De vragen over de vorming en opleiding die de respondenten volgden sinds hun aankomst in België tonen aan dat de meerderheid van hen (64 op 116) op zijn minst één onderwijsvorm (hoger onderwijs, sociale promotie, …) heeft gevolgd. Een aantal mensen heeft Nederlandse of Franse les aangevat op het ogenblik van de regularisatie-aanvraag of kort erna:

Respondente afkomstig uit Angola, in België sinds 1993, azielzoekster:

Nadat ze haar verblijfsdocumenten had gekregen, volgde ze nog een aanvullende taalcursus Frans en een opleiding als verzorgster. Ze werkt nu als verzorgster in een bejaardentehuis in de buurt van Charleroi. Ze is tevreden over haar huidige job. Haar man werkt ook als loodgieter.

De volgende tabel toont aan dat het merendeel van de geregulariseerde personen die in het Vlaamse Gewest verbleven op het ogenblik van het onderhoud, Nederlandse les hebben gevolgd sinds hun aankomst in België. Zij die in Brussel woonden hebben ook, zij het in mindere mate, Franse les gevolgd. Zij die in Wallonië verbleven zijn zij die het minst taalles hebben gevolgd. Onder de 21 personen die geen les volgden, waren er heel wat afkomstig uit landen waar Frans wordt gepraat (Maghreb en Sub-Sahara-Afrika).

[3] « I » voor Interviewer en « R » voor Respondent

Tabel 21: Taallessen en huidige verblijfplaats

huidige verblijfplaats (2007)	Nederlandse les	Franse les	geen les	totaal
Brussel	5	11	13	29
Vlaanderen	47	2	8	57
Wallonië	0	9	21	30
Totaal	**52**	**22**	**42**	**116**

Onder de variabelen die we hebben uitgewerkt, was er één die de taalcompetenties van de respondenten beoordeelde. Er werd gewerkt met drie competentieniveaus: goed, matig en zwak. Deze beoordeling is onvolmaakt, aangezien ze gebeurde door de interviewer en vaak op basis van zeer beperkte conversatie in de betreffende taal met respondent gebeurde (zie tabel 22).

Tabel 22: Verband tussen kennis Franse taal en werk

			huidige arbeidssituatie				
			tewerkgesteld	werkloos	Nba	ao	totaal
taalbeheersing (frans) / regio	ja (goed)	Brussel	13	3	0	0	16
		Vlaanderen	7	0	0	0	7
		Wallonië	15	8	0	0	23
		totaal	35	11	0	0	46
	ja (matig)	Brussel	2	3	1	0	6
		Vlaanderen	7	2	0	0	9
		Wallonië	0	3	0	2	5
		totaal	9	8	1	2	20
	neen	Brussel	4	3	0	0	7
		Vlaanderen	32	7	1	1	41
		Wallonië	1	0	0	1	2
		totaal	37	10	1	2	50

Noot: nba = niet beroepsactief / ao = arbeidsongeschikt

Tabel 23: Verband tussen kennis Nederlandse taal en werk

			huidige arbeidssituatie				
			tewerkgesteld	werkloos	Nba	ao	totaal
taalbeheersing (ndl) / regio	ja (goed)	Brussel	2	0	0	0	2
		Vlaanderen	26	4	0	1	31
		Wallonië	0	0	0	0	0
		totaal	28	4	0	1	33
	ja (matig)	Brussel	2	1	0	0	3
		Vlaanderen	14	4	1	0	19
		Wallonië	2	1	0	0	3
		totaal	18	6	1	0	25
	neen	Brussel	15	8	1	0	24
		Vlaanderen	6	1	0	0	7
		Wallonië	14	10	0	3	27
		totaal	35	19	1	3	58

Noot: nba = niet beroepsactief / ao = arbeidsongeschikt

Tabel 22 en 23 suggereren dat taalkennis pertinent belangrijk is voor socio-economische integratie. De meerderheid van respondenten die goed Frans spreekt in Wallonië/ Brussel en

goed Nederlands in Vlaanderen/Brussel heeft werk. En ook omgekeerd zien we dat de meerderheid van de werkenden goed Frans respectievelijk Nederlands spreekt.

Toch blijkt het beheersen van de taal niet impliciet een voorwaarde om een job te verwerven. Enerzijds blijkt, hoewel de vertegenwoordiging onder de respondenten beperkt is, dat 6 personen werken van de 7 respondenten die in Vlaanderen verblijven en een erg zwakke kennis van het Nederlands hebben. Dit duidt aan dat de zwakke kennis van de taal niet systematisch een obstakel vormt voor tewerkstelling. De voordelen van een verworven sociaal en/of etnisch netwerk kan een sterke stimulans betekenen voor een plaats op de arbeidsmarkt.

Anderzijds is het interessant vast te stellen dat onder de respondenten die een zeer goede kennis van de Franse taal beschikken (n = 23) er 8 een werkloosheidsvergoeding ontvangen. Hoewel de personen met een slechte beheersing van de taal duidelijk grote moeilijkheden ondervinden om een plaats op de arbeidsmarkt te verwerven, blijkt taal dus niet de enige verklarende variabele voor een moeilijke doorstroom naar de arbeidsmarkt. Andere factoren, zoals scholingsniveau, mogelijkheden, maar ook discriminatie moeten in beschouwing genomen worden.

Maar zoals gezegd is deze variabele zeer onvolmaakt, en deze resultaten zijn hoogstens indicatief. Er is verder onderzoek vereist om hierover onderbouwde uitspraken te kunnen doen.

Tenslotte dient de motivatie om een taal aan te leren ook in verband gebracht worden met het eventuele schoolgaan van kinderen. Zoals Brun en Laacher al vaststelden heeft taalkennis maar zin en betekenis in verband met het geheel van de levensomstandigheden, de inspanning die geleverd wordt om die kennis te vergroten hangt af van het mogelijke nut van die kennis in de toekomst (2001:142). Het hebben van schoollopende kinderen is een element dat ouders en vooral vrouwen ertoe aanzet om taallessen te volgen om beter te communiceren met de instellingen van de ontvangende samenleving en meer bepaald de onderwijsinstelling.

3.7 De intra-nationale mobiliteit

De volgende tabellen duiden de verhuisbewegingen aan tussen de drie Gewesten (Brussel, Vlaanderen, Wallonië) op drie onderscheiden ogenblikken (aankomst in België, indiening regularisatieverzoek en ogenblik interview):

Tabel 24: Verblijfplaats bij aankomst en bij indiening regularisatieverzoek (2000)

		Verblijfplaats bij aankomst			**Totaal**
		Brussel	**Vlaanderen**	**Wallonië**	
Plaats indiening regularisatieverzoek (2000)	**Brussel**	20	2	2	**24**
	Vlaanderen	10	45	3	**58**
	Wallonië	15	1	18	**34**
Totaal		**45**	**48**	**23**	**116**

Tabel 25: Verblijfplaats bij indiening regularisatieverzoek (2000) en bij interview (2007)

		Plaats indiening regularisatieverzoek (2000)			Totaal
		Brussel	**Vlaanderen**	**Wallonië**	
Verblijfplaats op ogenblik interview	**Brussel**	22	2	5	**29**
	Vlaanderen	0	56	1	**57**
	Wallonië	2	0	28	**30**
Totaal		**24**	**58**	**34**	**116**

Wat het Brussels Gewest betreft, stellen we vast dat heel veel mensen zich er bij aankomst vestigden (=45). In 2000, bij de indiening van de aanvraag, waren er maar 24 van hen die er nog woonden. Op het ogenblik van het interview is dat cijfer opnieuw gestegen tot 29. Dat Brussel de eerste vestigingsplaats blijkt, is weinig verwonderlijk, het is heel vaak de aankomstplek. Sommigen konden na enige tijd kennissen of familieleden elders vervoegen, anderen vertrokken na de indiening van een asielaanvraag.

Tijdens de negentiger jaren, werden asielzoekers bij hun aankomst meestal kort en dus tijdelijk opgevangen in een opvangstructuur te Brussel (meestal het Klein Kasteeltje) alvorens hen een OCMW werd toegewezen of een opvangcentrum in één van de drie gewesten. Zoals Scandella reeds uiteenzette (2007:459), werd het opvangbeleid voor asielzoekers gewijzigd na een stijging van het aantal asielaanvragen begin de jaren negentig. In 1992 wijzigde de rol van het Klein Kasteeltje van verblijfscentrum naar transitcentrum, van waaruit kandidaat-vluchtelingen een OCMW of Rode Kruis-opvangcentrum toegewezen kregen. De aanhoudende toename van het aantal asielzoekers leidde tot de oprichting van nieuwe opvangcentra en in 1994 werd een spreidingsplan aangenomen met het oog op een harmonieuze spreiding van asielzoekers over het grondgebied. Het Gewest waar de respondenten verbleven toen ze hun asielaanvraag indienden, is dus geen individuele beslissing maar vloeit voort uit het spreidingsbeleid met betrekking tot kandidaat-vluchtelingen. Deze opmerking ’is belangrijk, aangezien van de 116 respondenten er zich 74, kort na hun aankomst in België, vluchteling verklaarden.

Blijft de vaststelling dat een relatief belangrijke groep besloot zich in Brussel te vestigen, van aankomst tot op vandaag.

Wat het Vlaamse Gewest betreft, zien we dat heel wat mensen er zich onmiddellijk na hun aankomst op Belgisch grondgebied vestigden (=48). Op het ogenblik van de aanvraag van regularisatie woonden er 58 van onze respondenten in Vlaanderen en nog steeds 57 op het ogenblik van de interviews. Dat geeft aan dat er een belangrijke beweging vanuit Brussel richting Vlaanderen plaatsvond tussen de eerste periode in België en het moment van de indiening van de regularisatie-aanvragen. Van de 45 personen die in Brussel aankwamen, zijn er 10 die zich in Vlaanderen vestigden voor de regularisatie-operatie aanving.

Wat het Waalse Gewest betreft, verbleven 23 personen er bij hun aankomst in België. Op het ogenblik van de aanvraag van regularisatie woonden er 34 van onze respondenten in Wallonië en nog steeds 30 op het ogenblik van de interviews. Ook daar stellen we een belangrijke beweging vast, met 15 personen die Brussel voor Wallonië verlieten. Een ander, minder

belangrijke beweging (=5), betreft mensen die beslist hebben zich terug in Brussel te vestigen na de regularisatie. Die beweging wordt vooral gemaakt door jonge migranten die tot op het ogenblik van de regularisatie terugvielen op belangrijke steun vanuit hun gemeenschap. De regularisatie staat hen dan opnieuw toe zich geografisch te verwijderen van die gemeenschapsnetwerken die hen hielpen te overleven tijdens de periode die ze in de irregulariteit doorbrachten. Tenslotte valt het op dat bewegingen van Vlaanderen naar Wallonië en omgekeerd nauwelijks voorkomen.

Een andere minder belangrijke beweging is die van de hoofdstad naar Wallonië na regularisatie. Het gaat hier vooral om mensen die onroerend goed willen verwerven. Een huis kopen in Brussel is erg duur, vandaar dat mensen zich in Wallonië gaan vestigen, in de buurt van La Louvière of Charleroi. Kijken we eens naar het parcours van een Filippijns gezin dat hier in 1993 voltallig aankwam. Sinds zij beslisten om zich in Wallonië te vestigen hebben zich tal van Filippijnse families die aanvankelijk in Brussel woonden in Wallonië gevestigd. Die vorming van een kleine Filippijnse gemeenschap heeft hen er stap voor stap toe gebracht activiteiten te organiseren om mekaar te ontmoeten.

> Respondente afkomstig uit de Filippijnen
>
> "On Friday, we do Bible studies. There are three families coming here, the Filipinos women are married to a Belgian and the pastor is also a Filipino. For the young people, they do it in French, because the children understand only French. On Sunday, I go to Brussels; I prefer going there because there is a church"

Bij wijze van besluit kunnen we stellen dat de regularisatie geen aanleiding gaf tot een belangrijke mobliliteit tussen gewesten. De meeste bewegingen vonden plaats tussen aankomst en indiening regularisatieverzoek. Die intra-nationale migraties waren niet altijd het gevolg van een individuele beslissing van de migrant. Ze hadden voornamelijk te maken met het spreidingsbeleid van kandidaat-vluchtelingen van de overheid. De doorslag bij diegenen die geen asielzoeker waren, werd vaak maar niet alleen gegeven door de aanwezigheid van een kennis of een familielid op deze of gene plek.

In dat opzicht is de volgende tabel heel interessant, omdat ze aantoont dat de drie gewesten niet alle nationaliteiten in dezelfde mate aantrekken. Afhankelijk van hun regio van herkomst, bevinden de geïnterviewde migranten zich eerder in Brussel, Vlaanderen of Wallonië.

Tabel 26: Regio's van herkomst en verblijfplaats op ogenblik interview (2007)

	Brussel	**Vlaanderen**	**Wallonië**	**Totaal**
Afrika	13	10	15	**38**
Azië	2	28	2	**32**
Maghreb	7	4	3	**14**
Oost-Europa (EU)	0	7	5	**12**
Oost-Europa	1	6	4	**11**
Latijns-Amerika	5	2	1	**8**
Noord-Amerika	1	0	0	**1**
Totaal	**29**	**57**	**30**	**116**

Twee tendensen tekenen zich duidelijk af bij onze respondenten: de personen afkomstig uit Azië verblijven voornamelijk in Vlaanderen en zij die afkomstig zijn uit Afrikaanse landen zijn talrijker in Brussel en Wallonië. Wat die Afrikaanse landen betreft, vinden we meer West-Afrikanen in Vlaanderen, de Centraal-Afrikanen zoeken vaker Wallonië op. Tenslotte stellen we vast dat mensen uit Latijns-Amerika doorgaans voor Brussel kiezen

Deze gewestelijk-specifieke kenmerken op grond van herkomstland weerspiegelen de bestaande sociale netwerken die de nieuwe migraties ondersteunen.

3.8 Criteria I en IV

Ter herinnering, de Regularisatiewet van 22 december 1999 heet officieel de 'Wet betreffende de regularisatie van het verblijf van bepaalde categorieën van vreemdelingen verblijvend op het grondgebied van het Rijk' (verschenen in B.S. op 10/01/2000, p. 578). Deze wet organiseerde de regularisatie-aanvragen rond 4 criteria (zie bijlage 3):

> 1° hetzij de erkenning van de hoedanigheid van vluchteling hebben aangevraagd zonder een uitvoerbare beslissing te hebben ontvangen binnen een termijn van vier jaar; deze termijn wordt teruggebracht tot drie jaar voor de gezinnen met minderjarige kinderen die in België verbleven op 1 oktober 1999 en die de leeftijd hebben om naar school te gaan;
> 2° hetzij om redenen onafhankelijk van hun wil niet kunnen terugkeren naar het land of de landen waar ze vóór hun aankomst in België gewoonlijk verbleven hebben, noch naar hun land van herkomst, noch naar het land waarvan ze de nationaliteit hebben;
> 3° hetzij ernstig ziek zijn;
> 4° hetzij humanitaire redenen kunnen laten gelden en duurzame sociale bindingen in (het land) hebben ontwikkeld.

Om redenen die hoger zijn aangehaald (zie p. 5) hebben we onze steekproef op de criteria I en IV uitgevoerd [4].

Zoals de tabel aangeeft, deed een meerderheid van de personen die meewerkten aan ons onderzoek, een beroep op het criterium IV (duurzame sociale bindingen en humanitaire redenen) en niet op grond van criterium I (lange asielprocedure). Wat ook opvalt is de grotere relatieve deelname van personen uit Vlaanderen die op grond van dat criterium I een regularisatie-aanvraag deden, in vergelijking met andere regio's (Brussels en Waals Gewest).

Tabel 27: Verdeling volgens regularisatiecriteria I en IV, steekproef en effectieve respondenten.

	Respondenten (n=116)		
	CriteriumI	**CriteriumIV**	**Totaal**
Brussel	6	23	29
Vlaanderen	23	34	57
Wallonië	7	23	30
	36	**80**	**116**

Wanneer we tijdens de gesprekken de regularisatiecriteria aanhaalden, bleek dat velen niet wisten volgens welk criterium ze geregulariseerd werden. Deze vaststelling gaat nog duidelijker op voor mensen die een asielaanvraag hadden gedaan en die in de loop van de procedure waren afgewezen. Dat sommigen mensen overtuigd waren dat ze volgens een ander criterium geregulariseerd waren dan hetgeen effectief gehanteerd werd, duidt vooral aan hoe moeilijk het was om wegwijs te raken in de diverse asiel- en verblijfsprocedures. Het wijst ook op de gebrekkige informatie waarover de regularisanten beschikten over de stappen die hun advocaat ondernam met het oog op hun verblijfsregularisatie.

[4] Het aantal ingediende dossiers betrof tussen de 50.000 en de 55.000 personen. De meerderheid van de aanvragen (77%) werd ingediend op grond van criterium 4. De criteria 1 en 2 waren goed voor respectievelijk 24% en 23% (33% van de aanvragers duidden meer dan één criterium aan; cf. Rapport 2006 van de Federale Overheidsdienst werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, "De Immigratie in België, aantallen, stromen en arbeidsmarkt, studies en onderzoeken", p. 52).

Niettemin is het voor een analyse van levensverhalen niet zo heel belangrijk om precies te weten op grond van welk criterium mensen echt geregulariseerd werden. Het is wel belangrijk aandachtig na te gaan welke feiten zij vermelden en welke betekenis ze eraan hechten. In feite zijn heel veel mensen geregulariseerd op het criterium IV, ook al dienden zij na hun binnenkomst in België een asielaanvraag in die op niets was uitgedraaid. De volgende tabel toont aan dat van de individuen die een asielaanvraag hadden ingediend (74 van de 116), er 39 zijn geregulariseerd op criterium IV (iets meer dan de helft dus) .

Tabel 28: Criteria I en IV en asielzoekers

		Asielzoekers		Totaal
		Neen	**Ja**	
Criteria	**I**	1	35	36
	IV	41	39	80
Totaal		**42**	**74**	**116**

Velen van hen die een asielaanvraag deden, hadden wellicht met succes beroep kunnen doen op de vluchtelingenstatus als aan de vluchtelingendefinitie een ruimere invulling was gegeven. Onder hen die op basis van het het vierde criterium een aanvraag deden, bevonden zich bovendien heel wat mensen die nooit een asielaanvraag hadden gedaan maar op grond van wiens relaas je kunt stellen dat ze misschien goede redenen hadden om er toch aanspraak op te maken. Nog anderen hadden uit schrik om niet erkend te worden als vluchteling, meerdere procedures tegelijk opgestart om toch maar niet in illegaliteit terecht te komen. Het verhaal van een Congolees (RDC) die al een regularisatie-aanvraag had ingediend tijdens z'n asielprocedure illustreert treffend het wantrouwen dat vluchtelingen kunnen koesteren tegen de Belgische asielinstanties. Hij had asiel aangevraagd in 1998. Aanvankelijk was de aanvraag ontvankelijk verklaard, maar nadien ten gronde afgewezen door de Commissaris-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) en de Vaste Beroepscommissie voor de Vluchtelingen (VBV). Ontgoocheld dient hij een regularisatie-aanvraag in op grond van duurzame sociale bindingen en humanitaire redenen. Tegelijk tekent hij bij de Raad van State beroep aan tegen de asielweigering. In 2000 velt de Raad van State een arrest dat de beslissing van de asielinstanties vernietigt van het VBV, waarop zijn asielaanvraag opnieuw ten gronde wordt onderzocht. In 2003 ontvangt hij een positief advies van de Regularisatie-commissie op grond van het criterium IV. Enkele weken later ontvangt hij een positieve beslissing van de VBV waardoor hem de vluchtelingenstatus alsnog wordt toegekend. Het verhaal illustreert hoe lang het kan duren alvorens een vluchteling erkend wordt (meer dan vijf jaar), maar ook hoe wantrouwen ten aanzien van de Belgische asielinstanties tot stand komt. Een asielzoeker die leeft met angst om niet erkend te worden, zet dikwijls in op meerdere verblijfsprocedures tegelijk.

Deze enkele overwegingen met betrekking tot de criteria I en IV en de Regularisatiewet, brengen ons ertoe enige reserves te formuleren om ze als objectieve criteria te gebruiken voor een analyse van de levensrealiteit. Heel wat mensen die onder criterium IV geregulariseerd zijn, hadden ook een asielaanvraag ingediend en op heel wat punten gelijklopende ervaringen als zij die onder criterium I werden geregulariseerd. Zij vertonen tevens een zekere "ervaring met illegaliteit", die zij delen met zij die een regularisatieverzoek deden op grond van het criterium IV maar die nooit een asielaanvraag deden.

Zowel onder criterium I als IV bevinden zich mensen die een tijd in de illegaliteit hebben verbleven. Velen hadden het moeilijk om op die periode terug te komen. Ze werd steeds

omschreven als de zwartste periode uit hun bestaan. Om er zeven jaar nadien opnieuw over te moeten praten was voor velen een moeilijke, soms pijnlijke oefening. Doordat ze in die periode, soms jarenlang, geen wettelijk, juridische erkenning genoten van hun bestaan hier, in België, waren ze kwetsbaar geworden. Velen willen die periode vergeten, alsof het om een boze droom ging, alsof die periode *in feite* nooit echt had bestaan. De regularisatie brengt volgens Brun en Laacher (2001) een mechanisme op gang dat probeert om een aantal specifieke kenmerken van deze groep (met name de stigmatiserende "ervaring van illegaliteit") uit te wissen. Bovenop de wettelijke, juridische ontkenning van de aanwezigheid van deze mensen op het grondgebied, komt ook het verlangen van de personen zelf om deze periode te vergeten. Zo stellen we vast dat individuen het regularisatiemechanisme ook zelf verinnerlijken en toepassen, met dezelfde uitwissingslogica. Na de publieke regularisatie, vindt ook een persoonlijke regularisatie plaats. We constateren derhalve bij die individuen een verinnerlijking vast van het regularisatiemechanisme.

Vasthouden aan de voorgeschreven criteria I en IV en de situaties die ze beschrijven, zou echt wel neerkomen op het herschrijven van individuele levensgeschiedenissen en de ontkenning van wat ze hebben meegemaakt. Om de geregulariseerde bevolking beter te kennen en te begrijpen is het noodzakelijk om uit te gaan van die individuele verhalen, eerder dan van de juridische categorieën van de regularisatiewet van 1999.

4. Verblijfsstragiëen (voor, tijdens en na de regularisatie-aanvraag).

Dit hoofdstuk is gewijd aan de verblijfsstrategieën die de regularisanten hebben toegepast in de loop van het proces van hun inbedding in de Belgische samenleving. We gingen ook kort in op hun situatie voor de migratie naar België omdat zich daarin elementen bevinden die een impact hebben op hun verblijfstrajecten. We stellen geen typologie van verblijfsstrategieën voor, omdat deze te uiteenlopend zijn voor classificatie en ze ons geen inzicht kan verschaffen in de onderliggende integratieprocessen.
Wat moeten we, om te beginnen, verstaan onder de term verblijfsstrategie ?
In een vorig werkstuk (Adam et al., 2002) werd deze deze notie al eerder gebruikt. Ze werd voorgesteld door Engbersen (1999) in zijn studie over sans-papiers te Rotterdam. Onder verblijfsstrategie verstaan we alle praktijken die vreemdelingen gebruiken om in België te kunnen verblijven, legaal of illegaal. Het einddoel van deze strategieën is doorgaans het bekomen van een wettelijke verblijfstitel, zo mogelijk van onbepaalde duur. Naar Belgisch recht spreekt men dan van ‘vestiging’. Op die manier streeft men verblijfszekerheid na. Die zekerheid omvat ook de mogelijkheid en de vrijheid te kunnen bewegen in binnen- en buitenland.

Onder de verblijfsstrategieën vind je ook praktijken die erop gericht zijn uitwijzing te ontlopen en praktijken die moeten toelaten om met clandestiniteit en onwettigheid van verblijf om te gaan in afwachting van een regularisatie. In voorvermelde studie over sans papiers (Adam et al., 2002) kwam al aan het licht dat verblijfsstrategieën van personen in onwettig of precair verblijf vaak neerkomen op overlevingsstrategieën in de letterlijke zin van het woord. Wanneer mensen in hun herkomstland vrezen voor hun veiligheid of wanneer ze er niet meer kunnen instaan voor de meest levensnoodzakelijke behoeften dan is de kwestie te overleven in het immigratieland vaak echt een zaak van overleven. Deze ‘overlevingsstrategie’-notie kadert ook in het werk van Bauman (1995) die verwijst naar het gefragmenteerde leven dat sans papiers gedwongen worden te leven. Doordat ze echt niet weten wat de toekomst hen zal brengen, bevinden mensen in onwettig of precair verblijf zich in een situatie die zich beter laat vatten onder de term “overleving” dan in termen die toelaten een situatie te omschrijven aan de hand van de notie levenskwaliteit.

De trajecten van de vreemdelingen zijn opgebouwd door het gebruik, het aanwenden of uitschakelen van de diverse wettelijke bepalingen die op hen van toepassing (kunnen) zijn, zoals binnenkomst- en verblijfsdocumenten. Die juridische elementen staat niet noodzakelijk los van meer structurele economische mogelijkheden (het bestaan van een arbeidsmarkt voor vreemdelingen, beroepsniches voor bepaalde etnische groepen, het openstaan van bepaalde beroepsactiviteiten, …). Met deze bijdrage willen we uitsluitend beschrijven op welke manieren onze respondenten kansen hebben benut en zijn omgesprongen met wettelijke bepalingen voor en na hun regularisatie. We zijn erg aandachtig geweest voor de binnenkomstmodaliteiten en hun potentieel structurend of destructurerend effect op de trajecten van de migranten.

4.1 Motieven om te emigreren

Er wordt tegenwoordig algemeen aangenomen (Durand, Massey, 2002) dat er niet één reden bestaat om te migreren, maar dat meerdere redenen samenkomen. De motieven die we konden vaststellen bij de effectief deelnemende respondenten laten niet toe een duidelijke hiërarchie vast te stellen, tenzij die groep die duidelijk op de vlucht is geslagen voor vervolging. Desalniettemin hebben we getracht per herkomstland van de migranten hun motieven te classificeren. De volgende tabel geeft duidelijk de meervoudigheid van de motieven aan en vooral ook dat meerdere van die motieven tegelijk voorkomen.

Tabel 29: Motieven om te emigreren

Motieven		Effectief
Humanitaire	humanitaire	36
	sociale	14
	economische	11
	soc.-eco.	6
	soc.-éco-studie	1
	studie	1
	Sub-totaal	**69**
Economische	economische	11
	sociale	27
	soc.-studie	3
	studie	2
	Sub-totaal	**43**
Sociale	sociale	2
	studie	2
	Sub-totaal	**4**
	Totaal	**116**

Twee groepen die overeenstemmen met de regularisatievoorwaarden tekenen zich hier af. De eerste groep omvat personen die humanitaire redenen inroepen en kunnen in verband gebracht worden met de asielprocedure. De tweede groep schuift vooral socio-economische motieven naar voor. Van de 69 personen die om humanitaire redenen migreerden, stelt de meerderheid (= 36) uitsluitend om humanitaire redenen te zijn geëmigeerd. De anderen roepen én humanitaire én socio-economische redenen in. De tweede grote groep omvat de mensen die om economisce of sociale redenen naar België kwam. Een kleine groep (=8) zegt vertrokken zijn uit het herkomstland met studiedoeleinden. Het gaat om mensen die naar hier kwamen om te studeren en die hun migratietraject ter plekke hebben gewijzigd.

Ziehier de geschiedenis van twee personen die hun land ontvlucht zijn om hier internationale bescherming te zoeken.

> Respondent afkomstig uit Ghana, in België sinds 1992, asielzoeker:
>
> Hij was in Ghana tevreden met levensstijl en werk, maar omwille van bijbelstudie en vriendschappen met getuigen van Jehova werd hij gevangen gezet. Met een vriend is hij uit de gevangenis gevlucht en samen zijn ze naar Sierra Leone gereisd om daar per vrachtschip via Frankrijk in België terecht te komen.

Respondent afkomstig uit Iran, in België sinds 1995, asielzoeker:

Hij is afkomstig uit Iran, uit een welgesteld milieu. Hij studeerde handelswetenschappen en zijn vrouw was leerkracht. Ze leefden comfortabel. Alvorens naar België te komen, woonden ze al enige tijd in Pakistan (sinds 1991) omwille van economische redenen die verband hielden met het politieke regime. Tijdens die vier jaar in Pakistan woonde en werkte hij er in Karachi , waar hij een supermarkt openhield. Toen keerde hij terug naar Iran maar zijn politieke situatie was er hachelijk. Hij kwam in België aan in 1995 via illegale mensensmokkelaars die hem met een bestelwagen tot in Hongarije brachten, waar hij werd afgezet. Hij had België leren kennen in 1989 tijdens een toeristische reis. Zijn broer woont er ook. Hij heeft onmiddellijk na aankomst asiel aangevraagd in het Klein Kasteeltje. Zijn vrouw en drie kinderen kwamen hem negen maanden later hier vervoegen, met het vliegtuig en in het bezit van valse documenten.

De volgende twee tekstblokken beschrijven de geschiedenis van respondenten die economische redenen aanvoeren als migratiemotief.

Respondente afkomstig uit Polen in België sinds 1991

Deze vrouw kwam toen ze elf jaar was met haar moeder naar België. Haar broer en vader bleven in Polen. Haar moeder kende een Poolse vriendin in België. Deze vriendin stelde dat er in België veel tewerkstellingsmogelijkheden waren (wel in het zwart). Haar moeder had een eigen zaak in Polen, maar liet alles achter en ze kwam zonder documenten naar België. Ze leefde met haar moeder in de illegaliteit. Haar moeder voorzag toen in het levensonderhoud door in het zwart te gaan werken (in een restaurant). In 2001 kregen zij en haar moeder een verblijfsvergunning. Ze heeft niet de Belgische nationaliteit aangevraagd.

Respondent afkomstig uit Marokko, in België sinds 1992, documentloos:

Hij kwam in 1992 naar België zonder geldige verblijfdocumenten. Hij vroeg geen asiel aan en verkeerde tot zijn regularisatie in een documentloze situatie. Hij werkte tijdens deze periode voor verschillende personen voornamelijk in de bouwnijverheid. Hij werd één keer voor een gewerkte periode van ongeveer 45 dagen niet uitbetaald. Hij stelde dat deze periode zeer moeilijk was, omdat hij niet elke maand werk had en dus ook geen inkomen.

Wetenschappelijke litteratuur heeft vijftien jaar geleden al aangetoond wat de rol is van sociale relaties in het migratieproces. Sociale netwerken worden traditioneel aanzien als middelen om te kunnen migreren. Sinds de intrede van ‘the Age of Migration’(Castles, Miller, 2003), wordt algemeen aangenomen dat sociaal kapitaal niet alleen een middel tot migratie kan zijn, maar ook een motief voor migratie. Van de 116 personen zijn er liefst 52 die hun sociaal netwerk (sociaal kapitaal) aanhalen als doorslaggevend element voor de keuze van hun bestemming. Dat wil niet zeggen dat het kennen van mensen in het bestemmingsland een oorzaak op zich vormt voor hun migratie, maar het toont wel aan dat het sociaal netwerk méér is dan beperkte hulp bij migratie.

Twee elementen weerhouden we om aan te tonen in welke mate de inzet van sociaal kapitaal centraal staat. Het eerste element houdt verband met de twee nationaliteiten die het meest gebaat waren bij de regularisatie: Marokko en Congo (RDC). Deze twee groepen zijn afkomstig uit landen waarmee België historisch een bijzondere band heeft. Met Marokko heeft België een geschiedenis van arbeidsmigratie, met Congo veeleer een een historisch-

koloniale band die resulteerde in het onthaal van asielzoekers en studenten. Het gaat om 'klassieke migraties' in tegenstelling tot en in vergelijking met de nieuwe migraties. Op een of andere manier hebben het overheidsbeleid uit het verleden en de opeenstapeling van voorgaande migraties blijvende migratiekanalen teweeg gebracht, die niet noodzakelijk legaal zijn. Die kanalen resulteren in wat de padafhankelijkheid ('path dependance') van migratie wordt genoemd. Migranten kiezen een afgetekend traject waarvan de continuïteit wordt gegarandeerd middels sociale relaties, ook en vooral op die onderdelen van het traject waar de overheid geen rol meer speelt.

Om nieuwe tendensen beter op te sporen, hebben we ons toegelegd op de meest recente migraties en de meest atypische. Het is vooral onder de humanitaire migraties dat we personen aantreffen die geen kenissen hadden in België en geen hulp ondervonden van landgenoten voor hun vertrek. Zij waren aangewezen op hulp van asielinstanties. Toch heeft ook een aantal humanitaire migranten voor België gekozen omwille van het sociaal kapitaal dat ze hier hadden. Deze vastelling staaft de stellingen van Koser (1997) die poneert dat ook de migraties van asielzoekers kunnen worden begrepen vanuit sociale netwerken die een invloed uitoefenen op de migratiebeslissing, de keuze van het land van bestemming en de integratieprocessen in de ontvangende samenleving. In het algemeen echter is het maatschappelijk kapitaal van asielzoekers niet zo groot als van personen die migreren om socio-economische redenen. We zullen zelfs zien hoe het gebrek aan sociaal kapitaal voor voornamelijk uitgeprocedeerde asielzoekers hun socio-economische integratie na de regularisatie kan beïnvloeden. We stelden bij hen immers een ieler en zwakker maatschappelijk kapitaal vast (zie infra, 7.3.2., het katalysatietraject).

Zij die daarentegen België niet binnenkwamen middels een asielaanvraag, halen duidelijk het gebruik van hun sociaal kapitaal aan, kapitaal dat doorgaans vrij breed blijkt te zijn. Dat gebruik staat niet altijd in verhouding tot de intensiteit of de dichtheid van het netwerk. Ook vertrouwen (Coleman, 1988 ; Portes 1998) vormt een belangrijke verklarende factor voor de inzet van sociaal kapitaal. Om dat te illustreren grijpen we twee minderheidsgevallen aan onder onze respondenten, die niettemin erg exemplarisch zijn. Het gaat telkens om migraties van vrouwen, respectievelijk uit Latijns-Amerika en de Filippijnen.

De ontmoeting met enkele Filippijnse vrouwen toont aan hoezeer het genderaspect doorslaggevend is voor het migratieproces en dus voor de beslissing te migreren. Zij hebben een zeker migratiekapitaal, dat wil zeggen de mogelijkheid om sociale netwerken, bronnen van inkomsten, vaardigheden en quasi-gegarandeerde economische kansen te benutten in het gastland. Dat migratiekapitaal ontstaat vanuit de familiegeschiedenis, meerbepaald de familale feminiene geschiedenis die omgezet wordt in een erfenis van moeder op dochter. De sociale relaties worden bewerkstelligd en constant in leven gehouden door de vrouwen. Het sociaal kapitaal is gesmeed uit relaties tussen vrouwen waarbij het vertrouwen in dat relatienetwerk een kracht wordt om actie te ondernemen, waaronder migratie.

Deze vrouwenmigratie moet begrepen worden vanuit een specifiek-Filippijnse socio-economische en culturele context. Men schat de meerderheid van de Filippijnse migranten als documentloos (60%) en onder hen is het merendeel vrouw (85%). Voor de regularisatie werkten de meesten als huishoudelijk personeel bij particuleren en in Brussel in het bijzonder als diplomatiek huispersoneel[5]. Er is een duidelijke voorkeur

[5] http://www.philsol.nl/of/country-profiles.htm

bij werkgevers voor Filippijnse vrouwen omdat ze de reputatie hebben goed te werken, goed te zijn opgeleid en opgevoed, rustig en het Engels zeer goed machtig.

> Respondente afkomstig uit de Filippijnen, in België sinds 1995, binnengekomen met toerismevisum:
>
> Haar moeder werkte in Saoedi-Arabië voor een Belgische familie van diplomaten. In de vakanties kwam ze mee naar België. Ze vroeg de familie of haar dochter naar België mocht komen. In 1995 kwam ze naar België. Ze begon direct te werken en had kost en onderdak in België. Ze werkt nog steeds bij dezelfde familie als voor haar regularisatie. Ze stuurt het grootste deel van haar loon op naar haar familie in de Filippijnen. Daarmee kon de familie een huis kopen en konden de verschillende kinderen van de familie zonder problemen school lopen. Ze denkt dat ze haar pensioen in de Filippijnen zal doorbrengen.

.

> Respondente afkomstig uit Bolivië, clandestien aangekomen in België in 1993:
>
> Begin de jaren negentig, toen ze in een kleine klerenwinkel werkte, beslist deze jonge moeder naar België te komen, vergezeld van haar kleinste en ook nog een vriendin van haar. Het was haar zus, in België sinds 1991, die haar had voorgesteld om zich voor één jaar hier te komen vestigen. Met haar spaargeld kan zij de reis bekostigen voor zichzelf en haar dochtertje. Na enkele jaren beslist ze te sparen om de drie zussen die nog overblijven in Bolivië te helpen. Nu verblijven alle vijf de zussen, verenigd, in België.

Deze voorbeelden van Filippijnse en Latijns-Amerikaanse vrouwelijke migraties tonen aan hoe vrouwennetwerken zowel de migratiebeslissing als de keuze voor het land van bestemming en het soort beroepsbezigheid die men er gaat uitoefenen, beïnvloeden.

4.2 Wijze van binnenkomst op het Belgisch grondgebied

Er bestaan verschillende legale en illegale binnenkomstmogelijkheden. Zoals we zullen zien is die 'manier van binnenkomst' niet zonder gevolgen voor het migratieparcours van de geregulariseerde. De volgende tabel geeft de verschillende wijzen van binnenkomst weer van de mensen die we hebben ontmoet.

Tabel 30: verblijfsstatus bij binnenkomst in België

	Effectief
Clandestien	28
Visum (gezinshereniging)	3
Visum (humanitair)	1
Visum (studies)	4
Visum (toerisme)	33
Valse papieren	45
Visum (met arbeidskaart)	2
Totaal	**116**

De belangrijkste groep (n=45) bestaat uit mensen die in het bezit waren van « valse documenten » op het ogenblik van hun binnenkomst in België. Deze categorie heeft betrekking op twee verschillende situaties. De eerste categorie bestaat uit mensen die tussenpersonen (bij de overheid of erbuiten) hebben moeten betalen om aan papieren te

komen. Deze papieren zijn op zich niet noodzakelijk vals maar werden wel langs wederrechtelijke manier bekomen. Binnen de tweede categorie gaat het meestal om personen die een beroep deden op mensensmokkelaars om hun reis tot in Europa te bewerkstelligen, zonder daarvoor daadwerkelijk papieren te moeten bekomen. Meerdere studies toonden dat al aan: mensensmokkelaars spelen een steeds grotere rol bij de keuze van het bestemmingsland. Die toegenomen rol van mensensmokkelaars gaat ten koste van die van het sociale netwerk (Koser, 1997).

Tabel 31: Verblijfsstatus bij binnenkomst in België en asielzoekers

		Asiel		Totaal
		neen	ja	
Statuut bij binnenkomst	**Clandestien**	21	7	**28**
	Visum (gezinshereniging)	2	1	**3**
	Visum (humanitair)	0	1	**1**
	Visum (studies)	3	1	**4**
	Visum (toerisme)	11	22	**33**
	Valse papieren	3	42	**45**
	Visum (Werk)	2	0	**2**
Totaal		**42**	**74**	**116**

Het is bijzonder interessant om vast te stellen dat de meerderheid (=42) van de personen die een asielaanvraag hebben gedaan (=74) België zijn binnengekomen met wederrechtelijk bekomen of valse of vervalste documenten. Die 42 mensen hebben op een gegeven ogenblik beroep gedaan op passeurs of mensensmokkelaars om aan documenten te geraken. Deze situatie is begrijpelijk. Veel asielzoekers verlaten hun land zonder te zeggen dat ze van plan zijn een asielverklaring af te leggen of internationale bescherming in te roepen. De aanvraag van een paspoort kan in bepaalde omstandigheden een risico vormen voor de toekomstige migrant of zijn familie. De vertrekomstandigheden bepalen het soort papieren waarop men een beroep doet om het land te verlaten. Dat voor wat het herkomstland betreft. De controles aan de buitengrenzen van Europa en het Europese visumbeleid doen de rest: het is bijzonder moeilijk Europa legaal binnen te komen. Het beroep op illegale praktijken kan op die manier bekeken worden als een indirect en ongewenst effect van het strenge Europese grens- en visumbeleid. De strijd tegen illegale migratie maakt het voor vluchtelingen haast onmogelijk om op legale wijze aan hun land te ontkomen en hier aan te komen. Zo leidt een restrictief asielbeleid ertoe dat men beroep doet op een migratiemarkt (Castles, Miller, 2003). Deze extracten tonen de noodzaak aan voor vluchtelingen om gebruik te maken van illegale praktijken om hun land te ontvluchten.

Respondent afkomstig uit Ghana, in België sinds 1985, azielzoeker:

Hij kwam als vluchteling naar België in 1985. Hij diende Ghana te ontvluchten, omdat hij vreesde voor zijn leven. Hij was al een keer opgepakt en gefolterd. Hij vluchtte via de buurlanden naar Nigeria, waar hij van een trafikant een in Ghana afgeleverd visum voor de Benelux kreeg. Bij zijn aankomst in Brussel vroeg hij asiel aan.

Respondent afkomstig uit Rwanda, in België sinds 1998, asielzoeker :

I : En wanneer u dan aankwam met zo'n paspoort, had u dan geen enkele stress.
R : Er was geen stress. Je bent met hem, je bent met hem, hij, hij doet alles. Het is al de helft minder qua stress, omdat je weet …
I : Ah, die persoon is bij jou ?
R : Ja. Hij moet je begeleiden tot aan, tot aan het vliegtuig, tot aan de douane en hij verlaat je na de douane.
I : Begrepen. In het begin is hij gewoon in Rwanda.
R : Neen, bij mij was het Abidjan.
I : Hij verblijft dus te Abidjan en hij doet dat meerdere keren per week ? Het is zoals een handelsdienst.
R : Voilà, dat is het, het is z'n werk gewoon ! […] Hij zorgt dat je er langs komt, hij werkt met politiemensen, douaniers, alles en iedereen […] Hij moet de douaniers betalen, de mensen die de paspoorten nakijken, alles ! […] Maar men zegt me, de mensen die nu komen zeggen me, dat het rond de 5000-6000€ is.

In België was het aantal asiel aanvragen in de loop van de laatste twee decennia fors opgelopen om pas recent opnieuw te verminderen. Als het gaat om mensen die deelnamen aan de regularisatiecampagne van 2000, moeten we rekening houden met de situatie in de jaren negentig en niet met deze van nu. Er waren twee pieken in de asielaanvragen in de jaren negentig: de eerste in 1993 (26 882 aanvragen), de tweede in 2000 met 46 691 aanvragen (Scandella, 2007:456). Gelijktijdig met die stijging duurde het almaar langer alvorens met een beslissing nam over die individuele aanvragen. Het duurde op een bepaald ogenblik gemiddeld vier jaar alvorens mensen een beslissing ontvingen. Het merendeel der asielaanvragen werd overigens verworpen. Sommige auteurs gingen zover dat ze dit structurele gegeven omschreven als « institutionele productie van sans-papiers » (Bribosia, Rea, 2002 : 242).

Het feit dat het merendeel van de geregulariseerden die we ontmoetten in de loop van hun parcours een asielaanvraag hebben ingediend is emblematisch voor de voorgaande vaststelling en weerspiegelt vrij correct de situatie van sans papiers in het België van de jaren negentig. [6]

De tweede belangrijkste groep (=33) betreft personen die in het bezit waren van een toerismevisum bij hun aankomst of die, vrijgesteld van visumplicht, België wettig zijn binnengekomen met hun paspoort. Binnen deze groep zijn er twee soorten: sommigen werden uitgenodigd door een familielid dat wettig in België verblijft en bekwamen hierdoor een visum. Anderen konden naar België komen toen binnenkomst en visumbeleid lakser waren dan nu het geval is. Veel Latijns-Amerikanen kunnen reizen met een geldig paspoort, zonder

6 Sinds de piek van 2000, neemt het aantal asielzoekers gestaag af, tot 11.115 in 2007, of 4 keer minder. Het erkenningspercentage is gestegen tot ca 15% van de beslissingen die genomen worden op jaarbasis (3.29% in 2000 voor 16.5% in 2007). . Als we nagaan hoeveel mensen de vluchelingenstatus ontvangen dan zien we dat dit min of meer constant blijft. Dat lijkt aan te tonen dat het aantal mensen die als vluchteling worden erkend niet beïnvloed wordt door het aantal aanvragen. Het asielbeleid neemt meer de vorm aan van de organisatie van migratiestromen dan van de toekenning van de bescherming. Gezien de lange duur van de procedure werd de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen gewijzigd. Gestemd in juli 2006 werd de wet in het Belgisch Staatsblad gepubliceerd op 6 oktober 2006 en van kracht in juni 2007. De nieuwe wet moet de procedure sneller maken, de rechten van vluchtelingen versterken, versterkt de rol van het CGVS en beperkt de rol van de Dienst Vreemdelingenzaken.

visumvoorwaarde (Ecuador, Brazilië). Het is niet omdat men als toerist het land is binnengekomen dat men dat korte toeristische verblijf van meet af aan zag als middel om te migreren. Het migratieproject kwam ook vaak ter plaatse tot stand. In de groep die België als toerist binnenkwamen, troffen we ook personen (=22) aan die eenmaal ter plaatse asiel aanvroegen.

De derde belangrijkste groep (=28) betreft personen die bij aankomst geen documenten hadden. Het gaat vooral om mensen uit Oost-Europa (Bulgarije, Georgië, Polen, Roemenië, …) Soms gaat het ook om personen die transiteerden via een ander EU-land alvorens naar België te komen, zoals bij een Boliviaans gezin dat eerst in Duitsland woonde, alvorens naar België te komen. Anderen kwamen België binnen na er eerst in geslaagd te zijn, met de hulp van familie, een visum voor Zwitserland te bekomen. Het is erg interessant vast te stellen dat het meerendeel van de personen die asiel hebben aangevraagd over een binnenkomstdocument beschikte (dus niet noodzakelijkerwijs authentiek of legaal bekomen). Wat dit hoofdstuk ook aan het licht brengt, is hoezeer van de wetgeving inzake vrij verkeer gebruik wordt gemaakt bij het uittekenen van een migratietraject. Er is geen echt verband tussen de plaats van binnenkomst en het oord van bestemming. Men is zich daarvan vaak al heel goed bewust bij aanvang van het migratietraject.

In wetenschappelijke litteratuur onderscheidt men de term vaak de tremen « clandestien », « irreguliere migrant » en « illegaal ». Een clandestiene migrant is dan iemand die zich nooit kenbaar heeft gemaakt aan de overheid. De irreguliere migrant is iemand die op een gegeven ogenblik binnen zijn migratieparcours niet beschikte over een geldige verblijfstitel. De term illegaal, vaak gebruikt in de zin van irreguliere of onwettige migrant, valt juridisch moeilijk te handhaven. Emigratie op zich is niet onwettig en wordt zelfs erkend als recht (art. 13) in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van 1948 (Weber 2007:48). De termen zijn bovendien sterk politiek geladen. Wij weerhouden alvast twee onderscheiden analytische categorieën. Enerzijds clandestienen die in hun verblijfsstrategie geen beroep deden of probeerden te doen op een wettige verblijfstitel anderzijds irreguliere vreemdelingen die ooit beschikten over een wettige verblijfstitel, die niet langer geldig is.

We stelden dus drie binnenkomstwijzen vast bij de geregulariseerden. Elk van die wijzen heeft bijgedragen tot de migratiestromen die er waren terwijl de grenzen officieel gesloten waren. Asielrecht was de eerste vorm, de belangrijkste toegangspoort voor zij die geregulariseerd werden. Het merendeel van die asielzoekers kwam België binnen met een vals of vervalst document of een document dat wederrechtelijk werd bekomen. Wettige binnenkomst als toerist met een geldig paspoort, al dan niet met visum, is de tweede vorm. De derde vorm betreft clandestiene binnenkomst. In mindere mate belangrijk troffen we nog studentenmigratie, gezinshereniging en arbeidsmigratie aan, als binnenkomstkanalen. Die laatste kanalen dienden dus voor migratie die naderhand irregulier is geworden.

Het merendeel van de effectieve respondenten beschikten ooit over een verblijfsdocument. Een kwart kwam België clandestien binnen. Uit de gesprekken blijkt dat die clandestienen niet noodzakelijk diegenen zijn die het minst sociaal en economisch kapitaal hebben. Als het clandestiene kanaal is gekozen, was dat om dat de andere kanalen niet konden worden benut. Vaak verbleven familieleden die op het Belgisch grondgebied waren, er illegaal en waren ze dus niet bij machte in te staan voor een legale binnenkomst.

4.3 De verblijfsstrategieën voor de regularisatie

De verblijfsstrategieën in deze tabel geven de praktijken met het oog op verblijfsmachtiging in België weer. We hebben ervoor gekozen om de volgende strategieën te onderscheiden: de asielprocedure (**asiel**), de clandestiniteit (**ss papier**), de regularisatie om humanitaire redenen zoals toenmalig georganiseerd door het artikel 9.3 van de wet van 15.12.1980 (**a9,3°**), de verblijfsmachtiging met het oog op studies (s**tudies**), de verblijfsmachtiging met het oog op werk of beroepsactiviteit, in een bijzonder statuut zoals diplomatiek personeel of in een gewoon statuut zoals au-pair-statuut (w**erk**).

Tabel 32: Verblijfsstrategieën en verblijfstitels

Verblijfstitels	Verblijfsstrategieën	Respondenten
Asiel	asiel	15
	asiel + ss papier	42
	asiel + ss papier + a9,3°	15
	werk + a9,3° + asiel + ss papier	1
	ss papier + asiel + studies	1
	Sub-totaal	**74**
Clandestien	ss papier	33
	a9,3° + ss papier	1
	Sub-totaal	**34**
Werk	werk	1
	werk + ss papier	2
	Sub-totaal	**3**
Studies	ss papier + studies	3
	a9,3° + ss papier + studies	2
	Sub-totaal	**5**
	Totaal	**116**

Zoals we eerder konden vaststellen, vroegen 74 van de 116 respondenten asiel aan voor de regularisatie-aanvraag :
- onder die 74 zijn er 15 die nooit probeerden een regularisatie te bekomen alvorens ze deelnamen aan de regularisatiecampagne. De meerderheid (11 op 15) van deze personen werd op grond van criterium I geregulariseerd (lange asielprocedure);
- onder die 74 zijn er 42 die een asielaanvraag indienden en die op een gegeven ogenblik documentloos waren en die evenmin gepoogd hebben een regularisatie te bekomen alvorens ze deelnamen aan de regularisatiecampagne;
- onder die 74 zijn er 15 die ooit al een regularisatie hadden aangevraagd op grond van artikel 9,3° van de verblijfswet, voor de regularisatiecampagne;

Van de 116 respondenten hadden 33 personen geen enkele verblijfsdémarche ondernomen voor ze deelnamen aan de regularlisatiecampagne. Het gaat derhalve om personen die we als clandestiene vreemdelingen kunnen beschouwen, die hier illegaal verbleven en waarvan de overlevingsstrategieën in essentie bestaan uit informele praktijken. Dit type personen heeft over het algemeen weinig contact gehad met overheidspersoneel of -instellingen.

Respondent afkomstig uit Senegal, clandestien binnengekomen in 1993 :

« Af en toe dacht ik er aan dat op een dag ik door de politie zou worden gecontroleerd. Ik was niet bang om gerepatrieerd te worden. Ik werd alleen bang als ik eraan dacht dat ik 's avonds in die gevangenis zou zijn, alleen, overpeinzend dat ik in heel m'n leven nog nooit iets had misdaan, nog nooit in de gevangenis was geweest. Daar had ik het meeste schrik voor, dat men me in de gevangenis zou steken alleen maar omdat ik geen papieren had. »

Respondente uit Polen, sinds 1992 in clandestiniteit :

Deze vrouw was nog erg jong toen ze Polen verliet. Ze had net de middelbare school beëindigd en werd niet toegelaten tot de universiteit. Ze wilde na een jaar opnieuw proberen. Na een tijdje kreeg ze telefoon van een Poolse vriendin in België met het voorstel of ze geen zin had om enkele maanden te komen afwassen. Hier ging ze op in. Echter, omwille van verscheidene redenen (ze had hier mensen leren kennen, had een eigen zaak opgestart in namaakkledij,…) werd haar tijdelijk migratieproject omgezet in een permanent verblijf in België.
Ze heeft verscheidene jobs gedaan: babysit, poetsen, afwassen, bloemist,… telkens bekomen via haar informele netwerk.

Onder de respondenten die een verblijfsvergunning als student hadden (=6), waren er twee die een aanvraag artikel 9,3° hebben ingediend voor de regularisatiecampagne, één heeft een asielaanvraag ingediend op het einde van het studentenverblijf en drie hadden geen enkele andere démarche ondernomen, waaronder de volgende persoon:

Respondent afkomstig uit Tunesië, aangekomen in België in 1979 :

Hij was naar België gekomen met het oog op hogere studies en had zich ingeschreven voor een voorbereidend jaar. Hij had voor België gekozen omdat hij hier familie had. Die familie had ook de tenlasteneming ondertekend. Na zijn voorbereidend jaar is hij voor één jaar teruggegaan naar Tunesië en dan teruggekeerd om in Bergen studies burgerlijk ingenieur aan te vatten. Dit mislukt definitief in 1988 en de man beslist zich in te schrijven voor een graduaatsstudie in Luik. Hij werkte in de vakanties om de studies te bekostigen. Hij verbleef vijf jaar zonder papieren. Het was een nachtmerrie. Hij beschrijft deze periode als de donkerste uit z'n leven. Om te overleven ontving hij geld/hulp uit Tunesië.

Eén repsondente verbleef steeds wettig in België tot op het ogenblik van de regularisatie. Het betreft een Filippijnse die in 1996 naar België kwam als au pair. Na één jaar au pair werkte ze als schoonmaakster in dienst van een ambassadeur. Toen ze haar regularisatie-aanvraag deed had ze dus nog een verblijfsvergunning en een toelating om te werken. Twee respondenten verbleven ooit legaal op grond van een arbeidskaart, maar waren in onwettig verblijf vervallen toen ze de regularisatie-aanvraag deden.

Wat leert ons de analyse van deze resultaten ?

Allereerst stellen we vast dat van die personen die België legaal binnenkwamen, de meerderheid een asielaanvraag deed en dus een bepaalde periode legaal op het grondgebied verbleef. Een kleine minderheid was nog op geen enkel ogenblik voorafgaand aan hun regularisatie documentloos geweest. De meerderheid zag op een gegeven ogenblik de

asielaanvraag verworpen, kwam zonder papieren te staan en heeft geen andere verblijfsstrategie aangewend voor de regularisatie. Een kleine minderheid slechts had al een verzoek op basis van artikel 9,3° ingediend. Dat toont aan dat die personen slechts beroep deden op verblijfsstrategieën die beperkt waren in de tijd en met een beperkte zekerheid, zoals de asielprocedure voor de tijd dat ze loopt.

Het feit dat vooral kandidaatvluchtelingen een beroep deden op het artikel 9.3. wijst er op dat zij vaker en beter toegang hadden tot formele hulpnetwerken, zoals advocaten of oganisaties die in contact staan met de omgeving van asielzoekers. Voor clandestienen vormt het wetsartikel dat het regularisatieverzoek toelaat het enige aanbod van overheidswege dat als verblijfsstrategie kan aangewend worden. Dat het merendeel van de respondenten tijdens het gesprek niet verwijzen naar een verzoek ingediend op grond van artikel 9,3° wil echter niet zeggen dat er niet zo'n verzoek was gebeurd voorafgaand aan de regularisatiecampagne. Het kan best dat ze het zich niet herinnerden op het ogenblik van het onderhoud. Meerdere geregulariseerden wisten niet meer precies welke stappen er allemaal waren ondernomen.

Deze vaststelling illustreert hoe weinig sommige advocaten bepaalde démarches uitlegden of hoezeer bepaalde migranten blind vertrouwden dat de advocaat alle nodige stappen in hun belang zou zetten zonder zich te vergewissen van de inhoud daarvan, of beide. De verblijfsstrategie van de persoon in onwettig of precair verblijf komt er vaak op neer dat men regularisatie wenst te bekomen van het verblijf. Het middel lijkt daar aan ondergeschikt. Daarmee onteigenen ze zichzelf vaak van een stuk van hun lot en hun leven. Zonder controle of opvolging van hun dossier, verliezen velen de draad van het verhaal van hun verblijfsstrategieën. Tenslotte bracht ook de schijn van willekeur die om de toepassing van het artikel 9,3° hing de vreemdelingen ertoe om deze démarche niet zo belangrijk te vinden en er evenmin al te veel van te verwachten.

Het groot aantal asielzoekers dat deelnam aan de regularisatiecampagne wijst erop dat zij vrij goed hiervan geïnformeerd werden. Dat houdt vanzelfsprekend verband met de sociale netwerken waarin men zich bevond tijdens het parcours voor de regularisatie. Zij die ooit een asielaanvraag hadden ingediend, waren niet alleen beter geïnformeerd, zij hadden vooral minder schrik om een aanvraag te doen bij de overheid. Zij die ooit asiel aanvraagden of ooit wettig verbleven, hadden een grotere ervaring met contacten met de overheid en hadden geen schrik om te worden uitgewezen. Zij hadden duidelijk een betere kennis van hun rechten. Ook een goede kennis van de taal, Nederlands of Frans, was een belangrijk element in de informatieverwerving omtrent de regularisatie. Het volgende gesprek met een Senegalees die in Vlaanderen woont illustreert dit. Hij verliet Senegal in 1991 voor Frankrijk in de hoop er te kunnen studeren. Een vriend in Antwerpen nodigt hem uit in 1993. Omdat de business (straatverkoop) goed draaide besloot hij langer te blijven en werd hij in 1996 clandestien vervoegd door z'n echtgenote. Omdat hij goed is in talen, helpt hij veel landgenoten bij hun regularisatie, ook door ze als vertaler bij te staan voor de Commissie voor Regularisatie :

> Respondent afkomstig uit Senegal, aangekomen in 1993:
>
> "In het begin waren de mensen ongerust, wanneer men het had over de regularisatie, omdat ze vreesden geïdentificeerd te zullen worden. Er zijn er die bij hun aanvraag een adres opgaven en daarna verhuisden uit vrees dat de politie hen zou komen halen. Bij mij verliep dat niet zo: toen men over de wet praatte heb ik ze gelezen en begrepen en ik zei bij mezelf: dit is een wet die gestemd is. Als je de criteria vervult die erin zijn vermeld, word je, normaal gezien, geregulariseerd."

Het merendeel van de respondenten verbleef op enig ogenblik voor de regularisatie legaal. Die vaststelling bevestigt één van de hypotheses van Adam *et al.* (2002 :77). De beslissing om de regularisatie aan te vragen was in hoge mate bepaald door de verblijfsduur in België en door de informatie, steun en aanmoediging die men ontving. Zij die nooit legaal verbleven en bij wie het wantrouwen tegen de overheid sterk was, zijn wellicht degenen die het minst gebruik hebben gemaakt van deze maatregel. Dat is dus het resultaat van het vermijdingsgedrag dat men ten aanzien van de overheid had ontwikkeld.

Voor zij die slechts heel kort irregulier hebben verbleven, zijn de steun en informatie die ze ontvingen voor de regularisatie bepalend geweest voor hun deelname aan de campagne. Het feit dat men familie heeft, vergemakkelijkt de stappen voor de nieuwkomer in hoge mate. In die hypothese speelt netwerk meer dan verblijfsduur. Tot op zekere hoogte is het zo dat naarmate in het sociale netwerk van de migranten meer personen in wettelijke relaties staan met overheidsinstellingen, deze migranten zich beter geruggesteund weten bij de indiening van hun verzoek. Soms wordt de aanvraag een collectieve stap, genomen door de verzoeker en zijn netwerk. Hoe meer legaal verblijvenden de vreemdeling in z'n netwerk heeft, hoe meer vertrouwen hij in de regularisatiedémarche zal hebben. De duur van het verblijf, nochtans juridisch verankerd in het criterium IV, blijkt niet afdoende als sociologisch criterium om de aard van het sociale netwerk aan te geven.

De geschiedenis van deze persoon van Algerijnse afkomst heeft hiervan rekenschap. Aangekomen in 1998, heeft hij een zus die al meerdere jaren legaal verblijft. Zij heeft alle démarches bij de gemeente op zich genomen op het ogenblik van de regularisatie:

> Respondent van Algerijnse afkomst, aangekomen in 1998 met een toerisme visum :
>
> Aangekomen in augustus 1998 met een toeristisch visum, toen hij 23 jaar oud was. Doordat zijn zus hier was kwam hij op het plan hierheen te migreren. Zij was zelf naar hier gekomen in de jaren 90 om te trouwen met een familievriend, een Algerijn. Zij had hem voorgesteld te komen en hij zag er een kans in. In Algerije had hij z'n middelbaar onderwijs afgewerkt en deed z'n militaire diensplicht. Nadat z'n visum verstreken was, werd hij een « sans papiers ». In 2000 deed hij een regularisatie-aanvraag. Voor de regularisatie, verbleef hij zonder werk gedurende ongeveer één jaar en half. Heel die periode leefde hij op kosten van z'n zus en schoonbroer. Hij moest hen niets hiervoor. In 2000, ging z'n zus 2000 het formulier bij de gemeente halen. Tijdens de wachtperiode werkte hij in de landbouw, bij een particulier, ook een familielid. Sinds hij z'n rechten heeft, heeft hij onafgebroken gewerkt.

Wat de groep betreft die België legaal binnenkwamen en die hier lang hebben verbleven, nu eens legaal, dan weer onwettig, zijn er meerdere factoren die hen ertoe hebben aangezet een regularisatie-aanvraag in te dienen : de duur van het verblijf, de kennis van de opvang- en onthaalinstellingen en het informeel en formeel sociaal netwerk.

Ten tweede, heeft een derde van onze respondenten gezegd dat ze voor de regularisatiecampagne geen enkele poging hadden gedaan om hun verblijf wettig te maken. Het gaat vooral om mensen die een zekere tijd clandestien verbleven hebben. Er zijn er wel enkelen bij die van hun regularisatie een echt strijdpunt hadden gemaakt. Onder de clandestienen zijn er slechts heel weinig mensen die wat dan ook hadden ondernomen voor de

campagne. Bij de clandestienen gaf voornamelijk de duur van het verblijf de doorslag bij de keuze tot al dan niet deelname. Informatie, steun en aanmoediging kwamen pas op de tweede plaats. Voor clandestienen wordt net die verblijfsduur een belangrijke factor om een aanvraag te verantwoorden.

Respondent afkomstig uit Polen, aangekomen in 1991, clandestien :

M. was 24 jaar oud en werkloos in Polen toen hij besliste naar België te komen. Hij had middelbaar onderwijs en dienstplicht achter de rug. Toen de grens met Duitsland openging dacht hij eraan naar België te komen. Eerst kwam hij met het plan om aan autohandel te doen. Daar begon hij mee, enkele weken, maar na 2 à 3 auto's besefte hij dat er tal van arbeidskansen waren in België en dat hij hier beter gewoon voltijds ging werken. Het was omdat hij hier kennissen had, dat hij aanvankelijk naar hier was gekomen en die kennissen hebben hem bij aanvang ook echt geholpen. Hij was hier al 8 jaar zonder papieren en had tal van jobs achter de rug. Het is voor hem makkelijker te zeggen welk werk hij nog niet deed, dan het te hebben over al het werk dat hij reeds heeft gedaan.

Zoals het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding opmerkt in z'n rapport (2003 :121) hebben wantrouwen en onzekerheid met betrekking tot het opzet van de overheid met deze regularisatieoperatie niet alleen vele verzoekers geïntimideerd, maar ook sommige NGO's waren bij aanvang van de campagne niet zeker met betrekking tot het advies dat zij moesten verlenen aan kandidaat-regularisanten. In juni 2000 reeds werden de resultaten van een studie voorgesteld waaruit bleek dat op een groep van 340 sans papiers slechts 57% een regularisatieverzoek hadden ingediend. De 43% die geen aanvraag opstarte, hebben dat uiteraard gedaan omdat ze niet duidelijk voldeden aan de criteria. Toch blijkt dat binnen die groep 1 op 4 geen aanvraag had ingediend bij gebrek aan vertrouwen in de Belgische overheid.

De belangrijke afwezigheid van personen met een precair verblijfsstatuut (au pair meisjes, vreemde studenten, diplomatiek en consulair personeel) die nochtans de mogelijkheid hadden om geregulariseerd te worden, getuigt van het gebrek aan informatie voor dat publiek tijdens de campagne van 2000. Het gebrek aan informatie hierover bij sommige gemeenten heeft er toe bijgedragen dat aan meerdere kandidaten, vooral studenen met een legale maar beperkte verblijfsstatus, werd afgeraden om hieraan deel te nemen. Sommige actoren, maatschappelijk assistenten, advocaten of gemeente-ambtenaren hebben personen afgeraden om een aanvraag te doen onder het voorwendsel dat deze maatregel niet voor hen bedoeld was, gezien zij reeds over een tijdelijke verblijfsvergunning beschikten.

Na lectuur van de gerealiseerde gesprekken staat het vast dat er een verschil is tussen geregulariseerden die ooit wettig verbleven en zij die nooit wettig verbleven (clandestienen). De eersten hadden indirect of indirect (via een persoon uit hun sociaal netwerk) contact gehad met instellingen van de onthalende samenleving, terwijl de clandestienen nauwelijks contact hadden gehad met instellingen. Die vaststelling is evident voor asielzoekers die door de procedure zelf al in contact komen met de instellingen van de onthalende maatschappij (sociale, gemeentelijke, medische culturele diensten en instellingen). Voor clandestienen is de rol van het OCMW beperkt tot bijdrage aan de verstrekking van dringende medische hulp[7].

Tenslotte kan een studie van personen die geregulariseerd zijn met de grootschalige campagne in 2000 niet los gezien worden van de sociale en politieke context van die campagne. Ze was

[7] KB 12/12/1996 (B.S.31/12/1996) betreffende Dringende Medische Hulp door Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn onder bepaalde voorwaarden toegekend aan personen zonder wettig verblijf.

de uitkomst van een beweging voor regularisatie die begon in de jaren 1996-1997, met bezettingen van kerken en universiteiten. Velen die zich aangesloten hebben bij die acties en die beweging, waren asielzoeker. Deze regularisatiecampagne moet ook begrepen worden vanuit het sinds 1996 herziene asielbeleid en de crisis die gepaard ging met het overlijden van Semira Adamu. Het zijn elementen en factoren die aangeven dat in België, in tegenstelling tot de regularisaties in Italië en Spanje, het overheidsbeleid van 1999 vooral asielzoekers op het oog had.

4.4 De verblijfsstrategieën naargelang het geslacht (toegespitst op vrouwen)

Sociale netwerken hebben een verschillende impact op het leven van migrantenvrouwen en migrantenmannen, en dit op elk domein, zowel op vlak van toegang tot werk, als toegang tot verblijf. De studie van Hagan (1998) over een gemeenschap Maya's zonder wettig verblijf in de stad Houston in Texas, toonde aan hoe belangrijk het genderaspect is voor de studie van de sociale netwerken van migranten. De auteur toonde aan hoe werkrelaties, burenrelaties en verenigingen verschillende omgevingen of netwerken creëren voor mannen en vrouwen. Die verschillen hebben een impact op de kansen die mannen en vrouwen krijgen op een legaal verblijf. Naarmate de duur van het verblijf in het gastland langer wordt, gaan de verschillen tussen hun aanpassingsmechanismen ook hun respectievelijke sociale netwerken bewerken en veranderen. Die verschillen in dynamiek van deze sociale netwerken hebben ook uiteenlopende gevolgen voor mannen en vrouwen en hun socio-economische insluiting en zelfs op hun 'wettelijke insluiting', hun toegang tot wettig verblijf.

Zoals hierboven beschreven, is het aantal vrouwelijke respondenten (=38) kleiner dan het aantal mannelijke respondenten (=78). Deze beperkte vrouwelijke vertegenwoordiging is ook terug te vinden in onze steekproef. Op de 538 personen die onze steekproef bevat, is het aandeel vrouwen 33,97% (193 vrouwen, 375 mannen). Het aandeel vrouwen onder de respondenten is van dezelfde grootteorde (32,75%). Hoewel we niet beschikken over gegevens voor de totale groep geregulariseerden zijn er bepaalde elementen die doen vermoeden dat het hier wellicht een representatieve genderverdeling betreft. Enerzijds hebben heel wat personen die een regularisatie-aanvraag deden, daarvoor asiel aangevraagd. We weten uit de jaarverslaggeving van het CGVS dat vrouwelijke asielzoekers fors in de minderheid zijn. In 2006, was de veredeling naar geslacht als volgt: 7.355 mannen tegenover 3.605 vrouwen (op 10.960 asielaanvragen). Dit impliceert een aanwezigheid van 33´% vrouwen op het totaal aantal asielaanvragen. Anderzijds, waar het ontbreekt aan Belgisch onderzoek naar het geslacht van personen in irregulier en/of clandestien verblijf, toont ander onderzoek, zoals dat van Engbersen et al. (2002) aan dat het bij clandestiene personen of personen met irregulier verblijf in Nederland voornamelijk om alleenstaande mannen gaat. De lagere vertegenwoordiging van vrouwen, zowel in de stekproef als onder de respondenten, weerspiegelt aldus de realiteit.

Hoewel we niet over voldoende informatie beschikken om antwoord te geven op alle vragen in dit verband, kozen we ervoor de eigenschappen van vrouwen die we ontmoetten te analyseren in het licht van de verblijfsstrategieën. Gendergerelateerde ophelderingen en verklaringen met betrekking tot de regularisatiecampagne van 2000, meer bepaald toegepast op mannelijke respondenten, dient nog verder uitgewerkt te worden in de toekomst.

De vergelijking van de variabele «verblijfsstrategie» met de variabele «geslacht» in de volgende tabel brengt de volgende maatschappelijke realiteit aan het licht.

Tabel 33: Verblijfsstrategieën volgens geslacht

		geslacht		
Verblijfsstrategieën		**M**	**V**	**Totaal**
Asiel	Asiel	14	1	15
	Asiel+ss papiers+a9,3°	11	4	15
	Asiel + ss papiers	31	11	42
	Sspapiers+asiel+studies	0	1	1
	Werk +a9,3°+asiel+ss papier	1	0	1
	Sub-totaal	**57**	**17**	**74**
Clandestien	Sans papier	15	18	33
	a93 et ss papier	1	0	1
	Sub-totaal	**16**	**18**	**34**
	Werk	0	1	1
	Werk+ss papiers	1	1	2
	Sub-totaal	**1**	**2**	**3**
Student	Sspapiers+studies	3	0	3
	a93+sspapiers+studies	1	1	2
	Sub-totaal	**4**	**1**	**5**
	Totaal	**78**	**38**	**116**

Als we deze tabel bekijken, zien we dat de vrouwen die geregulariseed werden voornamelijk sans papiers waren. Ze komen minder voor onder de asielzoekers, maar ze komen in meerderheid voor bij de clandestienen. Dat laat vermoeden dat de sociale netwerken van de vrouwen zonder papieren goed gewerkt hebben om hen in te lichten rond de regularisatie.

De schoolinstellingen hebben ook een belangrijke rol gespeeld. Dit fragment uit een gesprek met een Koerdische familie afkomstig uit Turkije illustreert dit goed. Deze moeder van drie kinderen kwam met haar gezin aan in België en vroeg er asiel aan in 1996 nadat ze eerst een paar jaar in Duitsland hadden gewoond.

> In verband met een respondente, afkomstig uit Turkije, asielzoekster met drie kinderen, legt één van de kinderen uit:
>
> I. Hoe werd zij op de hoogte gebracht van de regularisatie ?
>
> Dochter: In feite, wel, op onze school in Sint-Joost ten Node waren er heel wat mensen in onwettig verblijf. Toen heeft de directeur hen bij zich geroepen en hen ingelicht. In feite hebben ze haar op school gezegd naar een advocaat te stappen en zij, zij is vertrokken naar een advocaat en zo is het dan …

Ook andere organisaties hebben soms een beslissende rol gespeeld, zoals in dit verhaal Pag Asa een officeel opvangcentrum voor slachtoffers mensenhandel. Het verhaal van deze migrante afkomstig uit de Filippijnen is betekenisvol. Zij kon namelijk haar verblijf al tijdelijk regulariseren nog voordat de regularisatie-operatie plaats had. Ze kwam met haar gezin aan in België in 1993, clandestien, nadat ze door Zwitserland transiteerden, om haar moeder te vervoegen die huishoudelijk werk deed bij diplomaten sinds eind de jaren zeventig.

Respondente uit Filippijnen, clandestine aangekomen in 1993:

"First, I had a problem with my diplomat, the American diplomat working in NATO and then, we looked for a lawyer and the lawyer introduced us to PAGASA, it is an umbrella, an organisation that helps people that are some kind of abused, not sexually, but manipulated, things like that. They helped us finding identity cards first for one month and then, renewed for one month, and then, for three months, 5 months, and then one year. Things like that. It is a group that helps foreign people who got problems with this country. So before regularisation, there was already a group that helped us."

De sectoren waarin vrouwen werkten en de relaties die ze er konden ontwikkelen met werkgevers voor de regularisatie, verklaren waarom vrouwen soms ook «makkelijker » aan informatie over de regularisatie kwamen. Kijken we naar dit verhaal van een Filippijnse die in 1995 naar België kwam met een toeristenvisum. Zij had 5 jaar in het zwart huishoudelijk werk gedaan bij een particulier. Het is dankzij haar werkgever dat ze op de hoogte was van de regularisatiecampagne en het is met zijn hulp dat ze haar dossier samenstelde. De werkgever stelde de regularisatie voor als een kans voor haar en voor hem.

Ook het volgende fragment illustreert de rol die een werkgever kan spelen in het regularisatieverhaal.

Respondente van Poolse afkomst, clandestien in België aangekomen in 1992, 24 jaar oud :

I: Hoe hebt u iets over de regularisatie gehoord ?
R: Hier, bij de mensen bij wie ik werkte, zij hebben me dit aangeraden. Ik werkte bij mensen toch, … het waren goede mensen, ze hadden daarvan gehoord, en de vrouw legde me het uit en zei me : Waarom doe je dat niet ? Ik zei, maar ik wil dat niet doen, als me aanvraag afwijzen, moet ik terug naar huis. Ze zei me: maar nee, er zitten voorwaarden in, minimum zeven jaar in België (sic) ...

Individuen die illegaal tewerkgesteld waren in specifieke sectoren van de arbeidsmarkt, hadden het relatief makkelijker om zich naderhand te integreren in de legale arbeidsmarkt. Die sectoren zijn vooral de schoonmaakbedrijven, huispersoneel en persoonlijke dienstverlening. Vele geïnterviewden getuigden dat veel tevreden werkgevers met hen een legale arbeidsovereenkomst zijn aangegaan, zodra ze geregulariseerd werden. Zoals Weber het reeds stelde (2007 :95) bekrachtigt de regularisatie vaak reeds bestaande werkrelaties tussen werknemers die al tewerkgesteld werden door werkgevers, die hen wilden behouden. De regularisatie bevestigt zo een arbeidsrelatie die gebaseerd is op vertrouwen en die de voorkeur geniet boven de anonimiteit van de werkrelatie met steeds wisselende arbeidskrachten. De vertrouwensrelaties die zich konden vestigen tussen mensen in onwettig verblijf en hun werkgever (dikwijls tussen vrouwen), lieten illegale werkneemsters vaak toe ook na hun regularisatie hun job te behouden.

Zoals hiervoor uitgelegd, was de regularisaticampagne voor deze clandestiene personen, hun enige kans om uit de clandestiniteit te treden. Een beroep op het artikel 9,3° van de wet was uitgesloten. De voorbeelden die we gaven tonen aan dat in deze vrouwengeschiedenissen de mobilisering van hun sociale netwerken erg belangrijk was. Het is echter een ander sociaal netwerk, dan het gebruikelijke, familiale of aan de nationale of etnische gemeenschap gerelateerde. Voor sommige trajecten, zijn het, om het met Granovetter (1983) te zeggen, de sterke banden die de basis vormen voor de indiening van de aanvraag. Niettemin zijn er ook

een aantal cases, waarvan sommige reeds werden aangehaald, die op een of andere manier getuigen van de mobilisatie van de zwakke banden[8].

Die zwakke banden spelen vooral een rol bij de introductie van personen tot formele circuits van de ontvangende samenleving. Sterke banden daarentegen, met name etnische en/of familiale banden hebben als kenmerk dat ze individuen afzonderen in afgescheiden sociale omgevingen, buiten de formele circuits van de ontvangende samenleving. Dat er zich bij onze respondenten een belangrijke groep van vrouwelijke clandestiene migranten bevindt die werden geregulariseerd, zou er op kunnen wijzen dat zij deel uitmaken van sociale netwerken die er zich beter toe lenen om informatie over verblijfsstrategieën uit te wisselen. We zouden kunnen aannemen dat de clandestiene migrantenvrouwen die geregulariseerd werden de vruchten hebben geplukt van een kansenstructuur die minder frequent aanwezig is bij mannen en waarbij efficiënte zwakke banden hun werk hebben gedaan. In het hart van die structuur bevinden zich twee nationale instellingen die een positieve rol spelen: de school en de werkgever. We stellen enerzijds vast dat vrouwen die in contact staan met de schoolinstelling, ook als ze clandestien verblijven, informatie over regularisatie opvangen en dat de schoolcontacten vaak ook een morele en effectieve steun verlenen bij de regularisatie. Dat komt minder vaak voor bij mannen. Dezelfde vaststelling kunnen we maken inzake de werkomgeving. Het heeft te maken met de aard van het werk dat veel migrantenvrouwen doen, met name huishoudelijk werk (Anderson, 2000). Het klopt dat vrouwen die werken in de privésfeer van westerse families (huishoudster, bejaardenhelpster, kindermeisje), zich moreel en materieel gesteund weten door hun werkgevers. Voor die vrouwen worden school- en werkomgeving instrumenten om uit de clandestiniteit te stappen. Die instrumenten bieden bovenop hun intrinsieke efficiëntie nog het voordeel van de legitimering van hun wettigmaking: effectief werk en integratie via de schoolomgeving.

De hypothese, die stelt dat vrouwen zonder papieren in de loop van hun migratietraject (zowel voor, tijdens als na de regularisatie) meer kansen krijgen dan mannen om zwakke banden te creëren, lijkt tenslotte bevestigd te worden door nog een laatste element. Onder onze clandestiene respondenten troffen wij zowel vrouwen aan die leefden in een (één of twee ouder)gezin als alleenstaande vrouwen. Van de biparentale gezinnen die clandestien waren bij hun regularisatieaanvraag, waren het vooral de vrouwen die contact opnamen met de onderzoekers. Het feit dat er in absolute cijfers meer vrouwen (18 vrouwen tegenover 16 mannen) met een clandestiene situatie bij regularisatie ons hebben gecontacteerd, versterkt de veronderstelling dat de meer gediversifieerde samenstelling van de sociale netwerken van vrouwen aan de basis licht van een grotere openheid ten aanzien van oproepen van buitenaf, zoals de oproep in het kader van dit onderzoek.

We moeten ook vaststellen dat slechts een klein aandeel vrouwelijke respondenten ooit een asielverzoek heeft ingediend op enig ogenblik van hun migratietraject. Vrouwen hebben het over het algemeen moeilijker dan mannen om humanitaire bescherming te vinden, ondanks het feit dat het aantal vrouwelijke vluchtelingen wereldwijd even groot is als het aantal mannelijke (UNHCR 2007). Er is op vlak van asiel een erg belangrijke ongelijkheid tussen mannen en vrouwen.

---

[8] "Individuals with few weak ties will be deprived of information from distant parts of the social system and will be confined to the provincial news and views of their close friends. This deprivation will not only insulate them from the latest ideas and fashions but may put them in a disadvantaged position in the labor market, where advancement can depend, as I have documented elsewhere, on knowing about appropriate job openings at just the right time." (Granovetter, 1983:202)

4.5 De familiale strategieën

De analyse van de respondenten geeft ons antwoorden op de volgende twee onderscheiden vragen: de burgerlijke staat van de geregulariseerden voor en na de regularisatie en het beroep op het recht op gezinsherening. De volgende tabel schikt de informatie volgens herkomstland, geslacht en de burgerlijke staat op het ogenblik van de aankomst in België en op het ogenblik van het interview:

Tabel 34: Herkomstland, burgerlijke staat (voor en na) en geslacht

	herkomst	Voor					Na					
		Alleen	**Gesch.**	**Getr.**	**Wed.**	**Tot.**	**Alleen**	**Gesch.**	**Getr.**	**Wed.**	**Samen**	**Tot.**
M	Afrika	13	0	13	0	26	5	1	18	0	2	**26**
	Azië	15	0	8	0	23	4	0	19	0	0	**23**
	Maghreb	11	0	1	0	12	4	0	6	0	2	**12**
	Oost-Europa (EU)	1	1	2	0	4	0	1	1	1	1	**4**
	Oost-Europa	6	0	4	0	10	2	0	6	0	2	**10**
	Latijns Amerika	2	0	0	0	2	1	0	1	0	0	**2**
	Noord-Amerika	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	**1**
	Totaal	**48**	**1**	**29**	0	**78**	**17**	**2**	**51**	**1**	**7**	**78**
V	Afrika	7	0	4	1	12	4	0	3	2	3	**12**
	Azië	2	0	7	0	9	1	0	7	0	1	**9**
	Maghreb	2	0	0	0	2	0	0	2	0	0	**2**
	Oost-Europa (EU)	3	3	2	0	8	1	3	1	0	3	**8**
	Oost-Europa	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	**1**
	Latijns-Amerika	3	1	1	1	6	2	0	3	1	0	**6**
	Totaal	**18**	**4**	**14**	**2**	**38**	**9**	**3**	**16**	**3**	**7**	**38**

We hebben geen detailleerd overzicht van de echtelijke evoluties bij onze respondenten. Toch blijkt duidelijk dat hun regularisatie geleid heeft tot meer echtelijke stabiliteit. Het merendeel van onze respondenten leeft in familieverband, ook al zijn ze niet noodzakelijk wettelijk getrouwd.

Over het algemeen stellen we vast dat mannen (48 alleenstaanden, 29 getrouwden) vaker alleenstaand zijn op het moment van de migratie dan vrouwen (18 alleenstaand, 14 getrouwd). Op het ogenblik dat het onderhoud plaats vond, stellen we vast dat de huwelijkse toestand van de meeste mannen was gewijzigd (17 alleenstaanden, 51 gehuwden en 7 samenwonend) terwijl de wijzigingen voor de meeste vrouwen (9 alleenstaanden, 16 gehuwden en 7 samenwonden) minder sterk zijn. Het migratieproces en de regularisatie spelen bij mannen

blijkbaar een belangrijkere rol op het vlak van huwelijk en relatievorming, dan bij vrouwen. De voordelen die vrouwen kunnen putten uit migratie en regularisatie uiten zich minder op het vlak van hun huwelijkse staat.

Het geringe aantal personen dat afkomstig is uit één en hetzelfde land maakt nationale vergelijkingen tot een delicate oefening. Om elke veralgemening op basis van herkomstland te vermijden, hebben we de voorkeur gegeven aan een individuele benadering en studie van de verhalen. Deze inductieve manier van werken liet ons toe een aantal tendensen aan het licht te brengen, die echter met een zekere omzichtigheid moeten behandeld worden. Die tendensen maken van de nationale herkomst niet zozeer een verklaringsgrond voor differentiatie op vlak van huwelijks- en familierelaties, maar leggen de nadruk op de factor van de herkomstnationaliteit als een element van differentiëring eerder dan van verklaring.

Bij hun aankomst in België, waren de mannen uit Afrikaanse landen eerder getrouwd dan de vrouwen uit Afrika. De helft van de mannen was getrouwd, de andere stond alleen. Bij de vrouwen waren de alleenstaanden in de meerderheid. In 2007, op het ogenblik van het interview, was de situatie veranderd: de alleenstaande mannen bleken getrouwd terwijl de alleenstaande vrouwen eerder voor samenwoonst hadden gekozen. Uit de gesprekken met de Afrikaanse mannen die in hun land al waren getrouwd voor hun migratie, blijkt dat ze hun vrouw snel laten overkomen, zodra hun socio-economische toestand het mogelijk maakt, enkele jaren na de regularisatie. Het valt verder op dat de Kongolese mannen die nog niet getrouwd zijn niet overwegen terug te keren naar het herkomstland om er een echtgenote te zoeken. Het is minder belangrijk voor hen om te trouwen met iemand van de eigen gemeenschap dan bij de Maghrebijnen voor wie huwelijksuitwisselingen met families van dezelfde afkomst erg belangrijk blijven.

Wat die Maghrebijnen betreft (Algerijnen, Marokkanen, Tunesiërs), was de meerderheid van de mannen alleenstaand bij hun aankomst in België en getrouwd op het ogenblik van gesprek. Het project om te trouwen met iemand van het herkomstland kon pas na regularisatie worden opgezet. Uit gesprekken blijkt dat het vaker de familie van de migrant is die belast is met de opdracht een “potentiële huwelijkspartner” te vinden. Bij die huwelijksuitwisseling, vormt het *migratiekapitaal* een niet te verwaarlozen element dat zich in de kern bevindt van de transacties tussen de families van de toekomstige echtelieden. De keuze om in het herkomstland op zoek te gaan naar een huwelijkspartner is niet alleen een mannenzaak. Ook één van de twee geregulariseerde vrouwen van Marokkaanse afkomst is kort na regularisatie naar Marokko gegaan om er te trouwen. Onder de Marokkaanse respondenten bevonden zich inderdaad slechts 2 vrouwen. In vergelijking met andere nationale groepen zijn de vrouwen duidelijk in de minderheid en geven aan hoezeer irreguliere Marokkaanse migratie een mannenzaak is, toch zeker wat de initiële immigratie betreft.

De mannen afkomstig uit een Aziatisch land zijn eerder alleenstaand bij aankomst in België (15 alleenstaand, 8 getrouwd) dan de vrouwen (2 alleenstaand, 8 getrouwd). Op het ogenblik van het gesprek, was de meerderheid van de mannen getrouwd (4 alleenstaand, 19 getrouwd). Eeen aantal huwelijkspraktijken blijken toch specifiek te zijn voor bepaalde nationaliteiten. Onder de mannen uit Pakistan, India en Nepal, kenden sommigen hun vrouw al van voor de migratie en hadden ze samen reeds kinderen. Het is slechts na de regularisatie en na de realisatie van gunstige voorwaarden om in te staan voor het levensonderhoud voor hun gezin, dat ze beslissen om terug te keren om officieel te trouwen en stappen te ondernemen met het oog op gezinshereniging.

Respondent uit India sinds 1985 in België, asielzoeker:

Toen hij ontvankelijk verklaard werd in de asielprocedure is hij in een studio in Haspengouw komen wonen om er te werken als fruitplukker. Dit heeft hij jaren volgehouden. Toen na regularisatie zijn vrouw en kind dan toch eindelijk de toestemming kregen om naar België over te komen besefte hij dat de onregelmatige uren en dus ook het variabele loon in de fruitpluk geen toekomst konden bieden. Met hulp van het OCMW heeft hij een job aan de stad gekregen met een vast contract voor 2 jaar. Dit werk doet hij nu al enkele maanden.

De huwelijkse status van de vrouwen is stabieler dan die van de mannen. Op het moment van de migratie was het merendeel getrouwd en dat was op het ogenblik van het gesprek nog steeds het geval (7 getrouwd, 1 alleenstaand en 1 samenwonend). De getrouwde vrouwen uit Azië waren ofwel met hun man samen naar hier gekomen of lieten hun man nakomen op grond van gezinshereniging, voor of na de regularisatie, afhankelijk van de vraag of zij voor de regularisatie reeds legaal verbleven of niet.

Het merendeel van de **Latijns-Amerika**anse vrouwen kwamen in België aan met kinderen, zonder dat ze in het herkomstland getrouwd waren. Een huwelijk is doorgaans niet aan de orde en teruggaan naar het herkomstland om er te trouwen is geen optie. De vrouwen uit Latijns-Amerika zijn vaak stevig verankerd in sociale vrouwelijke netwerken in België. Het zijn overigens die netwerken zelf die vaak aan de basis van de migratie liggen. Ze komen meestal irregulier of clandestien, samen met hun kinderen. Het gaat om prototypische eigentijdse migraties, die reeds in de literatuur is beschreven (Yépez del Castillo & Herrera, 2007).

Zoals we eerder vaststelden zijn de personen uit **Polen** voornamelijk vrouwen. De meesten van hen zijn alleenstaand of gescheiden bij aankomst in België. Op het ogenblik van het gesprek merken we dat enkele alleenstaanden nu in een relatie leven, maar niet altijd op grond van een huwelijk. De meerderheid van de mannen uit **Oost-Europa** zijn alleenstaand bij aankomst (6 alleenstaand, 4 getrouwd) en bij het gesprek in meerderheid getrouwd (2 alleenstaand, 6 getrouwd, 2 samenwonend). De meeste mannen vonden een vrouw in België, meestal afkomstig uit hun eigen land van herkomst.

De regularisatie heeft als gevolg dat vanaf het ogenblik dat verblijfszekerheid is verworven, afgeleide migratie mogelijk wordt, namelijk door gezinshereniging. Dit recht wordt gegarandeerd door de wet van 1980. Recent onderzoek heeft het belang van deze mogelijkheid aangetoond voor nakomelingen van immigranten, en niet enkel voor nieuwe migranten (Timmerman, Wets, 2006). Onderstaande tabel geeft de gezinsmigratie (kinderen, partners en ouders) aan die heeft plaatsgevonden sinds de aankomst van de geregulariseerden in België, opgedeeld volgens het al dan niet aanvragen van asiel in de loop van hun verblijf.

Tabel 35: Familiale migraties en verblijfsstatuten

		Verblijfsstatuten		
Familie-hereniging Sensu Stricto		**Andere**	**Asiel**	**Totaal**
Kinderen	Nee	33	56	**89**
	Ja	9	18	**27**
	Sub-totaal	**42**	**74**	**116**
Partners	Nee	34	52	**86**
	Ja	8	22	**30**
	sub-totaal	**42**	**74**	**116**
Ouders	Nee	40	69	**109**
	Ja	2	5	**7**
	sub-totaal	**42**	**74**	**116**

In cijfers zijn de migraties van kinderen het belangrijkst. Op de 116 onmoette personen zijn er 27 personen (waarvan 18 die ooit een asielaanvraag indienden) die ons zegden dat ze één of meerdere kinderen lieten overkomen (het gaat over 64 kinderen) naar België, sinds ze hier aankwamen. De meeste van die kinderen migreerden na de regularisatiecampagne middels het recht op gezinshereniging. Enkele kinderen kwamen al daarvoor, soms via een legale weg (toeristenvisum), soms clandestien (al dan niet begeleid door een familielid). Op de 191 kinderen die wonen in de gezinnen van de ontmoette regularisanten, zijn er 71 geboren in België. Van de 120 anderen, zijn er 56 met hun ouders aangekomen en 64 nadien.

Tabel 36: Totaal aantal geregulariseerden op grond van de dossiers van de respondenten

Aantal geregulariseerde personen per dossier (a)	**Respondenten (b)**	**Totaal aantal geregulariseerden =(a)*(b)**
1	73	73
2	8	16
3	9	27
4	10	40
5	9	45
6	4	24
7	1	7
8	2	16
Total	**116**	**248**

Met de regularisatiecampagne van 2000 registreerde men 32.662 dossiers ingediend via het gemeentelijke loket in januari 2000. Die dossiers waren samen goed voor ongeveer 50.600 personen, waarvan de samenstelling volwassenen/kinderen niet precies gekend is. Er zijn derhalve veel dossiers die gezinnen betroffen. Terwijl het gemiddelde regularisatiedossier 1,55 personen betrof, blijkt het bij onze respondenten om een gemiddelde van 2,14 personen per gezin te gaan. Het waren meer dan eens de kinderen die contact namen met de onderzoekers met het oog op deelname. Ze kennen soms beter de taal van het gastland. Soms werd hen gevraagd om de rol van tolk op te nemen tijdens het interview.

Het feit dat we relatief veel personen met een gezin hebben ontmoet doet ons veronderstellen dat gezinsleven mensen opener maakt ten opzichte van uitnodigingen van buitenaf, zoals de deelname aan deze studie getuigt. Het feit in een gezin te leven is een integratiefactor die erkend wordt in tal van wetteksten , zoals in de Europese Richtlijn (2003/86/EG) over het recht op gezinshereniging voor niet-EU-onderdanen. Deze Richtlijn stelt dat "gezinshereniging een noodzakelijk middel is om in gezin te kunnen leven. Het draagt bij tot een socio-culturele stabiliteit die de integratie van derde landers in de lidstaten bevordert".

De tweede belangrijkste migratie is die van de partners van de geregulariseerden. Van de 116 ondervraagden, zijn er 30 personen (waarvan 22 die ooit asiel aanvroegen) die stellen dat ze vervoegd werden door hun echtgenoot of echtgenote. Van die 30 waren er 19 die alleenstaand waren bij hun binnenkomst en 11 die getrouwd waren (waarvan 9 asielzoekers). Het merendeel van die migraties vond plaats na de regularisatie op grond van gezinshereniging.

Vervolgens is er een kleine minderheid van 7 personen op de 116 (waarvan 5 asielzoekers) die hun ouders lieten komen, voor het grootste deel na de regularisatie en op grond van gezinshereniging. De ouders die in België aankomen hebben niet altijd de intentie om zich hier te vestigen, zoals een respondent van Algerijnse afkomst opmerkte. Zijn ouders kwamen naar België om documenten te bekomen die beter toelaten om te reizen tussen de landen waar hun familieleden wonen: België, Algerije en Frankrijk. De stappen die men telkens moet ondernemen om een visum te bekomen zijn zwaar en duur. Wie gewone verblijfsdocumenten heeft ontkomt aan al die paperasserij en kan vrij heen en terug reizen. Als sommigen circulaire migratie zien ontstaan, meer bepaald tussen de landen van Oost-Europa en van West-Europa, dan geeft dit onderzoek indicaties dat de migranten vooral de europese mobiliteits-standaarden aannemen, bewegingen tussen verschillende polen, voor gevarieerde periodes afhankelijk van activiteiten zoals werk, vrijtijdsbesteding, vakantie, etc.), vaak in functie van de leeftijd.

> Respondent van Algerijnse afkomst, aangekomen in 1998 met een toeristenvisum :
>
> I: Maar hij (vader van respondent) , denk je dat hij teruggaat naar Algerije ?
> R : Ik weet het niet, hij is al oud nu, hij gaat dus twee-drie maanden in Algerije wonen en dan dan komt hij terug naar hier, voor drie-vier maanden, omdat hij ook zijn dochters en hun kinderen – zijn kleinkinderen – gaat bezoeken. Hij is oud, het is voor zijn gezondheid.

Op het ogenblik dat er verblijfszekerheid is verworven, maakt regularisatie gezinshereniging mogelijk. Vandaar dat het merendeel van de migraties waaraan onze respondenten ten grondslag liggen, plaatsvonden na de regularisatiecampagne van 2000. De wil om bij familie of gezin te leven is een krachtige stimulus tot emigratie. De vreemdelingenwet van 15 december 1980 geeft vorm aan dat recht op gezinshereniging en creëert een onderscheid tussen de situaties van gezinsleden van Belgen en EU-onderdanen en de situaties van gezinsleden van niet-EU-onderdanen die wettig verblijven. Voor die laatsten is het recht op gezinshereniging beperkt tot de minderjarige kinderen en de echtgenoot of echtgenote. Die gezinshereniginsmigraties vinden, zoals we reeds aantoonden, niet altijd plaats binnen het gezinsherenigingsrecht.

Tabel 37: Familiale migraties en jaar van aankomst

	Verblijfsstatuten		
Jaar waarin de gezinsmigratie plaatsvond (kinderen, echtgenoten/-s, ouders)	**Andere**	**Asiel**	**Totaal**
1986	1	0	**1**
1994	0	2	**2**
1995	1	0	**1**
1996	1	3	**4**
1997	1	0	**1**
1998	1	0	**1**
1999	1	0	**1**
2000	0	2	**2**
2001	1	0	**1**
2002	0	3	**3**
2003	2	1	**3**
2004	0	5	**5**
2005	0	7	**7**
2006	2	4	**6**
2007	1	2	**3**
Totaal	**12**	**29**	**41**

Voor de groep personen die werden vervoegd door familieleden, beschikken we slechts voor 41 respondenten over precieze informatie betreffende het jaar van aankomst van die familie. De periode strekt zich uit van het jaar van aankomst tot het jaar van het interview.

De situatie van kettingmigratie waarbij de aankomst in België van een zus als bruggenhoofd dient voor andere leden van haar broer- en zusterschap bestaat, maar komt weinig voor bij onze respondenten. Deze migraties komen langzaam tot stand: elke nieuwkomer werkt dan voor de betaling van de migratie van de vorige om dan bij te dragen tot de komst van de volgende. Sociale relaties in de ruimte ondersteunen die migraties doorheen de jaren (Rea, Tripier, 2003 :107), zonder alle regels van de migratieprocessen overhoop te gooien. Zoals deze geregulariseerde persoon van Algerijnse afkomst ons uitlegde, wordt elke migratie van een familielid, geval per geval overwogen en beoordeeld op de impact die de migratie kan hebben op de familie-organisatie.

Respondent van Algerijnse afkomst:

"Neen. Je moet het situatie per situatie bekijken. Als iedereen naar hier komt, het is gemakkelijk, nu zijn we met acht, in feite zeven, want de achtste heeft geen papieren. Deze zeven, elk heeft logies, hier vier plus mijn moeder, dat is vijf. Als men wil, dan is volgende maand iedereen hier, maar het probleem is, als iedereen zo komt, dan zitten ze allemaal in de problemen, ze zijn met zoveel... we zijn met velen... Het is moeilijk. Bovendiensituatie per situatie, we mengen niet alle ideeën. Momenteel gaat het met ons allen goed, zelfs al moeten er enkele in Algerije blijven. Want als zij ook zo zouden komen... Neen, we habben alles, we hebben woningen, we hebben ... Mijn vader is landbouwer. Hij heeft een boerderij, hij heeft velden, hij heeft alles. Het ontbreekt ons ginder aan niets. Enkel door de gebeurtenissen, dat is alles, voor de rest is het goed."

Sommige leden van de families die we ontmoetten overwogen om clandestien naar België te emigreren, zowel voor de regularisatiecampagne van 2000 als erna, zonder zich te schikken naar de voorwaarden voor gezinshereniging. Op de 116 ontmoette personen zijn er 34 die zeggen dat ze zelf aan de basis liggen van migraties andere dan die van hun kinderen of echtgenoten. 26 personen zeggen dat ze in hun familie/gezin personen in onwettig verblijf hebben.

Als al algemeen wordt aangenomen dat regularisatieprogramma's als negatief effect hebben dat ze nieuwe irreguliere of clandestiene migranten aantrekken, toont deze studie aan dat de meerderheid van de migraties die nauw verbonden is met de geregulariseerde personen binnen het kader van familiale migratie vallen. Die migraties betreffen vooral kinderen, in tweede orde echtgenoten en vinden vooral plaats na de regularisatiecampagne, binnen het kader van het recht op gezinshereniging. In mindere mate hebben migraties zich voor gedaan voor de regularisatiecampagne, waarbij het dan ging om kinderen op de eerste plaats en echtgenoten op de tweede plaats, maar ook om andere familieleden. Nieuwe irreguliere migraties na de regularisatiecampagne hebben zich ook voorgedaan, maar het ging dan telkens om familieleden wiens band met de geregulariseerde niet van die aard was dat hij een recht op gezinshereniging deed ontstaan. De regularisatiecampagne maakte het dus mogelijk voor sommigen om met hun gezinsleden samen te wonen, voor anderen om een gezin te vormen. Weinigen lieten verstaan dat ze nog familieleden naar België wilden laten komen of het moest gaan om hun kinderen of die van hun partner, als die kinderen nog in het buitenland waren. Het merendeel van de gezinnen hebben inmiddels stabiliteit gevonden en de gezinnen zijn doorgaans herenigd.

Uit de verhalen van de geregulariseerden blijkt niet echt het bestaan van een familiaal migratieplan. Het zijn de levensomstandigheden in het algemeen en deze die het gevolg zijn van de regularisatie, die, vooral de alleenstaanden, ertoe leiden dat men een grensoverschrijdend gezinsproject opzet. De meerderheid van de migranten was alleenstaande bij aankomst in België. Nu is het merendeel van hen getrouwd. Voor sommigen vormde het stichten van een gezin in het land van bestemming een plan van bij de aanvang van de migratie. Voor anderen, meer bepaald voor zij die in het land van vertrek al getrouwd waren, schreef het initieel migratieproject zich in in het familieproject. Voor het merendeel van de respondenten echter is het perspectief om een gezin te stichten in België slechts gaandeweg opgedoken, zonder ooit gepland te zijn. Het migratieproject zoals opgevat bij vertrek uit het herkomstland is veranderd.

Het feit dat een gezin schoolgaande kinderen heeft in het gastland, heeft ouders ertoe gedwongen hun initieel migratieproject opnieuw in vraag te stellen. Het feit dat hun kinderen duurzame sociale bindingen hebben met veel kinderen hier, dat ze het herkomstland van de ouders niet goed kennen en dat ze hier toegang hebben tot goed onderwijs dragen bij tot de overweging hier in België te blijven, ook al is het clandestien. Als het migratieproject in het begin een individuele zaak was, is dat levensproject nu een gezinsproject geworden. De regularisatie heeft het mensen zonder papieren mogelijk gemaakt om plannen te maken en die plannen definitief in België te gaan realiseren.

De ervaringen van het verleden en onmoetingen onderweg hebben constant aanpassingen gevergd van de doelstellingen die men zich bij aanvang had gesteld. De regularisatiecampagne van 2000 heeft ook de toekomstplannen van sommige sans papiers veranderd. Zoals het volgende uittreksel illustreert, overwogen velen voor de regularisatie nog terug te keren naar hun land van herkomst. In onwettig of precair verblijf verkeert men in een

geestesgesteldheid waarbij men voortdurend vertrekkensklaar is, gedwongen of niet. Er is geen langetermijnproject mogelijk en het perspectief van een snel vertrek is er voortdurend.

Respondente afkomstig uit de Filippijnen, clandestien aangekomen met gezinsleden in 1993:

R: Before regularisation, my thinking was that we let our children finishing primary school
I: So you put them at school?
R: Yes, so by that time, we were just thinking to save a little bit of money to go back to the Philippines, then we got the news that there was a regularisation and we changed our mind

4.6 De toegang tot huisvesting

Het woonprobleem in de periode die de regularisatie voorafgaat blijkt één van de meest nijpende aspecten van het leven van personen in irregulier of precair verblijf (Adam *et al.*, 2003). Om te kunnen overleven is het primordiaal om sociaal kapitaal te kunnen inzetten. Gebrek aan voldoende middelen kan leiden tot situaties waarin men uiterst kwetsbaar is. Die situaties laten sporen na, ook na de regularisatie. Meerdere jaren van onzekerheid en onduidelijkheid op vlak van verblijf, wonen en werken zorgen voor een belangrijke nasleep bij heel wat geregulariseerden. Zoals deze studies aantonen dwingt illegaal verblijf ertoe een specifieke levenswijze te ontwikkelen die berust op de overlevings- en ontwijkingsstrategieën om voorbij de hindernissen van alle dag te komen.

Meerdere getuigenissen brengen de moeilijke levensomstandigheden aan het licht, waarin personen moesten overleven:

Respondente van Poolse afkomst, clandestien aangekomen in 1992, toen 24 j.:

R: …Het eerste jaar ben ik heel dikwijls verhuisd … zozeer wilden de mensen niet […] Want de mensen, ze wilden niet, ze waren bang als ik bij hen woonde. Het was … ik zocht nooit echt een appartement, meer zoiets alse en kamer, want dat kostte me minder in het begin. Maar de mensen, ze wilden gewoon niet omdat ze bang waren …
I (1) : In feite wisten ze niet dat u geen papieren had ?
R : Dat is het. Ze wisten maar al te goed dat ik vreemdeling was, ik moest altijd alles uitleggen, ik sprak al niet goed Frans en zo … bon en een keer dat ze gevraagd hadden of ik papieren had, moest ik wel nee zeggen, want liegen dat had toch geen zin […]. En toen zeiden ze … hoe zo – je kunt hier niet blijven. We willen dat niet, er zijn buren, er is dit, bon, ik had het begrepen. Dus ging ik ergens anders naar toe, ik had toch nauwelijks bagage, op vijf minuten was het gebeurd, zo ging dat, ik kon me toch nergens doen gelden dus had het geen zin om hen problemen te verkopen ... Dus toen ging ik weer elders naartoe.

Respondent uit India, sinds 1997 in België, asielzoeker:

Voor de regularisatie woonde hij met veel mensen samen en had hij dus weinig privacy. Nadat hij zijn verblijfsdocumenten kreeg, veranderde hij van woning. Nu woont hij in een appartementje. Hij wil in de toekomst een huis kopen.

Een respondent afkomstig uit Congo (R.D.C.) beschrijft z'n levensstijl van voor de regularisatie als dicht aanleunend bij de landloperij, altijd op de uitkijk, klaar om weg te lopen van waar hij woonde, zelfs van waar hij werkte. De woonmobiliteit van sans-papiers is bovendien ook op zich een strategie om politiecontroles te vermijden (Adam *et al.*, 2003 : 119).

De personen die in die periode beroep konden doen op familiale solidariteit of die van hun etnische gemeenschap brachten het er beter van af dan zijn die over minder hulpbronnen beschikten. Zoals uit de volgende tabel blijkt heeft het merendeel van onze respondenten op enig ogenblik hulp gekregen van een familielid of lid uit hun gemeenschap, om logies te vinden:

Tabel 38: Verblijfsstatuten voor de regularisatie en herkomst van de hulp bij huisvesting

	Verblijfsstatuut voor de regularisatie		**Totaal**
Hulp met het oog op Huisvesting	**Andere (student, clandestien, werknemer)**	**Asielzoeker**	
Belg	2	0	**2**
Familie en/of gemeenschap	34	20	**54**
Institutionele hulp	0	16	**16**
Institutionele hulp + Familie en/of gemeenschap	2	24	**26**
Geen	4	14	**18**
Totaal	**42**	**74**	**116**

Zoals Brun et Laacher (1999: 45) het stellen, is dat wat eigen en gemeenschappelijk is aan geregulariseerde personen, het feit dat ze een min of meer lange periode hebben kunnen overleven in de illegaliteit : « In zo'n levensomstandigheden waren zij die in het begin een beroep konden doen op een relevant sociaal of cultureel kapitaal bevoordeligd (en dus kunnen we het migratietraject van de meesten niet herleiden tot een vlucht voor extreme armoede): het zijn immers doorgaans al niet de allerarmsten, materieel, geestelijk die hebben kunnen migreren. Vervolgens heeft een proces van "natuurlijke" selectie diegenen overgehouden die het best gewapend waren om hier vijf, acht, meer dan tien jaar stand te houden. Deze vaststelling gaat vooral op voor zij die we clandestienen noemen. Maar ook bij uitgeprocedeerde asielzoekers deden we die indruk op.

Uit de gegevens in de tabel blijkt duidelijk dat van de asielaanvragers, er 20 de hulp kregen bij het vinden van onderdak van familie of gemeenschap en 24 van familie/gemeenschap en van overheidswege. Voor die laatsten kwam die hulp van familie/gemeenschap er vooral na afwijzing van het asielverzoek. Maar de meerderheid van de asielzoekers waren op een bepaald ogenblik uitgeprocedeerd en tuimelden van de ene op de andere dag in de irregulariteit. Die overgang van wettigheid naar irregulariteit had een verschillend impact op het leven van de individuen naargelang ze al dan niet over een sterk sociaal kapitaal

beschikten. Het merendeel van de clandestienen zijn over het algemeen beter voorbereid, psychologisch, sociaal en materieel, door de aard van hun netwerken, om irregulier te leven. Ook asielzoekers die België kozen als land van bestemming omdat ze er familie hadden of kennissen, waren beter bestand tegen de problemen.

Enkele uittreksels volgen die getuigen van de substantiële hulp waarop sommige migranten beroep konden doen bij hun aankomst:

Respondent van Algerijnse afkomst, aangekomen in 1998 met een toeristenvisum :

"Omdat ik ten laste was van m'n schoonbroer en m'n zus, ze hebben alles van me op zich genomen. Voor ik begon te werken stelde ik het dus goed, het ontbrak mij aan niets, dat was het principe."

Respondent van Senegalese afkomst, clandestien aangekomen in 1993 :

I : Bent u met één of twee tassen aangekomen ?
R : Zelfs niet.
I: Helemaal niets, toch wel met kleren zeker ?
R: Ja, enkele kleren.
I: En dan, waar hebt u zich dan geïnstalleerd, op straat, bij collega's, een familie, mensen?
R: Vrienden die hier wonen. Alleen maar mannen. Het waren enkele Senegalezen die hier woonden, die afkomstig waren uit dezelfde stad als ik in Senegal.

Dit uittreksel uit een gesprek met een vrouw van Congolese afkomst, aangekomen in 1989, toont over welk sociaal kapitaal kandidaat-vluchtelingen soms beschikken:

I : En was u in een open opvangcentrum of niet ?
R: Nee, zoals ik was, … ik heb de aanvraag … mijn adres was hier in Charleroi bij m'n broer…
I : Daar had u onderdak en kreeg u eten ?
R : Jawel ! Solidariteit ! Aan uw eigen broer moet je dat nu toch niet vragen zeker … ik kreeg eten en ik deed mijn deel … het was de huur die het zwaarste viel. Wanneer je maar heel weinig hebt … jobs in het zwart, kleine vakantieklusjes, dan kun je nog iets kopen om te eten. Dus ik legde in voor het eten. Maar wat het onderdak betreft niet, ik woonde in, gratis.

De regularisatie leidde, vooral door de socio-economische verandering, tot een verbetering van de woonomstandigheden. 62 respondenten uit ons effectief zijn van woning veranderd kort na de regularisatie. Het verkrijgen van verblijfsdocumenten laat dus toe aan de meeste mensen om snel van woning te veranderen.

Vrouw uit Angola, in België sinds 1993, asielzoeker:

Ze vertelde dat haar woonsituatie voor de regularisatie veel te wensen overliet. Ze wilde snel van woning veranderen. Na haar regularisatie kochten zij en haar man een woning voor hun gezin in Gosselies. Ze is tevreden over haar huidige woning. Ze vertelde dat de regularisatie haar vooruit heeft geholpen op meerdere vlakken, zoals op het gebied van wonen en tewerkstelling.

Dit uittreksel uit een gesprek met een Kosovaar is bijzonder interessant omdat het goed de passage voor de regularisatie aantoont waarbij men “noodgedwongen collectief leeft” om een leven “als individu dat men zelf gekozen heeft” te overleven.

> Respondent afkomstig uit Kosovo, aangekomen in België in 1990 :
>
> I: En dan, misschien meer algemeen … Als u moest uitleggen, wat er juist is veranderd voor u door het krijgen van papieren ? U bent toch immers 10 jaar zonder papieren hier geweest ?
> R: Zonder papieren, dat is zoals, alsof je in een donkere kamer zit, zonder licht, en je tast in het rond en je raakt alles aan zonder dat je weet wat je gaat aanraken … Het is net hetzelfde. Je weet het niet … je kent geen … bestemming, je weet niet wat er van je gaat worden, je weet niet wat je wil worden. Je weet het niet [Stilte] Nu, nu dat we papieren hebben, hebben we voor een weg gekozen, ergens naar toe, een spoor … Ieder in zijn richting.
> I: Hebt u de indruk dat u nu vooruit kan ?
> R: Ik kan u zeggen dat er mensen zijn die daar zijn achtergebleven … Velen echter in die buurten daar waarover ik je heb verteld, met al die vzw’s en zo … ik kan u verzekeren dat zodra ze papieren hadden, ze zijn verhuisd … Je ziet ze niet meer. Ze zijn elders gaan werken, ze hebben elders een huis gevonden, ik weet het niet hoor, maar er zijn er niet veel meer die ik nog zie. Maar zij die geen papieren hebben zitten daar nog altijd, in hetzelfde appartement. Ze kunnen niet makkelijk veranderen …

Als het sociaal en/of etnisch netwerk al een belangrijke hulpbron is, vooral dan tijdens de passage in irregulier verblijf, datzelfde netwerk kan ook een afzonderingseffect hebben (Portes, 1998) en zo de autonomie van personen inperken. Het collectieve leven heeft ook een verstikkend karakter en individuen zijn na de regularisatie vaak opgelucht dat ze dat leven beetje bij beetje achter zich kunnen laten. Het regularisatieproces laat dan toe zich vrij te maken van de afhankelijkheid van steun van familie of gemeenschap. Brun et Laacher (2001:132) zien in deze winst van onafhankelijkheid ten aanzien van de naasten waarbij ze onderdak vonden, een fundamentele aanwijzing van een normaliseringsproces dat zich op persoonlijk vlak voltrekt (zelfrespect, etc.), maar ook sociaal en administratief. Het feit dat er maar 28 personen meer zijn (cf tabel hier onder) die zeggen dat ze ook na de regularisatie van hun verblijf nog hulp hebben gekregen bij hun huisvesting zegt genoeg over de drastisch vermindering van de hulp door familie en/of gemeenschap.

Tabel 39: Verblijfsstatuten na de regularisatie

Hulp bij huisvesting	**Andere (studenten, clandestienen, werknemers,…)**	**Asielzoekers**	**Totaal**
Belg	4	7	**11**
familie/gemeenschap	17	11	**28**
Neen	21	56	**77**
Totaal	**42**	**74**	**116**

Deze toenemende onthechting en de afname van de sociale afhankelijkheid bieden ook de mogelijkheid aan de geregulariseerden om zich vaker en beter te gaan inschakelen in de formele sociale netwerken van de ontvangende samenleving zoals uitzendkantoren, immobiliën-kantoren, centra voor opleiding, vorming en socioprofessionele begeleiding. Het regularisatieproces leidt tot een sterkere opname in de ontvangende samenleving.

De volgende tabel geeft aan dat het merendeel van de geregulariseerden, huurder is gebleven en dat van hen, er 21 zijn die in een sociale woning wonen.

Tabel 40: Sociale woning naargelang de verblijfplaats (2007)

	Sociale woning en verblijfplaats (2007)		
	Neen	**Ja**	**Totaal**
Brussel	25	3	**28**
Vlaanderen	42	15	**57**
Wallonië	27	3	**30**
Totaal	**94**	**21**	**115**

Het feit dat er 21 respondenten zijn die gebruik maken van een sociale woning, vooral in Vlaanderen, wil nog niet zeggen dat er niet nog meer zijn die hierop beroep zouden kunnen doen. Een zeker aantal personen deelden ons mee dat ze ooit een aanvraag deden of nog op een wachtlijst staan, maar door het uitblijven van een antwoord zelf een andere woning hebben gezocht. Die gegevens tonen duidelijk aan dat onder de gergulariseerden, meer dan de helft voldoet aan de voorwaarden voor het bekomen van sociale huisvesting. Het gaat om een bevolking die ondanks de verbeteringen die de regularisatie bracht, nog steeds ernstige moeilijkheden ondervindt om een geschikte woning te vinden en dit vooral door gebrek aan financiële middelen. De analyse van de inkomens van de geregulariseerden verderop in deze studie, gaat nader in op deze kwestie.

Van de personen die we ontmoetten zijn er 31 (ongeveer een kwart) huiseigenaar geworden, wat al bij al toch belangrijk is. De huiseigenaars verblijven hoofdzakelijk in Vlaanderen (=17), dan in Wallonië (=10) en tenslotte in Brussel (=4). Van die 31 personen namen er 28 een lening bij de bank. De tabel hierna geeft precies aan wanneer die leningen zijn aangegaan.

Tabel 41: Eigenaars en jaar van de lening

Eigenaars	
Jaar van de lening	Effectief
2001	2
2002	6
2003	2
2004	3
2005	5
2006	6
Totaal	**24**

Ondanks de ontbrekende info voor 4 personen, weten we zeker dat 24 personen een hypothecaire lening afgesloten hebben na hun regularisatie. 8 personen deden dat onmiddellijk na hun regularisatie in 2001 of 2002. 5 anderen tussen 2003-2004. De meerderheid, meerbepaald 11, deden dat enkele jaren na de regularisatie tussen 2005 et 2006.

Het relaas van deze Koerdische moeder afkomstig uit Turkije, sinds 1996 in België met haar kinderen, toont duidelijk aan welke verandering de regularisatie in haar leven teweeg bracht. Eens het verblijf wettig is geworden, krijgt men de kans om op een andere manier met geld om te gaan. Het is maar vanuit een wettige verblijfssituatie dat lange-termijn-investeringen kunnen overwogen worden en mogelijk zijn.

Over een respondente afkomstig uit Turkije, moeder van drie kinderen, kwam met het hele gezin naar België in 1996 :

I : Akkoord, en dan, wat heeft ze dan gedaan toen ze papieren kreeg, heeft dat haar leven veranderd?
R : Ze zegt dat bijvoorbeeld voordien, toen we nog geen documenten hadden, we hier bleven maar dat ze de hele tijd zei dat we gingen vertrekken, ze dacht toch voortdurend dat we gingen weggaan, omdat we hier toch geen documenten hadden. En nadien, had ze geen schrik meer, ze is toen gebleven, ze kon iets kopen, want vroeger kocht ze niets, ze zei tot zichzelf dat ze toch op een dag weg zou moeten, maar toen is ze begonnen te kopen, dit appartement heeft ze gekocht en toen is m'n vader gekomen.

Voor de regularisatie, werd het leven door de meesten dag per dag geleefd. De onzekerheid een toekomst te hebben in België verhindert hen te investeren in projecten. Te meer, ook al denkt men in het begin dat het om een overgangsfase gaat, toch wordt die overgangsfase permanent. Van de ene op de andere dag wordt het toch mogelijk om zich een toekomst in België voor te stellen. De regularisatie wordt vaak omschreven als het moment waarop ze echt zijn kunnen beginnen te leven.

We zagen eerder al dat de regularisatie nauwelijks intra-nationale mobiliteit met zich meebracht, toch leidde ze tot veel verhuizingen vlak na de ontvangst van papieren. We kunnen besluiten dat de regularisatie op het gebied van wonen een belangrijke verbetering bracht ten aanzien van de levensomstandigheden waartoe men tot dan toe doorgaans was gedwongen. De afhankelijkheid van de gemeenschap voor de regularisatie wordt vaak omschreven als vitaal, maar moeilijk om mee te leven. De regularisatie laat toe dat het individu zijn vrijheid terug vindt en dat hij in staat is z'n leven op te nemen zoals hij wil.

Dat neemt niet weg dat de geregulariseerden nog tal van moeilijkheden ondervinden. Het merendeel van de respondenten zijn huurder, terwijl een vierde eigenaar is. Onder de huurders is ongeveer een derde huurder van een sociale woning en velen voldoen aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor een sociale woning. Heel wat respondenten, vooral personen afkomstig uit Afrika, vertelden ons over de discriminatie die ze ondervonden bij het zoeken naar een woning. Dit stukje uit een gesprek met een jonge Angolees toont aan welke de problemen zijn die hij telkens ondervindt. Sommige vreemdelingen die geregulariseerd worden en een verblijfstitel krijgen laten immers het onzekere leven van een sans papiers achter zich en ondervinden daarna vooral de moelijkheden die etnische minderheden en allochtonen in ons land kunnen ondervinden, problemen die verband houden met discriminatie op vlak van wonen en werk.

Respondent afkomstig uit Angola, aangekomen in 1998 op de leeftijd van 17 jaar, om z'n vader te vervoegen :

I: En dus dit appartement heb je gevonden via een agentschap. Heb je problemen gehad ?
R : Ik heb geen problemen gehad. Ik heb wel een probleem gehad in de zin dat … in verband met mijn huidskleur … omdat er huiseigenaar zijn die niet willen. Of je nu werkt, of je nu Belg bent, ze willen niet. Ik kon zien dat zij zelf bij het agentschap … in feite, in sommige buurten waar ik hun affiches zag. Je zag dat iets te huur was en als ik er naartoe ging stuurden ze me op weg naar de buurten hier, buurten waar er meer vreemdelingen waren etc. Ik vroeg me dan af waarom ze me niet lieten zien wat ik vroeg en ik vroeg dan « en in die buurt ? » « Ja maar daar is er niet maar hier hebben we wel …»

4.7 Verblijfsstrategieën en nationaliteit

De verblijfsstrategieën van de geregulariseerden bepalen de opname in sociale en economische structuren, maar leiden ook tot hun opname in de natie, via nationaliteitsverwerving. Het is een stap die moet gelezen worden in het licht van het traject van de individuele migranten, maar kan slechts naarmate de overheid daartoe kansen biedt. Naturalisatie wordt anders gezien en gebruikt door de geregulariseerden van 1999 dan door de geregulariseerden van 1974-1975. Om te begrijpen op welke wijze de geregulariseerden de nationaliteit hebben verworven, moeten we het beleid terzake even overlopen.

De nationaliteitswetgeving is herhaaldelijk gewijzigd (1984, 1991, 1995, 1998, 2000 en 2006) door enerzijds voor jongeren die in België zijn geboren duidelijk het principe van het i*us soli* te hanteren en door anderszijds naturalisatievoorwaarden te versoepelen. De voorlaatste hervorming van 1 maart 2000 van het Wetboek van Belgische Nationaliteit betekende een grote stap voor de versoepeling van de toekenningsvoorwaarden van de Belgishe nationaliteit. Volgens de *Migration Integration Policy Index* (MIPEX) gepubliceerd in 2007 door de British Council en the Migration Policy Grouop, is België op 28 geanalyseerde landen (25 van de 27 EU-landen + Canada, Zwitserland en Noorwegen) het land dat, met Canada, de wetgeving heeft die het gunstigst is op vlak van toegang tot de nationaliteit voor migranten van de eerste generatie. België heeft één van de meeste liberale wetgevingen van alle immigratielanden die het mogelijk maakt om legaal verblijvende vreemdelingen de Belgische nationaliteit te bieden. Deze wet zet het opzet van het Wetsontwerp Gol van 1984 verder. Die stipuleert dat nationaliteitsverwerving op de eerste plaats een integratiefactor was voor vreemdelingen die duurzaam op het grondgebied verbleven (2007 : 163). Meer precies faciliteerde de wet van 1 maart 2000 de verwerving van de nationaliteit zowel op het punt van de voorwaarden, als op het punt van de procedure. (Bietlot en Rea, 2007:164).

Het *ius soli* is sterk uitgebreid door aan elke persoon die wettig op het grondgebied verblijft sinds zeven jaar zonder onderbreking, op welke verblijfsstatus dan ook, de mogelijkheid te bieden Belg te worden, door een eenvoudige verklaring, op voorwaarde dat betrokkene bij z'n aanvraag gemachtigd is voor onbepaalde duur te verblijven en het Parket geen « ernstige feiten eigen aan de persoon » opwerpt (art.12bis 3°). De vreemdelingen die zeven jaar wettig verblijven kunnen dus de Belgische nationaliteit krijgen op eenvoudige aanvraag en zonder een naturalisatieaanvraag te moeten doen. Voor naturalisatie volstaan nu drie jaar van wettig verblijf, terwijl het criterium van de "integratiewil" is opgeheven, wat een belangrijke wijziging vormt. Die integratiewil wordt afgeleid uit het feit dat men de stap zet om Belg te worden. Op vlak van de procedure speelt de gemeente een centrale rol, is de financiële kost

voor de indiening teruggedrongen, evenals de vereiste op vlak van de samenstelling van het dossier. Dat leidde tot een verkorting van de duur van de naturalisatieprocedure (die vroeger soms 2 tot 5 jaar kon duren). Alle stappen in de procedure werden geobjectiveerd om willekeur zoveel mogelijk te vermijden. Deze versoepeling was niet zonder gevolg voor het aantal aanvragen dat werd ingediend na de wetswijziging, al zien we een daling van het aantal positieve adviezen. De geregulariseerden hebben dus in elk geval gebruik kunnen maken van de nieuwe richting die het overheidsoptreden was ingegaan.

Op de 116 geïnterviewde personen, zijn er 75 Belg geworden. Zoals de volgende tabel aangeeft, gebeurt het niet zelden dat sommigen een aanvraag voor naturalisatie hebben ingediend in de loop van de regularisatieprocedure (11 personen van de 66 hebben de Belgische nationaliteit verworven in 2001 of 2002).

Tabel 42: Jaar van verwerving van de Belgische nationaliteit

Jaar van verwerving van de Belgische nationaliteit	Effectief
2001	4
2002	7
2003	6
2004	13
2005	10
2006	14
2007	12
Totaal	**66**

Deze vaststelling ondersteunt de these dat de nationaliteitsverwervingsprocedure worden gezien als een alternatief voor de regularisatie zelf (omwille van problemen die verbonden zijn aan die laatste procedure). Twee getuigenissen maken melding van die strategie, maar tonen ook aan dat dat niet alleen aan hen ligt.

> Respondente afkomstig uit Kameroen, aangekomen in 1992 via gezinshereniging met de echtgenoot die hier verbleef als student :
>
> I : U hebt een naturalisatie-aanvraag gedaan en dat werd onmiddellijk goedgekeurd ?
> R : Laat ons zeggen dat ik dat probeerde toen ik sans-papiers was en dat dat toen is verworpen. Eén keer dat ik geregulariseerd was, heb ik nog eens m'n aanvraag gedaan en een jaar later later, dag op dag, was ik genaturaliseerd. Het was immers in de twaalfde maand na m'n regularisatie dat ik thuis kwam van m'n werk en dat ik de brief in m'n brievenbus vond. Ik telde de maanden en het bleek precies twaalf manden na m'n regularisatie te zijn.

Dit relaas van een jongen afkomstig uit Bosnië, die hier was aangekomen op 12-jarige leeftijd met z'n moeder en z'n zus in 1991, op de vlucht voor de oorlog in Bosnië-Herzegovina, toont dat nationaliteitsverwerving niet altijd het resultaat is van een keuze. Hij en heel z'n familie werden quasi-automatisch Belg op het ogenblik van de regularisatie. Zoals hij het ons uitlegde, had de gemeentelijke overheid hun aangeraden samen met de regularisatie- ook een naturalisatie-aanvraag in te dienen.

Ter herinnering: het conflict in Bosnië-Herzegovina leidde tot de exodus van één miljoen personen en van 2 miljoen ontheemden op het grondgebied van ex-Joegoslavië. In België

werden enkelen als vluchteling erkend. Het overgrote deel kreeg een tijdelijke beschermingsstatus, zoals ook bij deze familie het geval was. De gemeente waar deze familie woonde sinds haar aankomst in België, had een sterke band ontwikkeld met de Bosnische gemeenschap in die streek. Dit verklaart de inzet voor hun regularisatie. De duurzame bindingen die deze familie had met de lokale Belgische samenleving werden door de gemeente opgevat als legitieme onderbouw van een definitieve vestiging.

Respondent, afkomstig uit Joegoslavië (Bosnië), aangekomen in 1992, verblijvend onder het ontheemdenstatuut:

I : Sinds je geregulariseerd bent, ben je Belg geworden ?
R: Ja. Het was in diezelfde tijd … ik heb ze direct genomen. Rond september.
I : Akkoord, dus één keer dat je je papieren had, heb je ook een naturalisatie-aanvraag gedaan ?
R: Jawel, in feite stond dat in de brief die ontvingen. We hadden het recht om genaturaliseerd te worden en we zijn bij de gemeente langs gegaan, een gesprek van tien minuten en we hebben het gedaan.
I : U hebt regularisatie en nationaliteit tegelijk bekomen ?
R : Ja, maar ik wil zeggen, wij … kijk nog eens, het is niet wij die de stap gezet hebben, dat dat ging gebeuren
I : Dus, automatisch, is heel fe familie Belg geworden in 2001.
R : Ja en alle Bosniërs.
I : Alle Bosniërs die met jullie in La Roche waren …
R : Ja, da's merkwaardig toch ? Ja, en bovendien…Er is zelfs een receptie geweest georganiseerd door de gemeente voor ons.

De meerderheid van de personen die Belg zijn geworden, werden dat tussen 2003 en 2006. Dat wordt verklaard door de nieuwe wettelijke bepalingen en procedures, zoals hierboven beschreven. Onder die personen zijn er die Belg zijn geworden op grond van naturalisatie na onderzoek door de Commissie voor Naturalisaties en anderen door eenvoudige verklaring bij de gemeente. Het feit dat de meesten door naturalisatie Belg werden heeft te maken met de noodzakelijke voorwaarde 3 jaar wettig verblijf op het grondgebied te kunnen aantonen. Voor zij die hier irregulier verbleven voor hun regularisatie, komen de jaren van verblijf in België niet in aanmerking. Dus moesten de meesten minimum drie jaar wachten alvorens ze hun aanvraag aan de Commissie voor Naturalisaties konden voorleggen. Het gebruik van de naturalisatieprocedure toont ook aan dat nieuwe immigranten, in tegenstelling tot vroeger, niet lang in het statuut van gevestigde vreemdeling, hoewel dit garanties biedt naar verblijf, wensen te vertoeven. Het vreemdelingenstatuut wordt tegenwoordig veeleer beschouwd als transitoir.

Van de 40 personen die de Belgische nationaliteit nog niet hebben aangenomen, zijn er 26 die de aanvraag hebben gedaan en nog op een antwoord wachten. 101 personen hebben dus stappen in die zin ondernomen. Slechts 15 personen hebben besloten de Belgische nationaliteit niet aan te vragen. Het merendeel van hen zijn Polen die in hun hoedanigheid van EU-burgers minder het nut zien van de Belgische nationaliteit.

Als de wetswijziging al enigszins de mogelijkheden verklaart, moeten we ook ons oor te luisteren leggen bij de geregulariseerden om te begrijpen hoe zij kijken naar hun opname in de natie, door de verwerving van de Belgische nationaliteit. Wij hebben de vermelde motieven geclasseerd onder vier types van argumentie. We zouden daartoe kunnen gewagen van een onderscheid tussen identificatie- en instrumentatiefactoren (Caestecker et Rea, 2002).

Onder de identificatiefactoren vallen het gevoel deel uit te maken van de Belgische samenleving, haar nationale cultuur, zich dit land eigen te hebben gemaakt. Heel wat vreemdelingen beklemtonen dit motief in hun verhaal. Dit aspect blijkt des te sterker naarmate het verblijf lang is geweest (de periode in onwettig verblijf inbegrepen). We hebben die cases hier niet systematisch hernomen. We gaan eerder kijken naar de instrumentatiefactoren omdat deze beter passen binnen het concept verblijfsstrategieën. Dit wil echter niet zeggen dat Belg worden een louter utilitaire zaak is. Het is wel van belang ook naar nationaliteitsverwerving te kijken als een instrument dat verblijfszekerheid oplevert en hindernissen wegneemt bij de toegang tot kansen en hulpmiddelen.

We stelden meerdere rechtvaardigingen vast. Over het algemeen is er meer dan één reden om de Belgische nationaliteit te vragen. Er zijn vier redenen die vermeld worden: omdat men er recht op heeft, om te werken, om te kunnen reizen of om familiale redenen.

4.7.1 Omdat het mijn recht is

Onder de respondenten heeft de meerderheid de Belgische nationaliteit gevraagd omdat men meende daartoe een recht te hebben opgebouwd. Volgende tabel toont de actuele verblijfsplaats van de respondenten in het kader van deze thematiek.

Tabel 43: Nationaliteitsmotief: rechten

	Omdat het mijn recht is		
	Neen	**Ja**	**Totaal**
Brussel	10	17	**27**
Vlaanderen	21	36	**57**
Wallonië	11	16	**27**
Totaal	**42**	**69**	**111**

Wat ook de verblijfsplaats weze, deze personen werden Belg omdat ze overwogen dat ze er recht op hadden. Dat besef is toch erg opmerkelijk aangezien het toch om een populatie gaat die zich voor de regularisatie, over het algemeen gesproken gedurende min of meer lange tijd in een positie van rechtelozen hebben bevonden. Deze aanspraak op rechten brengt de verandering aan het licht die de regularisatie teweeg bracht in de manier waarop individuen zich nu helemaal als rechtssubjecten in de samenleving zien. De regularisatie laat deze personen toe plaats te nemen onder de burgers, maar beïnvloedt ook de blik van de anderen, meer bepaald de Belgen, op hun vreemdeling zijn.

Het relaas van deze jonge Belg van Angolese afkomst die in 1998, toen 17 jaar, z'n vader kwam vervoegen die asielzoeker was, toont perfect dit streven naar gelijke rechten en gelijke behandeling aan. De dag na de regularisatie was hij opgelucht in orde te zijn met z'n verblijf, maar had het moeilijk met het feit dat hij nog altijd als een vreemdeling werd bekeken. Dagelijkse onbeduidende handelingen (een DVD huren, zich inschrijven bij een sportcentrum) wezen hem elke keer nog op het feit dat hij een vreemdeling was met een beperkte actieradius. Omdat die verblijfsdocumenten nog altijd beperkingen inhielden op het vlak van rechten heeft hij ervoor gekozen om z'n relaties met alle instellingen en organisaties te normaliseren via de verwerving van de Belgische nationaliteit.

I : Kun je uitleggen waarom je Belg bent geworden ? Ik bedoel, wat betekende dat voor je?
R : Omdat zelfs met een verblijfsvergunnin, er rechten zijn die je niet hebt in verband met werk en die alleen Belgen hebben. En tegelijk is het zo … ik zei tegen mezelf … ik betaal toch hetzelfde soort belasting als een Belg, waarom dan niet ineens Belg zijn om alvast op dat vlak dan al gelijk te zijn , want, wel, je bent vreemdeling en je betaalt en tegelijk, wou ik dan maar ook het recht hebben om te stemmen. Want ik betaal belastingen, en ik stem niet … daar waren toch een aantal zaken die niet goed ineen hingen op die manier, vandaar. En tegelijk wou ik ook … want zelfs met een verblijfskaart, er waar altijd winkels die om je te vertrouwen, je dacht van wel maar ze zeiden « wel ja, maar met uw verblijfs … » … ze hadden altijd schrik dat je ging verdwijnen . Dus zo heb ik mezelf gezegd, nee, om geen probleem meer te hebben, …, ook ten aanzien van de politie, zelfs ten aanzien van administratieve instellingen … wanneer je je ergens aanbood, moest je altijd je kaart tonen, en zelfs nu ik geregulariseerd was … was ik nog altijd een vreemdeling. Bij een Belgische gemeente nu is er altijd « vreemdeling ». Er is de kant voor de « belg » en de kant voor de « vreemdeling », het verloopt dus altijd gescheiden. Dus kwam het er op aan niet meer bij die hoop terecht te komen, waarmee ik wil zeggen dat ik me in de andere hoop altijd een beetje slecht bekeken voelde. Van zodra je als vreemdeling alleen maar naar daar kunt of naar ginder … Ik voelde me altijd gehinderd en minderwaardig en vandaar dat ik zei, nee, dat moet nu maar eens ophouden […]

Maar al kijkt men nu nog altijd met een andere blik naar me, sinds ik de Belgische nationaliteit heb, toen heb ik overal het verschil ervaren … Of het nu is wanneer ik mij bij een uitzendkantoor aanbood voor werk … « bent U Belg? » Ja. Het is altijd dezelfde vraag : « Van welke nationaliteit bent U ? » dat is altijd de vraag, maar zodra u zegt dat u Belg bent, kijk, dan, de behandeling, de manier van u te bezien … alles verandert ! Er zijn geen verwikkelingen meer. Bij de bank … om een bankrekening te hebben, met een oranje kaart, ik had er niet eens recht op, om een bankrekening te hebben. Ik had er geen recht op […].

Maar één keer Belg, ik ging er heen « kijk, nu ben ik Belg ». Dan voel je het verschil, de blik van de andere mensen, dat verandert echt … « ah, hij is Belg » dan heeft hij dezelfde rechten, dezelfde dingen aan de hand, hij heeft dit bovendien of … zaken zoals dat … in die zin maakte dat dus een verschil uit.

Het belang op stemrecht te hebben bij alle verkiezingen werd ook door meerdere van onze respondenten aangehaald. Hoewel een niet-europeaan voor de gemeenteraadsverkiezingen kan stemmen als hij effectief en ononderbroken gedurende vijf jaar heeft verbleven wanneer hij daar om vraagt, zijn actief en passief kiesrecht voor federale en andere verkiezingen voorbehouden aan Belgen. Om een volstrekt gelijke positie te bereiken op vlak van sociale, burgerlijke en politieke rechten is de enige optie staatsburger worden. De Belgische nationaliteit biedt dan de mogelijkheid aan individuen om nog beter in de samenleving op te gaan door gebruik te maken van z'n stemrecht.

Respondente van Azerbeidzjaanse afkomst, geboren in 1955, asielzoekster:

Zij komt van Azerbeidjan en ze vroeg asiel aan. Ze vroeg dat in 1995, maar deze aanvraag bleef aanslepen. Toen ze in 2001 werd geregulariseerd zette ze de asielprocedure stop, omdat de onzekerheid een tol had geëist van haar en haar regularisatie haar mentale rust gaf. Het stopzetten van deze asielprocedure geeft haar nu problemen om de Belgische nationaliteit te verwerven. Om Belg te worden heeft ze een nieuwe geboorteakte nodig van de instanties in Azerbeidzjan, die dit weigeren te geven. Een andere mogelijkheid is dat ze 2 getuigen vindt, die kunnen bevestigen dat ze in Azerbeidzjan geboren is. Zij gaf verschillende redenen op waarom ze Belgische wil worden. Ten eerste zou ze de scheidingsprocedure van haar man kunnen aanvangen. Ten tweede zou ze gemakkelijker een lening kunnen krijgen bij de bank. Ten derde wil ze haar democratische overtuiging_ook laten blijken bij federale verkiezingen.

De nationaliteitsaanname brengt veel verwachtingen met zich mee. Mensen denken dat hun sociale en economische rechten beter zullen worden gerespecteerd als ze Belg zijn geworden. Het spreekt voor zich dat als nationaliteit hen al gelijke rechten brengt, nieuwe Belgen nog veel last schijnen te hebben van discriminatie bij werk en huisvesting.

4.7.2 Toegang tot werk

De volgende tabel toont aan dat 20 respondenten antwoordden de Belgische nationaliteit te hebben aangenomen om werkgerelateerde redenen. Onder hen, is het merendeel afkomstig uit Vlaanderen. Onder de personen die Belg werden om hun toegangsmogelijkheden tot werk te verbeteren, onderstrepen er enkelen het belang dat dat kan hebben in de ogen van de werkgevers. Het feit dat geregulariseerden een hernieuwbare verblijfskaart krijgen kon werkgevers de voorkeur doen geven aan personen met een stabielere verblijfstitel. De vrees dat die kaart misschien wel eens niet verlengd zou worden blijft dan hangen. Om alle problemen te vermijden zouden werkgevers ertoe geneigd zijn dan nog eerder een ander persoon die Belg is aan te nemen. De beperkte geldigheidsduur van de verblijfskaart (niet van het verblijfsrecht) die wordt uitgereikt lijkt vaak te letterlijk te worden opgevat, door de geregulariseerden, maar ook, zo zeggen onze respondenten, door sommige werkgevers.

Tabel 44: Nationaliteitsmotief : werk

	Redenen verband houdend met werk		
	Neen	**Ja**	**Totaal**
Brussel	23	4	**27**
Vlaanderen	46	11	**57**
Wallonië	22	5	**27**
Totaal	**91**	**20**	**111**

Niettemin bood het Belgische regularisatiebeleid van 2000 aan de geregulariseerden een witte kaart van één jaar waarvan de verlenging na een jaar telkens gegarandeerd was. De verhalen van de geregulariseerden tonen ook dat wat de wet voorzag niet altijd ook zo is verlopen. Sommigen bleken te moeten afrekenen met bedilzuchtige praktijken van gemeentebesturen. Na een periode van vijf jaar konden de geregulariseerden vestigingstitel verkrijgen, zonder arbeidskaart te moeten voorleggen. Hoewel de regularisatiewet geen voorwaarden voorschreef voor de verlenging van de verblijfsdocumenten, bleek een aantal van de geïnterviewden toch voorwaarden of druk opgelegd te krijgen van hun OCMW of gemeentebestuur.

Een uittreksel uit dit gesprek met een Belg van Congolese origine verduidelijkt dit :

> Gesprek met een Respondent van Congolese afkomst
>
> I : Je kreeg jouw papieren in 2002, kun je zeggen wat dat voor jou heeft veranderd ?
> R : Dat heeft heel wat veranderd, dus toen ik geregulariseerd werd … Nu is het drie jaar geleden dat ik Belg ben geworden. Maar daarvoor, toen je papieren had van één jaar, was het niet makkelijk. Je moest aan de gemeente tonen dat je werk zocht, dat je werkte, gemotiveerd was, je moest absoluut bewijzen aandragen dat je werk zocht en zo om het leefloon te ontvangen, maar dat was niet zo makkelijk want er was een vereniging die ons af en toe bij stond en die onze electriciteitsrekening betaalde omdat ik er niet kwam met 500€, ik moest de huur betalen, 300€ en dan bleef er nog 200€ over en dat was echt moeilijk. Dus ik ben dan beginnen solliciteren, maar ik heb een probleem met m'n oren, ik kan dus niet goed horen. Ik had gezondheidsproblemen en ik wou eigenlijk nog graag studeren, maar gezien m'n leeftijd...

De druk die sommige actoren uitoefenden (OCMW, gemeentes), wantrouwen van werknemers ten aanzien van kaarten met een beperkte geldigheidsduur en de vrees van de geregulariseerden dat hun kaart niet zou verlengd worden, zorgden ervoor dat deze respondenten snel Belg wilden worden om zo hun levensomstandigheden te verbeteren en een betere verblijfszekerheid te verwerven. Ook toegang tot beroepsopleiding werd door sommigen gezien als een dienst alleen toegankelijk voor personen met Belgische nationaliteit.

Terwijl werk één van de redenen is die werd ingeroepen om Belg te worden, toont aan dat discriminatie zich gewoon verlegde van het feit sans-papiers te zijn naar vreemdeling en vervolgens het stigma van vreemdeling veranderde in het stigma geïmmigreerde Belg te zijn. De discriminatiekwestie toont aan dat het feit Belg te zijn niet noodzakelijkerwijs tot gevolg heeft dat de kansen op werk en sociale promotie veranderen.

> Respondent van Angolese afkomst, aangekomen in 1998, asielzoeker :
>
> I : Weet je dat als je papieren hebt en de Belgische nationaliteit, dat je dezelfde rechten hebt als Belgen ?
> R : Het is wat je zegt, maar in werkelijkheid, is het niet zo hé ! Je hebt het recht in principe, maar niet in werkelijkheid. En ik ben Belg sinds ik begonnen ben met werken. En toen ik om promotie vroeg, kijk sindsdiens lig ik buiten, maar de Belgen van hier, zij, zij zij gekomen, en snel hogerop geklommen in de firma.

4.7.3 Toegang tot mobliteit

Tot op heden, hebben immigranten die een verblijfsrecht bekomen in een lidstaat van de Europese Unie het recht om zich te verplaatsen en te verblijven binnen de Unie voor een periode van maximaal drie maanden, maar zonder een recht op tewerkstelling. Het bekomen van een verblijfstitel impliceert aldus geen mogelijkheid op tewerkstelling voor derdelanders in een andere lidstaat van de Europese Unie. De Europese richtlijn (2003/109/EC) met betrekking tot derdelanders die permanent verblijven in een lidstaat van de Europese Unie zal de mogelijkheden tot tewerkstelling en verblijf in Europa verhogen, voor deze laatsten. Zonder bekrachtiging van deze richtlijn tot op de dag van vandaag blijft de intra-communautaire mobiliteit van deze laatsten geografisch beperkt. Het verwerven van de nationaliteit van één van de lidstaten geeft aldus een betere garantie op toetreding van de Europese arbeidsmarkt.

Respondente van Congolese afkomst, aangekomen in 1993, op de leeftijd van 12: « C'était plus facile au cas où je vais, par exemple, ou bien sortir, ou bien aller habiter même ailleurs pour le travail, pour la langue et tout ça. Par exemple, à Londres là-bas… »

25 respondenten stellen dat ze de Belgische nationaliteit verkozen omwille van mobilitietsredenen.

Tabel 45: Nationaliteit en mobiliteit

	Redenen verbonden aan mobiliteit		
	neen	**ja**	**totaal**
Brussel	20	7	**27**
Vlaanderen	46	11	**57**
Wallonië	20	7	**27**
Totaal	**86**	**25**	**111**

De toegang tot arbeidsmarkt omvat echter niet de enige verklaring voor de variabele mobiliteit. Sommigen respondenten verwijzen naar intra-europese mobiliteit, terwijl anderen de mogelijkheid tot terugkeer naar hun herkomstland inroepen. Zoals verschillende studies omtrent deze materie (Papadopoulou, 2005; Brun et Laacher, 2001) aanduiden, bewerkstelligt regularisatie de mogelijkheid tot terugkeer naar het herkomstland om familie te bezoeken. De volgende tabel geeft aan hoeveel terugreizen er waren naar het land van herkomst, sinds de regularisatie. Tenslotte bieden regularisatie, maar vooral de Belgische nationaliteit, nog een ander burgerrecht: het recht op vrij verkeer. Het hebben van een voorlopige verblijfstitel of verblijfskaart stelt derdelanders niet altijd helemaal gerust wanneer ze reizen. Grenscontroles en dikwijls een onstabiele politieke situatie in het land van herkomst maakt dat personen de Belgische nationaliteit willen bekomen om zonder risico en met zekerheid op zorgeloze terugkeer te kunnen reizen. Personen afkomstig uit landen in Noord-Afrika (Algerije, Tunesië, Marokko) zijn zich erg bewust van de discriminatie bij grensoverschrijdingen (Laasher, 2002). Wanneer zij de nationaliteit van een lidstaat van de Europese Unie verwerven, wordt hun toegang tot mobiliteit sterk uitgebreid. Van de 116 respondenten zijn er 39 die nooit meer terug gegaan zijn naar hun land van herkomst.

Tabel 46: Terugkeer naar het herkomst land en motieven

		terugkeer naar herkomstland	
		ja	neen
reden	bezoek	56	/
	administratieve handeling	9	/
	bezoek & administratieve handeling	8	/
	niet aangegeven	4	/
	totaal	77	39

Als het feit geregulariseerd te zijn een noodzakelijke voorwaarde is om te kunnen reizen, zijn de betrokkenen er niet steeds van overtuigd dat die regularisatie hen een bewegingsvrijheid zonder risico's biedt. Belg zijn, dat betekent terug kunnen gaan naar je land zonder problemen en altijd terug te kunnen komen, zo nodig een beroep te kunnen doen op de Belgische diplomatieke vertegenwoordiging in het land waarvan sprake. Het feit dat 74 van de 116 personen van ons effectief, een asielaanvraag hadden ingediend geeft aan dat velen afkomstig waren van een land waar de politieke toestand niet stabiel was op het ogenblik van de migratie. Tot op vandaag zijn sommige van die landen onstabiel, wat mensen ertoe dwingt alle mogelijke voorzorgen te nemen wanneer ze beslissen te reizen. Dit relaas van een vrouw

van Kameroense afkomst is veelzeggend over de mogelijkheid om volledige veilig te reizen, na geregulariseerd te zijn:

> Respondente van Kameroense afkomst, in 1992 aangekomen om haar echtgenoot, student, te vervoegen :
>
> Ik heb werk gevonden en een lening gekregen, voor ik Belg was. Alles is gebeurd alvorens ik Belg was […] Ik voel me nu in zekerheid, da's alles […] Ja, ik voel me nu eerlijk gezegd meer in veiligheid […] Moest er mij iets overkomen in een ander land, dan weet ik dat België gaat tussenkomen omdat ik Belgische ben. Op tv zie je gevallen waarin ministers zich hebben verplaatst om ter plekke problemen op te lossen. Het doet plezier om dat te zien, dat er altijd ergens wel gelukkige momenten zijn en goede aflopen. Want als ik nog Kameroenese was, als ik hier problemen zou hebben, zelfs m'n ambassade hier in Brussel zou er zich niet om bekreunen om me te hulp te komen.Voilà !

Het verwerven van de Belgische nationaliteit creëert bovendien de mogelijkheid om sterke connecties te realiseren tussen een opgebouwd leven in België en het herkomstland. De nationaliteit vormt dan ook een noodzakelijke voorwaarde om internationale ambities uit te werken. Het verhaal van deze belg van Congolese oorsprong is hiervan een duidelijk voorbeeld. Na lange tijd gewerkt te hebben in België plant deze man de opstart van een kleinschalig project in zijn herkomstland met behoud van terugkeermogelijkheden om zijn socio-economische veiligheid te garanderen.

> Respondent van Angolese afkomst, aangekomen in 1993, asielzoeker.
>
> I : Wat zijn uw plannen voor de komende 10 jaar ?
> R : Ik wil terugkeren naar m'n land … niet over 20 jaar … ik denk dat ik in december al terug moet keren …
> I : Met heel het gezin ?
> R: Neen, het gezin gaat blijven, de kinderen gaan blijven… maar ik ben van nationaliteit verander, ik ben Belg, dus dat is m'n land, ik heb al voor m'n land gewerkt, maar nu wil ik ook werken voor m'n afkomst … dus … ik heb grond gekocht. Ik moet dus terug naar ginder en daarna moet ik terugkomen naar hier. Mijn vrouw werkt, ze heeft haar contract, dus ze werkt…de kinderen werken op school. Maar ik, ik moet ervoor zorgen dat er ook voor hen brood op de plank komt.

4.7.4 Om gezinsredenen

Mensen die kinderen hebben, wilden Belg worden zodat ook hun kinderen die mogelijkheid kunnen krijgen. Onderstaande tabel geeft opgesplitst per geslacht aan hoeveel mensen Belg zijn geworden, of een procedure zijn gestart, om redenen die verband houden met hun kinderen.

Tabel 47: Nationaliteit en kinderen

	Redenen die verband houden met kinderen		
	Neen	**Ja**	**Totaal**
M	68	6	**74**
V	23	14	**37**
Totaal	**91**	**20**	**111**

Opvallend bij onze populatie is dat vooral vrouwen de Belgische nationaliteit voor hun kinderen kiezen. Binnen een gezin kan één van beide ouders beslissen om Belg te worden en de andere niet. Soms zijn vrouwen beter in de sociale structuren van het gastland geïntegreerd en zijn mannen meer bezig met banden tussen België en hun land van herkomst. Ouders beseffen dat hun kinderen die in België zijn geboren of er op heel jonge leeftijd zijn beland, België als hun enige land beschouwen. Het volgende fragment van een 26-jarige jongeman die op 11-jarige leeftijd met zijn broer en zijn moeder de oorlog in Bosnië-Herzegovina ontvluchtte, illustreert deze gehechtheid aan België heel goed:

> Respondent van Bosnische afkomst, sinds 1992 op 9-jarige leeftijd in België, vluchteling (tijdelijke bescherming):
>
> "Omdat ik me Belg voelde. Ik voelde me meer Belg dan Bosniër. Dat was de reden. Het was gewoon een bevestiging van wie ik was. Voor mij was het belangrijk om de papieren te hebben die bij mijn geestesgesteldheid en mijn gevoel hoorden."

Wanneer mensen op jonge leeftijd naar België komen, heeft dit een grote invloed op hun integratie in de Belgische samenleving. Hoe jonger ze zijn als ze aankomen, hoe meer ze zich deel voelen van de Belgische samenleving. Jongeren die hier (lagere) school lopen, voelen zich al snel een deel van de Belgische samenleving. Voor die jongeren is Belg worden na hun regularisatie heel gewoon. Ook bij volwassenen stellen we een zekere verknochtheid aan België vast, dat ze als hun adoptieland beschouwen.

> Man, Bosnië (maar geboren in Kosovo), in Belgie sinds 1994, asielzoeker:
>
> Hij en zijn gezin ontvluchtten Bosnië (hij is overigens wel in Kosovo geboren, en noemt zich een Roma-Albanees) omwille van de oorlog. Vanaf het begin zijn zijn vrouw en kinderen erkend als vluchteling en Belg geworden. Bij hem waren er echter problemen zodat hij moest wachten tot 2000 vooraleer hij papieren kreeg. Vanaf dag één voelt zij zich al thuis in België. In ex-Joegoslavië hoorden ze nooit ergens bij, zeker niet tijdens de oorlog. Als Roma werden ze erg gediscrimineerd en werden ze door niemand aanzien als 'landgenoten'. Hier in België heeft hij papieren gekregen, een daarvoor is hij het Belgische volk en de Belgische regering erg dankbaar. Ook hierover ging hij na het interview nog even door.

Het recht op gezinshereniging is voor onderdanen van derde landen beperkter dan voor EU-burgers en Belgen. Mensen van allochtone afkomst die in België verblijven, kunnen dan ook beslissen Belg te worden om hun recht op gezinshereniging te verruimen. De Belgische nationaliteit opent voor het gezin van een allochtoon heel wat mogelijkheden om toegang te krijgen tot het Belgische grondgebied en er zich te vestigen, zeker wanneer kinderen meerderjarig zijn en hij of zij de ouders ten laste heeft. Dit geldt nog meer sinds de omzetting van de Europese richtlijn (2003/86/EG) inzake het recht op gezinshereniging van onderdanen

van derde landen in Belgische wetgeving[9]: de Belgische Staat heeft immers zijn beleid verstrengd door aan gezinshereniging voor onderdanen uit derde landen materiële voorwaarden te koppelen.

Voor genaturaliseerden verloopt de gezinsherenigingsprocedure vlotter. De vrees voor een schijnhuwelijk is minder groot en de rechten van de persoon worden beter gerespecteerd. Een gezinsherenigingsprocedure kan heel wat tijd in beslag nemen, maar het feit dat men Belg is, kan de zaken administratief bespoedigen.

> Man, Pakistan, geboren in 1964, asiel procedure, in België sinds 1995:
>
> Hij is een veertiger afkomstig uit Pakistan. Hij vluchtte in 95 uit Pakistan omdat hij bedreigd werd omwille van zijn religieuze achtergrond. Nadat hij voor korte tijd in Nederland verbleef, kwam hij in 95 in België terecht op raad van een kennis uit Nederland die vertelde dat België beter zou zijn voor hem. Hij kwam alleen in België aan en liet enkel zijn vrouw overkomen, zo'n anderhalf jaar geleden (zij is nu huisvrouw). Zijn moeder wilde hij laten overkomen, maar dit werd nooit toegelaten. Hij is niet van plan ooit nog terug in Pakistan te gaan wonen. Hij voelt zich nu Belg, België is zijn nieuwe land.

Slechts een minderheid (= 14) heeft beslist om geen Belg te worden. Het zijn doorgaans mensen uit Oost-Europa en vooral Polen, voor wie dit geen punt is. Ze hebben meestal geen problemen met sociaaleconomische integratie, toeristische en familiale mobiliteit, zekerheid en het recht als gezin te leven. Problemen om de dubbele nationaliteit te bekomen, kunnen ook remmend werken.

Analyse van de verhalen brengt de redenen aan het licht die een meerderheid van de geregulariseerden ertoe heeft aangezet om Belg te worden of om stappen te ondernemen om de Belgische nationaliteit aan te vragen. Toch is het moeilijk om de vinger te leggen op elementen die uitsluitend voor de populatie van 'geregulariseerden' kenmerkend zijn. Om hierover meer duidelijkheid te krijgen, moeten we een vergelijking maken tussen een groep vreemdelingen die niet op basis van de campagne 2000 werd geregulariseerd (bijvoorbeeld artikel 9.3.) en de populatie die wij hebben ontmoet.

Toch kan het feit dat zoveel mensen stappen hebben gezet om Belg te worden wijzen op een zekere gretigheid om hun verblijf op de krachtigste manier veilig te stellen. Belg zijn is voor hen de enige optie die kan garanderen dat hun verblijfsrecht nooit meer in vraag wordt gesteld. Wanneer wij vragen naar hun toekomstplannen, zegt het merendeel van de mensen die wij hebben ontmoet bovendien dat ze definitief in België blijven (78 van 116); 25 hebben nog niet uitgemaakt of ze blijven of terugkeren en 13 zijn van plan om naar hun herkomstland terug te keren, meestal als ze de pensioenleeftijd hebben bereikt. Deze vaststelling strookt met andere onderzoeken (Brun en Laacher, 2001:93) over het streven naar naturalisatie, de ultieme stap in verblijfsstrategieën. Na dit onderzoek naar het verwerven van de Belgische nationaliteit bij de populatie van geregulariseerden kunnen wij bevestigen dat de regularisatie binnen het integratieproces van deze mensen niet volstaat. Alleen het verwerven van de nationaliteit geeft het individu uitzicht op dezelfde rechten als de Belgen. 'Regularisatie-

[9] Wet van 15 september 2006 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (Belgisch Staatsblad van 6 oktober 2006), die op 1 juni 2007 in werking is getreden.

naturalisatie’ wordt beschouwd als het enige mogelijke proces om uiteindelijk als een volwaardige burger te worden erkend.

SOCIAAL-ECONOMISCH LUIK

In dit luik van het rapport gaan we in op de socio-economische situatie van onze respondenten, met een bijzondere focus op de pre/post regularisatie trajecten en, bijgevolg, de impact van de regularisatie.

Een *eerste deel* van dit luik beschrijft globaal de situatie pre-/post regularisatie van de respondenten op twee aspecten van sociaal-economische positie: tewerkstelling en uitkeringsafhankelijkheid (inclusief alle aspecten van OCMW steunverlening, sociale zekerheid en tewerkstellingsmaatregelen). Dit deel beschrijft de pre/post regularisatie situatie voor het geheel van de respondenten.

Een overwegend 'binaire' pre/postvergelijking gaat echter voorbij aan het feit dat respondenten geen eenvoudige lineaire trajecten hebben doorlopen, zij het op vlak van tewerkstelling of uitkeringsafhankelijkheid. In realiteit werden periodes van al dan niet legale tewerkstelling afgewisseld of gecombineerd met periodes van uitkeringsafhankelijkheid of andere vormen van steun en begeleiding, en dit zowel vóór als na de regularisatie.

We stellen vast dat hoewel respondenten een grote diversiteit aan trajecten hebben doorlopen er toch een beperkt aantal markante 'hoofdtrajecten' zijn, waarvan sommige naar een 'succesvolle' positie hebben geleid - begrepen als tewerkgesteld vandaag - en een aantal naar een minder succesvolle - begrepen als vandaag uitkeringsafhankelijk of niet actief.

In een *tweede deel* gaan we bijgevolg in meer detail in op die belangrijke trajecten. We karakteriseren die hoofdtrajecten en we bekijken en vergelijken de kenmerken van de respondenten die deze trajecten hebben doorlopen. We bespreken ook de vrij sterke mate van 'padafhankelijkheid' die onze analyse lijkt te suggereren. Daarmee bedoelen we dat de opportuniteiten en begeleiding die onze respondenten hadden gedurende de beginperiode van hun traject (dwz gedurende de pre-regularisatieperiode) in zekere mate bepalend lijken te zijn voor waar ze zich vandaag bevinden. Ook hebben we aandacht voor de wijze waarop aspecten van menselijk en sociaal kapitaal een rol zouden kunnen spelen in de verklaring van de onderscheiden trajecten.

5. Tewerkstelling

5.1 Literatuur

Er is reeds een literatuur over de arbeidsmarktpositie van migranten zonder wettig verblijf in België (Adam et al., 2002; Devillé, 2006, Kaizen en Nonneman, 2007; Marx en Snel, 2007). Verschillende studies hebben betrekking op welbepaalde gemeenschappen, zoals de Congolese en Colombiaanse gemeenschap (Soenen, 2003), de Poolse en Bulgaarse gemeenschappen (Paspalanova, 2006), de Iraanse gemeenschap (CGKR, 2006), de Roma (Geurts, 2005), de Chinese gemeenschap (CGKR, 2006; Pang, 2007) en de Senegalese gemeenschap (Van Niewenhuyze, 2007) en de gemeenschappen afkomstig uit de nieuwe EU-lidstaten (CGKR, 2006).

Daarin komt globaal een beeld naar voor van slechte arbeidsomstandigheden (vuil, gevaarlijk en fysiek uitputtend werk) onder slechte arbeidsvoorwaarden (lagere lonen dan in de reguliere markt, onregelmatige betaling, lange arbeidsuren, uitbuiting). Bovendien duiden deze studies op een sterke ethnostratificatie van de arbeidsmarkt. Mensen van verschillende afkomst en nationaliteit werken overwegend in verschillende "beroepen" en segmenten van de arbeidsmarkt.

Het is belangrijk voor ogen te houden dat de migrantenpopulatie die we hier onderzoeken zeer heterogeen is, niet alleen naar afkomst (46 verschillende nationaliteiten onder de respondenten), maar ook naar migratiemotief en -historiek. Niet alle geregulariseerden bevonden zich vóór de regularisatie in de illegaliteit. Sommigen waren nog maar vrij recent naar België gekomen en bevonden zich in een fase van de asielprocedure. Anderen bevonden zich reeds in een procedure voor de Raad van State of in een regularisatieprocedure in het kader van artikel 9§3 VW. Enkelen waren daadwerkelijk uitgeprocedeerd. Sommigen waren in de irregulariteit terecht gekomen omdat een tijdelijke verblijfsvergunning was vervallen of omdat hun gezinsstatus was veranderd. Een aantal heeft steeds clandestien in het land verbleven.

De populatie is ook erg heterogeen naar de fase waarin ze zich bevonden op het moment van de regularisatie. In onze groep van bevraagden varieert het moment van eerste verblijf in België van 1982 tot 1999, met andere woorden vlak vóór de regularisatie. Het is geweten dat arbeidsmarktgedrag erg verschilt naargelang van de verblijfsfase. Ook is verblijfsduur een determinant van de mate waarin mensen binnen hiërarchieën in informele netwerken en arbeidsmarkt kunnen opklimmen. Bovendien is de kennis van taal en de 'lokale situatie' in sterke mate een functie van verblijfsduur.

In de literatuur zijn een aantal typologieën naar voor geschoven. Een belangrijk onderscheid dat wordt gemaakt is dat tussen uitgeprocedeerde asielzoekers en clandestiene migranten (Heyse en Van Niewenhuyze, 2008).

Uitgeprocedeerde asielzoekers verlieten hun land zonder veelal te weten in welk land ze uiteindelijk zouden terecht komen en eventueel blijven. Ze verbleven veelal lange tijd in een legaal statuut, als ontvankelijk verklaard asielzoeker, of in een de facto gedoogd statuut, met name in een beroepsprocedure voor de Raad van State. Deze groep heeft veelal ervaring met gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties en vindt bijgevolg doorgaans ook de weg naar allerlei voorzieningen (school, medische hulp, etc.) Deze mensen hebben veelal een zekere kennis over de Belgische maatschappij opgebouwd. Ze hebben in sommige gevallen de taal geleerd. Deze mensen hebben doorgaans een beperkt sociaal netwerk, maar het strekt

zich meer dan bij clandestiene migranten uit tot voorbij de eigen familie of gemeenschap (Foblets en Vanbeselaere, 2006).

Clandestiene migranten zijn daarentegen wel doelgericht naar hier gekomen, zij het om te komen werken of aansluiting te zoeken bij familie of gemeenschap. Clandestienen hebben veelal steeds in de illegaliteit geleefd, eventueel na een periode met een toeristenvisum. In tegenstelling tot asielzoekers hebben ze minder contacten met officiële instanties of niet-gouvernementele georganiseerde hulp. Ze zijn meer aangewezen op eigen gemeenschappen voor het vinden van werk en voor financiële en andere steun. Hun sociaal netwerk is veelal beperkt tot de lokale (transnationale) gemeenschap.

Dit is uiteraard een grove, ideaaltypische indeling die tekortdoet aan de complexiteit van de realiteit. Binnen de groep van de clandestiene migranten zijn er diegenen die Van Meeteren et al. (2007) "investeringsmigranten" noemen, mensen die doelgericht naar hier komen om geld te verdienen en de bedoeling hebben terug te gaan, maar dat niet altijd doen (zie bv. Paspalanova's studie van de Poolse gemeenschap). Tegelijkertijd zijn er onder de clandestienen diegenen die vooral vanuit een sociaal motief zijn gekomen en legalisatie (bv via huwelijk) beogen.

5.2 Onderzoeksvragen

Omdat er reeds één en ander geweten is over de arbeidsmarktpositie van niet legale migranten, alsook over de arbeidsmarktpositie van legale migranten ligt de hoofdfocus van dit hoofdstuk op het dynamische aspect. We vergelijken het arbeidstraject pre- versus postregularisatie en analyseren de impact van regularisatie op die arbeidsmarktpositie.
Met andere woorden heeft de regularisatie een verbetering van de arbeidsmarktpositie teweeg gebracht in termen van arbeidsomstandigheden (aard van het werk) en arbeidsvoorwaarden (beloning)? Wat zijn de determinanten van differentiële trajecten? In welke mate worden individuele karakteristieken, zoals scholingsgraad, op dezelfde wijze determinerend voor de postregularisatie positie in de arbeidsmarkt? In welke mate is er "padafhankelijkheid" of in welke mate is het pre-regularisatietraject determinerend voor de periode daarna?

5.2.1 Tewerkstelling vóór de regularisatie

Uit eerder onderzoek weten we dat mensen zonder wettig verblijf zeer diverse arbeidstrajecten volgen. Deze hangen samen met verschillende contextfactoren.

De belangrijkste bepalende omgevingsfactoren betreffen (a) de mogelijkheden die men had op enige vorm van legale tewerkstelling vóór regularisatie. Zo konden bv. asielzoekers tijdens de gegrondheidfase van hun procedure legaal werken in de periode voorafgaand aan de regularisatie. Daarenboven slaagden bepaalde groepen clandestienen er in een vorm van legale tewerkstelling te verwerven ondanks hun onwettig verblijf. Even sterk wordt het arbeidstraject bepaald door (b) de mogelijkheden die men had op niet-reguliere tewerkstelling. Daar speelt de ethnostratificatie van de niet reguliere arbeidsmarkt een belangrijke rol. Tenslotte wordt arbeidsmarktparticipatie bepaald door (c) de effectieve noodzaak die men had om daadwerkelijk in de arbeidsmarkt actief te zijn, gezien de mogelijkheden tot formele steun vanuit de overheid, of informele steun vanuit de gemeenschap, familie of niet-gouvernementele organisaties.

Uiteraard hebben ook individuele kenmerken een impact, maar deze werken op een andere manier in de legale en irreguliere arbeidsmarkt. De human capital factor - scholingsgraad - is niet op dezelfde wijze een determinerende factor in de irreguliere arbeidsmarkt zoals in het legale circuit het geval is. Dat geldt ook voor factoren zoals cultureel kapitaal (oa. taalkennis) en sociaal kapitaal (inbedding in lokale gemeenschappen).

Tabel 48: Werk vóór regularisatie

	Werk vóór regularisatie	
Geen	26	22,4%
legal	21	18,1%
legaal en irregulier	11	9,5%
irregulier	58	50,0%
	116	100,0%

Bijna 80% van onze respondenten heeft ooit gewerkt vóór regularisatie. Zowat 8 op 10 van deze groep 'tewerkgestelden' heeft tijdens hun verblijfsperiode vóór 2000 in het zwart gewerkt. Anderzijds heeft bijna 4 of 10 van diezelfde groep ooit legaal gewerkt in de verblijfsperiode vóór 2000. Dit impliceert dat sommigen hun periode van legale en niet-legale tewerkstelling afwisselden naargelang verblijfsstatuut en daaraan gekoppelde arbeidsmarktmogelijkheden.

Wanneer we het al dan niet werken vóór regularisatie opsplitsen naar herkomstland, merken we dat voornamelijk mensen uit Centraal-Afrika, het Nabije en Midden Oosten en de Balkanregio niet gewerkt hebben vóór regularisatie. Dit waren overwegend mensen die uit humanitaire of politieke redenen migreerden.

Tabel 49: Werk vóór regularisatie naar herkomstland

	Werk vóór regularisatie		
	neen	**ja**	**totaal**
Oost-Europa	1	12	13
Noord-Afrika	1	13	14
West-Afrika	3	13	16
Centraal-Afrika	8	14	22
Noord-Amerika	0	1	1
Centraal- en Zuid-Amerika	0	8	8
Nabije en Midden Oosten	6	9	15
Zuid-Azië	3	10	13
Azië (andere)	0	5	5
Balkan	4	5	9
	26	90	116

Legale tewerkstelling pre regularisatie

De mogelijkheid tot legale tewerkstelling en financiële steun werden vóór regularisatie sterk bepaald door het verblijfsstatuut waarin men zich, gedurende een bepaalde periode, bevond (zie bijlage 1a/b/c).

De groep geregulariseerden die vóór regularisatie enkel legaal gewerkt hebben (n = 21) hebben een zeer uitgesproken statuut. Zowat 8 op 10 waren asielzoekers die tijdens de gegrondheidfase de mogelijkheid hadden om legaal te werken. Toch komen ook enkele andere cases voor in deze transitie. Het betreft hier uiteindelijk clandestiene migranten die op een of andere wijze toch in het wit konden werken.

Tabel 50: werk vóór regularisatie indien al dan niet ooit in de gegrondheidfase van een asielprocedure

werk	**ooit in gegrondheidfase**				**totaal**
	ja		**neen**		
Geen	17	65,4%	9	34,6%	26
legal	16	76,2%	5	23,8%	21
legaal en irregulier	4	36,4%	7	63,6%	11
irregulier	32	55,2%	26	44,8%	58
	69	59,5%	47	40,5%	116

Niet verwonderlijk vermelden 19 van deze 21 respondenten een humanitair motief als verklaring voor hun migratie. De economische en sociale motivator ontbreken zo goed als volledig. Opvallend is dat van deze groep legale tewerkgestelden uiteindelijk slechts 13 personen effectief op basis van het criterium asiel geregulariseerd werden.

Bijna alle respondenten die tot deze klasse behoren zijn afkomstig uit Azië, Nabije en Midden Oosten en Balkan. Uiteraard is deze verdeling te verklaren door het migratieverleden. Bijna uitsluitend personen in de gegrondheidfase van een asielprocedure hadden vóór 2000 de mogelijkheid tot legale tewerkstelling. Wat echter typerend is voor deze groep is dat voornamelijk ‘niet-zwarte’ migranten legaal werk vinden hoewel het merendeel onder de humanitaire vluchtelingen Afrikanen zijn.

Tabel 51: Legale tewerkstelling naar herkomstland

	Herkomstland		
	# legaal werk	respondenten	% legaal werk
Oost-Europa	1	13	7,7%
Noord-Afrika	1	14	7,1%
West-Afrika	2	16	12,5%
Afrika (andere)	3	22	13,6%
Noord-Amerika	0	1	0,0%
Centraal- en Zuid-Amerika	1	8	12,5%
Nabije en Midden Oosten	4	15	26,7%
Zuid-Azië	5	13	38,5%
Azië (andere)	2	5	40,0%
Balkan	2	9	22,2%
	21	116	18,1%

Wanneer we de scholingsgraad voor deze groep bekijken, blijkt dat de grootste vertegenwoordiging personen met een universitair diploma (6 respondenten) zijn. Dit kenmerk vloeit voort uit de samenstelling van humanitaire vluchtelingen. Het betreft hier ook voornamelijk mannen (15). De reguliere tewerkstelling vóór regularisatie situeert zich voornamelijk in de sector horeca/hotel (7). Daarnaast werkt men voornamelijk in dienstensector, industrie en landbouw (telkens 4).

Niet-reguliere tewerkstelling pre regularisatie

Een meerderheid van de respondenten hebben op een bepaald moment vóór de regularisatie niet regulier gewerkt, al dan niet afgewisseld of gecombineerd met OCMW steun. De niet-reguliere tewerkstelling vertoont, zoals uit eerder onderzoek geweten, een vrij sterke graad van ethnostraticatie. Er is hier een verband met de grootte en "gevestigheid" van de etnische gemeenschappen en de netwerken die daarmee samenhangen. Migranten uit kleine, nieuwe of gefragmenteerde gemeenschappen vinden moeilijker toegang tot bepaalde vormen van irreguliere tewerkstelling.

Tabel 52: Sectorverdeling irreguliere tewerkstelling naar herkomstland

	sector irreguliere tewerkstelling vóór regularisatie					
	bouw	diensten	horeca	kuiswerk	Landbouw	totaal
Oost-Europa	3	0	3	6	1	13
Noord-Afrika	4	4	3	2	1	14
West-Afrika	2	4	2	2	3	13
Centraal-Afrika	3	6	1	1	7	18
Noord-Amerika	0	1	0	0	0	1
Centraal- en Zuid-Amerika	0	0	1	7	0	8
Nabije en Midden Oosten	2	2	4	2	1	11
Zuid-Azië	0	0	6	0	3	9
Azië (andere)	0	2	0	3	0	5
Balkan	1	1	1	0	2	5
	15	20	21	23	18	97

Die etnostratificatie vinden we ook terug bij onze respondenten. In de sector bouw blijken voornamelijk Oost-Europeanen, Noord- en Centraal-Afrikanen tewerkgesteld. Vóór regularisatie werken voornamelijk Afrikanen in de dienstensector (zowel uit Noord-, West- en Centraal-Afrika). Personen afkomstig uit Zuid-Azië, Nabije en Midden Oosten en Oost-Europa vinden we vóór regularisatie terug in de horecasector. De kuissector is samengesteld uit (bijna alle) Zuid-Amerikanen, Oost-Europeanen en Aziaten (meer specifiek Filippijnen). In de landbouwsector werken dan weer voornamelijk personen uit Centraal-Afrika, Zuid-Azië (India) en de Balkan.

5.2.2 Tewerkstelling na regularisatie

Over de impact van regularisaties op arbeidsmarkttrajecten is weinig geweten. Cobb-Clark en Koussaudji (2002) vinden voor de VS dat de regularisatie van 1986 een sterk positief effect had op de tewerkstellingskansen en lonen van geregulariseerden. Een significant deel vond hogerbetaalde jobs die beter aansloten bij hun kwalificaties. Voor Europa is minder geweten. Reyneri (2001) vond aanzienlijk minder positieve effecten in Italië, Spanje en Frankrijk. Hij vond onder andere anekdotische evidentie dat vele werknemers hun job in de informele economie verloren na regularisatie omdat werkgevers niet bereid waren hen als reguliere (en dus duurdere) werknemers te behouden. Een alternatieve betrekking in de reguliere arbeidsmarkt bleek voor velen evenmin beschikbaar wat sommigen blijkbaar deed besluiten om terug irregulier te worden of terug te keren naar hun land. Diegenen die blijkbaar het minst terugkeerden naar irreguliere tewerkstelling waren diegenen actief waren in de zorg (Filipinos en Peruvianen), diegenen die deel uitmaakten met een sterk uitgebouwde en

gevestigde migrantengemeenschap (Chinezen) en diegenen die het best geïntegreerd waren (oa. Polen en Roemenen) (Heyse en Van Niewenhuyze, 2007).

Regularisatie zou dus verbetering kunnen inhouden om allerlei redenen. Mensen kunnen in principe hun menselijk kapitaal (opleiding, scholing) beter valoriseren omdat ze niet langer gelimiteerd zijn tot laaggeschoolde, doorgaans manuele jobs. Ze zijn niet langer afhankelijk van welbepaalde netwerken of tussenpersonen om werk te bemachtigen en ze zijn niet (op dezelfde wijze) meer kwetsbaar voor chantage en/of uitbuiting.

Anderzijds heeft de periode van illegaliteit mogelijkerwijs kwalificaties geërodeerd. Bovendien worden formele kwalificaties niet steeds erkend en in de reguliere arbeidsmarkt bestaat er veelal een strikte match tussen vereiste kwalificaties. Daarnaast verliezen ze hun 'comparatief voordeel' als goedkope, afhankelijke arbeidskrachten in bepaalde segmenten van de irreguliere arbeidsmarkt. Zo worden geregulariseerden ook belast en betalen ze sociale bijdragen, wat drukt op hun netto-inkomsten, en bijgevolg mogelijk op de arbeidsbereidheid.

Men kan daarom differentiële trajecten veronderstellen voor de types van geregulariseerde migranten die we reeds eerder hebben onderscheiden.
Enerzijds zijn er de asielzoekers of (uitgeprocedeerde) humanitaire migranten die soms ooit legaal gewerkt hebben, doorgaans over een betere kennis van de taal en de (overheids)instellingen beschikken met een gediversifieerder sociaal netwerk.
Anderzijds hebben clandestiene migranten doorgaans enkel illegaal gewerkt, zijn ze sterker aangewezen geweest op eigen netwerken en hebben ze veelal minder kennis van taal en instellingen.

Tabel 53: Huidige arbeidsmarktsituatie naar werk vóór regularisatie

	huidige situatie		
werk vóór regularisatie	tewerkgesteld	niet werkend	Totaal
Neen	17	8	25
	68,0%	32,0%	100,0%
Ja	64	27	91
	70,3%	29,7%	100,0%

We vinden binnen onze groep respondenten globaal geen verschil inzake de huidige tewerkstellingsgraad naargelang het arbeidsgedrag in het verleden (vóór regularisatie). Zowel binnen de groep die nooit gewerkt heeft vóór regularisatie als voor de groep die wel gewerkt heeft vóór regularisatie is op dit moment zowat 7 op 10 tewerkgesteld. We zien wel een opvallend verschil tussen mannen en vrouwen voor huidige tewerkstelling naargelang van arbeidssituatie vóór regularisatie. Van de groep mannen die vóór regularisatie niet gewerkt heeft, is vandaag 8 op 10 toch tewerkgesteld. Van de groep vrouwen die vóór regularisatie niet gewerkt heeft, is vandaag slechts 4 op 10 tewerkgesteld. We vinden echter wel gelijkaardige tewerkstellingsgraden voor beide groepen die gewerkt hebben vóór regularisatie.

Tabel 54: Huidige arbeidsmarktsituatie naar werk vóór regularisatie (mannen)

mannen	**huidige situatie**		
werk vóór regularisatie	tewerkgesteld	niet werkend	Totaal
Neen	14	3	17
	82,4%	17,6%	100,0%
Ja	43	18	61
	70,5%	29,5%	100,0%

Tabel 55: Huidige arbeidsmarktsituatie naar werk vóór regularisatie (vrouwen)

vrouwen	**huidige situatie**		
werk vóór regularisatie	tewerkgesteld	niet werkend	Totaal
Neen	3	5	8
	37,5%	62,5%	100,0%
Ja	21	9	30
	70,0%	30,0%	100,0%

De aard van tewerkstelling (legaal of niet) vóór regularisatie is sterker bepalend voor de huidige tewerkstelling. Van de mensen die vóór regularisatie legaal gewerkt hebben (gedurende een periode) is momenteel momenteel bijna 8 op 10 aan het werk. Voor de groep respondenten die vóór regularisatie enkel zwart gewerkt heeft bedraagt de tewerkstellings- en werkloosheidsgraad respectievelijk 69% en 28%.

Tabel 56: Huidige arbeidsmarktsituatie naar werk (legaal/irregulier) vóór regularisatie

	huidige situatie				
werk vóór regularisatie	werkend	werkloos	niet actief	Ao	total
legal	16	4	0	1	21
	76,2%	19,0%	0,0%	4,8%	100,0%
legaal en irregulier	8	3	1	0	12
	66,7%	25,0%	8,3%	0,0%	100,0%
Irregulier	40	16	0	2	58
	69,0%	27,6%	0,0%	3,4%	100,0%

Zeer frappant zijn echter de sectoriele verschuivingen in tewerkstelling. We merken de sterkste instroom naar industrie en (beperkter) naar dienstensector na regularisatie. Tengevolge van regularisatie stellen we ook een erg sterke (bijna totale) uitstroom uit sectoren bouw en landbouw. Personen die vóór regularisatie legaal tewerkgesteld werden in de landbouw sector zijn allemaal doorgestroomd naar industrie. Respondenten die vóór regularisatie in de sector horeca/hotel/kuiswerk werken daar overwegend nog steeds. Gezien de genderstratificatie van de tewerkstellingssector betekent dit dat vrouwen minder naar een andere sector gemuteerd zijn. In verschillende gevallen zijn ze zelfs bij dezelfde werkgever gebleven.

Tabel 57: Sectoriële verschuivingen in tewerkstelling na regularisatie

sector	**VÓÓR**		**NA**		**flux**
	aantal	**verdeling**	**aantal**	**verdeling**	
Industrie	6	5,80%	29	33,70%	23
Diensten	20	19,40%	28	32,60%	8
Bouw	15	14,60%	1	1,20%	-14
horeca/hotel	21	20,40%	13	15,10%	-8
kuiswerk	23	22,30%	14	16,30%	-9
landbouw	18	17,50%	1	1,20%	-17
total	103	100,00%	86	100,00%	
effectief tewerkgesteld	91		81		

Opvallend is ook dat personen vóór regularisatie veeleer in verschillende sectoren (1,13 sectoren/werknemer) werkten dan na regularisatie (1,06 sectoren/werknemer), wat duidt op vastere arbeidsovereenkomsten.

De tewerkstelling nu vertoont een stratificatie naar opleidingsniveau die eigenlijk niet sterk afwijkt van deze voor de globale bevolking. Van diegenen met een universitair diploma zijn er 18 op de 20 (90%) tewerkgesteld. Van diegenen zonder scholing of enkel lagere scholing (19), zijn er maar 11 tewerkgesteld (58%).

Tabel 58: Huidige arbeidsmarktsituatie naar scholingsgraad

	huidige situatie		
scholingsgraad	tewerkgesteld	niet werkend	Totaal
geen	4	3	7
lagere school	7	5	12
middelbare school	37	18	55
hogeschool	15	7	22
universiteit	18	2	20
	81	35	116

Daar staat tegenover dat mensen, vooral dan de hoogstopgeleiden, geenszins een job hebben die in overeenstemming is met hun kwalificatiepeil. Van de 18 werkende universitair geschoolden zijn er slechts 4 die een bediendenfunctie hebben (als boekhouder, commercieel agent) en één persoon is zelfstandig restauranthouder. De anderen werken allemaal als fabrieksarbeider, poetshulp, vrachtwagenchaffeur en dergelijke.

Tabel 59: Specifieke jobinvulling naar scholingsgraad

	geen	lager	middelbaar	hogeschool	universiteit	totaal
arbeider	2	0	14	7	7	30
artikel 60	0	0	1	1	0	2
bediende	0	0	2	0	4	6
chauffeur	0	1	4	0	3	8
dienstencheques	0	0	3	1	0	4
horeca	1	4	7	3	2	17
kinderoppas	0	0	1	0	0	1
kuiswerk	1	2	4	1	2	10
nachtwaker	0	0	0	1	0	1
verpleegster	0	0	1	1	0	2
totaal	**4**	**7**	**37**	**15**	**18**	**81**

We hebben respondenten gevraagd een schatting te maken van hun maandelijks persoonlijk inkomen. De wijze van bevraging – een globaal bedrag in plaats van een systematische bevraging component per component zoals gebruikelijk in socio-economische enquêtes – verzekert geen zeer accurate schatting. De bedragen zijn bijgevolg als indicatief te nemen. 75 van de 81 werkende respondenten gaven ons een schatting. We merken geen opmerkelijke verschillen in verloning naar scholingsgraad. Bij een rangschikking van de inkomens van het laagste naar het hoogste, bedraagt het middelste inkomen 1200 euro netto per maand (het mediaaninkomen). Het 25st percentiel ligt rond 1140 euro, het 75ste rond 1500 euro netto.

Tabel 60: Schatting loon uit tewerkstelling naar scholingsgraad (respondenten)

klasse (in €)	geen	lager	middelbaar	hogeschool	Universiteit	totaal
< 1.000	0	4	4	0	4	12
1.000 - 1.250	1	1	16	5	4	27
1.250 - 1.500	2	1	6	5	4	18
1.500 <	1	0	8	3	6	18
totaal	**4**	**6**	**34**	**13**	**18**	**75**

Daarmee lijken onze respondenten zich in een vrij lage loonband te bevinden. Kruispuntbankgegevens voor de steekproef bevestigen deze impressie. Tabel 61 vergelijkt daglonen, zoals door de RSZ gedefinieerd, voor het totaal van de bevolking met die van de werkenden in de totale steekproef, bekomen bij de Kruispunbank Sociale Zekerheid. Daaruit blijkt dat bijna 60% van de werkenden in de steekproef een dagloon heeft van minder dan 80 euro, terwijl dat voor het geheel van de werkende bevolking minder dan 23% is. Zowat 95% van de steekproef heeft een dagloon beneden de 110 euro, ten opzichte van minder dan 60% bij het totaal van de Belgische bevolking.

Tabel 61: Vergelijking klasse daglonen werkenden in steekproef en Belgische bevolking

	steekproef (KBSZ)		bevolking (RSZ)	
klasse (in €)	**%**	**cumulatief %**	**%**	**cumulatief %**
< 50	3,5%	3,5%	0,7%	0,7%
50-65	11,5%	15,0%	5,4%	6,1%
65-80	44,2%	59,3%	16,7%	22,7%
80-95	27,4%	86,7%	17,7%	40,5%
95-110	8,0%	94,7%	18,1%	58,6%
110 <	5,3%	100,0%	41,4%	100,0%
totaal	100,0%		100,0%	

6. Formele bijstand (sociale zekerheid/OCMW)

In dit deel bespreken we de ontvangst van uitkeringen uit OCMW en sociale zekerheid. We onderscheiden opname vóór en na regularisatie. Dit impliceert dat we in de periode vóór regularisatie enkel kijken naar uitkeringen uit OCMW (zie 6.1), aangezien in die periode geen aanspraak kan gemaakt worden op de 'klassieke' sociale zekerheid. Door regularisatie krijgen de betrokken personen toegang tot de arbeidsmarkt en tot bepaalde takken van sociale zekerheid. De ontvangst van uitkeringen in de periode na regularisatie wordt besproken in 6.2. Tenslotte beschouwen we het dynamisch perspectief, door de in- en uitstroom van formele bijstand te bekijken (zie 6.3). In 6.4 brengen we de belangrijkste bevindingen samen.

6.1 Uitkeringen vóór regularisatie: OCMW bijstand

In de periode vóór regularisatie is een OCMW-uitkering de enige vorm van formele bijstand waarop (beperkte categorieën) vreemdelingen beroep konden doen. In deze periode verklaren 67 respondenten dat ze ooit een uitkering uit OCMW ontvingen. De duur van formele bijstand verschilt van enkele maanden tot 8 jaar of meer; het bedrag varieert van 250 tot 1.000 euro per maand.

We gaan hier dieper in op een aantal kenmerken van die groep OCMW-ontvangers. Deze kenmerken worden natuurlijk in sterke mate bepaald door de vreemdelingenwet. Enkel personen die vóór 3 januari 2001 een asielaanvraag indienden, genoten maatschappelijke dienstverlening van het OCMW (financiële steun) tijdens de gegrondheidfase. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat ontvangers van OCMW-uitkeringen in de periode vóór regularisatie vooral personen zijn die om humanitaire redenen naar België zijn gekomen (zie onderstaande tabel). 58 personen van de groep migranten die stelt om humanitaire redenen naar België te zijn gekomen (n = 69) heeft ooit effectief gebruik gemaakt van OCMW bijstand. Binnen de groep 'economische migranten' hebben er 41 (op 61) daarentegen nooit formele bijstand ontvangen (let wel: individuen kunnen zowel humanitaire als economische en sociale redenen opgeven voor hun migratie naar België).

Tabel 62: Aantal ontvangers van OCMW-steun in de periode vóór regularisatie naar verblijfsstatuut en migratiereden.

	Ontvangers OCMW	Totaal aantal respondenten
Verblijfsstatuut		
Asielzoeker (gegrondheidfase)	60	69
Asielzoeker (enkel ontvankelijkheidfase)	2	5
Nooit asielaanvraag ingediend	5	42
Migratiereden		
Wel om humanitaire redenen	58	69
Niet om humanitaire redenen	9	47
Wel om economische redenen	20	61
Niet om economische redenen	47	55
Wel om sociale redenen	26	55
Niet om sociale redenen	41	61
Totaal	67	116

Wanneer we diezelfde analyse uitvoeren voor respondenten die vóór regularisatie al dan niet een periode in de gegrondheidfase van een asielprocedure hebben verbleven, blijken maar liefst 60 (van de 69) respondenten ooit een periode OCMW bijstand ontvangen te hebben. Van de 47 anderen hebben slechts 9 personen om een of andere reden ook financiële steun ontvangen.

Tabel 63: Ontvangst van OCMW-uitkering in de periode vóór regularisatie naar herkomstland

	Ontvangers OCMW	Totaal aantal respondenten
Oost-Europa	2	13
Balkan	6	9
Noord-Afrika	1	14
West-Afrika	14	16
Afrika (andere)	22	22
Nabije en Midden Oosten	12	15
Zuid-Azië	8	13
Azïe (andere)	2	5
Centraal- en Zuid-Amerika	0	8
Noord-Amerika	0	1
Totaal	67	116

We zagen reeds voordien dat migratiereden en verblijfsstatuut nauw samenhangen met land van herkomst. Dit vertaalt zich dan ook in het feit dat de ontvangst van OCMW-bijstand vooral geconcentreerd blijft binnen een aantal herkomstlanden. In de periode vóór regularisatie ontvingen vooral personen afkomstig uit Centraal-Afrika (22/22), West-Afrika (14/16), het Nabije en Midden Oosten (12/15) en de Balkanregio (6/9) een OCMW-uitkering. De respondenten uit Oost-Europa, Noord-Afrika en Amerika, hebben daarentegen in die periode nauwelijks of geen beroep gedaan op OCMW.

Tabel 64: Ontvangst van OCMW-bijstand in de periode vóór regularisatie volgens burgerlijke staat

	Ontvangers OCMW	Totaal aantal respondenten
Alleenstaande	31	66
Gescheiden	2	5
Weduwe	1	2
Gehuwd	33	43
Totaal	67	116

In de periode vóór regularisatie is er binnen de groep gehuwden een duidelijke tendens naar OCMW- afhankelijkheid. 33 van de 43 respondenten die gehuwd in België aankwamen hebben vóór regularisatie ooit beroep gedaan op OCMW bijstand. Daarna volgen de alleenstaanden, waarvan bijna de helft (31 op 66) ooit formele hulp opnam.

Tabel 65: Ontvangst van OCMW-bijstand in de periode vóór regularisatie volgens scholingsniveau

	Ontvangst OCMW	Totaal aantal respondenten
Geen	8	8
Lagere school	9	18
Middelbare school	24	48
Hoger onderwijs	26	42
Totaal	67	116

De scholingsgraad lijkt op het eerste zicht een weinig differentiërende factor te zijn voor het al dan niet ontvangen van OCMW-steun (zie Tabel 65). Opmerkelijk is wel dat alle ongeschoolden en een behoorlijk deel hooggeschoolde respondenten het (tijdelijke) gebruik van een OCMW-uitkering melden. We constateren dan ook dat respondenten die ooit een asielaanvraag indienden, zich voornamelijk in beide uitersten van de opleidingsladder situeren.

Tabel 66: Ontvangst van OCMW-bijstand in de periode vóór regularisatie volgens andere bronnen van financiële steun

	Ontvangers OCMW			Totaal aantal respondenten		
	Geen werk	Werk	Totaal	Geen werk	Werk	Totaal
Geen informele hulp	12	26	38	15	44	59
Informele hulp	10	19	29	11	46	57
Totaal	22	45	67	26	90	116

In Tabel 67 vergelijken we een aantal copingstrategieën van OCMW-ontvangers. Enerzijds kijken we naar de mate waarin zij ondersteuning krijgen vanuit hun familiale of etnische achterban (informele hulp), anderzijds gaan we na of de formele bijstand werd gecombineerd met tewerkstelling. Van de 67 respondenten die beroep deden op OCMW-steun in de periode vóór regularisatie, hebben er 22 niet gewerkt in die periode, terwijl 45 dat wel hebben gedaan (het totaal aantal niet-werkende en werkenden bedraagt respectievelijk 26 en 90 respondenten). Een aantal van die respondenten beschikte niet over de mogelijkheid om terug te vallen op een informeel netwerk van familie en gemeenschap. Voor hen bleek OCMWsteun een belangrijke bron van bestaansmiddelen. Van de 22 respondenten die nooit gewerkt hebben vóór regularisatie, hadden er 12 ook geen informele achterban. Zij waren aldus volledig afhankelijk van OCMW.

Tabel 67: Ontvangers van OCMW, in combinatie met informele financiële steun en arbeidsinkomen in de periode vóór regularisatie.

	Werk?		
	neen	**ja**	**Totaal aantal respondenten**
Informele hulp?			
- neen	**12**	**26**	**38**
- geen	*1*	*3*	*4*
- lager onderwijs	*2*	*4*	*6*
- middelbaar onderwijs	*5*	*7*	*12*
- hoger onderwijs	*4*	*12*	*16*
- ja	**10**	**19**	**29**
- geen	*3*	*1*	*4*
- lager onderwijs	*3*	*0*	*3*
- middelbaar onderwijs	*2*	*10*	*12*
- hoger onderwijs	*2*	*8*	*10*
Totaal	**22**	**45**	**67**

Als we kijken naar de 19 respondenten die OCMW-steun ontvangen en dit combineren met werk en informele financiële steun, dan blijken dit bijna allemaal individuen te zijn die middelbaar (10) of hoger (8) onderwijs hebben gevolgd. Dit is een indicatie van het feit dat hoger opgeleiden van meerdere overlevingsstrategieën gebruik maken dan ongeschoolde of laaggeschoolde individuen. De OCMW-trekkers die wel informele hulp ontvangen, maar niet werken, zijn vooral on- of laaggeschoold. De scholingsgraad bij wie geen informele financiële steun heeft, is meer divers.

6.2 Uitkeringen na regularisatie: OCMW bijstand en sociale zekerheidsuitkeringen

Tengevolge regularisatie verruimt het spectrum van uitkeringen waar de onderzochte migranten beroep op kunnen doen: naast OCMW-steun, kunnen zij ook gebruik maken van sociale zekerheidsuitkeringen voor werkloosheid, ziekte en invaliditeit. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid om beroep te doen op formele jobbegeleiding via het OCMW (artikel 60, §7 van de OCMW-wet).

In de periode na regularisatie ontvangen 49 respondenten een OCMW uitkering. De duur van de bijstand ligt iets lager dan in de periode voor (gemiddelde duur 3 jaar). Op het moment van het interview doen nog 10 respondenten beroep op steun van het OCMW. Dat blijken hoofdzakelijk personen te zijn die reeds gedurende langere tijd beroep doen op het OCMW (gemiddelde duur van 5,7 jaar).

Regularisatie opent, doorgaans onder dezelfde voorwaarden zoals die ook voor Belgen gelden, de toegang tot het (grootste deel van het) stelsel van sociale zekerheid. 32 respondenten geven aan na regularisatie ooit een uitkering voor werkloosheid te hebben ontvangen, en 10 een uitkering voor ziekte- en invaliditeit.

Daarnaast blijken veel respondenten (33) gebruik gemaakt te hebben van de tewerkstellingmaatregel onder het zogenaamde ‘artikel 60’. Volgens artikel 60, §7 van de OCMW-wet kan iemand die gerechtigd is op een leefloon of op financiële maatschappelijke hulp, en die ingeschreven is in het bevolkings- of vreemdelingenregister, en die niet gerechtigd is op volledige sociale uitkeringen, tijdelijk tewerkgesteld worden door het OCMW. Deze maatregel is een vorm van formele jobbegeleiding, die als opstap kan dienen naar de reguliere arbeidsmarkt en het sociale zekerheidssysteem. Van deze 33 ontvingen er 22

in de periode na regularisatie een OCMW-uitkering, en 14 een werkloosheidsuitkering. Van de 11 die in de periode na regularisatie geen OCMW-uitkering krijgen, maar wel beroep doen op artikel 60, zijn er 9 die een OCMW-uitkering kregen in de periode vóór regularisatie. In wat volgt bespreken we vooral de opname van OCMW-bijstand, werkloosheidsuitkeringen en het gebruik van artikel 60.

Tabel 68: Ontvangst van OCMW-bijstand en werkloosheidsuitkering in de periode na regularisatie volgens arbeidssituatie (op moment van het interview)

	OCMW	WL	Art.60	Totaal # respondenten
Tewerkgesteld	28	16	19	81
Niet werkend*	21	16	14	34
Totaal	49	32	33	116

(* omvat de categorieën werkloos, niet beroepsactief en arbeidsonbekwaam)

Tabel 68 geeft een overzicht van de verschillende vormen van formele ondersteuning in de periode na regularisatie naargelang de arbeidssituatie op het moment van het interview. Van degenen die nu tewerkgesteld zijn (81 respondenten), ontvingen er 28 OCMW-steun en 16 een werkloosheidsuitkering in de periode na regularisatie. Ook formele jobbegeleiding is in deze groep een veel voorkomend gegeven (19). Van degenen die zich op het moment van het interview als werkloos omschreven (28), ontvingen er 18 een OCMW-uitkering en 16 een werkloosheidsuitkering.

Tabel 69 beschrijft de formele bijstandscategorieën naar plaats van regularisatie-aanvraag. OCMW-steun blijkt meer opgenomen te worden door mensen die hun aanvraag in Luik en La Louvière indienden en minder door de groep in Antwerpen en West-Vlaanderen. Voor werkloosheidsuitkeringen zien we eerder een omgekeerd patroon: hoge opname in vooral Antwerpen en nauwelijks in Luik. Het instrument artikel 60 blijkt vooral gebruikt te worden door aanvragers in Luik en Luxemburg.

Tabel 69: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie, naar plaats van aanvraag

	OCMW	WL	Art.60	Totaal aantal respondenten
Antwerpen	9	12	6	32
Brussel	11	7	5	24
La Louvière	4	2	2	6
Luik	12	1	6	15
Luxemburg	6	4	8	13
Sint-Truiden	3	1	1	6
West-Vlaanderen	4	5	5	20
Totaal	49	32	33	116

(*) de verschillende categorieën kunnen mekaar overlappen

De grootste groepen die in de periode na regularisatie nog OCMW middelen hebben opgenomen blijven grotendeels dezelfde als vóór regularisatie, nl. respondenten afkomstig uit West- en Centraal-Afrika en uit de Balkan. Daarnaast zien we nu ook een belangrijk aantal Oost-Europeanen, Noord-Afrikanen en Latijns-Amerikanen. Zij maken de overgang van informele naar formele hulp.

De werkloosheidsvergoedingen worden vooral opgenomen door Noord- en West-Afrikanen en mensen uit het Nabije en Midden-Oosten. Centraal-Afrikanen daarentegen vormen een belangrijke groep van formele jobbegeleiding, samen met Noord- en West-Afrikanen.

Tabel 70: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie, naar herkomstland

	OCMW	WL	Art.60	Totaal aantal respondenten
Oost-Europa	5	1	3	13
Balkan	5	1	2	9
Noord-Afrika	4	8	5	14
West-Afrika	7	6	7	16
Afrika (andere)	15	5	10	22
Nabije en Midden Oosten	5	6	2	15
Zuid-Azië	4	2	2	13
Azïe (andere)	0	1	1	5
Centraal- en Zuid-Amerika	3	2	1	8
Noord-Amerika	1	0	0	1
Totaal	49	32	33	116

(*) de verschillende categorieën kunnen mekaar overlappen

Wat betreft geslacht vinden we een goede spreiding onder de uitkeringstrekkers (zij het dat we onder het totaal aantal respondenten overwegend mannen aantreffen).

Tabel 71: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie, naar geslacht

	OCMW	WL	Art.60	Totaal aantal respondenten
Man	33	19	19	78
Vrouw	16	13	14	38
Totaal	49	32	33	116

(*) de verschillende categorieën kunnen mekaar overlappen

We zagen in de periode vóór regularisatie binnen de groep gehuwden een duidelijke tendens naar OCMW afhankelijkheid. Hier treedt echter een sterke verschuiving op: in de periode na regularisatie zijn het voornamelijk alleenstaanden en gescheiden personen die ooit beroep deden op OCMW. Bij gehuwde respondenten is dit sterk verminderd (nog slechts 16 op 67) Deze verschuiving houdt deels ook verband met een verschuiving in burgerlijke staat bij de respondenten. Waar de samenstelling bij burgerlijke staat bij aankomst vooral alleenstaanden betrof (67/116), is de groep alleenstaanden sterk verminderd (tot 25/116). Van de 66 ‘oorspronkelijk’ alleenstaanden zijn er op het moment van het interview 40 gehuwd of samenwonend. Dit maakt natuurlijk wel dat de groep alleenstaanden onder de OCMW-trekkers sterker opvalt. Gehuwden zijn daarentegen wel sterker vertegenwoordigd in de groep die een werkloosheidsuitkering trekt, alsook bij in de OCMW tewerkstellingsmaatregel.

Tabel 72: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie volgens burgerlijke staat (op moment van het interview)

	OCMW	WL	Art.60	Totaal aantal respondenten
Alleenstaande	19	6	9	25
Gescheiden	5	1	4	5
Weduwe	3	0	0	4
Gehuwd	16	23	18	67
Samenwonend	6	2	2	14
Totaal	49	32	33	116

(*) de verschillende categorieën kunnen mekaar overlappen

De diverse vormen van financiële bijstand worden over de onderwijsniveaus heen gebruikt door de respondenten.

Tabel 73: Ontvangst van OCMW- en werkloosheidsuitkering, art.60 jobbegeleiding (*) in de periode na regularisatie volgens scholingsniveau (op moment van het interview)

	OCMW	WL	Art.60	Totaal aantal respondenten
Geen	2	2	3	7
Lager onderwijs	5	3	5	12
Middelbaar onderwijs	23	17	12	55
Hoger onderwijs	19	10	13	42
Totaal	49	32	33	116

(*) de verschillende categorieën kunnen mekaar overlappen

6.3 In- en uitstroom van gebruik van formele bijstand

We gaan nader in op de stromen van uitkeringstrekkers. We beschouwen hier drie fases: de periode vóór regularisatie, de periode na regularisatie en het moment van het interview ('vandaag'). Daarna diepen we dit dynamisch perspectief uit op basis van een aantal van hun kenmerken, zoals land van herkomst, scholingsniveau, verblijfsstatuut en plaats van aanvraag van regularisatie.

6.3.1 Algemeen overzicht

Tabel 74 geeft weer wie in en uit de OCMW-steun stroomt. Zoals we reeds zagen, kregen 67 personen een OCWM-uitkering in de periode vóór regularisatie; daarvan hebben er 45 ooit gewerkt in de periode vóór regularisatie en 22 hebben nooit gewerkt. Van deze 67 maken er nog 29 gebruik van OCMW-steun in de periode na regularisatie, dus er is bij deze groep een uitstroom uit het OCMW van 38 respondenten. De uitstroom gebeurt hoofdzakelijk richting tewerkstelling (op het moment van het interview zijn 30 van deze 38 tewerkgesteld). In dit kader blijkt ook de jobbegeleiding via artikel 60 een belangrijke rol te spelen: 20 respondenten hebben van deze maatregel gebruik gemaakt, hoofdzakelijk individuen die in de periode vóór regularisatie reeds gewerkt hebben. Op het moment van het interview zijn nog 7 respondenten van de pre-regularisatie OCMW-trekkers aangewezen op OCMW-steun; dit impliceert nog een verdere uitstroom uit het OCMW van 22 respondenten.

Daarnaast zien we echter ook een instroom in het OCMW van respondenten die in de periode vóór regularisatie nooit gebruik hebben gemaakt van een OCMW-uitkering. Het betreft vooral mensen die in de periode vóór regularisatie ooit gewerkt hebben. Daarvan zijn er op het moment van het interview nog 3 die een uitkering van het OCMW krijgen. De instroom in werkloosheid betreft vooral respondenten die reeds gewerkt hebben inde periode vóór regularisatie. Dit geldt ook voor de gebruikers van art.60.

Tabel 74: In- en uitstroom formele bijstand voor en na regularisatie

		NA				
		In periode na regularisatie			Vandaag	
		Ooit OCMW	Ooit WL	Ooit art.60	OCMW	WL
VOOR	ooit gewerkt, nooit OCMW (46)	19	15	12	3	8
	nooit gewerkt, nooit OCMW (3)	1	0	1	0	0
	ooit gewerkt, ooit OCMW (45)	18	13	15	6	6
	nooit gewerkt, ooit OCMW (22)	11	4	5	1	2
	Totaal (116)	49	32	33	10	16

6.3.2 OCMW-bijstand

Zowel in de periodes vóór en na regularisatie, als op het moment van het interview zijn vooral personen afkomstig uit Centraal-Afrika (hoofdzakelijk Congolezen) sterk vertegenwoordigd bij degenen die een OCMW-uitkering krijgen. Opmerkelijk is echter de grote uitstroom uit OCMW voor de groep personen afkomstig uit het Nabije en Midden Oosten (van 12 naar 5 naar 1). Ook vermindert het aantal Afrikaanse OCMW-trekkers (West-Afrika van 14 (voor) naar 7 (na) naar 1 (vandaag); Centraal-Afrika van 22 (voor) naar 15 (na) naar 6 (vandaag)). Voor de groep uit de Balkanregio blijft de OCMW-afhankelijkheid bijna identiek als vóór regularisatie.

In de periode na regularisatie is er een instroom in het OCMW van Oost-Europeanen, Noord-Afrikanen en Latijns-Amerikanen. Deze groep is ondertussen opnieuw uit het OCMW gestroomd. Afhankelijkheid bleek voor deze respondenten voornamelijk noodzakelijk als overbrugging.

Tabel 75: Kenmerken van de in- en uitstroom van OCMW-ontvangers, naar herkomstland.

	vóór regularisatie (periode)	na regularisatie		Totaal # respondenten
		periode	vandaag	
Oost-Europa	2	5	0	13
Noord-Afrika	1	4	1	14
West-Afrika	14	7	1	16
Afrika (andere)	22	15	6	22
Noord-Amerika	0	1	1	1
Centraal- en Zuid-Amerika	0	3	0	7
Nabije en Midden Oosten	12	5	1	15
Zuid-Azië	8	4	0	13
Azië (andere)	2	0	0	5
Balkan	6	5	0	9
Totaal	67	49	10	116

De stroomtabel volgens initieel verblijfsstatuut toont dat asielzoekers geleidelijk uit het OCMW stromen. Niettemin blijven zij nog de grootste groep OCMW-trekkers vandaag. Van de respondenten die geen asielzoeker waren, stromen er een significant aantal in na regularisatie in het OCMW in (een stijging van 5 naar 18). Dit hangt samen met het feit dat zij nu ook aanspraak kunnen maken op financiële ondersteuning van het OCMW. Zoals reeds

vermeld, lijkt het voor velen van deze groep een overgangsfase, die ze gebruiken om zich te (her-)oriënteren op de arbeidsmarkt, een talencursus of beroepsopleiding te volgen, enz.

Tabel 76: Kenmerken van de in- en uitstroom van OCMW-ontvangers, naar initieel verblijfsstatuut

	vóór regularisatie (periode)	na regularisatie		Totaal # respondenten
		periode	vandaag	
Asielzoeker (niet gegrond)	60	30	7	69
Asielzoeker (niet ontvankelijk)	2	1	0	5
Geen asielzoeker	5	18	3	42
Totaal	67	49	10	116

Opmerkelijk is dat er een zeer sterke uitstroom uit OCMW is bij de ongeschoolden: geen enkele van de 8 personen die vóór regularisatie steun van het OCMW kreeg doet daar nu nog beroep op. Van deze 8 zijn er op het moment van het interview 5 tewerkgesteld en 3 niet-beroepsactief (waarvan 1 met een werkloosheidsuitkering). Een andere interessante vaststelling is dat laag- en middelgeschoolden (lager onderwijs en middelbaar onderwijs) daarentegen in het OCMW blijven in de periode na regularisatie (9/9 bij lager onderwijs resp. 21/24 bij middelbaar onderwijs); hun aantal daalt wel tot 2, respectievelijk 4 op het moment van het interview. Hooggeschoolden stromen ook uit het OCMW, blijkbaar iets sneller dan de vorige groep, maar toch merkelijk minder sterk dan de ongeschoolden.

Tabel 77: Kenmerken van de in- en uitstroom van OCMW-ontvangers, scholingsgraad bij aankomst

	vóór regularisatie (periode)	Na regularisatie		Totaal # respondenten
		periode	vandaag	
Geen	8	2	0	8
Lager onderwijs	9	9	2	18
Middelbaar onderwijs	24	21	4	48
Hoger onderwijs	26	17	4	42
Totaal	67	49	10	116

Uit onderstaande tabel blijkt dat het aantal OCMW-trekkers sterk en gestadig vermindert in Antwerpen en de niet-grootstedelijke plaatsen. Dit is veel minder het geval in Brussel en Luik. In Brussel evolueert het aantal van 9 (vóór regularisatie) naar 11 (in de periode na) tot 2 op het moment van het interview. Hetzelfde patroon merken we in Luik. Eventueel bestaan er discrepanties in grootstedelijk OCMW beleid, hoewel ook andere (socio-demografische) variabelen deze uiteenlopende tendens kunnen staven.

Tabel 78: Kenmerken van de in- en uitstroom van OCMW-ontvangers, naar plaats van aanvraag

	vóór regularisatie (periode)	Na regularisatie periode	vandaag	Totaal # respondenten
Antwerpen	17	9	1	32
Brussel	9	11	2	24
La Louvière	5	2	1	6
Luik	11	12	4	15
Luxemburg	9	6	2	12
Sint-Truiden	5	3	0	6
West-Vlaanderen	11	4	0	20
Totaal	67	49	10	116

Van degenen die in de periode na regularisatie een OCMW-uitkering ontvangen (49) zijn er 28 die werken op het moment van het interview. Tabel 79 geeft een aantal kenmerken van zowel werkenden als niet werkenden.
Degenen die op het moment van het interview werken zijn vooral personen (a) die vóór de regularisatie ooit gewerkt hebben of een beroep hebben gedaan op een OCMW-uitkering, (b) die in de periode vóór regularisatie geen beroep konden doen op informele financiële steun, (c) die een aanvraag hebben gedaan in Antwerpen, Luik of West-Vlaanderen, (e) die hooggeschoold zijn en zich ooit in de gegrondheidsanalyse van een asielprocedure bevonden.

Tabel 79: Kenmerken van respondenten die een OCMW-uitkering ontvangen in de periode na regularisatie

	Vandaag werk	Vandaag geen werk	Totaal
Geslacht			
Man	20	13	33
Vrouw	8	8	16
Scholingsgraad bij aankomst			
Geen	1	1	2
Lager onderwijs	5	4	9
Middelbaar onderwijs	9	12	21
Hoger onderwijs	13	4	17
Verblijfsstatuut			
Ooit in gegrondheidsfase	19	11	30
Nooit in gegrondheidsfase	9	10	19
Plaats aanvraag			
Antwerpen	7	2	9
Brussel	4	7	11
La Louvière	2	2	4
Luik	7	5	12
Luxemburg	3	3	6
Sint-Truiden	2	1	3
West-Vlaanderen	3	1	4
In de periode voor regularisatie			
Informele financiële hulp			
ja	12	15	27
neen	16	6	22
Werk / OCMW			
Ooit gewerkt / nooit OCMW	11	7	18
Nooit gewerkt / nooit OCMW	1	1	2
Ooit gewerkt / ooit OCMW	8	10	18
Nooit gewerkt / ooit OCMW	8	3	11
Totaal	28	21	49

6.3.3 Werkloosheidsuitkering

Van de respondenten die een werkloosheidsuitkering kregen (32), hebben er 28 reeds gewerkt in de periode vóór regularisatie (cf. supra). Hiervan waren er 20 irregulier tewerkgesteld (wat dus geen recht op werkloosheidsvergoeding opende), 4 legaal, en 4 gemengd legaal/irregulier.

In de periode na regularisatie hebben 27 van deze 32 gewerkt, en daardoor ook een recht op werkloosheidsverzekering kunnen openen. Onderstaande tabel geeft weer in welke sectoren de respondenten die een werkloosheidsuitkering ontvangen in de periode na regularisatie, gewerkt hebben vóór en na regularisatie. Wat opvalt is de grote uitstroom uit de landbouw en de bouw. Instroom gebeurt vooral richting dienstensector en industrie (cf. Hoofdstuk 5).

Tabel 80: Tewerkstellingssector vóór en na regularisatie van respondenten met werkloosheidsuitkering

	Sector tewerkstelling periode na regularisatie							
Sector tewerkstelling vóór regularisatie	bouw	diensten	horeca	industrie	kuiswerk	kuiswerk + diensten	nvt	Totaal
bouw	0	0	0	2	0	0	0	2
bouw + diensten	0	0	0	0	0	0	1	1
diensten	0	3	0	1	0	0	0	4
horeca / hotel	0	0	3	0	0	0	1	4
industrie	0	1	0	0	0	0	0	1
kuiswerk	0	2	0	0	4	1	1	8
landbouw	1	2	0	0	0	0	2	5
landbouw + diensten	0	1	0	1	0	0	0	2
nb	0	1	0	0	0	0	0	1
nvt	0	1	0	2	1	0	0	4
Totaal	1	11	3	6	5	1	5	32

Op het moment van het interview zijn er 16 aan het werk. In Tabel 81 geven we de kenmerken van deze twee groepen. Degenen die op het moment van het interview werken zijn vooral respondenten (a) die vóór de regularisatie ooit gewerkt hebben (al dan niet in combinatie met een OCMW-uitkering), (b) die in de periode vóór regularisatie geen beroep konden doen op informele financiële steun, (c) die een aanvraag hebben gedaan in Antwerpen of West-Vlaanderen, (d) die hoger geschoold zijn en het verblijfsstatuut van asielzoeker in de gegrondheidsfase hadden.

Tabel 81: Kenmerken van respondenten met werkloosheidsuitkering

	Vandaag werk	Vandaag geen werk	Totaal
Geslacht			
Man	10	9	19
Vrouw	6	7	13
Scholingsgraad bij aankomst			
Geen	1	1	2
Lager onderwijs	2	2	4
Middelbaar onderwijs	7	10	17
Hoger onderwijs	6	3	9
Verblijfsstatuut			
Ooit in gegrondheidsfase	11	9	20
Nooit in gegrondheidsfase	5	7	12
Plaats aanvraag			
Antwerpen	8	4	12
Brussel	2	5	7
La Louvière	0	2	2
Luik	0	1	1
Luxemburg	1	3	4
Sint-Truiden	1	0	1
West-Vlaanderen	4	1	5
In de periode vóór regularisatie			
Informele financiële hulp			
ja	5	13	18
neen	11	3	14
Werk / OCMW			
Ooit gewerkt / nooit OCMW	7	8	15
Ooit gewerkt / ooit OCMW	7	6	13
Nooit gewerkt / ooit OCMW	2	2	4
Totaal	16	16	32

6.3.4 Artikel 60

Van de mensen die gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid tot formele jobbegeleiding door het OCMW, heeft de meerderheid (27/33) reeds gewerkt in de periode vóór regularisatie. Ook hier ging het in de meeste gevallen om zwart werk (19/27) (voor 6 personen betrof het legaal werk). Er bestaat wel een grote overlap tussen artikel 60 en werkloosheidsuitkering: 15 respondenten hebben na regularisatie van beide maatregelen gebruik gemaakt.

In de periode na regularisatie hebben 28 van deze 33 gewerkt. Onderstaande tabel geeft weer in welke sectoren deze respondenten gewerkt hebben vóór en na regularisatie. Ook hier zien we een grote uitstroom uit de landbouw en de bouw. Instroom gebeurt eveneens vooral richting dienstensector en industrie.

Tabel 82: Tewerkstellingssector vóór en na regularisatie van respondenten met artikel 60

	Sector tewerkstelling periode na regularisatie							
	bouw	diensten	horeca	industrie	kuiswerk	landbouw + industrie	nvt	Totaal
sector tewerkstelling vóór regularisatie								
bouw	0	1	0	2	0	0	0	3
bouw + diensten	0	0	0	0	0	0	1	1
diensten	0	2	0	0	0	0	0	2
horeca	0	1	1	2	0	0	0	4
industrie	0	1	0	1	0	0	0	2
kuiswerk	0	1	0	1	2	0	2	6
kuiswerk + diensten	0	1	0	0	0	0	0	1
kuiswerk + landbouw	0	0	0	0	1	0	0	1
landbouw	1	2	0	0	0	0	2	5
landbouw + bouw	0	0	0	1	0	1	0	2
nvt	0	3	1	0	2	0	0	6
Total	1	12	2	7	5	1	5	33

Op het moment van het interview zijn er binnen deze groep 19 mensen aan het werk, en 14 niet. In Tabel 83 geven we de kenmerken van deze twee groepen. Gegeven de grote overlap met de groep die een werkloosheidsuitkering ontvangen, is het niet verwonderlijk dat deze kenmerken gedeeltelijk overeenstemmen met de werkloosheidstrekkers. De respondenten die op het moment van het interview werken zijn vooral personen (a) die vóór de regularisatie ooit gewerkt hebben (al dan niet in combinatie met een OCMW-uitkering), (b) die in de periode vóór regularisatie geen beroep konden doen op informele financiële steun, (c) die een aanvraag hebben gedaan in Antwerpen of West-Vlaanderen, (d) die hooggeschoold zijn en (e) ooit in de gegrondheidsfase van een asielprocedure vertoefd hebben.

Tabel 83: Kenmerken van respondenten met artikel 60.

	Vandaag werk	Vandaag geen werk	Totaal
Geslacht			
Man	10	9	19
Vrouw	9	5	14
Scholingsgraad bij aankomst			
Geen	2	1	3
Lager onderwijs	3	2	5
Middelbaar onderwijs	2	9	11
Hoger onderwijs	12	2	13
Verblijfsstatuut			
Ooit in gegrondheidsfase	12	8	20
Nooit in gegrondheidsfase	7	6	13
Plaats aanvraag			
Antwerpen	4	2	6
Brussel	2	3	5
La Louvière	1	1	2
Luik	2	4	6
Luxemburg	5	3	8
Sint-Truiden	1	0	1
West-Vlaanderen	4	1	5
In de periode vóór regularisatie			
Informele financiële hulp			
ja	7	12	19
neen	12	2	14
Werk / OCMW			
Ooit gewerkt / nooit OCMW	7	5	12
Nooit gewerkt / nooit OCMW	1	0	1
Ooit gewerkt / ooit OCMW	8	7	15
Nooit gewerkt / ooit OCMW	3	2	5
Totaal	19	14	33

6.4 Enkele vaststellingen omtrent formele hulp

We vatten hier kort de belangrijkste bevindingen samen inzake het gebruik van formele bijstand door de respondenten van dit onderzoek.

In de periode vóór regularisatie bestaat er slechts een mogelijkheid tot formele overheidssteun, en dat is die van het OCMW. Aangezien in principe enkel asielzoekers hiervoor in aanmerking komen (en dus niet clandestiene vreemdelingen), is het niet verwonderlijk dat de overgrote meerderheid van de steuntrekkers tot deze categorie behoort (60 van de 67). Het betreft hoofdzakelijk individuen afkomstig uit Centraal- en West-Afrika en het Nabije en Midden-Oosten, alsook de Balkan en Zuid-Azië. Migranten uit Oost-Europa, Noord-Afrika en Amerika maken nauwelijks gebruik van het OCMW, wat samenhangt met het feit dat de meesten onder hen geen asielzoeker zijn. In de periode vóór regularisatie onderscheiden we drie coping strategieën om aan een inkomen te geraken: inkomen uit werk, informele financiële steun en OCMW. Deze 3 strategieën worden op verschillende wijzen met elkaar gecombineerd. Een niet onbelangrijke groep (19) gebruikt deze 3 strategieën (het gaat hier vooral om eerder middel- tot hooggeschoolden), terwijl 12 respondenten voor hun overleving enkel van het OCMW afhangen.

De situatie na regularisatie verschilt in belangrijke mate van de periode ervoor wat betreft formele bijstand. Enerzijds zien we een belangrijke daling van het aantal OCMW-ontvangers, anderzijds is er een verruiming van het aantal kanalen waarop deze mensen beroep kunnen doen. Wat dit laatste betreft, creëert de regularisatie de mogelijkheid om beroep te doen de ‘klassieke’ sociale zekerheidsuitkeringen, zoals werkloosheid, ziekte- en invaliditeit en kinderbijslag. De cijfers illustreren dat van deze mogelijkheid gebruik wordt gemaakt: naast 49 ontvangers van OCMW-steun, tellen we in de periode na regularisatie 32, resp. 10 trekkers van een werkloosheids-, respectievelijk ziekte- en invaliditeitsuitkering. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid om via artikel 60, §7 van de OCMW-wet tijdelijk een job te krijgen als opstap naar de reguliere arbeidsmarkt. 33 respondenten vertelden dat zij hiervan gebruik maakten.

De daling van het aantal OCMW trekkers na de regularisatie verbergt echter twee tegengestelde bewegingen. Enerzijds is er een belangrijke uitstroom uit het OCMW van de voormalige steuntrekkers: van de 67 die vóór regularisatie een uitkering van het OCMW ontvingen, zijn er nog 29 afhankelijk in de periode na regularisatie en nog 7 op het moment van het interview. Anderzijds is er ook een belangrijke instroom in het OCMW van 20 respondenten die voorheen nooit aanspraak hebben gemaakt op formele steun. Deze ‘instromers’ zijn vooral afkomstig uit Oost-Europa, Noord-Afrika en Amerika.

Opmerkelijk inzake formele bijstand is de geografische spreiding. Zowel in de periode vóór als na regularisatie wordt OCMW-steun vooral opgenomen door respondenten die hun aanvraag tot regularisatie hebben gedaan in Luik, en Luxemburg. Opmerkelijk is ook dat het aantal OCMW-trekkers in de overgang door regularisatie daalt voor alle plaatsen van aanvraag, behalve voor Luik en Brussel. Daarenboven zien we een uitstroom uit het OCMW richting tewerkstelling op het moment van het interview voor de grote meerderheid van de respondenten in Antwerpen en West-Vlaanderen. Van de respondenten die een OCMW-uitkering kregen in de periode na regularisatie, heeft daarentegen ongeveer de helft geen job indien ze hun aanvraag deden in Brussel, Luik, La Louvière en Luxemburg. De vraag dringt

zich op of deze regionale verschillen dit te maken hebben met verschillen in kenmerken van de migranten, verschillen in beleid of verschillen in arbeidsmarkt.

7. Trajecten

7.1 Opzet en verantwoording

Uit de statische beschrijving van de thema's tewerkstelling en formele bijstand ontleden we bepalende kenmerken (zoals herkomstland, verblijfsduur, cultureel en sociaal kapitaal) bij geregulariseerde vreemdelingen die in-, door- en uitstroom (deels) verklaren. Om achterliggende processen te begrijpen en het overkoepelende effect van regularisatie te kaderen dienen de niet-lineaire trajecten met betrekking tot tewerkstelling en formele bijstand in een omvattend kader beschouwd te worden.

We trachten de afgelegde weg met betrekking tot deze socio-economische thema's van de totale groep respondenten op te splitsen naar in- en uitstroom tijdens de meeste relevante periodes in het kader van de verwerving van een permanent verblijf. In de tijdslijn onderscheiden we de periode vóór regularisatie, de periode na regularisatie en het moment van regularisatie. Voor de posities doorlopen op socio-economisch vlak focussen we, voor elke periode, op de variabelen tewerkstelling en formele bijstand. Aangezien het recht op formele bijstand en tewerkstelling vóór regularisatie sterk gekoppeld is aan het verblijfsstatuut vóór regularisatie, wordt ook de variabele gegrondheidsfase in een asielprocedure opgenomen. Zo bekomen we een reeks tijdstrajecten naargelang doorlopen posities op de arbeidsmarkt.

Uit deze oefening volgen een aantal duidelijke basistrajecten, waarin we drie vierde (86/116) van de respondenten terugvinden. Deze vier grote trajecten verschillen naar startpositie vóór regularisatie (obv verblijfsstatuut), naar periodieke tewerkstelling en differentiële afhankelijkheid van uitkeringen (OCMW). Dit impliceert inherent een discretionair proces van regularisatie en een divergente uitkomst voor de respondenten in deze vier groepen. De combinatie van periodieke verschillen in verblijfsstatuut, tewerkstelling en uitkeringsafhankelijkheid bepalen de uiteenlopende transities omwille van regularisatie en de uitkomst ervan.

De (hypothetische) verklaring voor deze verschillende trajecten vinden we in een aantal kenmerken van de respondenten in deze subgroepen. Voor de respondenten in elk traject werd een reeks kenmerken (achtergrond, menselijk en sociaal kapitaal) afgetoetst. We stellen vast dat elk traject, en dus ook de invloed en effect van regularisatie, gekenmerkt wordt door een specifieke startpositie vóór regularisatie en allerhande verworvenheden op menselijk en sociaal vlak.

Zoals reeds aangehaald in de inleiding van dit rapport, dient ook hier opgemerkt dat we gewerkt hebben in een beperkt tijdskader met een kleine steekproef. Hoewel ook in deze groep bepaalde tendenzen naar boven komen, is dit overzicht belemmerd door het grote aantal vrijheidsgraden. De opdeling naar trajecten en de daaruit afgeleide richting van causaliteit kan niet steeds eenzijdig onderscheiden worden. De vaststellingen blijven dus veeleer hypothetisch en dienen idealiter getoest te worden in verder fundamenteel onderzoek. Bovendien wordt het al dan niet falende karakter geïnterpreerd vanuit objectieve invalshoek, wat impliceert dat de persoonlijke ervaring van de gevolgen van regularisatie anders geëvalueerd kunnen worden.

De beschrijving wordt opgedeeld naar succes-, hybride en falende trajecten. Voor elk traject wordt een objectief beeld geschetst van afgelegde weg en verklarende variebelen, telkens

geïllustreed met enkele cases. Daaruit leiden we vervolgens de specifieke implicaties af van regularisatie voor die groep.

7.2 Overzicht

Tabel 84: Opdeling respondenten naar trajecten

VÓÓR			**NA**				
aankomst	periode		periode		vandaag		
asielprocedure*	werk	*OCMW*	*OCMW*	Art. 60	*OCMW*	WL uitkering	werk
ja: 69	legaal: 20	*ja: 18*	*ja: 4*	1	0	0	3
			neen: 14	5	0	1	11
		neen: 2	*ja: 1*	0	0	0	1
			neen: 1	0	0	0	1
	zwart: 32	*ja: 25*	*ja: 13*	7	6	4	3
			neen: 12	1	0	1	11
		neen: 7	*ja: 4*	2	1	0	4
			neen: 3	0	0	1	2
	geen:17	*ja: 17*	*ja: 8*	1	0	1	6
			neen: 9	3	0	1	5
		neen: 0					
neen: 47	legaal: 5	*ja: 1*	*ja: 0*				
			neen: 1	0	0	0	1
		neen: 4	*ja: 2*	1	0	0	2
			neen: 2	0	0	0	2
	zwart: 34	*ja: 1*	*ja: 1*	1	0	0	0
			neen: 0		0	0	0
		neen: 33	*ja: 12*	7	2	3	5
			neen: 21	2	0	4	17
	geen: 8	*ja: 5*	*ja: 3*	1	1	0	2
			neen: 2	0	0	0	2
		neen: 3	*ja: 1*	1	0	0	
			neen: 2	0	0	0	2

*in gegrondheidfase van de asielprocedure

Tabel 85: Verklarende variabelen ‘succes’trajecten

	consolidatie (n=14)	**katalysatie (n=12)**	**kapitalisatie (n=21)**
Inhoud			
asielprocedure	ja	ja	Neen
werk vóór	legaal	zwart	Zwart
OCMW vóór	ja	ja	Neen
OCMW na	neen	neen	Neen
Kenmerken			
geslacht (man)	9	9	10
herkomstland (regio)	Nabije en Midden Oosten (4) Zuid-Azië (2) Balkan (2)	West-Afrika (4) Zuid-Azië (3) Nabije en Midden Oosten (2)	Noord-Afrika (8) Oost-Europa (6) Centraal- en Zuid-Amerika (3)
criterium regularisatie	asiel (11)	asiel (6)	langdurig verblijf (21)
periode aankomst	1995 - 1997	1993 - 1995	1986-1998
regio	*Vlaanderen (12)*	*Vlaanderen (8)*	Vlaanderen (10)
	Brussel (1)	Brussel (2)	Brussel (7)
	Wallonië (1)	Wallonië (2)	Wallonië (4)
stedelijk/ruraal	ruraal (8)	stedelijk (7)	stedelijk (16)
menselijk kapitaal			
hogere scholing in herkomstland	9	3	5
werk vóór (sector)	horeca (4) landbouw (4) dienstensector (4)	horeca (6) bouw (2) kuiswerk (2)	Kuiswerk (10) bouw (5) horeca (3)
werk na (sector)	dienstensector (6) horeca zelfst. (3) industrie (3)	industrie (4) dienstensector (4)	kuissector (6) dienstensector (6) Industrie (4)
formele jobbegeleiding (VDAB)	8	4	4
formele jobbegeleiding (art. 60)	5	1	Geen
sociaal kapitaal			
burgerlijke staat aankomst (getrouwd)	9	4	6
burgerlijke staat interview (getrouwd)	13	9	14
formele hulp vóór	ja	ja	Neen
informele hulp vóór	neen	ja	Ja
formele hulp na	neen	neen	Neen
informele hulp na	neen	neen	Neen
vandaag			
tewerkgesteld	11	11	17
uitkering WL	1	1	4
OCMW	neen	neen	Neen
eigenaar woning	7	4	4
Belgische nationaliteit	8	8	14

Tabel 86: Verklarende variabelen: ‘hybride’ en ‘falings’trajecten

	hybride (n=17)	**neg. katalysatie (n=13)**	**verafhankelijking (n=12)**
Inhoud			
asielprocedure	Ja	ja	Neen
werk vóór	Neen	zwart	Zwart
OCMW vóór	Ja	ja	Neen
OCMW na	neen (9)/ja (8)	ja	Ja
Kenmerken			
geslacht (man)	13	12	7
Herkomstland (regio)	Centraal-Afrika (5) Nabije en Midden Oosten (4) Balkan (4)	Centraal-Afrika (7) West-Afrika (5)	Noord-Afrika (4) Centraal- en Zuid-Amerika (3) Oost-Europa (2)
criterium regularisatie	asiel (9)	asiel (5)	langdurig verblijf (12)
periode aankomst	1991-1998	1993	1993
regio	Vlaanderen (6)	Vlaanderen (2)	Vlaanderen (2)
	Brussel (5)	Brussel (0)	*Brussel (7)*
	Wallonië (6)	*Wallonië (11)*	Wallonië (3)
stedelijk/ruraal	stedelijk (12)	ruraal (8)	stedelijk (11)
menselijk kapitaal			
hogere scholing in herkomstland	5	6	3
werk vóór (sector)		landbouw (7) bouw (3)	kuiswerk (5) bouw (3)
werk na (sector)	industrie (7) dienstensector (6)	industrie (5) dienstensector (3)	kuiswerk (4) dienstensector (2)
formele jobbegeleiding (VDAB)	8	11	5
formele jobbegeleiding (art. 60)	4	7	7
sociaal kapitaal			
burgerlijke staat aankomst (getrouwd)	10	7	2
burgerlijke staat nterviewi (getrouwd)	12	7	2
formele hulp vóór	ja	ja	neen
informele hulp vóór	neen/ja	ja	ja
formele hulp na	neen	ja	ja
informele hulp na	neen	neen	ja
vandaag			
tewerkgesteld	11	3	5
uitkering WL	2	4	3
OCMW	neen	6	2
eigenaar woning	3	3	2
Belgische nationaliteit	12	7	9

7.3 'Succes' trajecten

VÓÓR			**NA**					
aankomst	periode		periode		vandaag			
asielprocedure	Werk	*OCMW*	*OCMW*	Art. 60	*OCMW*	WL uitkering	werk	
ja: 69	legaal: 20	*ja: 18*	*ja: 4*	1	0	0	3	
			neen: 14	5	0	1	11	consolidatie
		neen: 2	*ja: 1*	0	0	0	1	
			neen: 1	0	0	0	1	
	zwart: 32	*ja: 25*	*ja: 13*	7	6	4	3	
			neen: 12	1	0	1	11	katalysatie
		neen: 7	*ja: 4*	2	1	0	4	
			neen: 3	0	0	1	2	
	geen:17	*ja: 17*	*ja: 8*	1	0	1	6	
			neen: 9	3	0	1	5	
		neen: 0						
neen: 47	legaal: 5	*ja: 1*	*ja: 0*					
			neen: 1	0	0	0	1	
		neen: 4	*ja: 2*	1	0	0	2	
			neen: 2	0	0	0	2	
	zwart: 34	*ja: 1*	*ja: 1*	1	0	0	0	
			neen: 0		0	0	0	
		neen: 33	*ja: 12*	7	2	3	5	
			neen: 21	2	0	4	17	kapitalisatie
	geen: 8	*ja: 5*	*ja: 3*	1	1	0	2	
			neen: 2	0	0	0	2	
		neen: 3	*ja: 1*	1	0	0		
			neen: 2	0	0	0	2	

We onderscheiden drie paden van succes, gedefinieerd als de afgelegde weg die uitmondt in een verworven legale arbeidsmarktpositie. In deze drie trajecten is dus de meerderheid van de respondenten tewerkgesteld en niet (meer) afhankelijk van formele bijstand (OCMW of werkloosheidsuitkering).

We omschrijven deze trajecten op basis van het effect dat regularisatie teweegbracht, namelijk consolidatie, katalysatie en kapitalisatie.

7.3.1 Consolidatie-traject

Van alle respondenten die zich vóór regularisatie ooit in de gegrondheidsfase van een asielprocedure hebben bevonden (69), hebben er 20 ooit een periode legaal gewerkt. Deze legale tewerkstelling is in de overgrote meerderheid van de cases (18) aangevuld door een periode van OCMW bijstand.

Omschrijving

De respondenten (n=14) in dit traject hebben zich in de periode vóór regularisatie ooit in de gegrondheidsfase van een asielprocedure bevonden, waren toen een periode legaal tewerkgesteld en afhankelijk van formele hulp (OCMW). In de periode na regularisatie heeft men nooit meer beroep gedaan op OCMW bijstand. Slechts 1 respondent ontvangt vandaag een werkloosheidsuitkering en 2 respondenten blijken arbeidsonbekwaam. Zij krijgen een uitkering voor ziekte/invaliditeit. Alle anderen zijn tewerkgesteld met een voltijds contract van onbepaalde duur.

Kenmerken

Het betreft hier voornamelijk mannen (9/14). De samenstelling naar herkomstland is heterogeen opgebouwd: diverse nationaliteiten komen voor in deze groep. Wat wel sterk opvalt, is dat van de grootste groepen asielzoekers naar herkomstland (nl. West- en Centraal-Afrika) er slechts erg weinig in deze groep zitten. De grootste vertegenwoordiging betreft respondenten afkomstig uit het Nabije en Midden Oosten. De relatief grootste aanwezigheid binnen de eigen herkomstlandcategorie geldt voor Zuid-Aziaten en personen uit de Balkanregio. Het betreft hier dus voornamelijk minder visibele immigranten.

Opmerkelijk is dat 11 van de respondenten geregulariseerd werden op basis van het criterium ‘asielprocedure’. Dit betekent dat een derde van de totale steekproef (11/36) die op basis van dat criterium een permanente verblijfskaart ontvingen, zich in deze groep bevinden. Daarnaast blijkt hieruit ook dat de eventuele periode van niet-legaal verblijf vóór regularisatie voor de meerderheid in deze groep beperkt was. Deze vaststelling wordt ook bevestigd door een situering van de periode van aankomst rond 1995-1997.

Dit traject voltrekt zich voornamelijk in de Vlaamse regio: 12 van de 14 respondenten vroegen regularisatie aan in West-Vlaanderen (6), Antwerpen (5) en Sint-Truiden (1).

Menselijk kapitaal

Inzake menselijk kapitaal vertoont deze groep een sterk profiel: 9/14 beschikken over een diploma onderwijs bij aankomst in België. Dit kenmerk hangt deels samen met de pushfactoren voor humanitaire vluchtelingen. Reeds in het herkomstland vindt een positieve selectie plaats. Hooggeschoolden zullen/kunnen immers sneller de stap zetten om in een ander land politiek asiel aan te vragen.

De helft van de respondenten heeft een bijkomende opleiding gevolgd in België. Deze cursussen werden opgenomen bij VDAB. Dit duidt wederom op een sterke institutionele binding.

De legale tewerkstelling vóór regularisatie situeert zich vooral in horeca, landbouw en dienstensector. Opvallend is dat wie vóór regularisatie in de horeca werkte, daar ook vandaag nog steeds tewerkgesteld is. Personen die vóór regularisatie legaal tewerkgesteld werden in de landbouw zijn allemaal doorgestroomd naar industrie of diensten. Dit maakt dat de dienstensector bij uitstek de bestemming van tewerkstelling is na regularisatie (6/14), aangevuld door horeca (3) en industrie (3). De ondernemerszin van deze groep blijkt ook het feit dat 3 van de 7 zelfstandige respondenten zich in deze groep bevinden.

Vijf respondenten in dit traject hebben gewerkt met artikel 60. De uitstroom uit OCMW blijkt deels hierdoor verklaard te worden. Bovendien zorgt dit (bij deze groep) niet voor een instroom in sociale zekerheid, maar voor een permanente plaats op de arbeidsmarkt.

Sociaal kapitaal

De meerderheid van deze groep is samen met een partner (uit een huwelijk) naar België gekomen. Vandaag zijn allen, op één respondent na, gehuwd.

Deze groep wordt gekenmerkt door een erg sterk beroep op formele hulp vóór regularisatie. Vóór regularisatie ontving iedereen institutionele fincanciële bijstand. Maar ook materiële bijstand (voedsel en onderdak in asielcentrum) was voor de helft van de respondenten een feit. Opvallend is dat informele hulp bijna volledig ontbreekt. Slechts 2 respondenten geven aan dat ze ooit verbleven bij of informatie van hun familie en/of gemeenschap.

Na regularisatie heeft niemand nog maatschappelijke dienstverlening ontvangen. Slechts 1 persoon ontvangt een werkloosheidsuitkering en 2 respondenten zijn arbeidsonbekwaam.

Cases

(geslacht, herkomstregio, aankomstjaar)

man (Nabije en Midden Oosten, 1995)

De familie besliste in 1998 naar België te verhuizen om hier een beter en veiliger leven op te bouwen. Ze woonden toen in Rusland en voelden zich niet echt veilig, als "kleurlingen" van niet-Russische afkomst.

In België vroegen ze asiel aan en kregen ongeveer één jaar later een positief antwoord. Eerst verbleven ze een achttal maanden in een asielcentrum, wat als "de moeilijkste tijd van mijn leven" beschreven wordt. Nadien gingen ze op zoek naar een huurhuis in Antwerpen. Ze ontvingen in die periode een OCMW-bijdrage. Zowel de persoon in kwestie als zijn vrouw hebben ook vóór de regularisatie gewerkt en hebben daardoor meestal zelf voor hun levensonderhoud ingestaan. De man heeft in die periode lange tijd voor een diamantwinkel gewerkt. Sinds een jaar zijn ze eigenaar van een rijtjeshuis in perfecte staat in de Antwerpse regio, waar ze een zeer goed contact met de (Belgische) buren hebben. Momenteel werkt de man als vrachtwagenchauffeur/monteur.

vrouw (Nabije en Midden Oosten, 1995)

In 1995 kwam deze vrouw naar België. Ze wilde om verschillende redenen weg uit haar land van herkomst. Ze hangt de orthodoxe christelijke religie aan en ze aardde niet goed in een islamitisch land. Bovendien behoort ze via haar vaders familiale kant tot een etnische

minderheid, wat haar leven bemoeilijkte. Daarnaast heeft M. op een ministerie gewerkt, waar de arbeidscondities haar beslissing motiveerden om te vertrekken uit het land.
M. begon in 1995 een asielprocedure, maar deze bleef aanslepen.
M. heeft een zeer druk werkleven, ze werkt maar liefst zestig uur per week. Ze heeft twee contracten bij verschillende werkgevers. Ze betreurt het feit dat ze zoveel belastingen moet betalen, omdat ze van het verdiende geld weinig voor zichzelf kan houden. Hoewel ze vóór regularisatie hetzelfde werk deed, heeft de regularisatie haar mentale rust gebracht.

vrouw (Azië, 1996)
V. studeerde voor boekhouder aan de universiteit in haar herkomstland. Na haar studies werkte ze ook als boekhoudster. V.'s eerste man kwam om tijdens de burgeroorlog. Aangezien ze ook zelf tot de Russische minderheid behoorde, besloot ze om met haar dochter en haar broer te vluchten.
In België was V. tot de regularisatie in asielprocedure. Ze kon een beetje als kuisvrouw werken en kreeg steun van het OCMW.
V.'s diploma's uit haar herkomstland werden niet erkend, omdat ze die behaald had tijdens het Sovjet-tijdperk. Daarom besloot de vrouw om na regularisatie opnieuw boekhouding te gaan studeren aan de hogeschool in avondonderwijs. Ze heeft ondertussen een job gevonden als boekhoudster in de sociale sector.

man (Balkanregio, 1992)
T. vluchtte in 1992 weg uit de Balkanregio, wegens de politieke situatie in zijn land. De confrontatie en onderdrukking door de Slavische meerderheid was erg zwaar. T. had geen werk in zijn thuisland en besloot te vluchten.
In 1992 vroeg hij asiel aan, maar in '96 moest hij het land verlaten. T. keerde in '97 terug en vroeg opnieuw asiel aan. T. werkte in de beginperiode even met een arbeidsvergunning en hij kreeg ook steun van het OCMW. De man werkte met zijn arbeidsvergunning bij een verhuisfirma. Hij kreeg geen voltijdse betrekking bij de verhuisfirma en kluste daarom bij als taxichauffeur. Ook na zijn regularisatie bleef T. taxichauffeur. In 2004 begon hij als zelfstandige een taxibedrijf. Vandaag rijdt ook hijzelf nog meestal met de taxi. Soms neemt hij mensen in dienst. Zijn vrouw werkt als poetsvrouw.

man (Balkanregio, 1995)
Het gezin ging op de vlucht omwille van de oorlog en het Servische regime. Meermaals zegt K. dat hij graag zou terugkeren, maar dat hij niet weet of dat ooit zal gaan omdat er nog steeds niets veranderd is in zijn land van herkomst.
Vóór de regularisatie heeft K. legaal gewerkt tijdens de ontvankelijkheidsfasevan zijn asielprocedure. Hij heeft een tijdje als fabrieksarbeider en in de landbouw gewerkt.
Aangezien hij nooit zijn rijbewijs zware vracht had kunnen valoriseren in België, heeft K. na regularisatie een stage gelopen bij de VDAB. Sindsdien werkt hij als camionchauffeur voor een privé-transportbedrijf met een voltijds contract van onbepaalde duur. K. woont in een sociale woning in een rustige buurt.

Impact regularisatie

De afgelegde weg van de groep respondenten met deze specifieke kenmerken (qua tewerkstelling en maatschappelijke dienstverlening vóór regularisatie) blijkt uitermate succesvol. De doorstroom naar vaste huidige tewerkstelling en de uitstroom uit OCMW is voor geen enkele andere groep zo groot. Legale tewerkstelling vóór regularisatie impliceert dus een positieve stimulans voor arbeidsmarktkansen na regularisatie.

Voor de respondenten in dit traject blijkt regularisatie voornamelijk een bestendiging of consolidatie van het ingeslagen pad. Respondenten in deze groep werden voornamelijk geregulariseerd op basis van het criterium ‘asiel’. In combinatie met de periode van aankomst kunnen we daaruit concluderen dat het verblijf van de respondenten in deze groep grotendeels legaal was. Men had recht op en nam deel aan legale tewerkstelling. Daarenboven bestond toegang tot formele hulp. Hoewel het informele netwerk erg beperkt was, was de socio-economische situatie eerder positief in de -korte- periode vóór regularisatie.
Regularisatie zorgde ervoor dat deze positieve situatie (betreffende integratie, opleiding, tewerkstelling) onmiddellijk geconsolideerd kon worden zonder te moeten terugvallen in een periode van illegaliteit, informele afhankelijkheid of irreguliere tewerkstelling.

Voor respondenten in dit traject werd de positieve situatie vóór regularisatie, naast het humanitaire aspect, bepaald door herkomstland, scholingsgraad en woonplaats. In combinatie met het verblijfsstatuut van asielzoeker leidde dit tot een mogelijkheid van opleiding, formele hulp die onzekerheid weghaalde, legale tewerkstelling en daaruit voortvloeiend een fundamenteel integratief aspect.

De verworven scholingsgraad in het herkomstland is voor deze groep relatief hoog in vergelijking met respondenten in andere trajecten. Hoewel de socio-economische situatie van deze groep momenteel als de beste wordt omschreven, ervaren de respondenten zelf het effect van regularisatie als minder succesvol. De inschatting van buitenlandse ervaring blijft beperkt, de erkenning van diploma’s onbestaande. Verschillende respondenten geven aan een identieke studie (of soortgelijke opleiding) zoals reeds verworven in het herkomstland, in België opnieuw opgestart (en/of afgerond) te hebben.

Dit traject omvat de grootste doorstroming naar het zelfstandigenstatuut. Dit wijst duidelijk op consolidatie van de situatie. Gedurende de periode van legaal werk tijdens gegrondheidsanalyse van de asielprocedure lag de focus op overleven aan de hand van ervaring in het herkomstland (horeca) of in een knelpuntberoep. Na regularisatie bemerken we een consolidatie van die periode in België door eigen restaurant (of marktkraam) op te starten of door te stromen naar industrie/dienstensector. Qua tewerkstelling impliceert de regularisatie voor deze groep dus veeleer een opwaartse mobiliteit door verandering van sector en mogelijkheid tot zelfstandigenstatuut.

Indien nooit een grootschalige regularisatiecampagne plaatsgevonden had, zouden deze respondenten (indien geweigerd op basis van de conventie van Genève) in de illegaliteit terecht komen, en moeten overleven op basis van een erg beperkt informeel netwerk en irreguliere tewerkstelling. De sociaal-economische situatie van deze groep zou veel slechter zijn dan deze van de zuiver clandestiene groep die puur om economische redenen en met een behoorlijk informeel netwerk zonder perspectief (of toch zeker met een mogelijkheid of plan om na een bepaalde periode van zuivere inkomsten terug te keren naar het herkomstland) zich hier gevestigd hebben.

De voorsprong bij regularisatie, of het feit dat regularisatie voornamelijk andere condities dan tewerkstelling verbeterde, blijkt uit de variabele ‘eigendom woning’. Maar liefst de helft van de respondenten in deze groep is vandaag geen huurder meer. In geen enkel ander traject is dit aandeel zo groot.

7.3.2 Katalysatie-traject

Ongeveer de helft van de personen (32/69) die ooit in de gegrondheidsfase van een asielprocedure hebben gezeten, heeft vóór regularisatie enkel irreguliere arbeid verricht. Het grootste deel hiervan (25) heeft in die periode beroep gedaan op financiële steun van het OCMW. Binnen deze groep van 25 onderscheiden we een traject van respondenten (12) die na regularisatie nooit meer beroep gedaan hebben op formele bijstand.

Beschrijving

Het katalysatie traject omvat respondenten (n=12) die in de periode vóór regularisatie een asielaanvraag hadden ingediend en ontvankelijk werden verklaard. Zij ontvingen een periode OCMW-steun. In de periode vóór regularisatie hebben ze enkel irreguliere arbeid vervuld. Na regularisatie hebben zij geen beroep meer gedaan op maatschappelijke dienstverlening. We noemen dit traject succesvol omdat 11 respondenten op dit moment legaal tewerkgesteld zijn.

Kenmerken

De meerderheid in dit succesvolle traject betreft mannen (9 op 12). De samenstelling naar herkomstland is eerder heterogeen: West-Afrika (4), Zuid-Azië (3), Nabije en Midden Oosten (3) en Centraal-Afrika (2). Respondenten uit Azië (andere) en de Balkanregio ontbreken volledig.

In vergelijking met de andere 'positieve' trajecten categoriseren hier meer 'sterk visibele' minderheidsgroepen, met name uit West- en Centraal-Afrika. Dit kan eventueel het gebrek aan legale tewerkstelling vóór regularisatie bepalen.

Het criterium voor regularisatie toegepast door de Commissie is in de helft van de cases de langdurige asielprocedure. Hoewel iedereen in deze groep dus ooit in de ontvankelijkheidsfase heeft vertoefd, blijkt ook zeker de helft een periode zonder papieren overleefd te hebben. Deze vaststelling wordt bevestigd door de verdeling van het tijdstip van aankomst, dat zich voornamelijk rond de periode 1993-1995 situeert.

Dit traject situeert zich vooral in de Vlaamse regio: 8 van de 12 respondenten hebben een aanvraag ingediend in Vlaanderen (4 in Antwerpen, 1 in Sint-Truiden, West-Vlaanderen). Met Antwerpen (4), Brussel (2) en Luik (1) als plaats van aanvraag is er ook een eerder stedelijke dimensie.

Menselijk kapitaal

De scholingsgraad bij aankomst is duidelijk lager: slechts 3 van de 12 respondenten hebben bij aankomst een diploma hoger onderwijs. Bovendien maken zij weinig gebruik van bijkomende scholing en/of opleiding in België: slechts vier respondenten hebben een bijkomende beroepsopleiding bij VDAB of FOREM. Met slechts 1 respondent blijkt ook de opname van artikel 60 erg laag in deze groep.

De irreguliere tewerkstelling vóór regularisatie situeert zich voornamelijk in horeca (6/12). Daarnaast werkte men ook (zij het in veel mindere mate) in bouw en kuiswerk. Regularisatie bewerkstelligt duidelijk doorstroming naar andere arbeidssectoren voor deze groep. Na regularisatie zijn de voornaamste sectoren industrie en dienstensector. De respondenten die vandaag in industrie tewerkgesteld zijn, komen allen uit horeca. Wie vandaag in de dienstensector werkt, is vóór regularisatie actief in de bouw. Een aantal van de 12

respondenten in dit traject blijven na regularisatie in dezelfde sector actief, namelijk in horeca (2) en de kuissector (2).

Sociaal kapitaal

De meesten zijn op het moment van het interview gehuwd of samenwonend (11/12), in deze groep bevindt zich slechts 1 alleenstaande. Bij aankomst in België waren slechts 4 respondenten gehuwd.

Institutionele hulp blijkt vóór regularisatie van cruciaal belang. Alle respondenten ontvangen financiële hulp van overheidswege (OCMW). Ook voor accommodatie en materiële bijstand blijkt de helft van de respondenten ooit beroep gedaan te hebben op institutionele voorzieningen.

Toch blijkt ook de invloed van informele netwerken voor de respondenten in dit traject een zeer belangrijke rol te spelen. Tien respondenten geven aan ooit een periode afhankelijk te zijn geweest van de familie en gemeenschap voor accommodatie en/of materiële hulp. De helft van de respondenten geeft aan hulp te hebben ontvangen van familie/gemeenschap om werk te vinden vóór regularisatie.

Cases

man (West-Afrika, 1985)

G. kwam als vluchteling naar België in 1985. Bij zijn aankomst in Brussel vroeg hij asiel aan. In '91 of '92, nog steeds in procedure, trouwde G. met een Nederlandse vrouw. Het huwelijk liep echter op de klippen en bovendien was G. niet lang genoeg (3 jaar) samen geweest met zijn Nederlandse vrouw om een permanente verblijfsvergunning voor Nederland te krijgen. Daarna leefde hij tot zijn regularisatie in de illegaliteit. Vóór regularisatie werkte G. irregulier in een restaurant, maar ook in de fruitteelt. G. gebruikte soms ook de documenten van vrienden om te gaan werken. Hiervoor diende hij de persoon in kwestie een bijdrage te geven, want die had hoge belastingen op het einde van het jaar.

G. heeft lange tijd in Luik gewoond, maar had meer voeling met de Nederlandse taal. Daarom verhuisde hij dertig kilometer naar het noorden (Haspengouwen). Na regularisatie schreef hij zich in bij een interim-kantoor en begon te werken met interim-contracten. Later verkrijgt hij een vaste betrekking bij een autoassemblagebderijf.

man (West-Afrika, 1993)

C.G. est né en 195l. Il était l'aîné de six enfants. Dans son pays d'origine, il a travaillé en tant que fonctionnaire chargé d'étude pour des projets de développement.mais aussi en tant que préparateur phytosanitaire dans le secteur privé. En 1977 il s'est marié et a eu six enfant. Il a quitté l'Afrique de l'Ouest en 1991 pour la France. Il s'est rendu à Paris dans l'espoir d'améliorer son bagage intelectuel en faisant des études universitaires en communication. Après deux années passées en France désireux de découvrir une autre langue, il décide de se rendre à Anvers en 1993 à l'invitation de connaissances sénégalaises. Pour vivre, il se lance de le commerce de rue où il vend des T-shirts, montres, lunettes, achetées chez des grossistes Anversois mais vendus à Bruxelles, pour des raisons linguistiques mais aussi pour éviter les contrôles de police plus nombreux à Anvers. Sortir dans la rue avec son matériel était très risqué et beaucoup avaient peur de se voir confisquer leur matériel. Dans les cafés où il vendait, il avait des relations régulières et amicales. Pour pouvoir séjourner légalement, il a introduit une demande d'asile et dans l'attente d'une réponse, il a obtenu une allocation du CPAS, avant d'être débouté. Sa régularisation lui a permis de trouver un emploi officiel presque immédiatement et d'avoir accès à la sécurité sociale. Il a rencontré un africain

contremaître dans une entreprise de nettoyage (sous-traitance dans un abattoir). Il a démarré comme journalier puis a obtenu un CDI à temps plein pour un travail de seize heures à minuit au sein d'une équipe 100% Africaine.

man (Zuid-Azië, 1987)
P. is als enige van zijn familie naar België gekomen. Als reden voor zijn migratie geeft hij de moeilijke situatie die voor Sikhs ontstaan was na de beschieting van de Golden Temple (het "Mekka" van de Sikhs) in Amritsar in 1984.
Aanvankelijk werd hij opgevangen door een vriend in Knokke, die hem hielp met kleding, eten en geld. Hij werkte irregulier als afwasser in een restaurant. Toen hij politiek asiel aanvroeg en zijn aanvraaag ontvankelijk bleek, is P. in een studio in Haspengauwen komen wonen om te werken als fruitplukker. Deze job heeft hij ook na regularisatie nog vrij lang uitgeoefend (tot zijn vrouw en kinderen overkwamen). Daarna heeft hij met hulp van het OCMW een job aan de stad gekregen met een vast contract voor 2 jaar (artikel 60). Dit werk doet hij nu al enkele maanden.

Impact regularisatie

Bij dit traject impliceert regularisatie dus een sterke doorstroming naar het legale arbeidsmarktcircuit zonder nood aan formele bijstand bij het bekomen van de permanente verblijfsbeslissing.

Naast een redelijk stabiele periode vóór regularisatie (namelijk in de asielprocedure) hebben de meeste respondenten in deze groep een documentloze periode doorgemaakt. Tijdens die periode hebben slechts weinigen (3) getracht hun legaal verblijf op een andere wijze (art. 9.3, beroep tegen negatieve beslissing CGSV) te bestendigen. De negatieve beslissing op het gegrondheidsonderzoek in de asielprocedure betekende aldus een sterke inbinding van de mogelijkheden tot formele hulp. Omwille van het humanitaire migratiemotief, was het informele netwerk wel bestaande, maar niet zo sterk als bij de zuiver clandestiene groep.

Voor deze respondenten blijkt regularisatie een sterke katalysator voor tewerkstelling. Tijdens de gegrondheidsfase van de asielprocedure heeft niemand ooit legaal gewerkt. Tussen de negatieve beslissing en regularisatie overleefde men voornamelijk aan de hand van irreguliere tewerkstelling. Het positieve effect van regularisatie voor de respondenten in deze groep is overduidelijk het bekomen van een permanente verblijfsvergunning. Dit bewijs van permanent verblijf vergemakkelijkt blijkbaar de toegang tot de legale arbeidsmarkt. Dit in tegenstelling tot de mogelijkheden van beperkte duur tijdens de ontvankelijkheidsfase van een asielprocedure. Mogelijke verklaringen van deze transitie naar legale tewerkstelling is het feit dat werkgevers personen met een permanente verblijfsvergunning als stabiele werkkrachten ervaren.

De uitkomst van regularisatie voor deze groep is succesvol, doch iets minder dan die van respondenten uit het consolidatietraject. Dit wordt enerzijds verklaard door verschil in herkomstland en het ontbreken van legale tewerkstelling. Verder blijkt de scholingsgraad lager. Slechts 3 van de 12 respondenten in het katalysatietraject hebben bij aankomst een diploma hoger onderwijs. Bovendien maken zij weinig gebruik van bijkomende scholing en/of opleiding in België: slechts vier respondenten hebben een bijkomende beroepsopleiding bij VDAB. Met 1 respondent is ook de opname van artikel 60 erg laag in deze groep. Formele jobbegeleiding is blijkbaar nooit nodig geweest. Zij werken duidelijk in een sector die geen nieuwe arbeidsspecificaties vereist.

7.3.3 Kapitalisatie-traject

Twee vijfde (n = 47) van de respondenten die deelnamen aan het onderzoek, heeft vóór regularisatie nooit in de gegrondheidsfase van de asielprocedure doorgebracht. Enerzijds behelst deze status personen (n = 5) die wel een aanvraag tot asiel indienden, maar niet ontvankelijk verklaard werden. Anderzijds vinden we hier die personen terug die nooit een poging tot het bekomen van een legale verblijfsstatus ondernamen en dus (bijna) permanent in de clandestiniteit vertoefd hebben. De meerderheid van deze groep (34) werkte tijdens die periode in de zwarte sector. Omwille van hun bestaan zonder wettig verblijf was legale tewerkstelling zo goed als uitgesloten en maatschappelijke hulp beperkt tot dringende medische hulp. Aldus werden overlevingsstrategieën ontwikkeld om zonder formele hulp en recht op reguliere tewerkstelling een leven op te bouwen in België. Twee derde van die groep deed ook na regularisatie nooit beroep op maatschappelijke hulp van het OCMW.

Beschrijving

De respondenten (n=21) in dit traject hebben nooit een asielprocedure opgestart. Zij hadden geen toegang tot formele bijstand, noch tot legale tewerkstelling. Vóór regularisatie was deze groep dus tewerkgesteld in de irreguliere sector. Ook in de periode na regularisatie is men nooit doorgestroomd naar formele bijstand. 17 personen zijn vandaag legaal tewerkgesteld. 4 respondenten ontvangen een werkloosheidsuitkering.

Kenmerken

De succesvolle stroom uit clandestien verblijf wordt gekenmerkt door een sterke vertegenwoordiging van vrouwen (11/21). Uiteraard wordt dit deels verklaard door de sterke aanwezigheid van vrouwen onder de respondenten met zuiver clandestiene verblijfshistoriek vóór regularisatie (zie socio-demografisch luik).

De respondenten in dit traject zijn afkomstig uit Noord-Afrika (Marokko), Oost-Europa (Polen), Centraal- en Zuid-Amerika en Azië (Filippijnen). De aanwezigheid van dit traject blijkt erg significant onder respondenten uit deze regio's. Wanneer we herkomstland combineren met geslacht van de respondenten blijkt dat alle respondenten uit Latijns-Amerika en Azië vrouwen zijn. Bij de Oost-Europeanen zijn de helft vrouwen. Zes van de acht Noord-Afrikanen zijn mannen.

Alle respondenten werden geregulariseerd op basis van het criterium langdurig verblijf. Het jaar van aankomst in België situeert zich tussen 1986 en 1998, met een hoogtepunt tussen 1994 en 1998. Opmerkelijk vóór regularisatie op basis van dit criterium is dat ook de aankomstjaren 1997 en 1998 voorkomen bij dit traject. Dit kan wijzen op de grote waarde van tewerkstelling in het dossier van aanvraag. Daarnaast zijn 7 respondenten jonger dan 21 jaar bij aankomst. Mogelijkwijze waren hun ouders reeds langer in België aanwezig.

De aanvragen gebeurden hoofdzakelijk in de stad: 16 van de respondenten startten de procedure in Antwerpen, Brussel of Luik. Daarnaast dienden respectievelijk 3 en 2 respondenten hun aanvraag in Luxemburg en West-Vlaanderen.

Menselijk kapitaal

Het merendeel van de respondenten in deze groep hebben in herkomstland het middelbare onderwijs voltooid. 5 personen geven aan een hogere scholing (waarvan 2 universiteit) genoten te hebben in herkomstland.

De sector van irreguliere tewerkstelling vóór regularisatie is bij uitstek kuiswerk. Maar liefst 10 respondenten waren daar tewerkgesteld. Daarnaast zijn, in dezelfde grootteorde (telkens 3) bouw, horeca/hotel en dienstensector relevant. Na regularisatie blijken 6 personen nog steeds in de kuissector tewerkgesteld. Dienstensector, industrie en horeca worden echter even belangrijk. Personen die vóór regularisatie in de bouwsector werkten, stroomden door naar industrie. Personen die wél uit de kuissector vloeiden, kwamen terecht in de horeca (meestal op zelfstandige basis).

Artikel 60 is irrelevant voor dit traject.
Slechts 4 respondenten volgden een opleiding.

Sociaal kapitaal
14 van de 21 respondenten zijn gehuwd. Daarnaast geven nog eens 4 respondenten aan samenwonend te zijn op het ogenblik van interview. Slechts 3 respondenten zijn alleenstaand.

Formele hulp vóór regularisatie was onbestaande in dit traject. Informele hulp van familie en/of gemeenschap blijkt van onschatbare waarde vóór regularisatie. Maar liefst 18 van de respondenten zijn afhankelijk van familie/gemeenschap voor (initiële) accommodatie. (Informatieve) hulp van diezelfde achterban kwam voor bij 17 van de respondenten in deze groep. Voor financiële hulp konden 13 respondenten een bepaalde periode terecht bij hun informele netwerk. Na regularisatie vermindert het belang van het informele netwerk sterk. Toch geven nog 5 respondenten aan informele hulp te ontvangen voor werk.

Cases

vrouw (Oost-Europa, 1990)
K. en haar gezin zijn naar België gekomen omdat ze het in Oost-Europa erg krap hadden. Zo leefden ze op één appartement met drie gezinnen samen.
Ze kende een vriendin (een vroegere collega) die naar België was gekomen, en haar aanraadde hetzelfde te doen. In 1990 ging zij alleen naar België, haar man bleef bij de kinderen. In 1991 ging zij terug naar haar herkomstland, terwijl haar man een jaar in België bleef om te werken. In 1992 hebben ze beslist om met zijn allen naar België te verhuizen.
K. heeft steeds (zowel vóór als na regularisatie) als poetsvrouw of bij de bakker gewerkt. Haar man blijft ook na regularisatie in de bouwsector tewerkgesteld.
K. maakte meermaals tijdens het interview duidelijk dat zij het als haar verantwoordelijkheid ziet dat ze naar België is gekomen, en dat ze dus ook nooit gewild heeft dat zij (financiële) steun van de Belgen moest krijgen. Zij is dan ook nooit bij het OCMW gaan aankloppen. Door een goed beheer van haar inkomen kon zij steeds rondkomen. Het is haar nooit overkomen dat ze rekeningen niet kon betalen. K. vindt tevens dat de kans die ze gekregen heeft om in België te mogen blijven, haar ook plichten geeft die ze graag wil nakomen, zoals belastingen betalen, gaan stemmen,…

man (Noord-Afrika, 1994)
Il est arrivé en Belgique en 1994 pour faire des études. Il a fait des études en gestion et analyse. La raison pour laquelle il a choisi la Belgique, c'est parce qu'il a de la famille ici depuis longtemps. La présence de ses cousins lui a facilité la vie lorsqu'il est arrivé. . Ils sont venus dans les années 70 et ce sont eux qui ont proposé qu'il vienne entreprendre des études. Toute sa famille qui résidait en Belgique était légale et elle pouvait facilement lui venir en aide.Pendant la période où il était sans-papiers, il est resté vivre dans sa famille et a travaillé à gauche et à droite chez des cousins.Pendant cette période, il a du accepter n'importe quoi. Il travaillait de 11 h du matin jusqu'à minuit. Il travaillait surtout dans le secteur de l'horeca

où il faisait la plonge dans les restaurants. Il faisait souvent aussi le marché du midi, celui des abattoirs. Il se souvient que le travail changeait tous les jours lorsqu'il était sans-papier. Ce sont des petits jobs qui durent une semaine ou deux maximum.
Depuis qu'il est régularisé, il travaille dans le même restaurant à temps plein avec un CDI.

man (Oost-Europa, 1995)
V. woonde met zijn familie in een klein dorpje. Zowel man als vrouw werkten in een restaurant, respectievelijk als kok en dienster. Wanneer het restaurant failliet gaat, heeft de familie geen inkomsten meer.
De vrouw contacteert een vriendin in België, die werk voor haar regelt als kuisvrouw bij joodse families. Zij vertrekt in 1994 naar België. V. werkt in zijn herkomstland als schilder, maar komt nauwelijks rond. Ook hij komt half 1995 naar België. Reeds na tien dagen vindt hij werk in België (irregulier) bij een bouwfirma. De werkgever van dezelfde bouwfirma regelt een arbeidsvergunning zodat hij gedurende een bepaalde periode vóór regularisatie ook in het wit kan werken. Uitbetaling van het loon gebeurt per uur en wordt dikwijls te laat of foutief uitbetaald.
Sinds regularisatie werkt V. in een verdeelcentrum voor Carrefour. Daar verdient hij 1400€ netto/maand. Tijdens het weekend werkt hij nog steeds bij in het zwart. De familie heeft verschillende keren een aanvraag tot OCMW-bijstand ingediend maar nooit gekregen.

man (Noord-Afrika, 1998)
M. avait une très bonne situation socio-économique en Tunisie avant de venir en Belgique. En 1998, il décide de se marier avec une fille belge d'origine tunisienne qui revient chaque année visiter sa famille au bled. La cohabitation avec son épouse résidant en Flandres ne se passe pas très bien et quelques semaines plus tard, ils se séparent. Venu avec un visa de regroupement familial, celui-ci expire et il devient alors irrégulier. Ne voulant pas retourner, il décide d'aller vivre chez un de ses amis tunisiens à Bruxelles. Afin d'éviter les problèmes avec son ex-épouse, il décide de s'éloigner de Bruxelles et va s'installer à Charleroi où il a des amis tunisiens qui lui proposent leur aide. Il trouve un logement et commence à travailler au noir. Il travaille essentiellement dans le secteur de la construction, rénovation, restauration et durant les weekends, comme sorteur en boîte de nuit. Après la régularisation, un ami nord-africain chef d'une PME lui promet un emploi. Il va s'inscrire alors dans une agence d'intérim et deux mois après, décroche un emploi en tant qu'ouvrier dans cette entreprise. Il travaille dans la même entreprise où il était déjà employé avant la régularisation. Depuis trois ans, il a changé de poste et est 'opérateur-lasériste'. Bien qu'il soit aujourd'hui très satisfait de sa situation socio-économique, il rencontre encore des difficultés par rapport à la discrimination au sein de son entreprise.

Impact regularisatie

Voor deze groep opent regularisatie de weg naar reguliere (of legale) tewerkstelling en kapitalisatie van ervaring en capaciteiten.

De reden voor migratie was overwegend economisch geïnspireerd. Elke respondent in deze groep had de mogelijkheid om terug te keren naar zijn/haar herkomstland en onderhoudt (nog steeds) veel contacten met familie aldaar. Bovendien werd de beslissing tot effectieve immigratie veelal gebaseerd op de aanwezigheid van familie of etnische gemeenschap in België.

De overlevingsstrategieën van deze groep in de periode vóór regularisatie worden dan ook sterk beïnvloed door de hulp van de informele gemeenschap (zowel accomodatie, financiële

steun als hulp bij werk). De aanwezigheid van deze netwerken creëren arbeidsmogelijkheden in het irreguliere circuit. Meer dan de helft van de respondenten in deze stroom wist naar waar hij/zij zou migreren (regionale selectie) en in welke sector men terecht zou komen.

De verworven plaats in het irreguliere circuit en de aanwezigheid van een grote etnische achterban, maakt hun situatie vóór regularisatie leefbaar. Zodanig zelfs dat zij nooit een procedure hebben opgestart om een tijdelijke verblijfsvergunning (vóór regularisatie) te verkrijgen.

De aankondiging van een algemene regularisatiecampagne kwam als een mogelijkheid om hun clandestiene (en tijdelijk geplande) verblijfssituatie te bestendigen. Hierbij speelde dikwijls de aanwezigheid van ondertussen schoolgaande kinderen een doorslaggevende rol.

Toegang tot scholing en opleiding omwille van regularisatie wordt niet benut. Men wist voor vertrek grotendeels in welke sector men zou terechtkomen en berustte in die zekerheid van tewerkstelling. Dit gebrek aan investering in menselijk kapitaal blijkt ook na regularisatie. Een groot deel van de respondent blijft gewoon tewerkgesteld in de kuissector. Iedereen stroomt uit bouw, maar komt terecht in industriegerelateerde betrekkingen.

Binnen deze groep hebben verschillende respondenten de impact van de status van een legaal verblijf sterk onderschat. Eens een documentloze een permanente verblijfsvergunning verwerft, verandert de samenstelling van zijn/haar kosten en verplichte uitgaven/bijdragen grondig! Veel personen hebben deze toenemende verplichtingen van een ‘echt westers’ leven onderschat en stellen dat ook duidelijk tijdens het interview. Zo blijkt plots een officieel adres noodzakelijk, is een huis delen niet fiscaal voordelig en wordt een regulier inkomen sterk belast.

7.4 Hybride traject

VÓÓR			**NA**					
aankomst	periode		periode		vandaag			
asielprocedure	werk	*OCMW*	*OCMW*	Art. 60	*OCMW*	WL uitkering	werk	
ja: 69	legaal: 20	*ja: 18*	*ja: 4*	1	0	0	3	
			neen: 14	5	0	1	11	
		neen: 2	*ja: 1*	0	0	0	1	
			neen: 1	0	0	0	1	
	zwart: 32	*ja: 25*	*ja: 13*	7	6	4	3	
			neen: 12	1	0	1	11	
		neen: 7	*ja: 4*	2	1	0	4	
			neen: 3	0	0	1	2	
	geen:17	*ja: 17*	*ja: 8*	1	0	1	6	hybride traject
			neen: 9	3	0	1	5	
		neen: 0						
neen: 47	legaal: 5	*ja: 1*	*ja: 0*					
			neen: 1	0	0	0	1	
		neen: 4	*ja: 2*	1	0	0	2	
			neen: 2	0	0	0	2	
	zwart: 34	*ja: 1*	*ja: 1*	1	0	0	0	
			neen: 0		0	0	0	
		neen: 33	*ja: 12*	7	2	3	5	
			neen: 21	2	0	4	17	
	geen: 8	*ja: 5*	*ja: 3*	1	1	0	2	
			neen: 2	0	0	0	2	
		neen: 3	*ja: 1*	1	0	0		
			neen: 2	0	0	0	2	

Van de respondenten die ooit in de gegrondheidsfase van een asielprocedure hebben verbleven, hebben er 17 vóór regularisatie nooit gewerkt. Dankzij hun statuut als asielzoeker, hebben zij (of het gezin waarvan ze deel uitmaakten) allen ooit steun van het OCMW ontvangen vóór regularisatie.

De formele steun verklaart wellicht gedeeltelijk waarom zij niet in de arbeidsmarkt hebben deelgenomen. OCMW bleek deels voldoende als overlevingsstrategie in die periode. Toch moeten we erop wijzen dat de redenen om niet werken vóór regularisatie zeer hybride zijn. Zo was voor sommigen de arbeidsgerechtigde leeftijd niet bereikt en verkozen sommigen een huishoudelijke taak aangezien reeds een kostwinner in het gezin aanwezig was. Bovendien kan de reden voor het ontbreken tot tewerkstelling ook vervat liggen in discriminatie, taal- en/of scholingsachterstand of andere specifieke randvariabelen die deze keuze impliceren.

Beschrijving

Respondenten in dit traject hebben sinds hun aankomst in België een periode in de gegrondheidsfase van een asielprocedure verbleven. Vóór regularisatie heeft men nooit gewerkt, maar wel een zekere vorm van formele bijstand (OCMW) ontvangen. Na regularisatie heeft een deel van deze groep (8 op 17) nog OCMW hulp ontvangen. Toch nemen we beide paden samen omdat de uitkomst van regularisatie, vandaag, positief blijkt. Op het moment van het interview was niemand van de 17 respondenten nog aangewezen op formele steun van het OCMW. 11 personen zijn effectief tewerkgesteld.

Bij deze groep dienen we de variabele ‘tewerkstelling vóór regularisatie’ duidelijk te kaderen. Enerzijds zijn 2 respondenten voor het verkrijgen van de permanente verblijfsvergunning jonger dan 18 jaar. Zij hebben dus in de periode vóór regularisatie nooit de arbeidsgerechtigde leeftijd bereikt. Anderzijds stellen 4 respondenten in dit traject dat zij sinds aankomst samenwonen (of gehuwd zijn) met iemand die wel tewerkgesteld was in die periode, terwijl zij de huishoudelijke taken opnamen. De notie van ‘niet werken’ is dus erg breed.

Kenmerken

De respondenten in dit traject zijn hoofdzakelijk mannen (13/17).

In dit traject is de grootste groep (5 respondenten) afkomstig uit Centraal-Afrika. Dit betekent dat een vierde van de respondenten uit deze regio zich in deze stroom bevindt. Ook zijn het Nabije en Midden Oosten en de Balkanregio vrij goed vertegenwoordigd (8/17). Daarnaast treffen we ook respondenten aan uit Centraal-Afrika. Dit zijn de vier regio’s die het vaakst voorkomen onder de groep asielzoekers in de gegrondheidsfase.

Een deel van de respondenten ontving OCMW bijstand na regularisatie. Omdat deze opname vooral een overbruggingseffect had en de uitkomst positief is, hebben we beide stromen opgenomen in dit hybride traject. Bij een oplijsting van de achtergrondkenmerken, opteren we wel voor een aparte beschrijving.

Bij de 8 personen die OCMW hebben gekregen na regularisatie, betreft het criterium vóór regularisatie in 3 gevallen ‘asiel’. Voor de andere vijf respondenten geldt ‘langdurig verblijf’. Deze categorisering komt overeen met de periode van aankomst. Drie respondenten geven aan in 1997 of 1998 België binnengekomen zijn. Zij hebben vóór regularisatie enkel in asielprocedure doorgebracht. Vijf respondenten zijn aangekomen in de periode 1991 – 1996. Naast een periode in de gegrondheidsfase van de asielprocedure hebben zij ook andere

statuten doorlopen en finaal op basis van een langdurige verblijf een permanente regularisatie bekomen.

Bij de 9 personen die geen OCMWsteun hebben opgenomen na regularisatie, werden 6 van de 9 geregulariseerd op basis van het criterium 'asiel'. Een verklaring voor dit criterium vinden we niet onmiddellijk terug in de verblijfsduur in België vóór regularisatie. Slechts 2 respondenten geven als jaar van aankomst 1997 en 1998. De anderen kwamen naar België gedurende 1992 en tot 1995. Een mogelijke verklaring is het erg lange aanslepen van de asielprocedure (> 4 jaar zonder beroep bij RvS), wat eventueel ook een goede voorbereiding op de Belgische maatschappij en arbeidsmarkt kan impliceren.

Twee derde van de respondenten in het traject blijkt een aanvraag ingediend te hebben in een stad.

Menselijk kapitaal

In dit traject treffen we alle scholingsniveaus aan: 7 respondenten hebben geen of enkel lagere school gevolgd in het land van herkomst, 5 respondenten hebben een diploma secundair onderwijs, terwijl 5 van hen hoog opgeleid waren bij aankomst.

Een belangrijk deel van deze groep heeft inspanningen gedaan om zijn menselijk kapitaal te verhogen: 8 van de respondenten hebben scholing en/of opleiding gevolgd in België (onder meer bij de VDAB). Deze bleek een stimulans naar tewerkstelling aangezien allen vandaag werk gevonden hebben. Vier (andere) respondenten vonden werk op basis van tewerkstelling aan de hand van artikel 60.

Aangezien niemand vóór regularisatie heeft gewerkt, betekende de regularisatie voor 11 van hen een belangrijke ommekeer, aangezien zij nu werken in het reguliere arbeidscircuit. Deze tewerkstelling situeert zich exclusief in de industrie en de dienstensector. Twee respondenten hebben een periode legaal gewerkt, maar bekomen vandaag een uitkering uit werkloosheid. Vier respondenten zijn niet beroepsactief, noch in uitkering.

Sociaal kapitaal

Op het tijdstip van het interview zijn 12 van de 17 respondenten getrouwd en 2 ervan samenwonend. Daarnaast zijn 3 respondenten alleenstaand.

Formele hulp vóór regularisatie was uitermate belangrijk. Iedereen ontving institutionele financiële hulp. Daarnaast werd ook door veel respondenten (11/17) beroep gedaan op formele hulp voor accommodatie en materiële hulp. Overlevingsstrategieën vóór regularisatie blijken dus overwegend van institutionele aard te zijn geïnspireerd. Dat wil niet zeggen dat informele hulp onbestaande is in de periode vóór regularisatie: vooral voor accommodatie kon men ook terecht bij familie of gemeenschap.
Het gebruik van informele hulp na regularisatie is volledig verdwenen. Regularisatie blijkt informele netwerken te verzwakken (hoewel deze eigenlijk ook niet meer nodig zijn omwille van de behoorlijke tewerkstellingsgraad). Ook formele hulp is sterk afgenomen na regularisatie: slechts 2 respondenten ontvangen momenteel een uitkering uit werkloosheid.

Cases

man (Zuid-Azië, 1996)

Vader en moeder vragen met hun 2 kinderen politiek asiel aan in België aangezien ze als etnische minderheid onderdrukt worden in hun herkomstland.

De eerste 7 jaren waren ze volledig afhankelijk van het OCMW.
Tijdens de procedure tot regularisatie vond de vader werk in een restaurant. Later heeft hij een tijdje gestempeld. In 2005 kreeg hij een vaste job, onderchef in een opslagplaats en draaischijf voor designerkleding, waar hij nog steeds werkt. Ook de moeder werkte korte tijd als poetsvrouw in het restaurant, maar verdiende niet genoeg om na het failliet van de zaak nog werkloosheidsuitkering te krijgen. Ze is sindsdien terug huismoeder. Omdat de vader zo weinig Nederlands spreekt, was het voor hem moeilijk om werk te vinden. Hij heeft enkel wat Nederlands gevolgd in avondschool, op eigen initiatief. Ook de moeder spreekt geen Nederlands, maar wil vanaf september 2007 een cursus volgen bij Atlas. Deze familie heeft het niet breed, maar overleeft door het kindergeld.

<u>man (Centraal-Afrika, 1998)</u>
E. est arrivé en 1998 lorsqu'il avait 17 ans. C'était la guerre en Angola au moment où E. a décidé avec sa famille de venir en Belgique. Il a rejoint son père venu demander l'asile en Belgique quelques années auparavant. Sa demande d'asile a d'ailleurs été ajoutée au dossier de son père. Lorsqu'il a eu la régularisation, il avait 19 ans. C'est à ce moment là qu'il a pu commencer à travailler en tant qu'étudiant. Très peu de temps après, il a demandé la naturalisation, ce qui lui a donné les mêmes droits que les Belges. Après sa 7ème professionnelle, en mécanique, il a été engagé comme étudiant dans une entreprise où il a ensuite continué en intérim, puis en PFI pendant 6 mois et ensuite, il a directement obtenu un contrat à durée indéterminée. Comme il voit que sa progression au sein de l'entreprise est limitée en raison de sa couleur de peau, il a toujours le projet de poursuivre son graduat.

<u>man (Balkan, 1994)</u>
H. en zijn gezin ontvluchtten hun herkomstland omwille van de oorlog.
Zijn vrouw en kinderen worden snel erkend als vluchteling en krijgen de Belgische nationaliteit. Bij de vader bleken er echter problemen te zijn, zodat hij moest wachten tot 2000 vooraleer hij papieren kreeg.
Vóór de regularisatie heeft H. nooit gewerkt. Werken als je geen papieren hebt mag niet, en H. heeft steeds verkozen correct te zijn. Aldus heeft hij ook nooit naar werk gezocht. Deze periode ontving hij wel een leefloon van het OCMW.
Vrij snel na de regularisatie vond H. werk als arbeider bij de verhuisdienst van de stad Antwerpen en later als chauffeur bij ABX.
Op dit moment werkt H. niet. Een jaar geleden werd zijn vrouw ernstig ziek (borstkanker) en raadde het OCMW hem aan bij haar te blijven om haar te verzorgen. Omdat zijn vrouw een ziekte- en invaliditeitsuitkering van 66% krijgt, heeft H. geen recht op een werkloosheidsuitkering. Sinds kort is hij terug op zoek naar werk. Rondkomen met slechts 800 euro blijkt erg moeilijk.

Impact regularisatie

Ondanks het hybride karakter van deze groep is de regularisatie voor deze respondenten toch als eerder positief te bestempelen. Een deel van de respondenten doorloopt in dit traject ook na regularisatie nog een periode in OCMW, maar deze additionele periode van formele afhankelijkheid blijkt een positieve invloed te hebben op de huidige arbeidssituatie. Een belangrijk deel van deze groep heeft na regularisatie inspanningen gedaan om zijn menselijk kapitaal te verhogen via een opleiding of bijkomende scholing, o.m. via OCMW en VDAB. Mede hierdoor is de meerderheid van deze groep op het moment van het interview tewerkgesteld. Ook artikel 60 speelde hierin een stimulerende rol. We kunnen die periode van formele afhankelijkheid na regularisatie dus omschrijven als een overbruggingsperiode.

Het verschil in situatie voor en na regularisatie kan men significant noemen: daar waar geen van deze respondenten in de periode tewerkgesteld was (om diverse redenen), blijkt dat 11 onder hen op het moment van het interview werken in het reguliere arbeidscircuit. Een andere indicator dat de regularisatie een eerder positief effect heeft gehad is het feit dat het gebruik van informele hulp voor financiële steun volledig is verdwenen en dat de respondenten dus een grotere onafhankelijkheid vertonen.

Een deel van de respondenten doorloopt in dit traject ook na regularisatie nog een periode in OCMW. Deze additionele periode formele afhankelijkheid blijkt een positieve invloed te hebben op de huidige arbeidssituatie. De periode in OCMW maakte bijkomende opleiding mogelijk. Een belangrijk deel van deze groep heeft inspanningen gedaan om zijn menselijk kapitaal te verhogen. We kunnen die periode van formele afhankelijkheid na regularisatie dus omschrijven als een overbruggingsperiode.

7.5 'Falings' trajecten

VÓÓR			**NA**					
Aankomst	periode		periode		vandaag			
asielprocedure	werk	*OCMW*	*OCMW*	Art. 60	*OCMW*	WL uitkering	werk	
ja: 69	legaal: 20	*ja: 18*	*ja: 4*	1	0	0	3	
			neen: 14	5	0	1	11	
		neen: 2	*ja: 1*	0	0	0	1	
			neen: 1	0	0	0	1	
	zwart: 32	*ja: 25*	*ja: 13*	7	6	4	3	negat. katalysatie
			neen: 12	1	0	1	11	
		neen: 7	*ja: 4*	2	1	0	4	
			neen: 3	0	0	1	2	
	geen:17	*ja: 17*	*ja: 8*	1	0	1	6	
			neen: 9	3	0	1	5	
		neen: 0						
neen: 47	legaal: 5	*ja: 1*	*ja: 0*					
			neen: 1	0	0	0	1	
		neen: 4	*ja: 2*	1	0	0	2	
			neen: 2	0	0	0	2	
	zwart: 34	*ja: 1*	*ja: 1*	1	0	0	0	
			neen: 0		0	0	0	
		neen: 33	*ja: 12*	7	2	3	5	verafhankelijking
			neen: 21	2	0	4	17	
	geen: 8	*ja: 5*	*ja: 3*	1	1	0	2	
			neen: 2	0	0	0	2	
		neen: 3	*ja: 1*	1	0	0		
			neen: 2	0	0	0	2	

We onderscheiden twee falingstrajecten. ‘Faling’ wordt omschreven als de afgelegde weg die resulteert in beperkte doorstroming naar werk en huidige formele afhankelijkheid.

7.5.1 Traject negatieve katalysatie

Beschrijving

De personen (n=13) in dit negatieve katalysatietraject zijn respondenten die bij aankomst een asielprocedure hebben opgestart en een periode in de gegrondheidsfase verbleven. In die tijd en na de negatieve asielbeslissing hebben zij enkel irregulier werk verricht. Zowel vóór als na regularisatie heeft men een periode bijstand van OCMW ontvangen. De doorstroming naar de reguliere arbeidsmarkt is beperkt. Van de 13 respondenten zijn er vandaag 6 nog steeds afhankelijk van formele maatschappelijke dienstverlening. Bovendien zijn binnen diezelfde groep 2 personen afhankelijk van een werkloosheidsuitkering. Slechts 3 personen zijn effectief tewerkgesteld.

Kenmerken

Het betreft hier bijna uitsluitend mannen (12/13). Hoewel de achtergrond van de groep ontvankelijk verklaarde asielzoekers erg divers is, blijkt de samenstelling naar herkomstland van dit traject erg homogeen. De respondenten zijn allemaal afkomstig uit Centraal- en West-Afrika. Eén derde van alle Centraal- en West-Afrikaanse respondenten bevindt zich in dit weinig succesvolle traject.

Hoewel alle respondenten in deze groep ooit in de ontvankelijkheidsfase van een asielprocedure zaten, blijkt dat toch 8 van de 13 personen effectief geregulariseerd werden op basis van het criterium ‘langdurig verblijf’. Het moment van aankomst in België situeert zich voornamelijk in het jaar 1993. Naast een periode van legaal verblijf hebben individuen uit deze groep dus ook een vrij lange periode in de illegaliteit doorgebracht.

Een mogelijke verklaring voor het falen van dit traject kan te wijten zijn aan de negatieve uitkomst van de asielprocedure. Terwijl de respondenten aanvankelijk formele steun verkregen omwille van ontvankelijkheid, valt dit weg ten gevolge van de negatieve beslissing. Het is mogelijk dat deze negatieve evolutie een erg grote impact heeft gehad op het falen van dit traject.

Bijna alle personen in dit traject hebben de aanvraag tot regularisatie ingediend in Wallonië: 4 respondenten in Luik, 3 in La Louvière en 4 in Luxemburg.

Menselijk kapitaal

Ondanks de falende invloed van regularisatie in de uitkomst van dit traject, blijken respondenten uit deze groep toch sterk geïnvesteerd te hebben in menselijk kapitaal. Ongeveer de helft heeft een diploma hoger onderwijs (bij aankomst in België). Daarnaast heeft deze groep diverse inspanningen gedaan om zich in België bij te scholen: 11 van de 13 respondenten hebben een bijkomende opleiding gevolgd via FOREM of VDAB. Ook hebben 7 van de 13 respondenten in deze groep via artikel 60 een bijkomende vorm van formele jobbegeleiding genoten. Deze impuls naar tewerkstelling lijkt slechts gedeeltelijk geslaagd: 3 van die 7 zijn heden tewerkgesteld en de andere 4 ontvangen een werkloosheidsuitkering.

De sector van irreguliere tewerkstelling vóór regularisatie betreft voornamelijk landbouw (6 van de 13 respondenten) en de bouwsector (4 respondenten). Na regularisatie verschuift de tewerkstelling naar industrie en dienstensector. Opmerkelijk is dat 4 respondenten nooit

gewerkt hebben in de periode na regularisatie. Zij werkten voordien voornamelijk in de bouwsector.

Sociaal kapitaal

Deze groep werd vóór regularisatie gekenmerkt door zeer belangrijke formele hulp. Iedereen in dit traject heeft, toch zeker een periode, vóór regularisatie financiële bijstand ontvangen in de vorm van OCMW. Naast die formele financiële bijstand werd in 10 van de 13 gevallen ook beroep gedaan op familie of etnische achterban. Dit kan verklaard worden door het humanitaire migratiemotief (ontbreken van economische perspectieven bij aankomst) en het wegvallen van het asielstatuut. Voor respondenten die enkel irreguliere arbeid hebben verricht tijdens de asielprocedure blijken zowel informele als formele hulp doorslaggevend in de periode vóór regularisatie.

Typerend voor de respondenten in dit traject is de hoge mate van formele hulp ook na regularisatie. 6 van de 13 respondenten ontvangen nog steeds OCMW. 4 respondenten zijn in werkloosheidsuitkeringen. Informele hulp na regularisatie is sterk teruggevallen.

Cases

man (Centraal-Afrika, 1991)

M. est l'aîné d'une famille de huit enfants avec cinq garçons et trois filles. Il est venu en Belgique à cause de la situation politique dans son pays d'origine. Il est arrivé en Belgique en 1991, alors âgé de 24 ans. Lorsqu'il est arrivé, il a directement demandé l'asile politique et a été hébergé par des amis congolais étudiants, anciens voisins à Kinshasa. Il s'est alors inscrit dans une formation à l'ILVP (centre de formation) en informatique en cours du soir. Il s'agissait d'une formation de deux ans, mais il n'a pas pu continuer car il a commencé à avoir de grands problèmes de santé et ce jusqu'à ce qu'on le régularise. Sa demande d'asile a été rejetée et il a introduit un recours. Il est resté trois ans sans papiers et avait uniquement droit à l'aide médicale urgente. Pendant la période où il était demandeur d'asile mais aussi sans-papier, il a travaillé au noir. Il a fait les vendanges (pommes, poires, fraises à Waremme) et de temps en temps il a travaillé chez son cousin, gérant d'un parking à Liège où il a travaillé comme gardien de nuit. Chaque année, il retournait chez les mêmes patrons car ils le connaissaient et trouvaient qu'il travaillait bien. C'est grâce à ses connaissances congolaises qu'il a pu trouver du travail. C'était d'ailleurs principalement des congolais qui travaillaient dans la cueillette. Quand il a été régularisé, il a cherché du travail mais il n'a pas trouvé un travail légal. Pendant environ une année, il a travaillé comme chauffeur livreur au noir mais les conditions de travail étaient vraiment pénibles et il a préféré arrêter et ne toucher que le revenu d'intégration sociale. Aujourd'hui, il travaille mi-temps légalement et reçoit un complément du CPAS. Il continue de temps en temps à travailler au noir même si ce qu'il voudrait, c'est trouver un emploi légal temps plein dans de bonnes conditions de travail.

man (West-Afrika, 1993)

Il a décidé de fuir son pays pour des raisons politiques. Il a choisi la Belgique car à cette époque, il avait une de ses nièces qui y étudiait. Elle était installée avec son mari. A son arrivée en Belgique, il a introduit une demande d'asile.Dans un premier temps, il a été accueilli par sa nièce et ensuite, il est allé au petit château avant d'être envoyé dans un autre centre ouvert en Flandre. Il y est resté pendant plusieurs années. Il travaillait parfois dans le secteur de la cueillette comme main d'oeuvre en noir. Après trois années en procédure d'asile, sa demande a été refusée et il s'est alors retrouvé sans-papiers. C'est à ce moment là,

qu'il a décidé de travailler au noir chez un particulier dans le secteur de la rénovation/ construction où il était exploité.
Aujourd'hui, il reçoit les allocations de chômage mais espère toujours trouver un emploi. En 2005, il s'est rendu au CPAS qui lui a proposé un article 60, ce qu'il a fait pendant 13 mois. De 2001 à 2005 il n'a pas travaillé et il n'a pas demandé l'aide du CPAS mais il a fait plusieurs formations au FOREM. Comme il était menuisier dans son pays d'origine, il a toujours eu le désir de continuer à travailler dans ce secteur. Il a refait une formation en menuiserie pendant environ 2 ans. Mais au terme de celle-ci, il n'a jamais décroché un emploi sous prétexte qu'il était trop vieux et étranger.

man (Centraal-Afrika, 1995)
D. is afkomstig uit één van de Engelstalige provincies van Centraal-Afrika. In 1995 arriveerde hij in België en hij vroeg asiel aan. Tijdens de moeilijke beginperiode nam D. niet deel aan collectieve solidariteitsmechanismen. Hij woonde in zijn beginperiode in Charleroi met een aantal vrienden op een appartement. Hij heeft in die periode korte tijd irregulier in de bouw gewerkt.
D. volgt momenteel een opleiding elektriciteit via Forem. D. hoopt na deze opleiding aan het werk te kunnen. Hij krijgt momenteel OCMW-steun, omdat hij lijdt aan een ziekte waarvoor hij al een aantal jaar in behandeling is.

Impact regularisatie

De afgelegde weg, en voornamelijk de impuls van de regularisatiecampagne, verschilt aanzienlijk met de andere respondenten die zich ook ooit in een asielprocedure bevonden.

Het hele patroon van dit traject blijkt een weinig succesvol pad in termen van socio-economische performantie, zowel vóór als na regularisatie. Vóór regularisatie waren respondenten in deze groep ontvankelijk verklaard in de asielprocedure. Dit gaf hen (beperkte) toegang tot legaal werk (via de oranje verblijfskaart). Ondanks het bestaan van deze mogelijkheid is deze groep er niet in geslaagd ooit legaal te werken vóór regularisatie (mogelijke redenen: erg kort in asielprocedure, geen competenties voor knelpuntberoepen, woonplaats met beperkte mogelijkheden tot legaal werk, erg visibele migranten). Daarnaast gaf het statuut in de asielprocedure recht op OCMW. Iedereen in deze groep heeft daarvan gebruik gemaakt. Dit onderscheidt hen van de clandestiene zwartwerkers (die geen mogelijkheid tot OCMW hadden). De kans is reëel dat zwart werk bij respondenten in dit traject dus veeleer een aanvulling op deze formele uitkering is dan een volledige overlevingsstrategie.

Vóór regularisatie hebben respondenten uit deze groep een periode in de ontvankelijkheidsfase vertoefd, maar ook een lange periode zonder legaal verblijfsstatuut overleefd. Aangezien hun informele netwerken wel bestaan, maar minder krachtig zijn (omwille van eigen moeilijke toetreding tot de arbeidsmarkt en/of precair verblijf) is hun verblijfsperiode zonder wettig verblijf veel moeilijker verlopen dan bij de zuiver clandestiene -economische- immigranten.

Hoewel regularisatie geen algemeen positief effect bewerkstelligt voor deze groep vanuit een budgettaire invalshoek van het gastland (m.a.w. tewerkstelling en onafhankelijk van formele hulp) zijn de persoonlijke gevolgen voor de ingezetenen in deze groep van onontbeerlijk belang.

Zo geeft regularisatie hen de mogelijkheid om bij te scholen of een opleiding te volgen. Hiervan wordt dan ook gretig gebruik gemaakt. Bijna alle respondenten volgen een opleiding bij VDAB of FOREM na regularisatie. Deze opleiding wordt gezien als een hoop op doorstroming naar betere tewerkstelling dan de moelijke omstandigheden vóór regularisatie (landbouw en bouw).

Het effect van de toegang tot formele netwerken kan voor deze groep niet onderschat worden. Toetreding tot vakbonden, wat exploitatie tegengaat, blijkt erg belangrijk. Hoewel vóór regularisatie het grootste deel tewerkgesteld was in de landbouwsector, is deze sector onbestaande na regularisatie.

De persoonlijke evaluatie van het effect van regularisatie is voor deze groep erg groot. Toch blijkt een toetreding tot de formele arbeidsmarkt na regularisatie niet eenvoudig (wat dit zelfbeeld terug inperkt). Die moelijke toetreding tot (of blijvende binding met) de arbeidsmarkt kan eventueel verklaard worden door de regio van huidige woonplaats en discriminatie naar herkomstland. Het betreft hier bijna uitstluitend personen uit West- en Centraal-Afrika woonachtig in Wallonië.

Het effect van regularisatie voor opwaartse (en sociale) mobiliteit is voor deze groep beperkt. Een reden ligt vervat in de bemoeilijkte toegang tot formele tewerkstelling omwille van andere redenen dan een verblijfsvergunning. Mogelijkerwijs prefereren werkgevers in bepaalde sectoren irreguliere tewerkstelling boven formele inschrijving.

7.5.2 Verafhankelijkingstraject

Beschrijving

In het verafhankelijkingstraject (n=12) categoriseren we respondenten die nooit een asielprocedure hebben opgestart (of nooit de ontvankelijheidsfase doorliepen) en die vóór de regularisatie enkel irregulier gewerkt hebben. Vóór regularisatie hebben deze personen, omwille van hun clandestiniteit, nooit OCMW steun ontvangen, maar wel erna. Deze instroom in formele hulp blijkt behoorlijk stabiel. Bijna de helft van deze instromers na regularisatie is ook vandaag nog afhankelijk van enige vorm van formele bijstand (maatschappelijke hulp of werkloosheidsuitkering).

Kenmerken
Met 5 op 12 wordt dit traject wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van een grote groep vrouwen.

De individuen die (een periode) in OCMW gestroomd zijn na een volledig clandestiene verblijfssituatie, blijken voornamelijk afkomstig uit Noord-Afrika en Centraal- en Zuid-Amerika. We vinden ook een aantal respondenten terug uit Polen en de Balkanregio. Dit traject is sterk vertegenwoordigd onder Zuid-Amerikanen (3 op 8) en Noord-Afrikanen (4 op 14).

Alle respondenten werden geregulariseerd op basis van het criterium langdurig verblijf. De verblijfsduur in het gastland vóór regularisatie betreft in bijna alle gevallen meer dan 7 jaar, d.w.z. met aankomst voor 1993.

Opvallend is dat alle respondenten in dit traject hun aanvraag tot regularisatie in een stad indienden. Met 7 op 12 is Brussel hierbij de koploper.

Menselijk kapitaal

7 van de 12 respondenten heeft in zijn/haar land van herkomst middelbare school voltooid. Bijzonder weinig respondenten in dit traject geven aan een hogere opleiding gevolgd te hebben in hun geboorteland.

De belangrijkste sectoren van irreguliere tewerkstelling vóór regularisatie zijn kuiswerk (5 respondenten) en bouw (3). Regularisatie zorgt voor een uitstroom uit de bouwsector: na regularisatie werkt niemand van de respondenten in deze groep nog in de bouwsector. Daartegenover blijkt de kuissector wel "regularisatiebestendig": slechts 1 persoon verandert na regularisatie naar een legale tewerkstelling in industrie, al de anderen blijven kuiswerk verrichten. Dit zijn allen vrouwen, grotendeels afkomstig uit Zuid- en Centraal-Amerika.

Een aantal onder hen (5) heeft een opleiding gevolgd in België, met wisselend succes aangezien 3 van hen vandaag nog geen werk hebben. Artikel 60 is door veel respondenten in dit traject gebruikt, namelijk 7. Daarvan zijn er ondertussen 4 doorgestroomd naar vast werk, terwijl 3 van hen een werkloosheidsuitkering ontvangen.

Sociaal kapitaal

In dit traject treffen we hoofdzakelijk alleenstaande personen aan: 7 personen zijn ongehuwd en 2 gescheiden. Slechts 2 respondenten in dit traject zijn gehuwd op het moment van het interview.

Formele hulp vóór regularisatie was volkomen afwezig voor de mensen in dit traject, aangezien niemand ooit de mogelijkheid had om gebruik te kunnen maken van enerlei institutionele steun. Daarentegen was informele steun door familie en gemeenschap onontbeerlijk als de overlevingsstrategie tijdens de clandestiene periode. Zowel bij de accommodatie als de zoektocht naar werk geven telkens 10 respondenten aan een beroep gedaan te hebben op hun etnische achterban. Ook voor financiële steun hebben tijdens die periode 8 van de 12 personen ooit beroep gedaan op hun familie of gemeenschap in België.

Cases

vrouw (Zuid- en Centraal-Amerika, 1987)

A. est arrivée en Belgique en 1987. Elle avait rencontré en Amerique du Sud une femme qui avait sa fille et son fils en Belgique et qui travaillaient dans le secteur du nettoyage. C'est elle qui lui a proposé de venir chercher du travail en Belgique. Cette amie l'a accueillie pendant un an et demi et ensuite, elle est allée habiter avec 4 amies sud-américaines 'sans-papiers'. Au départ, elle avait prévu de rester deux ans en Belgique et puis de rentrer en Amérique du Sud. Mais elle est restée en Belgique grâce aux opportunités de travail. Elle se sent satisfaite et fière de travailler dans le nettoyage mais regrette le fait que son contrat de travail, même après la régularisation, ait été interrompu plusieurs fois. Elle a souvent fait des remplacements et ce n'est qu'en février 2006 qu'elle obtient un contrat de travail à durée indéterminée (6 heures/jour). Elle n'a toujours pas un contrat temps plein et ne pense pas que cela arrivera un jour.

man (Noord-Afrika, 1988)
Il est venu en 1988 pour commencer des études d'ingénieur civil à Mons mais ces études d'ingénieur étaient trop difficiles. Il s'est alors inscrit en graduat en électricité. C'est parce qu'il avait de la famille ici en Belgique qu'il a décidé de choisir ce pays plutôt qu'un autre. Il a vécu la période sans-papiers comme la période la plus noire de sa vie. Il est resté cinq années sans-papiers. Il n'avait pas le choix. Pour gagner son argent, il a travaillé au noir dans plusieurs restaurants. Pendant cette période, il a reçu de l'aide de sa famille depuis son pays d'origine mais aussi de la part des personnes résidantes en Belgique. Dès qu'il a été régularisé, il a entamé une formation en informatique en cours du soir avec le FOREM. Il a aussi fait des cours de langue en anglais. Aujourd'hui, il est toujours sans-emploi et est au CPAS. Quand il parle de ses projets futurs, il hésite toujours entre rester en Europe ou retourner en Tunisie mais il ne peut pas retourner sans rien après autant d'années passées à l'étranger.

Impact regularisatie

De impact van regularisatie op tewerkstelling en formele afhankelijkheid is eerder negatief.

Voor de laagst geschoolde immigranten, die etnisch gebonden zijn aan een bepaalde sector (bv. Zuid-Amerikaanse en Filipijnse vrouwen aan de kuissector), betekent regularisatie bijna geen verandering. Ook na regularisatie blijven deze vrouwen tewerkgesteld in de kuissector, met de enige nuance dat die tewerkstelling nu (meestal) op een reguliere wijze gebeurd (via dienstencheques). Toch blijft de individuele levensstandaard identiek als vóór regularisatie.

Een aantal respondenten in dit traject (5) heeft een opleiding gevolgd in België, met wisselend succes aangezien 3 van hen vandaag nog geen werk hebben. Artikel 60 is door veel respondenten in dit traject gebruikt, namelijk 7. Daarvan zijn er ondertussen 4 doorgestroomd naar vast werk, terwijl 3 van hen een werkloosheidsuitkering ontvangen.

8. Conclusie

Zoals reeds aangegeven in de inleiding opteerden we in dit onderzoek, gezien de budgetaire beperkingen en het tijdsperspectief, voor semi-gestructureerde face-to-face interviews met bijna 120 geregulariseerden. Daarbij werd bewust gestreefd naar diversiteit in de samenstelling van de steekproef van geïnterviewden volgens een aantal a priori relevant geachte en beschikbare criteria, zoals plaats van aanvraag (gewest, ruraal vs stedelijk), regularisatiecriterium en, tot op zekere hoogte, nationaliteit. Er werd niet gestreefd naar een steekproef die een proportionele afspiegeling van de populatie geregulariseerden benadert. *De beschrijvende statistieken met betrekking tot de respondenten of de steekproef kunnen dus niet eenvoudigweg geëxtrapoleerd worden naar de gehele populatie van geregulariseerden van de campagne van 1999-2000.*

Toch hebben de interviews geholpen om de processen in kaart te brengen, die de mensen die in 2000 werden geregulariseerd, hebben gebruikt om hun verblijfs- en overlevingsstrategieën te formaliseren en die de geregulariseerden in het kader van hun sociaal-economische integratie de mogelijkheid hebben geboden om een integratietraject te doorlopen. De aanvragen voor de regularisatieprocedure werden op basis van vier criteria ingedeeld: 'lange asielprocedure' (criterium I), 'onmogelijkheid tot terugkeer' (criterium II), 'medisch probleem' (criterium III) en 'duurzame sociale banden/humanitaire redenen' (criterium IV). Omdat er vandaag wettelijke instrumenten bestaan om een verblijf te regulariseren op basis van medische redenen (art. 9 ter van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, herzien door de wet van 15 september 2006), of via de procedure voor subsidiaire bescherming voor wie in de onmogelijkheid verkeert om naar zijn herkomstland terug te keren (art. 48/4 van de wet van 15 december 1980, herzien door de wet van 15 september 2006), heeft dit onderzoek zich uitsluitend toegespitst op mensen die werden geregulariseerd op basis van criterium I en IV. Voor hen werden tot op heden geen gelijkaardige wettelijke instrumenten ontwikkeld.

Een belangrijk element brengt structuur in de kenmerken van onze steekproef, die qua profiel vrij representatief lijkt voor de mensen die in 2000 werden geregulariseerd. In tegenstelling tot eerdere regularisaties, zoals in 1974-1975 in België of de voorbije jaren in Spanje en Italië, ging het hier hoofdzakelijk om vreemdelingen die als asielzoekers toegang tot het grondgebied verkregen. Deze bijzonderheid werpt een speciaal licht op de groep geregulariseerden. Hoewel we niet over tastbare bewijzen beschikken dat deze opvallende bijzonderheid van onze steekproef ook geldt voor alle vreemdelingen die in 2000 werden geregulariseerd, werken historische elementen en de politieke context die geleid heeft tot de wet van 1999, deze interpretatie in de hand. Hoewel niet iedereen op basis van criterium I (lange asielprocedure) is geregulariseerd, zijn er toch heel wat die tijdens hun migratietraject het statuut van asielzoeker hebben gehad. Heel wat respondenten hebben inderdaad een regularisatieaanvraag op basis van criterium IV (duurzame sociale banden/humanitaire banden) ingediend, nadat hun asielaanvraag, die ze bij hun aankomst hadden ingediend, werd afgewezen. Dat verklaart het lagere aantal illegale vreemdelingen dat op basis van criterium IV werd geregulariseerd - vreemdelingen die het land illegaal zijn binnengekomen en die dit illegale statuut tot hun regularisatie hebben behouden.

Het merendeel van onze steekproef bestaat uit mannen (78 van 116). De meeste ondervraagden zijn tussen 1991 en 1995 naar België gekomen en verblijven hier dus al vele

jaren. Op het ogenblik van hun migratie waren deze mensen tussen 18 en 30 jaar oud en doorgaans ongehuwd. Het grootste aantal gehuwden en mensen met kinderen treffen we aan bij de groep die een asielaanvraag heeft ingediend. De nationaliteiten zijn heel uiteenlopend, hoewel bepaalde patronen herkenbaar zijn. Enerzijds is er een groep, met name onderdanen uit Marokko en Congo, die via de klassieke migratiekanalen naar België komt. Vervolgens zijn er heel wat mensen uit Azië en Afrika, die hier meestal asiel hebben aangevraagd. Ten slotte zijn er nog twee groepen waar heel wat clandestienen deel van uitmaken, hoewel deze mensen vaak op een legale manier het land zijn binnengekomen (toeristenvisum), namelijk onderdanen uit Oost-Europese landen en in minder mate uit Zuid-Amerika.

Uit onze steekproef blijkt ook welke veranderingen de nieuwe migranten qua opleidingsniveau doormaken. Een derde van de respondenten heeft een diploma hoger onderwijs. Tussen het moment van aankomst en het ogenblik waarop dit onderzoek werd afgenomen, stellen we geen stijging van het opleidingssniveau vast. Toch hebben heel wat geregulariseerden sinds hun komst naar België specifieke opleidingen gevolgd. We merken grote verschillen tussen mensen die toegang hebben tot opleiding op basis van hun verblijfsdocumenten. Mensen die een asielaanvraag hebben ingediend, hebben doorgaans meer toegang tot opleiding omdat ze vaak beter geïnformeerd zijn of omdat ze hier legaal verblijven. Wie voor zijn regularisatie een tijdlang legaal op het grondgebied verbleef, heeft meer mogelijkheden om opleidingen te volgen. Clandestienen hebben het minst aantal opleidingen gevolgd bij gebrek aan informatie, maar ook omdat het volgen van een opleiding niet in hun plannen paste. De meeste geregulariseerden die op het moment van het interview in het Vlaamse gewest verbleven, hadden sinds hun komst naar België al lessen Nederlands gevolgd. Mensen die in Brussel verbleven, hadden - weliswaar in mindere mate - ook lessen Frans gevolgd. Personen die in Wallonië verbleven, hadden het minste aantal taalcursussen gevolgd. Toch lijkt het leren van een taal geen rechtstreekse invloed op het vinden van werk te hebben.

Wat de regionale mobiliteit betreft, gaat het bij onze steekproef meestal om asielzoekers, die een verblijfplaats toegewezen kregen op basis van het spreidingsplan dat de overheid in het begin van de jaren 1990 had ingevoerd. Hun verblijfplaats bij aankomst was dus niet altijd het resultaat van een eigen keuze. Na verloop van tijd hebben de geregulariseerden zelf een verblijfplaats gezocht. De grootste regionale mobiliteit vond dus plaats tussen het moment van aankomst en het ogenblik van de regularisatie. Na de regularisatie bleef de regionale mobiliteit veelal beperkt. Het grotere aandeel binnen onze populatie van mensen die op basis van criterium I werden geregulariseerd en die in het Vlaamse gewest verblijven, moet hier ook worden benadrukt.

Verblijfs- en overlevingsstrategieën

Onder verblijfsstrategieën verstaan we de methodes die vreemdelingen hanteren om legaal of illegaal in België te verblijven. Ze willen hiermee in de eerste plaats een wettelijke (permanente) verblijfsvergunning, of een machtiging tot vestiging volgens de Belgische wet (art.14 van de wet van 15 december 1980) verwerven. Vreemdelingen zoeken zo meer verblijfszekerheid en de zekerheid en vrijheid om zich binnen België en in het buitenland te verplaatsen. Tot de verblijfsstrategieën rekenen we ook methodes om uitwijzing te vermijden en methodes om met de illegaliteit of de onrechtmatigheid gedurende de periode voor de regularisatie om te gaan. Voor een beperkt aantal variabelen hebben we de verblijfsstrategieën voor en na de regularisatie onderzocht. Sociaaleconomische integratie komt in een apart hoofdstuk aan bod, hoewel ze deel uitmaakt van de verblijfsstrategieën.

Onze bevindingen vallen samen met die van internationale onderzoeken. Er bestaan heel wat verklaringen voor migratie, maar humanitaire en sociaaleconomische redenen worden als twee belangrijkste aangehaald. Dit is ook het geval voor de meeste geregulariseerden, maar in onze steekproef haalden de meeste mensen humanitaire redenen aan. Sommigen hadden voor hun migratie al contacten in België. Het bestaan van sociale netwerken valt op bij geregulariseerden die met een ander statuut naar België zijn gekomen: als toerist, arbeider, student, illegaal of in het kader van gezinshereniging.

Twee groepen die beantwoorden aan de regularisatievoorwaarden onderscheiden zich op dit vlak. In de eerste groep zitten mensen die humanitaire redenen aanhalen en mikken op een asielprocedure. De tweede groep haalt vooral sociale en economische redenen aan. Een heel kleine groep zegt ten slotte dat ze hun herkomstland hebben verlaten om hun studies voort te zetten. Het gaat om vreemdelingen die naar België komen om te studeren en ter plaatse hun migratietraject hebben gewijzigd. De meeste geregulariseerden halen het mobiliseren van sociaal kapitaal aan als verklaring voor hun bestemmingskeuze. Dit betekent niet dat ze migreren omdat ze mensen kennen in het bestemmingsland, maar dat sociale banden ook niet mogen herleid worden tot een middel an sich. Mobilisatie van het sociale kapitaal hangt niet alleen samen met de intensiteit van de banden of hoeveel mensen ze kennen. Ze heeft ook te maken met vertrouwen in die sociale banden.

Vaak ontbreekt het bij kandidaat-vluchtelingen aan vertrouwen. Voor valse documenten doen ze meestal een beroep op mensensmokkelaars of sjacheraars. Wie zijn toevlucht tot illegale praktijken neemt ziet dit veelal als een noodzaak om zijn land te verlaten of om toegang te krijgen tot het Belgische grondgebied. Een tweede, legale manier om toegang te krijgen, is een toeristenvisum. Sommigen kregen na uitnodiging door een familielid dat legaal op in België verblijft, in hun herkomstland een toeristenvisum. Anderen hebben zich rechtstreeks tot consulaire instanties gericht om een toeristenvisum te krijgen. De derde manier is de illegale toegang tot het grondgebied. Daarnaast zijn er nog enkele andere manieren om toegang te krijgen (student, werknemer, gezinshereniging).

De verblijfsstrategieën voor regularisatie hangen vaak nauw samen met de manier waarop men toegang heeft gekregen. De meeste personen die verwikkeld zijn in een asielprocedure (vooral in Vlaanderen), verbleven hier voor hun regularisatie lange tijd legaal. Een vrij beperkte groep die geen aanspraak kon maken op asielrecht, nam zijn toevlucht tot een andere strategie dan de regularisatiecampagne om een wettelijke verblijfsstatuut te verkrijgen. Slechts een klein aantal diende een regularisatieaanvraag in op basis van artikel 9.3. Dit wijst erop dat de verblijfsstrategieën van deze mensen beperkt waren in de tijd en slechts een beperkte zekerheid boden (bijvoorbeeld enkel zolang de asielaanvraag werd onderzocht). Dat vooral kandidaat-vluchtelingen een aanvraag op basis van artikel 9.3 hebben ingediend, wijst erop dat deze respondenten meestal in formele hulpnetwerken verankerd zitten (advocaten, verenigingen enz.), die samenhangen met het milieu waarin ze belanden wanneer ze een asielaanvraag indienen. Vaak is regularisatie als politiek georganiseerde procedure de eerste vorm van verblijfsstrategie die clandestienen benutten. Het feit dat men al langer in België verblijft, over informatie beschikt en gesteund en aangemoedigd wordt, beïnvloedt in grote mate de beslissing om een regularisatieaanvraag in te dienen. Voor wie niet op basis van het asielrecht naar België is gekomen, blijkt de informatie of de steun die ze voor de regularisatie hebben kunnen krijgen, bepalend voor de keuze om al dan niet een aanvraag in te dienen. Voor de nieuwkomer wordt een en ander eenvoudiger wanneer hij familieleden heeft die hier legaal verblijven. In dat geval heeft de aard van de sociale banden

die binnen het netwerk kunnen worden gemobiliseerd, voorrang op de verblijfsduur. De verblijfsduur, die onder meer bij criterium IV juridisch belangrijk is, blijkt sociologisch niet te volstaan om de aard van de sociale banden te verklaren.

Sociale netwerken hebben een verschillende impact op het leven van vrouwelijke en mannelijke migranten. Dit geldt voor alle domeinen, zowel tewerkstelling als de toegang tot verblijf. Onze populatie telt minder geregulariseerde vrouwen dan mannen. Deze ondervertegenwoordiging van vrouwen roept natuurlijk vragen op. De meeste geregulariseerde vrouwen hadden geen papieren; slechts een paar waren asielzoekers. Dit kan erop wijzen dat de sociale netwerken waartoe migrantenvrouwen zonder papieren behoorden, heel goede informatie over regularisatie verstrekten. Vrouwen mobiliseerden andere actoren voor hun regularisatie en konden ook op die actoren rekenen. Scholen, verenigingen en werkgevers hebben een belangrijke rol gespeeld bij de beslissing om al dan niet een regularisatieaanvraag in te dienen. De branche waarin de vrouwen waren tewerkgesteld en de band die zij met hun werkgever of met de school (als ze kinderen hadden) konden ontwikkelen, was bepalend voor de toegang tot informatie over regularisatie. De aard van de meestal zwakkere sociale banden (huishoudelijk werk en nauwe verwantschap met de werkgever, kind op school enz.) verklaart waarom mannen dit soort hulp niet zo vaak aanhalen.

Op het ogenblik van hun migratie zijn mannen vaker ongehuwd dan vrouwen. Bij de bevraging was de burgerlijke staat van de meeste mannen gewijzigd, terwijl die van de meeste vrouwen vrij stabiel was. Het migratieproces en de regularisatie hebben dus meer impact op de burgerlijke staat van mannen dan op die van vrouwen. Vrouwen kunnen door hun burgerlijke staat uit deze beide processen dus niet dezelfde voordelen halen als mannen. Wanneer we het levensverhaal van de mensen individueel bekijken, ontwaren we op basis van herkomstregio (Afrika, Maghreb, Azië, Oost-Europa) patronen wat betreft het huwelijk, waarbij wel enige omzichtigheid aan de dag moet worden gelegd. Die patronen zien nationale herkomst immers niet als een verklaring voor de verschillen op het vlak van huwelijks- of gezinsbanden, maar beschouwen de oorspronkelijke nationaliteit veeleer als een differentiatiefactor dan als een verklaring.

Zodra er verblijfszekerheid is, geeft regularisatie aanleiding tot gezinshereniging. Kwantitatief vormte de migratie van kinderen de hoofdmoot. Een tweede secundaire migratie is die van de echtgenoten van geregulariseerden. Daarnaast is er nog een kleine groep die de ouders laat overkomen. De meeste van deze migraties vinden na regularisatie plaats; mensen die bij hun aankomst in België een asielaanvraag indienden, doen het vaakst een beroep op het recht op gezinshereniging om hun familieleden te laten overkomen.

In het leven van mensen met een illegale of onzekere verblijfssituatie was huisvesting tijdens de periode voor regularisatie een van de meest problematische kwesties. De beschikbaarheid van mobiliseerbaar sociaal kapitaal was essentieel om te kunnen overleven. Opvallend was hier het verschil tussen asielzoekers en anderen, die weinig of geen formele of institutionele kanalen konden mobiliseren. Mensen die konden terugvallen op familie en/of een gemeenschap zolang ze hier illegaal verbleven, scoren beter dan mensen die over minder middelen beschikten. Voor kandidaat-vluchtelingen die in de illegaliteit belandden, was de impact hiervan op hun leven vaak heel negatief. Wie over een groot sociaal kapitaal beschikt, kan rekenen op de steun van familie en/of de gemeenschap wanneer hun asielaanvraag wordt afgewezen. De meeste clandestienen zijn vaak zowel psychologisch, sociaal als materieel

beter voorbereid op leven in de illegaliteit dan asielzoekers die in de illegaliteit verzeild raken omdat clandestienen op betere netwerken kunnen terugvallen.

Door de regularisatie en de daarmee samenhangende sociaal-economische veranderingen, verbetert de huisvestingssituatie. Zodra ze papieren hebben en hier legaal verblijven, vinden de meeste mensen snel andere huisvesting. Omdat ze zich geleidelijk van sociale netwerken kunnen losmaken en ze minder sociaal afhankelijk zijn, krijgen geregulariseerden gemakkelijker toegang tot formele sociale netwerken en instellingen van de gastmaatschappij, zoals uitzendkantoren, woningbureaus, opleidingscentra en centra voor sociaaleconomische integratie. De regularisatieprocedure opent de weg naar een betere opname in de gastmaatschappij. Dat er maar weinig mensen - vooral in Vlaanderen - genieten van een sociale woning, betekent niet dat dit niet voor anderen is weggelegd. Een aantal geregulariseerden liet ons immers weten dat ze op een wachtlijst voor een sociale woning stonden of staan, maar dat ze bij gebrek aan uitsluitsel voor een andere huisvestingsoplossing zijn gegaan. Een kleine groep geregulariseerden (ongeveer een vierde) heeft een woning gekocht. De meeste wonen in Vlaanderen.

Naast regularisatie is ook het verkrijgen van de Belgische nationaliteit een verblijfsstrategie. Vaak is het zelfs het eindpunt van het sociaaleconomische en maatschappelijke integratieproces. De Belgische wetgeving biedt kansen op dit vlak. De meeste geregulariseerden zijn tussen 2003 en 2006 Belg geworden, dankzij de nieuwe bepalingen en procedures die we hebben beschreven. Een minderheid heeft beslist om de Belgische nationaliteit niet aan te vragen. Meestal gaat het om Polen, die er als EU-burgers het ‘nut’ niet van inzien. Hoewel geregulariseerden de Belgische nationaliteit hebben aangevraagd omdat ze zich betrokken voelen bij de Belgische samenleving en zich Belg voelen, kunnen we argumenten aanhalen die aantonen dat de Belgsiche nationaliteit meer garanties biedt dan een permanente verblijfsstatus en meer hindernissen uit de weg kan ruimen.

We hebben vier soorten argumenten in kaart gebracht: ‘omdat we er recht op hebben’, voor het werk’, ‘om te kunnen reizen’ en ‘om gezinsredenen’. De meeste geregulariseerden hebben de Belgische nationaliteit aangevraagd omdat ze zo over meer rechten, ook meer politieke rechten, beschikken. Op die manier voelen ze zich meer betrokken en kunnen ze op het politieke beleid wegen. Regularisatie maakt van deze mensen ten slotte volwaardige burgers en zorgt ervoor dat anderen, met name Belgen, anders tegen hun vreemdelingschap aankijken. Deze verandering creëert ook heel wat verwachtingen: mensen denken dat hun sociale en economische rechten beter zullen worden gerespecteerd omdat ze Belg zijn geworden. Dit argument wordt vaak bij tewerkstelling aangehaald. Geregulariseerden menen dat werkgevers de voorkeur geven aan Belgen boven vreemdelingen met een verblijfsvergunning. Sommigen voelen ook minder druk van de gemeentelijke overheid of van het OCMW als ze een Belgische identiteitskaart hebben en denken dat ze zo ook gemakkelijker toegang tot informatie krijgen. Meestal gaan ze echter voor de Belgische nationaliteit omdat ze zo mogelijke discriminatie bij tewerkstelling hopen te ontlopen. Geregulariseerden hebben echter een verschuiving van discriminatie ondervonden van vreemdeling naar Belg van vreemde origine.

Een andere reden om de Belgische nationaliteit te verwerven is een betere mobiliteit en de mogelijkheid om makkelijker te reizen. Met de Belgische nationaliteit kan men zich heel vlot binnen Europa verplaatsen en kunnen voormalige asielzoekers zelfs naar hun herkomstland terugkeren. Voor mensen uit derde landen die reizen, bieden een tijdelijke

verblijfsvergunning of een vergunning tot vestiging onvoldoende zekerheid. Mensen met kinderen zeggen dat ze Belg zijn geworden zodat ook hun kinderen Belg kunnen worden. Het feit dat men op jonge leeftijd naar België is gekomen, heeft een heel grote impact op het integratieproces van mensen in de Belgische maatschappij. Hoe jonger de mensen waren toen ze in België aankwamen, hoe meer ze zich deel voelen van de Belgische samenleving. Omdat onderdanen van derde landen minder gezinsherenigingsrechten hebben dan EU-burgers of Belgen, kunnen vreemdelingen die op het Belgische grondgebied verblijven, beslissen om Belg te worden om hun recht op gezinshereniging te verruimen. Naturalisatie vergemakkelijkt de gezinshereniging.

Voor sommige geregulariseerden is de Belgische nationaliteit de enige optie die kan garanderen dat hun verblijfsrecht nooit meer in vraag wordt gesteld. Voor hen volstaat regularisatie niet als stap in hun integratie. Het verwerven van de Belgische nationaliteit is de ultieme verblijfsstrategie. Het tweefasetraject 'regularisatie-naturalisatie' is voor hen het enige mogelijke traject.

Globale conclusies mbt tot tewerkstelling en uitkeringsafhankelijkheid

Het hoofdobject van dit deel van het onderzoeksproject is een initieel en tentatief zicht te verkrijgen op de pre-/post- regularisatietrajecten in sociaal-economische zin. Daarbij trachten we de determinanten van differentieel succes te bepalen, inclusief peilend naar de impact van institutionele arrangementen en beleid.

Van onze 116 respondenten zijn er op het moment van bevraging (2007) 79 (68%) tewerkgesteld, 16 (14%) hebben een werkloosheidsuitkering, 10 (9%) een OCMW uitkering en 11 (10%) behoren tot geen enkele van deze categorieën (veelal thuiswerkend). Onder onze respondenten bevinden zich een hoger aandeel werkenden dan onder de mensen in de steekproef, voor zover we deze via het Rijksregister en de Kruispuntbank voor de Sociale Zekerheid hebben kunnen traceren. Bij die groep was, in het laatste kwartaal van 2005, 51% procent formeel terwerkgesteld, 14% afhankelijk van een werkloosheidsuitkering, 19% op één of andere wijze afhankelijk van het OCMW (mogelijk in een tewerkstellingsmaatregel zoals artikel 60§7) en 16% niet behorend tot één van deze categorieën. De discrepantie tussen de verdelingen voor onze respondenten en de kruispuntbankgegevens is verklaarbaar door (a) het feit dat wij een ruimere definitie van tewerkstelling hanteren; (b) de referteperiode niet dezelfde is; (c) het niet geheel zeker is wat de daadwerkelijke status van mensen onder nomenclatuurnummer n332 in de kruispuntbank omvat. Vermoedelijk speelt ook de gebruikelijke selectievertekening naar sterkere socio-economische profielen een rol.

Belangrijk voor dit onderzoek was dat we een voldoende vertegenwoordiging bekwamen naar socio-economische status om aldus een zicht te kunnen krijgen op de trajecten die daartoe geleid hebben. Daarin zijn we geslaagd. De sociaal-economische positie waar onze respondenten zich vandaag bevinden is van zeer diverse aard, gaande van stabiele, voltijdse tewerkstelling tot volledige afhankelijkheid van een uitkering met weinig onmiddellijk uitzicht op een duurzame reïntegratie in de arbeidsmarkt.

Samenvattend overlopen we enkele markante bevindingen met betrekking tot diegenen die vandaag zijn tewerkgesteld. We observeren vooreerst sterke sectoriële verschuivingen in tewerkstelling. Na de regularisatie is er er een bijna totale uitstroom uit de bouw- en landbouwsector, vooral naar de industrie. Respondenten die voor regularisatie in de sector horeca/kuiswerk actief waren, werken daar overwegend nog steeds. In verschillende

gevallen zijn respondenten zelfs bij dezelfde werkgever gebleven. De huidige tewerkstelling vertoont een stratificatie naar opleidingsniveau die eigenlijk niet sterk afwijkt van deze voor de globale bevolking. Daar staat tegenover dat mensen, vooral dan de hoogstopgeleiden, geenszins een job of inkomen hebben die in overeenstemming is met hun kwalificatiepeil

Vóór regularisatie hadden respondenten slechts één mogelijkheid tot formele overheidssteun: deze van het OCMW. Aangezien in principe enkel ontvankelijk verklaarde asielzoekers hiervoor in aanmerking kwamen, is het niet verwonderlijk dat de overgrote meerderheid van de steuntrekkers tot deze categorie behoorde. De situatie na regularisatie verschilt in belangrijke mate van de periode ervoor. Enerzijds zien we een belangrijke daling van het aantal OCMW-ontvangers, anderzijds is er een verruiming van het aantal kanalen waarop deze mensen beroep kunnen doen. De regularisatie opent immers de mogelijkheid om beroep te doen op de 'klassieke' sociale zekerheidsuitkeringen, zoals werkloosheid, ziekte- en invaliditeit en kinderbijslag. Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid om via artikel 60§7 van de OCMW-wet tijdelijk een job te krijgen als opstap naar de reguliere arbeidsmarkt De globale daling van OCMW afhankelijkheid na de regularisatie verbergt dus twee tegengestelde bewegingen. Enerzijds is er een belangrijke uitstroom van voorheen afhankelijken (ontvankelijke asielzoekers), anderzijds is er ook een belangrijke instroom in het OCMW van respondenten die voorheen nooit aanspraak hebben gemaakt op formele steun. Opmerkelijk zijn de sterke verschillen naar lokatie

Respondenten hebben echter geen eenvoudige lineaire trajecten doorlopen, zij het op vlak van tewerkstelling of uitkeringsafhankelijkheid. In realiteit werden periodes van al dan niet legale tewerkstelling afgewisseld of gecombineerd met periodes van uitkeringsafhankelijkheid of andere vormen van steun en begeleiding, en dit zowel voor als na de regularisatie. In dit opzicht komen een aantal markante trajecten naar voor die we in meer diepte hebben geanalyseerd. Daarbij maken we een onderscheid tussen mensen die overwegend uit humanitaire motieven migreerden en een verleden als asielzoeker hadden en mensen die uit overwegend economische motieven migreerden en die voor de regularisatie vooral of uitsluitend een clandestien bestaan hadden

Onder de respondenten met een humanitair migratiemotief bestaat een uitgesproken succesvolle groep. Voor regularisatie doorliepen of bevonden zij zich in de gegrondheidsfase van een asielprocedure. In die periode hebben ze korte of langere tijd legaal gewerkt. Iedereen in deze groep heeft ook voor een korte of langere tijd OCMW steun ontvangen. De groep heeft een uitgesproken profiel. Veelal betreft het mensen die voor de regularisatie van 2000 nog maar vrij recentelijk in België verbleven. Voor de migranten die voor de regularisatie al de weg gevonden hadden (al was het maar tijdelijk) naar de institutionele hulpverlening (OCMW) én de reguliere arbeidsmarkt betekende de regularisatie een **consolidatie** van hun positie in de Belgische samenleving.

Bij de groep asielzoekers, destijds in gegrondheidsanalyse of uitgeprocedeerd, die voor de regularisatie nooit legaal werkten maar doorgaans wel een periode OCMW steun genoten, zien we na de regularisatie een bifurcatie. Ongeveer de helft daarvan is na regularisatie onmiddellijk doorgestroomd naar een legale tewerkstelling. Het betreft dus mensen die, hoewel ze ook in de periode voor regularisatie een mogelijkheid tot legale tewerkstelling hadden (tijdens de asielprocedure) er nooit van gebruik maakten of konden maken. Zij werkten irregulier. Het verwerven van een permanente verblijfsvergunning werkte bij deze groep van humanitaire migranten echter duidelijk als een **katalysator** wat hun participatie aan de formele arbeidsmarkt betreft.

Voor een ander deel van de humanitaire migranten had de regularisatie echter niet dit positief katalyserend effect. Deze groep bleef ook in de periode na regularisatie lang afhankelijk van OCMW bijstand. Tot vandaag blijft de uitstroom uit formele hulp beperkt. Opmerkelijk in dit traject van **continue formele afhankelijkheid** is de grote investering in opleiding en artikel 60. De meest duidelijke verschillen tussen succes en faling binnen deze groep humanitaire migranten lijken herkomstland, regio van verblijf en sector van irreguliere tewerkstelling.

Tenslotte bemerken we bij de groep humanitaire migranten een meer **hybride** groep. Ondanks een zekere periode in de asielprocedure hebben respondenten in dit traject nooit gewerkt (legaal noch irregulier) voor regularisatie. De verklaring daarvoor is velerlei: geen gerechtigde leeftijd bereikt, afhankelijk van gehuwde werkende partner of volledig afhankelijk van formele bijstand tijdens procedure. Ondanks een gedeeltelijke opname van formele steun ook in de periode na regularisatie, is de uitkomst vandaag positief omwille van volledige uitstroom uit formele bijstand.

Bij onze tweede grote groep, de clandestiene migranten (die voor regularisatie dus nooit een poging tot het bekomen van een legaal verblijfsstatuut ondernamen) zien we grofweg twee grote trajecten. Een minderheid stroomt na regularisatie in het OCMW. Daarvan eindigt vandaag minder dan de helft in reguliere tewerkstelling. De rest stroomt uit naar een werkloosheids- of andere uitkering. We spreken hier van **verafhankelijking**. Voor regularisatie was aanspraak op formele bijstand immers onmogelijk en overleefde men op basis van irreguliere tewerkstelling en informele netwerken, Ook hier bemerken we een erg hoge opname van artikel 60 en formele jobbegeleiding via VDAB, ACTIRIS of FOREM.

Een grotere groep (iets meer dan twee derde) vindt vrijwel onmiddellijk na regularisatie de weg naar de reguliere arbeidsmarkt. Voor deze groep betekent regularisatie dus een **kapitalisatie** van ervaring en capaciteiten – de succesvolle realisatie van een in essentie economisch migratieproject. Toegang tot scholing en opleiding, en dus verbetering van menselijk kapitaal en verdienpotentieel, worden echter niet benut; een groot deel van de respondenten blijft tewerkgesteld in de sector of zelfs job waar ze voorheen actief waren. Dat is opvallend genoeg vooral het geval voor mensen (overwegend vrouwen) in de kuissector. Iedereen voorheen actief in de bouw of landbouw stroomt echter uit, vooral naar de industrie.

Voor elk van de beschreven trajecten – zowel de overwegend succestrajecten, de falingstrajecten en de hybride trajecten – komen bepaalde configuraties van kenmerken (herkomstland, migratiemotief, geslacht, opleiding etc.) en contextfactoren (pre-regularisatiestatuut, plaats van aanvraag, etc.) naar voor. Voor sommige trajecten is er een vrij scherp afgelijnd profiel, voor andere trajecten blijkt dit een stuk meer diffuus. Dat is onvermijdelijk gezien de relatief beperkte aantallen waarop dit onderzoek bouwt, zeker in verhouding tot de diversiteit van de populatie. Indien we willen weten welke kenmerken en contextvariabelen werkelijk significant zijn in statistische zin is een grootschaliger onderzoek vereist. Ook over de vraag in welke mate en op welke wijze kenmerken en (beleidsmatige) contextvariabelen een impact hebben, en wat juist hun causale samenhang en sequentie is, kunnen we slechts hypotheses formuleren.

We zien bijvoorbeeld dat mensen die voor de regularisatie als asielzoeker legaal tewerkgesteld waren een globaal succesvol post-regularisatietraject hebben doorlopen – zowat iedereen is vandaag tewerkgesteld. De vraag blijft hier in welke mate het een selectie-effect

betreft, dan wel een gevolg van de (mogelijkheid tot) legale tewerstelling als zodanig, of een gevolg van andere (mogelijk niet-geobserveerde) factoren. De mogelijkheden tot legale tewerkstelling tijdens de asielprocedure waren voor 2003 (moment van invoering kaart C) beperkter. Dit kan deels verklaren waarom niet alle asielzoekers van die mogelijkheid gebruik maakten. Uit de beperkte aantallen die we hebben zien we indicaties dat het vooral mensen waren met een bepaald profiel, in termen van hun herkomstregio (veelal mindere toegang tot netwerken van informele tewerkstelling), hun opleidingsniveau (veeleer hoger geschoold), hun aankomstmoment (veeleer recent gearriveerden). Ook de plaats waar ze verbleven lijkt een belangrijke rol te spelen; dit traject speelt zich vrijwel geheel in Vlaanderen af. Dat laatste kan dus te maken hebben met verschillend lokaal beleid en uitvoeringspraktijk, maar ook met de gunstigere arbeidsmarktomstandigheden. Om te weten welke van deze factoren de belangrijkste impact hebben (en welke mogelijke interactie-effecten spelen) hebben we duidelijk een grotere steekproef nodig.

Op dezelfde wijze is het moeilijk uitspraken te doen over de impact van verschillende vormen van OCMW hulpverlening. We zien indicaties van een differentiële instroom naar bepaalde kenmerken en contextvariabelen. Op dezelfde wijze bemerken we een differentiële uitstroom. Met name lijkt regio een allicht onverwacht belangrijke differentiërende factor. Respondenten die met name hun aanvraag in Luik en Brussel indienden zijn in sterkere mate dan elders bij het OCMW ingestroomd en blijven in belangrijke mate afhankelijk vandaag. In welke mate dit een gevolg is van het verschillend profiel van deze mensen (opleidingsniveau, beroepservaring, verblijfsduur), dan wel van verschillende arbeidsmarktomstandigheden (Luik en Brussel kennen globaal hoge werkloosheid), dan wel van verschillend lokaal beleid, daarover kunnen we op basis van de beperkte aantallen waarop dit onderzoek berust geen uitspraken doen.

Het is ook uitermate onzeker in welke mate de resultaten extrapoleerbaar zijn naar de mensen die nu tijdelijk geregulariseerd worden (op basis van artikel 9bis VW) omdat de beleidscontext voor de huidige mensen zonder wettig verblijf substantieel verschilt. Allicht ligt het belangrijkste verschil hier in de organisatie van de asielprocedure. In de huidige procedure (op 1 juni 2007) wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen de ontvankeljikheids- en gegrondheidsfase. De aanspraak op maatschappelijke dienstverlening en de mogelijkheid tot legale tewerkstelling werden sterk ingeperkt. De mogelijkheid tot integratie of afstemming van de capaciteiten op de Belgische arbeidsmarkt wordt uitgesteld tot na het bekomen van een effectief verblijfsstatuut. Een ander verschil is dat bij de regularisatie van 2000 permanente verblijfsvergunningen werden verleend, terwijl het meerendeel van actuele regularisaties gefundeerd zijn op een tijdelijke verblijfskaart met mogelijkheid tot verlenging.

Tenslotte dient benadrukt dat we niet alle verworven informatie hebben geanalyseerd en verwerkt. Verdere analyse van de niet verwerkte data, omwille van het beperkte tijdsperspectief, kan leiden tot diepgaandere en preciezere omschrijving van trajecten die geregulariseerde personen hebben afgelegd. Indien de focus niet op socio-economische participatie zou hebben gelegen, maar op individuele beleving dan zou een minder divers beeld naar voor zijn gekomen. Immers vrijwel alle respondenten geven aan dat regularisatie een verbetering heeft gebracht in hun levensstandaard en welbevinden. De regularisatie van 2000 bracht rust in menig ontwricht leven.

9. Bibliografie

Adam, I., Ben Mohammed, N., Kagné, B., Martiniello, M. & Rea, A. (2002), *Hitsoires sans-papiers*, Brussel: Editions Vista.

Anderson, 2000, *Doing the Dirty Work?: The Global Politics of Domestic Labour*, Zed Books.

Bauman (1995), *Life in fragments: essays in postmodern morality*, Oxford, Blackwell Publishers.

Bertaux (2005), *L'enquête et ses methodes. Le récit de vie*. 2eédition. Armand Colin.

Bietlot, Rea (2007), « Les changements du Code de la nationalité en Belgique. De la peur de l'étranger à son inclusion sous condition » in Martiniello, Rea, Dassetto (eds) (2007), *Immigration et intégration en Belgique francophone, Etat des savoirs*, Academia Bruylant, Bruxelles.

Bouckaert (2007), *Sociale basisrechten van vreemdelingen in illegaal verblijf vanuit een juridisch perspectief*, Grenzeloze solidariteit, een congres over (illegale) migratie en mensen zonder wettig verblijf.

Bribosia, Rea (eds), 2002, *Les nouvelles Migrations. Un enjeu européen*, Bruxelles, ed. Complexe.

Brun, Laacher (2001), *Situation régulière*, Paris, CEE-L'Harmattan.

Caestecker, Rea (2002), "DeBelgische nationaliteitwetgeving in de twintigste eeuw. Een terugkeer naar de zelfbewuste natie of het koesteren van het wantrouwen?", in Foblets M-C, Foqué R. etVerwilghen M., Naar de Belgische nationaliteit-Devenir Belge, Bruxelles-Antwerpen, Bruylant/Maklu, pp.69-118.

Castles, Miller (2003), *The Age of migration, International Population Movements in the Modern World*, Palgrave Macmillan.

Catarino, Morokvasic (2005), "Femmes, genre, migrations et mobilités, *Revue européenne des migrations internationales* (REMI), Volume 21, N°1.

Coleman (1988), « Social capital in the creation of human capital", *American Journal of Sociology*, Vol 94, pp.95-120.

Cuypers, Laveyt (2002), *Maatschappelijke dienstverlening tijdens de regularisatieprocedure: a bridge too far*, in: Migratie- en migrantenrecht, Foblets M.C. [edit.], e.a., Brugge, Die Keure, 2002, pp.43-77.

Daeren, De Gryse & Pellens (1996), Werken, uitgave van Overlegcentrum voor Integratie van Vluchtelingen (OCIV) vzw.

Devillé (2006), *De onzichtbare rechtloze klasse. De leef- en belevingswereld van mensen zonder wettig verblijf in Vlaanderen en Brussel*, Tijdschrift voor Sociologie, 17(2), pp.131-156.

Durand, Massey (2002), *Beyond Smoke and Mirrors: Mexican Immigration in an Age of Economic Integration*, New York: Russell Sage Foundation.

Engbersen, Van der Leun, Staring, Kehla (1999), *De ongekende stad (II): Inbedding en uitsluiting van illegale vreemdelingen,* Amsterdam, Boom.
Engbersen (1999b), « Sans-papiers. Les stratégies de séjour des immigrés clandestins », in *Actes de la recherche en sciences sociales*, n°129, septembre, pp 26 – 38.

Engbersen, Staring, van der Leun, de Boom, van der Heijden & Cruijff (2002), *Irreguliere immigranten in Nederland. Omvang, overkomst, verblijf en uitzetting*, Rotterdam: RISBO.

Garson (2003), *Migration in Europe: Trends and Perspectives*, Keynote Report, OECD Paris.

Geurts (2005), Over-leven van Roma in Brussel. Eindverhandeling Departement Sociale en Culturele Antropologie, K.U.Leuven.

Granovetter (1983), "The strength of weak ties : A network theory revisited", in *Sociological Theory*, Volume 1, pp. 201-233.

Hagan (1998), "Social Networks, Gender, and Immigrant Incorporation: Resources and Constraints", in *American Sociological Review,*Vol.63, N°1. (Feb.), pp.55-67.

Heyse, Van Nieuwenhuyze (2007), *Leven zonder wettig verblijf, Eenheid en verscheidenheid aan strategieën en belevingen*, Grenzeloze solidariteit, een congres over (illegale) migratie en mensen zonder wettig verblijf.

Kaizen, Nonneman (2007), Irregular Migration in Belgium and Organised Crime: an Overview, International Migration, 45(2), pp. 121-146.

Koser (1997), "Social networks and the asylum cycle: the case of Iranians in the Netherlands", *International Migration Review*, Volume 31 Number 3, pp. 591 – 611.

Laasher S. (2002), Après Sangatte... nouvelles immigrations, nouvelles questions, Paris, La Dispute.

Marx, Snel (2007), *Nieuwe migranten op zoek naar een beter bestaan*, Tijdschrift voor Sociologie, 28(2007 / 3-4), pp.398-422.

Migration Integration Policy Index (MIPEX) (2007), British Council & Migration Policy Group, www.integrationindex.eu/

Nicoletti, Peracchi (2005), *Survey response and survey characteristics: micro level evidence from the European Commission Household Panel*, Research Paper Series 64, Tor Vergata University, CEIS.

Levinson (2005), *The Regularisation of Unauthorized Migrants: Literature Survey and Country Case Studies*, Centre on Migration, Policy and Society, University of Oxford.

OESO (2006), *De immigratie in België: aantallen, stromen en arbeidsmarkt*, Rapport 2006, Algemene directie werkgelegenheid en arbeidsmarkt, Système d' observation permanente des migrations (Sopemi).

Paspalanova (2006), Undocumented and legal Eastern European immigrants in Brussels, Nieuwe reeks van doctoraten in de sociale wetenschappen. Leuven: K.U.Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, VII.

Pang (2007), Chinese Migration in Belgium, in: Migration in a New Europe. People, borders and trajectories in the enlarged EU. Rome: International Geographical Union. Series Home of Geography.

Papadopulou (2005), "Regularization programmes: an effective instrument of migration policy ?", *Global Migration Perspectives* (GCIM), No.33, 2005.

Portes (1998), *Social capital: Its origins and applications in Modern Sociology*, Annual Review of Sociology, Vol.24. (1998), pp.1-24.

Rapport du Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme (2003), « 10 ans Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme: Vers l'égalité ».

Rapport du Service public fédéral, Emploi, Travail et Concertation sociale, Etudes et Recherches (2006), « L'immigration en Belgique, effectifs, mouvements et marché du travail ».

Rapport annuel du Commissariat général aux réfugiés et aux apatrides (2006), Bruxelles, www.belgium.be/cgra

Rea, Tripier (2003), *Sociologie des migrations*, Editions La Découverte, Paris

Reyneri (1998), Mass Legalization of Migrants in Italy: Permanent or Temporary Emergence from the Underground Economy? South European Society and Politics.

Scandella (2007), « Les centres ouverts : institutions paradoxales » in Martiniello, Rea, Dassetto (eds) (2007), *Immigration et intégration en Belgique francophone, Etat des savoirs*, Academia Bruylant, Bruxelles.

Soenen (2003), *Survival of the fittest? Economic Strategies of Undocumented Workers in Brussels*, Kolor, 3, p. 43-54.

Timmerman, Wets (2006), Liefde kent geen grenzen, Federaal Wetenschapsbeleid, Brussel.

UNHCR (2007), Statistical Yearbook 2006, "Trends in displacement, protection and solutions", www.unhcr.org/statistics/

Van Nieuwenhuyze (2007), Getting by in Europe's Urban Labour Markets: The Case of SenegambianMigrants in Antwerp and Barcelona, in: Department of Geography. London: King's College London.

Vlaams Minderhedencentrum, www.vreemdelingenrecht.be

Weber (2007), Nouvelle Europe, Nouvelles migrations. Frontières, Intégration et Mondialisation, Editions du Félin, Collection Echéances, Paris

Yépez del Castillo, Isabel et Herrera, Gioconda (ed.) (2007) *Nuevas migraciones latinoamericanas a Europa. Balances y desafíos*, Quito: FLACSO-OBREAL-UCL-UB.

10. Bijlagen

Bijlage 1a: basisrechten reguliere tewerkstelling naar periode en statuut

TEWERKSTELLING	
VÓÓR regularisatie	
(a) documentloos	
	algemeen aangenomen dat een legaal verblijfsstatuut noodzakelijk is voor legale tewerkstelling
Wet 30 april 1999	koppelingsbeginsel wettelijk verankerd
(b) in asielprocedure	
	* recht op werk in loondienst tijdens gegrondheidsfase met Voorlopige Toelating tot Tewerkstelling * recht op zelfstandige arbeid tijdens gegrondheidsfase met beroepskaart zonder buitensporige investeringen
TIJDENS procedure regularisatie (obv wet 22/12/1999)	
omzendbrief 15 april 2000	mogelijkheid om in loondienst te werken zolang geen definitieve uitspraak
NA regularisatie (obv wet 22/12/1999)	
	vrijgesteld van het aanvragen en bezitten van van een arbeidskaart of beroepskaart
	in aanmerking voor tewerkstellingsmaatregelen

Bron: Bouckaert, 2007; Cuypers, 2002; OCIV, 1996; eigen verwerking

Bijlage 1b: basisrechten klassieke sociale zekerheid naar periode en statuut

SOCIALE ZEKERHEID	
VÓÓR regularisatie	
(a)(b) documentloos/in asielprocedure	
	geen aanspraak
TIJDENS procedure regularisatie (obv wet 22/12/1999)	
K.B. 25 november 1991	toelaatbaarheids- en toekenningsvereiste voor werkloosheidsuitkering afhankelijk van verblijfs- en tewerkstellingswetgeving
arbeidsrechtbank Leuven (16 juni 2003)	regularisatieaanvrager voldoet niet aan verblijfsvereiste in het werkloosheidsbesluit
arbeidsrechtbank Antwerpen (2 maart 2004)	regularisatieaanvrager heeft pas recht op werkloosheidsuitkering op het moment dat hij/zij geldige verblijfsdocumenten heeft bekomen
NA regularisatie (obv wet 22/12/1999)	
	in grote mate gelijkgesteld met Belgen
	in het buitenland gepresteerde arbeidsuren komen niet in aanmerking voor werkloosheidsuitkering
	Belgisch pensioen kan enkel in België opgenomen worden

Bron: Bouckaert, 2007; Cuypers, 2002; eigen verwerking

Bijlage 1c: basisrechtenmaatschappelijke dienstverlening naar periode en statuut

MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING	
VÓÓR regularisatie	
(a) documentloos	
O.C.M.W.-wet 8 juli 1976	geen onderscheid tussen Belgen en vreemdelingen
O.C.M.W.-wet 18 juni 1984	geen ongelimiteerd gebruik meer voor vreemdelingen zonder wettig of kort verblijf
O.C.M.W.-wet 30 december 1992	geen maatschappelijke dienstverlening vanaf 'definitief bevel' om grondgebied te verlaten
wetswijziging 1996	geen O.C.M.W.-steun indien men op illegale wijze op het grondgebied verblijft (enkel dringende medische hulp)
(b) in asielprocedure	
	maatschappelijke dienstverlening tijdens gegrondheidsfase
O.C.M.W.-wet 30 december 1992	geen maatschappelijke dienstverlening vanaf 'definitief bevel' om grondgebied te verlaten
wetswijziging 1996	geen O.C.M.W.-steun wanneer de aanvraag werd afgewezen en een 'uitvoerbaar bevel' werd betekend
TIJDENS procedure regularisatie (obv wet 22/12/1999)	
omzendbrief 11 februari 2000	aanvraag tot regularisatie verleent geen recht op maatschappelijke dienstverlening
Hof van Cassatie (17 juni 2002)	personen die wachten op een uitspraak hebben wel recht op O.C.M.C.-steun
	meerderheid vonissen en arresten arbeidsrechtbank kennen wel steun toe
NA regularisatie (obv wet 22/12/1999)	
	recht op maatschappelijke dienstverlening van het O.C.M.W. van feitelijke verblijfsplaats

Bron: Bouckaert, 2007; Cuypers, 2002; eigen verwerking

Bijlage 2: Vragenlijst semi-gestructureerd interview

I. Inleiding

1. Demografische kenmerken

Bent u getrouwd of heeft u een vaste partner?

Zo ja,

- hoe oud is uw partner?
- is deze samen met u geregulariseerd?

Zo nee,

- heeft u hem/haar later leren kennen?
- is hij/zij later overgekomen?

Heeft u kinderen?

Zo ja,

- hoeveel?
- wat is hun leeftijd/geslacht?
- zijn deze samen met u geregulariseerd?

Zo nee,

- zijn zij later overgekomen?

2. Migratieverleden

2.a Situatie voor het vertrek

Waar bent u geboren?
In welk land is uw moeder geboren?
In welk land is uw vader geboren?

Voor u naar België kwam, waar leefde u toen?
(boerderij/ dorp/ kleine stad/ hoofdstad)

Wat was uw socio-economische situatie?
Wat waren uw inkomsten (van u en uw man)?
Had u werk in uw herkomstland?

Zo ja,

- welk?

Waarom hebt u uw land verlaten?
[economische, pôlitieke, humanitaire reden]
Wat dacht u voor uw vertrek over emigratie en immigratie?

2.b Situatie na het verlaten van het herkomstland

Sinds wanneer woont u in België?
Waarom heeft u voor België gekozen?
Kende u hier iemand voor uw aankomst?
Wat dacht u voor uw vertrek over België?
Hoe heeft u zich dit beeld gevormd?
[media, mond-aan-mond informatie]

Wat is uw verblijfshistoriek in België (ook voor regularisatie)?
[vraag expliciet naar het verblijfsstatuut bij binnenkomst en de opeenvolgende statuten die ze doorlopen hebben]
Bent u België met geldige verblijfsdocumenten binnengekomen?

Wat waren uw voornaamste motieven om in België te blijven?

(om te werken, voor een beter loon, om een opleiding te volgen,
voor de slechte economische omstandigheden in uw thuisland,
voor betere medische hulp, voor familiehereniging, uit angst voor de veiligheid van uw familie of uzelf, voor de politieke omstandigheden in je thuisland)

Hebt u ooit een arbeidskaart gehad?

Zo ja,

- wat voor werk deed u toen?

Zo nee,

- hebt u ooit een arbeidskaart aangevraagd?
- werd u ooit een aanvraag tot arbeidskaart geweigerd?

Hebt u ooit een aanvraag tot asiel gedaan?

Zo ja,

- op welke grond [zelf politiek actief, oorlogssituatie,...]
- was deze ontvankelijk verklaard?

Zo nee,

waarom niet?

Zo ja,

was deze gegrond?

Heeft u ooit een verblijfsmachtiging op basis van artikel 9, lid 3 Vreemdelingenwet aangevraagd?

In welke landen bent u geweest voor u in België aankwam?
Hebt u ooit in een ander land een asiel- of regularistatieaanvraag ingediend?

Kreeg u hulp bij je aankomst van andere mensen?

[alle onderstaande mogelijkheden overlopen]

- financiële hulp (geld lenen)
- tips en ervaring omtrent politie
- steun bij verblijf en eten

3. <u>Verloop regularisatie</u>

Wat was uw nationaliteit bij geboorte?
Heeft u de Belgische nationaliteit verworven?

Zo ja,

- wanneer?
- waarom wilde u de Belgische nationaliteit bekomen?

Heeft u meer dan één nationaliteit?

Hoeveel familieleden (kinderen/ echtgenoot/ ouders) werden geregulariseerd?
Leven sommige familieleden nog in de illegaliteit?

Zo ja,

- op welke manier zijn die familie van u?
- verblijven zij nog allemaal in België?

Hoe wisten jullie van het bestaan van de regularisatiecampagne?

Heeft de erkenning tot regularisatie lang geduurd?

Zo ja,

- hoe beleefden jullie deze periode van onzekerheid?

II. Individuele positie

1. *Arbeidsmarktpositie*

Opleiding

Bent u naar school geweest?

Zo ja,

- tot welke leeftijd bent u naar school geweest?
- waar bent u naar school geweest?
- in welk land heeft u uw laatste jaar opleiding voltooid?
- wat voor opleidingen waren dat?
- welke diploma's of certificaten heeft u daar behaald?
- wordt dit diploma erkend in België?
- Heeft u een equivalent diploma aangevraagd?

Heeft u na uw aankomst in België nog scholing of opleidingen gevolgd?

Zo ja,

- welke scholing of opleiding?
- waarom heeft u dat gedaan?

Is uw partner naar school geweest?

Zo ja,

- welke diploma's of certificaten heeft hij/zij behaald?

Werk/inkomen voor de regularisatie

Heeft u ooit gewerkt in België vóór uw aanvraag tot regularisatie?
[elke vorm van werk: ook niet legaal]

Zo ja,

- wat voor werk deed u dan?
- werkt u hier in de buurt [stad/dorp]?
- heeft u in uw thuisland een gelijkaardige job uitgevoerd?
- werd u werk aangeboden vooraleer u de eerste keer naar België kwam?
- bent u dan ooit in de problemen geraakt [met politie of andere overheidsinstanties]?

  Zo ja, wat waren de gevolgen?
  Zo nee, wat deed u dan om rond te komen?

Heeft u ooit legaal gewerkt voor uw regularisatie?

Zo ja,

- wat voor werk was dat?
- welk soort statuut had u in die job?

(contract van onbepaalde duur/bepaalde duur/interim/zonder contract)

Heeft u ooit geen loon ontvangen?
Hebt u ooit problemen gehad om rond te komen met uw inkomen uit arbeid [bv. bij grote uitgaven]?

Zo ja,

- wat deed u dan?

Zo nee,

- kon u geld sparen/samenleggen?
- hoe spaarde u dat [tentine/zakat]?

Heeft u ooit wel eens financiële hulp ontvangen/gegeven?

Werk/inkomen na de regularisatie

Bent u (snel) na regularisatie van werk veranderd?

Zo ja,

- was dit een verbetering?

Werkt u op dit moment?

Zo ja,

- wat voor werk doet u nu?
- werkt u hier in de buurt [dorp/stad]?
- in wat voor soort bedrijf bent u tewerkgesteld?
- welk soort statuut heeft u in die job?

  [contract van onbepaalde duur/bepaalde duur/zonder contract/interim]
- had u voor migratie verwacht in deze job terecht te komen?
- hebben uw opleiding of ervaring een bijdrage geleverd aan uw werk?
- via wie heeft u de job gevonden?

  formele jobbegeleiding

  [vakbond, VDAB, OCMW, BON, SEMPA, andere organisaties of vzw's]

  informele netwerken

  [vrienden, kennis, familie]
- heeft u ooit moeite gehad om werk te vinden?

Zo nee,

waarom werkt u niet?
zoekt u naar werk?
heeft u al hulp gehad van VDAB, OCMW of andere formele begeleiding?

Zo ja, was u daar tevreden over?

Hebt u ooit vriendschap gesloten met anderen met het oog op een job?

Zo ja,

wat voor mensen waren dat [ook allochtonen]?

Heeft uw langdurige documentloze situatie u kansen ontnomen?

Zo ja,

- heeft u ooit kansen gekregen die u niet kon aannemen omwille van uw documentloze situatie?

Heeft u ooit vrijwilligerswerk gedaan?

Heeft u ooit een arbeidsongeval opgelopen in de periode dat u geen geldige verblijfsdocumenten had?

Zo ja,

- hoe is dat toen afgelopen?

In welk land zou u het liefst uw pensioen doorbrengen?
Heeft u rechten opgebouwd voor een pensioen in België?

Werkt uw partner?

[ook informeel, occassioneel of illegaal werk bevragen]

Zo ja,

wat voor werk doet u partner?

Discriminatie

Hoeveel verdient u gemiddeld [indien mogelijk netto/maand]?

Krijgt u extra-legale voordelen?
Zo ja,
- dewelke [maaltijdcheques/wagen/gsm]?

Wordt u per uur betaald?
Zo ja,
- hoeveel verdient u gemiddeld per uur?

Worden uw overuren extra betaald?

Hoeveel uur per week werkt u gemiddeld?
Hoe wordt uw loon uitbetaald?
[cash/ gedeeltelijk cash / cheque/ overschrijving]

Werkt u soms wel eens in het zwart?
Zo ja,
- weet u dat u daardoor geen rechten op werkloosheid of pensioenen opbouwt?
- wilt uw werkgever u na regularisatie nog steeds in het zwart tewerkstellen?

Hoeveel personen werken ongeveer op uw huidig werk?
Van welke herkomst denkt u dat het merendeel van uw collega's zijn?

Is uw werk soms ongezond of gevaarlijk?
Heeft u in uw huidige of laatste job ooit discriminatie of oneerlijke behandeling ondervonden?
Zo ja,
- door wie werd die inbreuk geuit [collega's, baas, klanten]?

Heeft u het gevoel dat u evenveel betaald wordt als uw collega's die hetzelfde werk doen?

Verbetering tov voor regularisatie
Heeft uw regularisatie het u gemakkelijker gemaakt om werk te vinden dat u wil doen?
Is het volgens u moeilijker om een job te vinden als een autochtoon met dezelfde opleiding en leeftijd?
Heeft regularisatie u voor grotere verantwoordelijkheden geplaatst?
Verdient u nu meer [of minder] dan voor uw regularisatie?
Zo ja,
- weet u waarom?

2. *<u>Sociale rechten</u>*
Gezondheid

Heeft u voor regularisatie ooit een ziekenhuis, tandarts of huisdokter bezocht?
Zo ja,
- waarom?
- wie betaalde daarvoor?

Had u voor regularisatie problemen om medische zorg te krijgen?
Zo ja,
- Bent u toen ooit in de problemen geraakt?

Bent u nu aangesloten bij een mutualiteit?
Zo nee,
- waarom niet?
  [te duur/ niet nodig/ weet niet hoe in te schrijven]

Heeft u een bijkomende private gezondheidsverzekering?

[bv. via werkgever (eventueel van echtgenoot)]

Heeft u het voorbije jaar enig letsel/ verwondingen opgelopen op het werk?
Zo ja,
- kreeg u loon voor de dagen dat u afwezig was?

Bezoekt u sinds regularisatie vaker een dokter of ziekenhuis?
Zo ja,
- welk type van arts bezoekt u dan?

[ziekenhuis, huisdokter, arts die dezelfde moedertaal heeft als uzelf]

Onderwijs

Heeft u kinderen?
Zo ja,
- waren ze schoolgaand voor regularisatie?
  Zo ja,
  - gaf het feit dat u geen papieren had toen veel problemen?
  - heeft u toen hulp of steun gekregen van de schoolomgeving? [van de directie, leerkrachten, ouders van leerlingen]
- in welk leerjaar zitten uw kinderen nu?
- welke studies doen uw kinderen?
- bent u tevreden van de school?
- heeft u veel contact met leerkrachten of ouders van andere kinderen?
- vindt u dat uw kinderen het goed doen op school?
- Krijgen uw kinderen specifieke begeleiding op school? [taallessen, classe de passerelle]
- heeft een van uw kinderen al een jaar moeten overdoen?
  Zo ja,
  - waarom?
- zijn uw kinderen altijd in België naar school gegaan?
- wat zijn de uitgaven voor de school van uw kinderen?
- heeft u ooit problemen gehad om die kosten te betalen?
- ontvangt u een studietoelage of heef u die ooit ontvangen?
  Zo ja,
  - hoeveel?

Hoe denkt u dat de kinderen zelf deze periode hebben ervaren?

Sociale uitkeringen

Heeft u voor regularisatie ooit financiële hulp of andere steun van de overheid gekregen [bv. OCMW]?
Zo ja,
- hoe ging dat in z'n werk [hoeveel, waarom]?

Heeft het feit dat u geregulariseerd bent uw gedrag ten opzichte van openbare centra voor maatschappelijk werk [CPAS, OCMW] veranderd?

Krijgt u financiële steun van het OCMW?
Zo ja,
- welke financiële steun?
- worden er door het OCMW voorwaarden gesteld?
- vindt u dat u voldoende wordt geholpen?

Zo nee,
- bent u al ooit bij het OCMW gaan aankloppen?

Zo ja,

- weet u waarom die aanvraag geweigerd werd?

Ontvangt u een uitkering uit sociale zekerheid [werkloosheid/pensioen/ziekte of invaliditeit]?

Zo ja,

- welke?
  [werkloosheid/pensioen/ziekte of invaliditeit]

  Zo ja,

  - over welke werkloosheidsuitkering ging het precies?
    [wachtuitkering/ werkloosheidsuitkering/ inkomensgarantie]
  - over welke pensioensuitkering ging het precies?
    [overlevingspensioen/ rustpensioen/ gewaarborgd inkomen]
  - over welke ziekte- of invaliditeitsuitkering ging het precies?
    [inkomensvervanging of –garantie]
- hoeveel is dat?

Ontvangt uw partner of iemand anders uit het huishouden

- financiële hulp of andere steun van het OCMW?
- uitkering uit sociale zekerheid?

[Volgende twee vragen enkel opnemen indien de respondent kinderen heeft.]
Heeft u ooit kinderbijslag ontvangen?

Zo ja,

- hoeveel bedroeg die?

Verschuiving sociaal vangnet (overgang informele naar formele steun)

Heeft u voor of na uw regularisatie deelgenomen en genoten van enige vorm van solidariteit met uw familie, hier of in het buitenland, of met uw (religieuze of etnische) gemeenschap?
[tontine, sadak,etc.]

Heeft u die hulp of bijdragen kunnen aanwenden voor eten, voor verblijf of voor de aankoop van consumptiegoederen? Heeft deze vorm van solidariteit het u misschien mogelijk gemaakt om een eigen handel of restaurant te beginnen?

3. *<u>Levensstandaard</u>*
   Woonomstandigheden

Hoe woonde u vóór regularisatie [met wie, voldoende hygiëne, privacy]?
Was het vóór regularisatie gemakkelijk om een woning te vinden?
Bent u na regularisatie van woning veranderd?

Zo ja,

- waarom?

Bent u nu tevreden of wilt u een andere woning?

Hebt u in uw woning voldoende voorzieningen?
[bad of douche/toilet/centrale verwarming/warm stromend water]
Hebt u in de woning één van volgende problemen?
[lekkend dak/vochtige muur/te donker]

Huurt u de woning?

Zo ja,

- heeft u een schriftelijk of mondelinge huurovereenkomst?

- hoeveel bedraagt de huurprijs van uw woning?
- zijn er nog extra kosten?
- wie is eigenaar van uw woning?
  [sociale huisvestingsmaatschappij/ OCMW of gemeente/ andere overheidsinstelling/ familie/ particulier]
- hoe is de relatie met jullie huisbaas?
  - betaalt hij voor noodzakelijke verbouwingen of aanpassingen?

Hebt u financieel gezien moeilijkheden om uw woning voldoende te verwarmen?

Ontvangt u van de overheid een bijdrage in uw woonkosten?

Zo ja,

- welke?
  [huurtoelage vanwege het OCMW/ de gemeente/ andere overheidsinstelling]
- hoeveel ontvangt u ongeveer per maand?

Bezit u zelf de woning?

Zo ja,

- wanneer heeft u dit huis gekocht?
- Heeft u een lening?

  Zo ja,

  - wanneer heeft u die afgesloten?
  - over welke termijn loopt deze?

Bent u na regularisatie eigenaar geworden van de woning?

Verbetering levensstandaard

Heeft de regularisatie een verbetering van uw levensstandaard gebracht?
Denkt u dat die in de toekomst nog gaat verbeteren?

Vind u dat mensen met Belgische nationaliteit het beter hebben dan de gemiddelde mensen van uw etnische achtergrond?
Vind u dat migranten bijdragen aan de welvaart van België?
Vind u dat de aanwezigheid van migranten verrijkend is voor de maatschappij?

III. Maatschappelijke impact

1. *Werk*

Werk verschaffen

Bent u werkgever of werft u soms mensen aan?

Zo ja,

- in wat voor bedrijf werkt u [hoedanigheid]?
- neemt u mensen met dezelfde etnische origine aan?
- neemt u documentloze immigranten aan?

Werk bemiddelen

Helpt u andere mensen aan werk of heeft u dat al eens gedaan?
[bijvoorbeeld via advies/contacten]

Zo ja,

- Zitten/zaten daar ook wel eens mensen zonder papieren bij?

2. *Inkomen*

Wat is uw totale maandelijks netto gezinsinkomen?

[lonen, uitkeringen en andere inkomsten samentellen]

Kan u met dit inkomen gemakkelijk rondkomen?
Zo nee,
- welk nettomaandbedrag vindt u minimaal noodzakelijk om rond te komen?

Woont u samen met andere personen die geen familie van u zijn?
Zo ja,
- wat is uw relatie met deze mensen?
- is het gemakkelijk om met ermee samen te wonen?
- betalen zij zelf hun rekeningen en levensonderhoud?

Stel dat uw huishouden verplicht is een onverwachte uitgave te betalen van ongeveer 1000€
… kan u deze met eigen middelen betalen
zou u gaan lenen bij een bank of andere kredietinstelling voor de totale som
zou u gaan lenen bij familie of vrienden?

Is het al voorgekomen dat u rekeningen niet kon betalen en u moest gaan lenen?

Leent u soms geld aan familie, vrienden of kenissen?
Zo ja,
- zitten daar soms mensen zonder papieren tussen?
- krijgt u dat geld altijd terug?

Stuurt u soms geld naar familie of vrienden in uw herkomstland?
Zo ja,
- welk deel van uw inkomsten stuurt u naar familie of vrienden in uw herkomstland?
- waarom stuurt u geld?
- voelt u de dwang van uw familie om geld te sturen?
- weet u waarvoor dit geld werd gebruikt?
  [aankoop consumptiegoederen, aankoop van een woning, voor een plaatselijke, economische activiteit]

3. <u>Volgmigratie</u>

Woont uw echtgenoot of vaste partner buiten België?
Zo ja,
- heeft uw echtgenoot of vaste partner het plan om naar België te komen?
- wenst hij/zij legaal of illegaal over te komen en volgend welke procedure (familieherininging of andere)? Waarom deze keuze?

Heeft u kinderen die in een ander land dan België wonen?
Zo ja,
- wenst u dat die ooit naar België overkomen?
- wenst hij/zij legaal of illegaal over te komen en volgend welke procedure (familieherininging of andere)? Waarom deze keuze?

Heeft u ouders die buiten België wonen?
Zo ja,
- wenst u dat die ooit naar België overkomen?
- wenst hij/zij legaal of illegaal over te komen en volgend welke procedure (familieherininging of andere)? Waarom deze keuze?

Kent u mensen in uw herkomstland die naar België willen komen?

Zo ja,

- helpt u hen om naar België te komen?

  [informatie inwinnen/ geld doorsturen/ advocaat of overheidsdienst geraadpleegd]

4. *Integratie*

Spreekt u goed Nederlands?
Kunt u vlot Nederlands lezen?

Zo nee,

- beperkt uw kennis van de Nederlandse taal uw kansen op werk?

Welke taal spreekt u met uw kinderen?

Heeft u Nederlandse taallessen gevolgd?
Bent u aangemoedigd om taallessen te volgen [door de overheid]?

Heeft u een integratiecursus gevolgd?

Zo ja,

- welke?

Locale inbedding.
Bent u lid van Belgische clubs of verenigingen?
Bent u lid van andere socio-culturele verenigingen of wijkcomités?

Zo ja,

- wat is uw engagement daarin?

Kent u sinds uw regularisatie meer mensen in de buurt waar u woont?

Hoe vaak spreekt u in uw vrije tijd af met vrienden of collega's?
Wonen je familie/ vrienden in de buurt?
In de buurt waar je woont, wonen daar veel andere allochtonen?

Heeft u veel contact met andere personen uit uw herkomstland die hier wonen?
Heeft u veel Belgische vrienden?

Bent u ingeschreven in een kiesregister of bent u van plan dat te doen?

Hoe zou u uw relatie met de Belgische bevolking omschrijven?
Vertrouwt u de Belgische bevolking [wederzijds vertrouwen/bang voor specifieke groepen]?

Heeft u in 1998-1999 deelgenomen in de regularisatiebeweging van documentlozen?
Neemt u nu deel in de huidige beweging die een nieuwe regularisatie vraagt van mensen zonder papieren?

5. *Afsluiten*

Zou u andere mensen aanraden hetzelfde traject als uzelf te volgen?
Zou u, als u kon kiezen, hetzelfde overdoen?
Bent u na regularisatie nog teruggekeerd naar uw herkomstland?

Zo ja,

- was dit voor vakantie of om te werken?

Bent u sinds regularisatie nog naar andere landen dan uw herkomstland gereisd?

Zo ja,

- waarom?

Hoe ziet u uw toekomst?

Kent u nog personen die met dezelfde campagne geregulariseerd werden?

Zo ja,

- mogen wij contact met hen opnemen?

Hebt u contactgegevens van personen die een belangrijke rol hebben gespeeld bij uw regularisatie [dokter, schooldirecteur, OCMW-verantwoordelijke,...]?

Zo ja,

- mogen wij contact met hen opnemen?

Bijlage 3 : Wettekst.

WETTEN, DECRETEN, ORDONNANTIES EN VERORDENINGEN
LOIS, DECRETS, ORDONNANCES ET REGLEMENTS

MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN

N. 2000 — 75 [99/00985]

22 DECEMBER 1999. — Wet betreffende de regularisatie van het verblijf van bepaalde categorieën van vreemdelingen verblijvend op het grondgebied van het Rijk (1)

ALBERT II, Koning der Belgen,
Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

De Kamers hebben aangenomen en Wij bekrachtigen hetgeen volgt :

Artikel 1. Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2. Onverminderd de toepassing van artikel 9 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, is deze wet van toepassing op de aanvragen tot regularisatie van verblijf die ingediend worden door vreemdelingen die reeds daadwerkelijk in België verbleven op 1 oktober 1999 en die op het ogenblik van de aanvraag :

1° hetzij de erkenning van de hoedanigheid van vluchteling hebben aangevraagd zonder een uitvoerbare beslissing te hebben ontvangen binnen een termijn van vier jaar; deze termijn wordt teruggebracht tot drie jaar voor de gezinnen met minderjarige kinderen die in België verbleven op 1 oktober 1999 en die de leeftijd hebben om naar school te gaan;

2° hetzij om redenen onafhankelijk van hun wil niet kunnen terugkeren naar het land of de landen waar ze vóór hun aankomst in België gewoonlijk verbleven hebben, noch naar hun land van herkomst, noch naar het land waarvan ze de nationaliteit hebben;

3° hetzij ernstig ziek zijn;

4° hetzij humanitaire redenen kunnen laten gelden en duurzame sociale bindingen in hun land hebben ontwikkeld.

Art. 3. Er wordt een Commissie voor regularisatie opgericht die bestaat uit enerzijds kamers die elk zijn samengesteld uit een magistraat of een gewezen magistraat, of nog, een lid of een gewezen lid van een administratief rechtsorgaan, een advocaat en een afgevaardigde van een erkende niet-gouvernementele organisatie actief in het domein van de mensenrechten, en anderzijds uit een secretariaat.

Een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad bepaalt de wijze van aanstelling van de leden van de Commissie voor regularisatie, de procedure- en werkingsregels, alsook de onderzoeksmiddelen waarover zij beschikt.

Art. 4. De aanvraag tot regularisatie wordt ingediend bij de burgemeester van de plaats waar de aanvrager verblijft binnen een termijn van drie weken te rekenen van de inwerkingtreding van deze wet en wordt overgezonden aan de Commissie voor regularisatie.

De Commissie voor regularisatie verstrekt een advies aan de minister die bevoegd is voor de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen. De minister of zijn gemachtigde oordeelt over de aanvragen. In voorkomend geval gaat hij over tot het afgeven van een machtiging tot verblijf met toepassing van artikel 13 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

MINISTERE DE L'INTERIEUR

F. 2000 — 75 [99/00985]

22 DECEMBRE 1999. — Loi relative à la régularisation de séjour de certaines catégories d'étrangers séjournant sur le territoire du Royaume (1)

ALBERT II, Roi des Belges,
A tous, présents et à venir, Salut.

Les Chambres ont adopté et Nous sanctionnons ce qui suit :

Article 1er. La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2. Sans préjudice de l'application de l'article 9 de la loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers, la présente loi s'applique aux demandes de régularisation de séjour introduites par des étrangers qui séjournaient déjà effectivement en Belgique au 1er octobre 1999 et qui, au moment de la demande :

1° soit ont demandé la reconnaissance de la qualité de réfugié sans avoir reçu de décision exécutoire dans un délai de quatre ans, ce délai étant ramené à trois ans pour les familles avec des enfants mineurs séjournant en Belgique au 1er octobre 1999 et en âge d'aller à l'école;

2° soit ne peuvent, pour des raisons indépendantes de leur volonté, retourner ni dans le ou les pays où ils ont séjourné habituellement avant leur arrivée en Belgique, ni dans leur pays d'origine, ni dans le pays dont ils ont la nationalité;

3° soit sont gravement malades;

4° soit peuvent faire valoir des circonstances humanitaires et ont développé des attachés sociales durables dans le pays.

Art. 3. Il est institué une Commisson de régularisation qui comprend, d'une part, des chambres composées chacune d'un magistrat ou d'un ancien magistrat ou encore d'un membre ou d'un ancien membre d'une juridiction administrative, d'un avocat et d'un représentant d'une organisation non gouvernementale reconnue exerçant ses activités dans le domaine des droits de l'homme et, d'autre part, un secrétariat.

Un arrêté royal délibéré en Conseil des ministres détermine le mode de désignation des membres de la Commission de régularisation, ses règles de procédure et de fonctionnement, ainsi que les moyens d'investigation dont elle dispose.

Art. 4. La demande de régularisation est introduite auprès du bourgmestre de la localité où séjourne le demandeur dans un délai de trois semaines à partir de l'entrée en vigueur de la présente loi et est transmise à la Commission de régularisation.

La Commission de régularisation donne un avis au ministre qui a l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers dans ses compétences. Le ministre ou son délégué statue sur les demandes. le cas échéant, il délivre une autorisation de séjour en application de l'article 13 de la loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers.

Art. 5. De in artikel 2 bedoelde vreemdelingen die naar het oordeel van de minister een gevaar betekenen voor de openbare orde of de nationale veiligheid, zijn van de toepassing van deze wet uitgesloten.

Art. 6. De in artikel 2, 1°, bedoelde vreemdelingen die naar het oordeel van de minister, bij wie de aanvraag aanhangig is gemaakt door de Commissie voor regularisatie, kennelijk bedrog hebben gepleegd bij de procedure van hun asielaanvraag, zijn van de toepassing van deze wet uitgesloten.

Art. 7. De burgemeester van de plaats waar de aanvrager verblijft, geeft aan de aanvrager een ontvangstbewijs af voor de aanvraag en zendt ze, binnen acht dagen volgend op de ontvangst, over aan de Commissie voor regularisatie.

Art. 8. De burgemeester van de plaats waar de aanvrager verblijft, kan, binnen een maand volgend op de ontvangst van de aanvraag, een sociaal verslag overzenden dat alle met betrekking tot deze aanvraag nuttige elementen omvat waarvan hij kennis heeft.

Wanneer de vreemdelingen bedoeld in artikel 2 bij het indienen van hun aanvraag niet alle in artikel 9 vereiste stukken hebben neergelegd, beschikken ze over een termijn van een maand te rekenen van het indienen van hun aanvraag om hun dossier te vervolledigen. De burgemeester moet deze aanvullende stukken onmiddellijk overleggen aan de Commissie voor regularisatie.

Art. 9. Het bij de aanvraag gevoegde dossier moet omvatten :

1°een bewijsstuk waaruit blijkt dat de aanvrager bekend is :

a) hetzij bij een bestuur of een openbare dienst, zoals de Dienst Vreemdelingenzaken, een politiedienst, een gemeentebestuur of een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn;

b) hetzij bij een instelling, zoals een ziekenhuis of een school;

2° een bewijsstuk waaruit blijkt dat de betrokkene daadwerkelijk op het Belgisch grondgebied verbleef op 1 oktober 1999;

3° de naam, voornaam, geboorteplaats en -datum, nationaliteit, burgerlijke staat en samenstelling van het gezin van de aanvrager;

4° een kopie van de vereiste identiteits- en reisdocumenten, namelijk het paspoort met, in voorkomend geval, een visum en, bij ontstentenis hiervan, elk ander document waaruit de identiteit van de aanvrager kan vastgesteld worden;

5° de aanduiding van de verblijfplaats van de aanvrager en de aanduiding van het adres waar hij woonplaats moet kiezen in het kader van deze procedure;

6° voor de in artikel 2, 1°, bedoelde vreemdelingen, het dossiernummer bij de Dienst Vreemdelingenzaken;

7° voor de in artikel 2, 2°, bedoelde vreemdelingen, een schriftelijke verklaring die de redenen weergeeft waarom zij onafhankelijk van hun wil niet kunnen terugkeren naar het land of de landen waar ze vóór hun aankomst in België gewoonlijk verbleven hebben, noch naar het land waarvan ze de nationaliteit hebben, noch naar hun land van herkomst;

8° voor de in artikel 2, 3°, bedoelde vreemdelingen, een medisch attest dat slechts mag overgezonden worden aan de beoefenaars van de geneeskunde die de commissie voor regularisatie zullen bijstaan;

9° voor de in artikel 2, 4°, bedoelde vreemdelingen een bewijs dat hun aanwezigheid in België teruggaat tot meer dan zes jaar, of tot meer dan vijf jaar voor de gezinnen met minderjarige kinderen die op 1 oktober 1999 in België verblijven en die de leeftijd hebben om naar school te gaan, en/of in voorkomend geval, het bewijs dat ze wettig in België verbleven hebben en/of een schriftelijke verklaring waaruit blijkt dat ze in de loop van vijf jaar voorafgaand aan de aanvraag geen bevel gekregen hebben om het grondgebied te verlaten.

Art. 5. Les étrangers visés à l'article 2 lesquels le ministre estime qu'ils représentant un danger pour l'ordre public ou la sécurité nationale sont exclus du bénéfice de la présente loi.

Art. 6. Les étrangers visés à l'article 2, 1°, pour lesquels le ministre, saisi par la Commission de régularisation, estime qu'ils ont commis une fraude manifeste lors de la procédure de leur demande d'asile sont exclus du bénéfice de la présente loi.

Art. 7. Le bourgmestre de la localité où séjourne le demandeur lui délivre un accusé de réception de la demande et la transmet, dans les huit jours suivant sa réception, à la Commission de régularisation.

Art. 8. Le bourgmestre de la localité où séjourne le demandeur peut transmettre au plus tard dans le mois suivant la réception de la demande, un rapport social contenant tous les éléments utiles qui sont relatifs à la demande et dont il a connaissance.

Lorsque les étrangers visés à l'article 2 n'ont pas, lors de l'introduction de leur demande, déposé toutes les pièces requises par l'article 9, ils disposent d'un délai d'un mois à partir de l'introduction de leur demande pour compléter leur dossier. Le bourgmestre doit transmettre, dès leur réception, les pièces complémentaires à la Commission de régularisation.

Art. 9. Le dossier qui est joint à la demande doit comprendre :

1° une pièce justificative établissant que le demandeur est connu :

a) soit par une administration ou un service public, tels notamment l'office des étrangers, un service de police, une administration communale ou un centre public d'aide sociale;

b) soit par une institution, telles notamment un hôpital ou une école;

2° une pièce justificative établissant que le demandeur séjournait effectivement sur le territoire belge au 1er octobre 1999;

3° les nom, prénom, lieu et date de naissance, nationalité, état civil et composition du ménage du demandeur;

4° une copie des documents d'identité et de voyage requis, à savoir le passeport revêtu, le cas échéant, d'un visa ou à défaut, toute autre pièce permettant d'établir l'identité du demandeur;

5° l'indication de la résidence du demandeur et l'indication de l'adresse où il doit faire élection de domicile pour les besoins de la procédure;

6° pour les étrangers visés à l'article 2, 1°, le numéro de dossier de l'Office des étrangers;

7° pour les étrangers visés à l'article 2, 2°, une déclaration écrite motivant les raisons indépendantes de leur volonté empêchant leur retour dans le ou les pays où ils ont séjourné habituellement avant leur arrivée en Belgique ou dans le pays dont ils ont la nationalité ou encore dans leur pays d'origine;

8° pour les étrangers visés à l'article 2, 3°, une attestation médicale qui ne peut être transmise qu'aux praticiens de l'art de guérir qui assisteront la Commission de régularisation;

9° pour les étrangers visés à l'article 2, 4°, la preuve que leur présence en Belgique remonte à plus de six ans, ou plus de cinq ans pour les familles avec enfants mineurs séjournant en Belgique au 1er octobre 1999 et en âge d'aller à l'école et/ou, le cas échéant, la preuve qu'ils ont séjourné légalement en Belgique et/ou une déclaration écrite établissant qu'ils n'ont pas reçu l'ordre de quitter le territoire au cours des cinq années qui précèdent la demande.

Als een relevant wettig verblijf worden niet beschouwd, het verblijf op grond van een toeristenvisum, het verblijf waartoe de kandidaat-vluchtelingen in afwachting van een beslissing over de ontvankelijkheid van hun asielaanvraag zijn toegelaten en het verblijf waartoe studenten gemachtigd zijn.

Om te oordelen of een verblijf relevant is, zal bovendien rekening gehouden worden met het criterium van artikel 2, 4°, te weten humanitaire redenen en duurzame sociale bindingen.

Art. 10. De oproepingen van de Commissie voor regularisatie worden rechtsgeldig bezorgd op het in artikel 9, 5°, bedoelde adres, per gewone post en, met toepassing van artikel 25 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, door tussenkomst van de gemeentepolitie van de plaats waar de aanvrager verblijft. Elke adreswijziging moet onmiddellijk per aangetekende brief worden medegedeeld aan de Commissie voor regularisatie en aan de burgemeester van de plaats waar de aanvrager verblijft.

Art. 11. De niet-gerechtvaardigde afwezigheid van de aanvrager op de in artikel 10 bedoelde oproeping zal automatisch leiden tot een negatieve beslissing.

Art. 12. § 1. Wanneer het secretariaat van de Commissie voor regularisatie vaststelt dat het bij de aanvraag gevoegde dossier onvolledig is, zendt het de aanvraag met een negatief advies voor beslissing over aan de minister.

Dit advies wordt ter kennis gebracht van de betrokkene op de wijzen bepaald in de artikelen 10 en 13. De betrokkene beschikt vanaf de tussenkomst van de gemeentepolitie bedoeld in de voornoemde artikelen over drie dagen om zijn standpunt uiteen te zetten aan de minister, en dit per aangetekende brief.

Als de minister wenst af te wijken van dit advies, maakt hij de aanvraag aanhangig bij een kamer van de Commissie voor regularisatie, die na een procedure op tegenspraak, een nieuw advies uitbrengt. De aanvraag wordt vervolgens opnieuw overgezonden aan de minister, die een definitieve beslissing neemt.

§ 2. Wanneer het secretariaat van de Commissie voor regularisatie vaststelt dat het bij de aanvraag gevoegde dossier volledig is, maar stukken bevat die aanleiding kunnen geven tot betwisting, wordt de aanvraag bij een kamer van de Commissie voor regularisatie aanhangig gemaakt. Na een procedure op tegenspraak, brengt zij een advies uit en zendt de aanvraag voor beslissing over aan de minister.

§ 3. Wanneer het secretariaat van de Commissie voor regularisatie vaststelt dat het bij de aanvraag gevoegde dossier volledig is, maar dat *prima facie* blijkt dat de aanvraag toch niet kan leiden tot een gunstig advies, wordt ze bij een kamer van de Commissie voor regularisatie aanhangig gemaakt. Na een procedure op tegenspraak brengt de kamer een advies uit en zendt de aanvraag voor beslissing over aan de minister.

§ 4. Wanneer het secretariaat van de Commissie voor regularisatie vaststelt dat het bij de aanvraag gevoegde dossier volledig is, en dat *prima facie* blijkt dat de aanvraag kan leiden tot een gunstig advies, zendt het deze met een gunstig advies voor beslissing over aan de minister.

Als de minister wenst af te wijken van dit advies, maakt hij de aanvraag aanhangig bij een kamer van de Commissie voor regularisatie, die na een procedure op tegenspraak, een nieuw advies uitbrengt. De aanvraag wordt vervolgens opnieuw overgezonden aan de minister, die een definitieve beslissing neemt.

Art. 13. De beslissing van de minister of diens gemachtigde wordt op rechtsgeldige wijze bezorgd op het in artikel 9, 5°, bedoelde adres, per gewone post en, met toepassing van artikel 25 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, door tussenkomst van de gemeentepolitie van de plaats waar de aanvrager verblijft.

Ne sont pas considérés comme un séjour légal significatif, le séjour sur base d'un visa touristique, le séjour autorisé aux candidats réfugiés en attente d'une décision sur la recevabilité de leur demande d'asile, est l'autorisation de séjour accordée aux étudiants.

En outre, pour apprécier si un séjour est significatif, il sera tenu compte du critère visé à l'article 2, 4°, à savoir des circonstances humanitaires et des attaches sociales durables.

Art. 10. Les convocations de la Commission de régularisation seront valablement adressées à l'adresse à l'article 9, 5°, par courrier ordinaire et, en application de l'article 25 de la loi du 5 août 1992 sur la fonction de police, à l'intervention de la police communale de la localité où séjourne le demandeur. Tout changement d'adresse doit immédiatement être signalé par lettre recommandée à la Commission de régularisation et au bourgmestre de la localité où séjourne le demandeur.

Art. 11. L'absence non justifiée du demandeur à la convocation visée à l'article 10 entraînera automatiquement une décision négative.

Art. 12. § 1er. Lorsque le secrétariat de la Commission de régularisation constate que le dossier qui est joint à la demande est incomplet, il transmet celle-ci au ministre pour décision, avec un avis négatif.

Cet avis est notifié à l'intéressé selon les modes prévus aux articles 10 et 13. L'intéressé dispose de trois jours à dater de l'intervention de la police communale visée par les articles précités pour faire valoir son point de vue auprès du ministre, et ce par lettre recommandée.

Si le ministre entend s'écarter de cet avis, il saisit une chambre de la Commission de régularisation qui, après une procédure contradictoire, émet un nouvel avis. La demande est ensuite à nouveau transmise au ministre, qui prend une décision définitive.

§ 2. Lorsque le secrétariat de la Commission de régularisation constate que le dossier qui est joint à la demande est complet, mais qu'il comprend des pièces qui peuvent prêter à contestation, une chambre de la Commission de régularisation est saisie. Après une procédure contradictoire, elle émet un avis et transmet la demande pour décision au ministre.

§ 3. Lorsque le secrétariat de la Commission de régularisation constate que le dossier qui est joint à la demande est complet, mais que *prima facie* il apparaît que celle-ci ne peut donner lieu à un avis favorable, une chambre de la Commission de régularisation est saisie. Après une procédure contradictoire, elle émet un avis et transmet la demande pour décision au ministre.

§ 4. Lorsque le secrétariat de la Commission de régularisation constate que le dossier qui est joint à la demande est complet et que *prima facie* il apparaît que celle-ci peut donner lieu à un avis favorable, il transmet la demande au ministre pour décision, avec un avis favorable.

Si le ministre entend s'écarter de cet avis, il saisit une chambre de la Commission de régularisation qui, après une procédure contradictoire, émet un nouvel avis. La demande est ensuite à nouveau transmise au ministre, qui prend une décision définitive.

Art. 13. La décision du ministre ou de son délégué sera valablement adressée à l'adresse visée à l'article 9, 5°, par courrier ordinaire et, en application de l'article 25 de la loi du 5 août 1992 sur la fonction de police, à l'intervention de la police communale de la localité où séjourne le demandeur.

Art. 14. Behalve voor maatregelen tot verwijdering die gemotiveerd zijn door de openbare orde of de nationale veiligheid, of tenzij de aanvraag kennelijk niet beantwoordt aan de voorwaarden bepaald in artikel 9, zal er niet feitelijk worden overgegaan tot verwijdering tussen de indiening van de aanvraag en de dag waarop een negatieve beslissing wordt genomen met toepassing van artikel 12.

Art. 15. De regularisatieaanvragen op grond van artikel 9, derde lid, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, waarvoor op de dag van de inwerkingtreding van deze wet, nog geen beslissing werd genomen krachtens de omzendbrief van 15 december 1998 over de toepassing van artikel 9, derde lid, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en de regularisatie van bijzondere situaties, worden voor onderzoek gestuurd naar de Commissie voor regularisatie, behalve indien de aanvragers binnen vijftien dagen na de bekendmaking van deze wet, per aangetekende brief gericht aan de minister bevoegd voor de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, hun wil te kennen geven dat zij hun aanvraag behandeld willen zien op grond van artikel 9 van de voornoemde wet van 15 december 1980.

Art. 16. De indiening van een aanvraag op grond van artikel 2 verbiedt de aanvrager om een aanvraag in te dienen op grond van artikel 9, derde lid, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

De indiening, na de inwerkingtreding van deze wet, van een aanvraag op grond van artikel 9, derde lid, van de voornoemde wet van 15 december 1980 verbiedt de aanvrager om, gelijktijdig of daarna, een aanvraag in te dienen op grond van artikel 2.

Art. 17. Deze wet treedt in werking de dag waarop ze in het *Belgisch Staatsblad* wordt bekendgemaakt.

Kondigen deze wet af, bevelen dat zij met 's Lands zegel zal worden bekleed en door het *Belgisch Staatsblad* zal worden bekendgemaakt.

Gegeven te Brussel, 22 december 1999.

ALBERT

Van Koningswege :

De Minister van Binnenlandse Zaken,
A. DUQUESNE

Met 's Lands zegel gezegeld :

De Minister van Justitie,
M. VERWILGHEN

Art. 14. Hormis les mesures d'éloignement motivées par l'ordre public ou la sécurité nationale, ou à moins que la demande ne répond manifestement pas aux conditions de l'article 9, il ne sera pas procédé matériellement à un éloignement entre l'introduction de la demande et le jour où une décision négative a été prise en application de l'article 12.

Art. 15. Les demandes de régularisation fondées sur l'article 9, alinéa 3, de la loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers, n'ayant pas fait l'objet, au jour de l'entrée en vigueur de la présente loi, d'une décision en vertu de la circulaire du 15 décembre 1998 relative à l'application de l'article 9, alinéa 3, de la loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers et la régularisation de situations particulières sont transmises pour examen à la Commission de régularisation, sauf si les demandeurs, par lettre recommandée adressée au ministre qui a l'accès du territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers dans ses compétences, dans les quinze jours de la publication de la présente loi, manifestent leur volonté de voir leur demande instruite sur base de l'article 9 de la loi du 15 décembre 1980 précitée.

Art. 16. L'introduction d'une demande sur base de l'article 2 interdit au demandeur d'introduire une demande sur base de l'article 9, alinéa 3, de la loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers.

L'introduction, après l'entrée en vigueur de la présente loi, d'une demande sur base de l'article 9, alinéa 3, de la loi du 15 décembre 1980 précitée interdit au demandeur d'introduire simultanément ou par la suite une demande sur base de l'article 2.

Art. 17. La présente loi entre en vigueur le jour de sa publication au *Moniteur belge*.

Promulguons la présente loi, ordonnons qu'elle soit revêtue du sceau de l'Etat et publiée par le *Moniteur belge*.

Donné à Bruxelles, le 22 décembre 1999.

ALBERT

Par le Roi :

Le Ministre de l'Intérieur,
A. DUQUESNE

Scellé du sceau de l'Etat :

Le Ministre de la Justice,
M. VERWILGHEN